

พระสุจินฺโธ หลวงปู่แหวน

วัดดอยแม่ปิ้ง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

อนุสรณ์พิพิธภัณฑสถานธรณีสรรณ์ วัดป่าอัมพโรปัญญาวนาราม ในพระสังฆราชูปถัมภ์

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อมฺพรมหาเถร)

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

๙๙๙ หมู่ ๙ บ้านหนองกลางดอน ตำบลคลองกิว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

ชีวประวัติและพระธรรมเทศนา

พระสุจินฺโธ หลวงปู่แหวน
วัดดอยแม่ปิง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

อนุสรณ์พิพิธภัณฑสถานอนุสรณ์

วัดป่าอัมพโรปัญญาหาราม ในพระสังฆราชูปถัมภ์

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อมฺพรมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ชีวประวัติและพระธรรมเทศนา

พระสุจริตฺต โหลวงปู่แหวน

เลขมาตรฐานหนังสือ : ๙๗๘-๖๑๖-๔๔๐-๘๐๒-๙

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : สิงหาคม ๒๕๖๐

จำนวนพิมพ์ : ๕,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย : มูลนิธิพุทธสมุณไพรคูแผ่นดินไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

สงวนลิขสิทธิ์ : ห้ามคัดลอก ตัดตอน เปลี่ยนแปลง แก้ไข ปรับปรุง
ข้อความใดๆ ทั้งสิ้น หรือนำไปพิมพ์จำหน่าย
หากท่านใดประสงค์จะพิมพ์เพื่อใช้เป็นธรรมทาน
โปรดติดต่อขออนุญาตจากทางมูลนิธิพุทธสมุณไพรคูแผ่นดินไทย
ในพระบรมราชูปถัมภ์ โทร. ๐๘๙-๑๗๒-๔๔๒๘

พิมพ์ที่ : บริษัท ศิลป์สยามบรรจุกุณธ์และการพิมพ์ จำกัด
๖๑ ถนนเลียบบคลองภาษีเจริญฝั่งเหนือ ซ.เพชรเกษม ๖๙
แขวงหนองแขม เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร
โทรศัพท์ ๐-๒๔๔๔-๓๓๕๑-๙ โทรสาร ๐-๒๔๔๔-๐๐๗๘
E-mail: silpasiamprinting@hotmail.com www.silpasiam.com

คำปรารภ

เรื่องการจัดทำหนังสือมรดกกรรมยอดโอวาทคำสอนของสมณะนักปราชญ์
วิสุทธิเทวา (พระป่า) จัดทำขึ้น ๓๔ องค์ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ระหว่างปี พุทธศักราช
๒๔๖๐-๒๕๕๔ โอวาทกรรมยอดแห่งคำสอนของวิสุทธิบุคคล ท่านแสดงบริสุทธิ
สมบูรณ์ไม่ว่ายุคใดสมัยใด นำผู้สนใจพยายามตั้งใจปฏิบัติตาม ย่อมก้าวล่วงทุกข์ไปได้
สมความปรารถนา คณะปสาทะศรัทธาเห็นควรจัดทำขึ้นสงวนรักษาไว้ เพื่อกุลบุตร
สุดท้ายภายหลังที่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ วัดป่าอัมพโรปัญญาวนาราม บ้าน
หนองกลางดอน ตำบลคลองกิว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ผู้สนใจกรุณาเข้าไป
ศึกษาได้ตามโอกาส เวลาพอดี

ผู้ฉลาดยึดหลักนักปราชญ์เป็นแบบฉบับพาดำเนินปกครองรักษาตน

คณะปสาทะศรัทธา

ห้ามพิมพ์เพื่อจำหน่าย สงวนลิขสิทธิ์

สารบัญ

พระสุจินฺโธ หลวงปู่แหวน

ชีวประวัติและพระธรรมเทศนา พระสุจินฺโธ หลวงปู่แหวน	๑
ชีวประวัติ พระสุจินฺโธ หลวงปู่แหวน	๓
พระธรรมเทศนา พระสุจินฺโธ หลวงปู่แหวน	๑๙๓
คติธรรม พระสุจินฺโธ หลวงปู่แหวน	๒๓๑

พระสุจินฺโณ หลวงปู่แหวน
วัดดอยแม่ปิ้ง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

พระสุจินฺโธ หลวงปู่แหวน
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙

ชีวประวัติและพระธรรมเทศนา

พระสุจินฺโณ หลวงปู่แหวน

ชีวประวัติ

พระสุจินฺโณ หลวงปู่แหวน

ชาติภูมิ

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่บ้านนาโป่ง ตำบลหนองไผ่ ปัจจุบันคือ ตำบลนาโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดเลย เมื่อตอนเด็กหลวงปู่มีชื่อว่า **ยาน** เกิดเมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๐ ตรงกับวันจันทร์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือนยี่ ปีกุน

บิดาชื่อ นายใส รามสิริ ปู่และย่าไม่ปรากฏชื่อ

มารดาชื่อ นางแก้ว รามสิริ ยายชื่อ ยายขุนแก้ว ตาชื่อ ตาขุนแก้ว

อาชีพของบิดามารดาคือทำนา ลีบเชื้อสายมาจากชาวหลวงพระบาง อพยพมานานแล้วหลายชั่วคน อาชีพพิเศษอย่างหนึ่งของนายใส ผู้บิดา คือเป็นช่างตีเหล็ก มีความชำนาญในการหลอมเหล็กตีเหล็กมาก เป็นที่เลื่องลือของคนในถิ่นนั้น

หลวงปู่มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันอยู่ ๒ คน คือ หลวงปู่ กับพี่สาวชื่อนางเบิ่ง ราชอักษร

มารดาขอให้บวชตลอดชีวิต

เมื่อหลวงปู่อายุได้ประมาณ ๕ ขวบ โยมมารดาเริ่มป่วยกระเสาะกระแสะ รักษาเยียวยาโดยหมอพื้นบ้านตามที่มีในสมัยนั้น อาการไม่ดีขึ้น มีแต่ทรงกับทรุดลงเรื่อยๆ แม่โยมมารดามีสุขภาพไม่แข็งแรง แต่ท่านก็เป็นคนใจบุญสุนทาน ให้อำนาจบุญเป็นประจำ โยมมารดา รู้ตัวว่านางคงอยู่ได้ไม่นานจึงเรียกลูกชายเข้าไปหา จับมือลูกรักไว้แน่น แล้วพูดเป็นการสั่งเสียว่า

“ลูกเอ๋ย แม่ยินดีต่อลูก สมบัติใดๆ ในโลกนี้จะเป็นที่ล้าก็โกฏิกก็ตาม แม่ไม่ยินดี แม่จะยินดีมากถ้าลูกจะบวชให้แม่ เมื่อลูกบวชแล้วก็ให้ตายไปกับผ้าเหลือง ไม่ต้องสึก ออกมามีลูกมีเมียนะ”

คำสั่งเสียของมารดาในครั้งนั้น เป็นเสมือนประกาศิตสวรรค์ที่กำหนดแนวทางดำเนินชีวิตของหลวงปู่ ท่านจดจำคำสั่งเสียของมารดาตรึงแน่นอยู่ในหัวใจไม่เคยลืม และคำสั่งนี้เป็นพลังใจให้หลวงปู่สามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ได้อย่างไม่เคยท้อถอย ส่งผลให้ท่านบรรลุถึงธงชัยในพระพุทธศาสนาได้อย่างน่าเลื่อมใสศรัทธาเป็นที่ยิ่ง

ความฝันของคุณยาย

หลังจากสังสัยบุตรชายได้ไม่นาน โยมมารดาของหลวงปู่ก็ถึงแก่กรรม เด็กชาย ยานและพี่สาวจึงอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของคุณยายต่อมา

คืนหนึ่ง คุณยาย (ชาวอีสานเรียกว่าแม่ใหญ่) ของท่านได้ฝันไปว่า เห็นหลานชาย ตัวน้อยอยู่ในดงขมิ้น ผิวกายแลดูเหลืองอร่ามไปหมด คุณยายเชื่อว่าเป็นฝันดี ถือเป็น บุญนิมิตแสดงให้เห็นว่าหลานชายของท่านคงจะได้มีวาสนาอยู่ในสมณเพศตามที่ มารดาต้องการ

ตื่นเช้า คุณยายได้เล่าความฝันให้หลานชายฟังว่า

“ยายฝันประหลาดมาก ฝันเห็นเจ้าไปนั่งอยู่ในดงขมิ้น เนื้อตัวของเจ้าดูเหลือง อร่ามไปหมด เห็นแล้วน่ารักน่าเอ็นดูยิ่งนัก ยายเห็นว่าเจ้ามีอุปนิสัยวาสนาในทาง บวชเรียน ยายจึงอยากให้เจ้าบวชตลอดชีวิต ไม่ต้องสึกออกมามีลูกมีเมียตามที่แม่เจ้า บอกไว้ เจ้าจะทำได้ป่ะ”

นับเป็นประกาศิตครั้งที่สอง เด็กชายยานได้รับปากตามคำขอของยาย ทำให้ยาย ปลานปลื้มยินดีเป็นอย่างยิ่ง

ขอให้บวชพร้อมกับน้ำชาย

เด็กชายยานมีเพื่อนเล่นอายุรุ่นราวคราวเดียวกันแต่มีศักดิ์เป็นน้ำชาย ทั้งน้ำและหลานมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก วันหนึ่ง คุณยายได้เรียกเด็กทั้งคู่เข้าไปหา แล้วพูดอย่างเป็นการเป็นงานว่า

“ยายอยากให้เจ้าทั้งสองบวชเป็นเณร เจ้าจะบวชให้ยายได้บ่ ครั้นบวชแล้วก็ไม่ต้องสึก เจ้าจะรับปากยายได้บ่” ฝ่ายน้ำชายตอบรับตามที่ยายต้องการ แล้วยายจึงถามหลานชายอีกว่า “แล้วเจ้าละจะว่าอย่างไร จะบวชให้ยายได้ไหม บวชแล้วไม่ต้องสึก”

เด็กชายยานตอบยืนยันตามที่เคยสัญญาไว้ว่า จะขอบวชจนตลอดชีวิตตามที่แม่และยายต้องการ

สามเณรแหวน

คุณยายสุดแสนปลาบปลื้มยินดี เมื่อหลานทั้งสองรับคำว่าจะบวชตลอดชีวิต จึงได้จัดหาบริวารสำหรับบวชเณรจนได้ครบ

คุณยายนำหลานชายทั้งสองไปถวายตัวต่อพระอาจารย์คำมา ซึ่งมีศักดิ์เป็นน้ำของปู่ และเป็นเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย วัดประจำหมู่บ้านนาโปงนั่นเอง เพื่อให้หลานทั้งสองได้ฝึกขานนาคและเรียนรู้ธรรมเนียมการอยู่วัด เตรียมตัวบวชเป็นสามเณรต่อไป

ทั้งน้ำชายและเด็กชายยาน จึงได้บวชเป็นสามเณรที่วัดโพธิ์ชัยแห่งนั้น ขณะนั้นอยู่ในปี พ.ศ. ๒๔๓๙ หลวงปู่มีอายุได้ ๙ ปี

หลังจากบวชเป็นสามเณรแล้ว เด็กชายยานได้รับการเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นสามเณรแหวน ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

เหตุสะเทือนใจครั้งที่สอง

หลังจากเข้าพรรษาแรกได้ประมาณสองเดือน สามเณรที่มีศักดิ์เป็นน้ำชายเกิด
อาพาธสุดที่จะเยียวยาได้ จึงมรณภาพในที่สุด

การสูญเสียในครั้งนั้น ทำให้สามเณรแหวนสะเทือนใจอีกครั้งหนึ่ง เพราะสามเณรนั้น
เป็นทั้งญาติ เพื่อนเล่น และเป็นคู่ภาคตอนบรรพชาด้วย เรียกว่าใกล้ชิดสนิทสนมกัน
มาตั้งแต่เกิด และไม่เคยแยกห่างจากกันเลย เป็นการสะเทือนใจครั้งที่สองหลังจาก
สูญเสียโยมมารดาเป็นครั้งแรก

คุณยายพยายามพูดปลอบใจสามเณร รวมทั้งพูดเตือนย้ำคำขอร้องแต่เดิมว่า
“หลานจะบวชอยู่ในผ้าเหลืองไปจนตายตามที่เคยรับปากแม่กับยายได้ไหม”

สามเณรแหวนยังคงรับคำหนักแน่นเช่นเดิม

สำนักเรียนมูลกัจจายน์

ในสมัยนั้น อุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่มีการศึกษามูลกัจจายน์กันอย่างแพร่หลาย มีสำนักเรียนที่มีชื่อเสียงหลายแห่ง ถือเป็นแหล่งผลิตครูอาจารย์ทางพระพุทธศาสนา อย่างเป็นหลักเป็นฐาน

สำนักเรียนที่มีชื่อเสียงมากและมีนักเรียนจำนวนมาก ได้แก่ สำนักเรียนเวฬุวัน สำนักเรียนบ้านไผ่ใหญ่ สำนักเรียนบ้านเค็งใหญ่ สำนักเรียนบ้านหนองหลัก และ สำนักเรียนบ้านสร้างถ่อ พระเถรทั่วภาคอีสานที่ไปต่อการศึกษาต่างเดินทางมายัง สำนักเรียนเหล่านี้

การเรียนมูลกัจจายน์เป็นการเรียนที่ยาก ผู้เรียนต้องมีสมองดีและมีความพยายามสูง ผู้ที่สามารถเรียนจบหลักสูตร จะได้รับการยกย่องจากคนทั่วไปว่าเป็น นักปราชญ์ มีความแตกฉานในธรรมะและในภาษาบาลี สามารถแปลธรรมะได้ทุก ประเภท

ต่อมาภายหลัง สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสฯ ทรงเห็นว่า การเรียนมูลกัจจายน์นั้นยากเกินไป มีผู้เรียนจบหลักสูตรน้อย และต้องเสียเวลานาน เกินความจำเป็น จึงทรงปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการเรียนเสียใหม่ จนได้กลาย มาเป็นหลักสูตรของการศึกษาฝ่ายคณะสงฆ์มาจนปัจจุบัน

นับแต่นั้นเป็นต้นมา การเรียนมูลกัจจายน์จึงได้ถูกลืมไปจากวงการศึกษาของ คณะสงฆ์ตราบนานทุกวันนี้

ฝากตัวกับพระอาจารย์สิงห์

เหตุการณ์อยู่ในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ พระอาจารย์อ้วน ผู้เป็นหลวงอา ได้พาสามเณรแหวน เดินทางรอนแรมไปยังจังหวัดอุบลราชธานี โดยนำไปฝากกับพระอาจารย์สิงห์ ขนดะยากโม คิษย์เอกสำคัญสูงสุดองค์หนึ่งของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนากรรมฐาน

ในสมัยนั้น ท่านพระอาจารย์สิงห์ยังไม่ได้เข้ามาเป็นศิษย์ของหลวงปู่มั่น ท่านยังเป็นอาจารย์สอนปริยัติอยู่ที่สำนักเรียนวัดบ้านสร้างถ่อ อำเภอเกษมสีมา (ภายหลังเปลี่ยนเป็นอำเภอม่วงสามสิบ) จังหวัดอุบลราชธานี

ช่วงนั้นเป็นเวลาเย็น พระอาจารย์สิงห์กำลังจะสร่งน้ำพอดี เหลือบไปเห็นพระภิกษุ กับสามเณรน้อยเดินมุ่งตรงเข้ามาที่วัด ได้เห็นนิมิตปรากฏที่ร่างสามเณรเป็นแสงโสมาสคล้ายรัศมีของผู้มีบุญญาภิหาร ก็รู้สึกประหลาดใจ พระอาจารย์สิงห์ล่วงรู้ด้วยอำนาจญาณทัณฑ์ว่า สามเณรน้อยรูปนี้เป็นผู้มีบุญบารมีมาเกิด ท่านจึงเปลี่ยนใจไม่ไปอาบน้ำ รีบคว้าจีวรมาห่มให้เรียบร้อย แล้วนั่งรอบนกุฏิ

พระอาจารย์อ้วนนำสามเณรขึ้นมากกราบพระอาจารย์สิงห์ แนะนำตนเองว่ามาจากเมืองเลยอันไกลโพ้น และเป็นอาของสามเณร เดิมสามเณรชื่อ ยาน พอบวชเป็นเณรแล้วเปลี่ยนชื่อเป็น แหวน

“อ้อ ชื่อสามเณรแหวนรี” พระอาจารย์สิงห์กล่าวด้วยความชื่นชม “ชื่อแหวนรีดี แหวนเป็นเครื่องประดับกายของมนุษย์จึงเป็นของสำคัญ เปรียบได้กับสติปัญญาของเรา ที่จะมาเสริมแต่งตัวเราให้รุ่งเรืองเปรี๊ยะไปเรื่อยต่อไปในอนาคต”

ต่อจากนั้น พระอาจารย์สิงห์ก็ได้ซักถามเรื่องราวของสามเณร แล้วพระอาจารย์อ้วน ได้แจ้งความประสงค์ว่าต้องการนำสามเณรมาฝากเพื่อขอศึกษาบาลีธรรม ด้วยว่าสำนักแห่งนี้มีชื่อเสียงโด่งดัง มีพระเณรจากหัวเมืองต่างๆ ในอีสานเดินทางมาฝากตัวเป็น ลูกศิษย์ลูกหามากมาย

พระอาจารย์สิงห์ทราบความประสงค์แล้วก็มีความยินดี มองพินิจพิจารณา สามเณรน้อย รูปร่างผิวพรรณเกลี้ยงเกลาสอาด นัยน์ตาสุกใสบริสุทธิ์ ท่าทางสำรวม มีสง่าราศีอย่างประหลาด

นี่แหละ ช้างเผือกแก้วเกิดในป่าแน่แล้ว

จากนั้นจึงพาสามเณรไปที่กุฏิพระอาจารย์หลี เจ้าอาวาส แนะนำให้รู้จักไว้ตาม ธรรมเนียม พระอาจารย์หลียินดีอนุญาตให้พระอาจารย์สิงห์รับสามเณรไว้ศึกษาใน สำนักได้ตามปรารถนา

ขณะนั้น มีพระเณรเรียนอยู่ในสำนักวัดสร้างถ่อ หัวตะพาน ซึ่งมีพระอาจารย์สิงห์ ขนดะยากโม เป็นพระอาจารย์ใหญ่สอนอยู่ประมาณ ๗๐ รูป ตอนนั้นพระอาจารย์สิงห์ ยังเป็นพระมหานิกาย ยังไม่ได้บวรณาเป็นคิษย์กรรมฐานของพระอาจารย์ใหญ่มั่น ภูริทัตโต

เพื่อนร่วมเรียนและครูผู้สอน

เพื่อนพระเถรที่เรียนมูลกัจจายน์ด้วยกันกับหลวงปู่ตามที่ท่านเล่า ก็มี พระเฮียงกับพระเหลา ภายหลังเพื่อนทั้งสองได้พากันลาสิกขาไปหมด

สำหรับครูผู้สอนที่หลวงปู่เคยพูดถึง มีดังนี้

พระอาจารย์เอี่ยม วัดเวฬุวัน บ้านไผ่ใหญ่ สอนวิชามูลกัจจายน์

พระอาจารย์ชม เป็นพระที่ใจเย็น เวลาสอนหนังสือก็ใจเย็น ลูกศิษย์ชอบท่านมาก

พระอาจารย์ชาติ เวลาสอนหนังสือจะดุมาก แต่แปลหนังสือได้พิสดาร เพราะเคยลงไปศึกษาอยู่กรุงเทพฯ นานถึง ๑๐ ปี

พระอาจารย์อ้วน สอนไวยากรณ์ สอนแปล โดยยึดพระปาฏิโมกข์เป็นพื้นฐาน หัดแปลกันจนคล่องแคล่วขึ้นใจ

หลวงปู่เล่าว่า ท่านเองไม่เคยท่องปาฏิโมกข์ แต่ท่านสามารถยกสิกขาบทขึ้นมาแปลได้อย่างคล่องแคล่วโดยไม่ติดขัดเลย

สำหรับหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ในขณะนั้น ท่านเป็นครูสอนปริยัติธรรมในฝ่ายมหานิกายอยู่ ท่านมีภาระยุ่งอยู่กับการค้นคว้าตำรับตำราคัมภีร์ต่างๆ เพื่อเตรียมไว้สอนลูกศิษย์ จึงหาเวลาว่างที่จะอบรมกรรมฐานให้ไม่ได้ หลวงปู่สิงห์ได้แต่เพียงแนะนำหลักกว้างๆ อันเป็นพื้นฐานในการทำสมาธิภาวนาเท่านั้น ซึ่งหลวงปู่แหวนท่านให้ความสนใจมาก แต่ยังไม่มีโอกาสที่จะปฏิบัติอย่างจริงจัง

ความเห็นพระอาจารย์สิงห์

พระอาจารย์สิงห์ท่านมีความคิดเห็นว่า ธรรมะของพระพุทธองค์ที่ทรงค้นพบ สั่งสอนให้คนเราหลุดพ้นจากวัฏสังสารทุกข์ คือความเวียนว่ายตายเกิด เพื่อไปสู่ พระนิพพาน คือความดับสนิท พระสงฆ์ผู้สืบศาสนาของพระพุทธเจ้าพึงปฏิบัติ ด้วย กาย วาจา ใจ ให้บรรลุตามเป้าหมายของพระพุทธองค์ที่ทรงวางหลักบัญญัติไว้

ในขณะที่เดียวกันก็ต้องไม่ลืมความจริงในข้อที่ว่า มนุษย์โดยมากคือคนเรา ทุกวันนี้ ยังไม่สามารถจะไปนิพพานกันได้ง่ายๆ ต่างก็ดำเนินชีวิตอยู่เป็นหมู่คณะ มีชุมชนเป็นหมู่บ้าน เป็นเมือง เป็นประเทศชาติ ต้องทำมาหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องด้วยความเหน็ดเหนื่อย มีโลก มีโกรธ มีหลง ดังนั้น ชาวบ้านทั้งหลายจึงเห็นพระสงฆ์องค์เจ้า คือผู้ที่ปลดเปลื้องทุกข์ให้พวกเขาไปเสียแทบทุกอย่าง เห็นพระเป็นครูบาอาจารย์ เป็นหมอยา เป็นตุลาการตัดสินปัญหาของชาวบ้าน และเป็นอะไรต่อมิอะไรที่จะต้องช่วยชาวบ้านแก้ปัญหาหรร้อยแปด ซึ่งพระก็ต้องจำใจอนุโลมตามเพื่อช่วยเหลือญาติโยม ชาวบ้านไปตามมีตามเกิด เพราะถ้าไม่ช่วยแล้ว ชาวบ้านก็จะกล่าวหาเอาได้ว่าพระสงฆ์องค์เจ้าไม่เห็นมีประโยชน์อะไร ช่วยเหลือชาวบ้านก็ไม่ได้ ดังนั้น พระจึงจำเป็นต้องเรียนรู้เวทมนตร์คาถา เอาทางไสยศาสตร์มาประยุกต์ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกให้ชาวบ้าน ตามสมควรแก่กรณี แต่อย่าสอนให้ชาวบ้านงมงายหลงใหลในไสยศาสตร์จนเกินไป ก็แล้วกัน

สิ่งใดมีประโยชน์บางอย่างทางไสยเวทวิทยาคม เราต้องยอมรับเอาไว้ใช้ใน พระพุทธศาสนาบ้าง ไม่ควรจะเหยียดหยามสิ่งที่มีคุณค่าของลัทธิอื่นๆ โดยไม่อยากจะ เอาความรู้ดีๆ ของคนอื่นมาใช้อำนวยความสะดวกด้วย

ด้วยเหตุนี้เอง พระอาจารย์สิงห์ซึ่งเป็นพระคณาจารย์ที่มีชื่อเสียงทางธรรมบาลี อักษรสมัย และไสยเวทวิทยาคมในสมัยนั้น จึงได้ถ่ายทอดวิชาไสยเวท อำนาจจิต ให้พระเถรลูกศิษย์ที่สนใจในทางนี้ ควบคุมไปกับบาลีธรรมด้วย เพื่อที่พระเถรจะได้ นำไปสงเคราะห์ชาวบ้านป่าเมืองดงชนบทที่ห่างไกลความเจริญที่ได้รับทุกข์ภัย เจ็บไข้ ได้ป่วยด้วยโรคร้ายนานา

บ้างก็ถูกคุณไสยต้องอาถรรพ์ บ้างก็ถูกสัตว์ร้ายขบกัด บ้างก็ต้องอุบัติเหตุ กระจกหักรักษาไม่หาย พระก็ต้องใช้เวทมนตร์คาถาประสานกระดูกให้ บ้างก็ปิด รังควาน และสะเดาะกุมารตายในครรภ์ ฯลฯ ซึ่งแพทย์สมัยใหม่ไม่สามารถจะเดินทาง เข้าไปเยียวยารักษาให้ได้ เพราะอยู่ห่างไกล

“เป็นวิชาพิเศษที่พระเถรจะต้องเรียนรู้ไว้นะ เพราะพระเถรและวัดเป็นที่พึ่ง ทางกายทางใจของชาวบ้าน ถ้าชาวบ้านเขามาขอความช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยแล้วเรา ช่วยเหลือเขาไม่ได้ ชาวบ้านก็จะกล่าวหาเอาได้ว่า พระเถรบวชเรียนแล้วไม่เห็นทำ ประโยชน์อะไรให้ชาวบ้านได้ บวชเปลืองผ้าเหลือง เปลืองข้าวสุกชาวบ้านไปเปล่าๆ เอาสบายแต่ตัวเอง”

พระอาจารย์สิงห์กล่าวทำนองนี้กับสามเณรแหวน ผู้เป็นศิษย์ด้วยความเมตตา เอ็นดู

อย่าหลงไหลไสยศาสตร์

สามเณรแหวนมีความสนใจใคร่ในศาสตร์ลึกลับมหัศจรรย์ในพระศาสนาตาม
ที่พระอาจารย์สิงห์แนะนำ พระอาจารย์ก็สังเกตเห็นนิสัยใจคออันบริสุทธิ์ของสามเณรอยู่
แล้วว่ามีความเหมาะสมที่ควรจะได้รับวิชาพิเศษนี้ จึงได้ถ่ายทอดประสิทธิ์ประสาทให้
จนสิ้นตำราเลยทีเดียว แต่ก็ได้กำชับว่า

“วิชาไสยเวทวิทยาคมนี้ เป็นเพียงโลกีย์วิชาเท่านั้น ไม่ใช่วิชาประเสริฐ ให้เรียนรู้
ไว้ด้วยใจมั่นเพียงเพื่อเอาไว้สงเคราะห์ชาวบ้านเท่านั้นนะ แต่เมื่อสามเณรออกธุดงค์
กรรมฐานเมื่อไร ขอให้ปล่อยวางวิชาไสยเวทนี้เสีย อย่ายึดมั่นถือมั่น อย่าติดใจหลงไหล
ว่าเป็นวิชาประเสริฐเพราะเป็นเพียงโลกีย์วิชาเท่านั้น เป็นวิชาที่ขัดขวางโลกุตระธรรม
ขัดขวางมรรค ผล นิพพาน”

สามเณรแหวนรับคำสอนของพระอาจารย์สิงห์ทุกประการ

พระอาจารย์สิงห์กล่าวต่อไปว่า “ธรรมดาพระเณรที่บำเพ็ญเพียรด้านกรรมฐาน
จนบรรลุธรรมแก่กล้า ได้ฌานสมาบัติ ได้วิโมกข์ ได้อภิญาจิต ข้อใดข้อหนึ่งแล้ว
ถ้าคิดจะสงเคราะห์ชาวบ้านเมื่อไร ไม่จำเป็นต้องใช้เวทมนตร์คาถาเลย เพียงแต่นึก
อธิษฐานจิตขอบารมีพระพุทธรูปคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ให้ช่วยขจัดปัดเป่า
ปัญหานั้นๆ ก็จะสำเร็จประโยชน์ในปริบตาเป็นที่น่าอัศจรรย์”

ด้วยเหตุนี้เอง สามเณรแหวนจึงเป็นผู้รอบรู้ทางไสยเวทวิทยาคมอีกแขนงหนึ่ง
ควบคู่ไปกับการเรียนบาลีธรรมตั้งแต่เยาว์วัย เมื่อมีญาติโยมมาขอรดน้ำมนต์
สะเดาะเคราะห์จากพระอาจารย์สิงห์ที่วัด พระอาจารย์มักจะให้สามเณรแหวนทำหน้าที่
รดน้ำมนต์แทนท่านอยู่เสมอ เป็นการทดสอบวิชาความสามารถของลูกศิษย์ไปด้วย

อุปนิสัยของสามเณรแหวน

ปฏิบัติทวารวัตรของสามเณรแหวน จัดเป็นผู้ถือเคร่งในพระธรรมวินัย พูดน้อย ชอบใช้ความคิด เจ็บขริ่ม รักสงบ ชอบอยู่ในที่สงัดวิเวก ไม่ชอบร่วมคลุกคลีกับหมู่คณะ มักจะหาโอกาสแยกตนออกไปนั่งในที่สงัดนอกวัดเสมอ เป็นต้นว่า ตามใต้ร่มไม้ ในทุ่ง ตามป่าช้า โคนต้นไม้

บางวันภายหลังจากเรียนบาลีธรรมกับพระอาจารย์แล้ว สามเณรแหวนจะออกจากวัดเข้าไปนั่งสงบอยู่ในป่าช้าแต่ลำพังโดดเดี่ยวตลอดทั้งคืน จนพระอาจารย์สิงห์ ออกปากกับพระอาจารย์หลี เจ้าอาวาส ว่า “สามเณรน้อยนี้กล้ำหาญมาก มีจิตใจองอาจ ไม่กลัวอะไรเลย เป็นมหานิกายที่ถือเคร่งเหมือนธรรมยุต อาหารก็ฉันมื้อเดียว ไม่สนใจอาหารประเภทเนื้อเลย”

สามเณรแหวนตื่นนอนประมาณตีสามตีสี่เป็นประจำ ถ้าคืนไหนไม่ได้ออกไปนั่งสมาธิในป่าช้า จะลงจากกุฏิไปเดินจงกรมประมาณ ๑ ชั่วโมง แล้วกลับขึ้นกุฏิหนึ่งสมาธิให้จิตใจสงบตามหลักสมถกรรมฐานจนสว่าง แล้วจึงออกจากสมาธิไปทำกิจวัตรประจำวันต่อไป

ปฏิบัติทวารวัตรของสามเณรแหวนนี้หน้ารักน่าเลื่อมใส เป็นที่ชื่นชมเมตตาของพระอาจารย์สิงห์ และพระอาจารย์หลี ผู้เป็นครูบาอาจารย์ยิ่งนัก

เห็นแจ้งโดยธรรมชาติ

หลังจากฉันอาหารเช้าวันหนึ่ง พระอาจารย์สิงห์ได้ถามสามเณรแหวนว่า “ชอบกรรมฐานมากหรือจวน้อย” (จวน เป็นคำอีสานใช้เรียกสามเณร)

สามเณรแหวนพนมมือตอบนอบน้อมว่า “กระผมชอบความเงียบสงบ ชอบพิจารณา ต้นไม้ใบหญ้า แล้วคิดเปรียบเทียบกับชีวิตมนุษย์และสัตว์ แล้วเห็นว่าธรรมชาติกับ ใบไม้ใบหญ้านี้คล้ายชีวิตคนเรา มีเกิดมีดับ หากความเที่ยงแท้แน่นอนไม่ได้เลย ยิ่งคิด ยิ่งพิจารณาก็มีความเพลิดเพลिनเจริญใจ เกิดสติปัญญาแปลกๆ ผุดขึ้นมาให้คิดให้ขบ เหมือนน้ำไหลรินไม่ขาดสาย”

พระอาจารย์สิงห์ฟังแล้วเห็นอัศจรรย์อุทานในใจว่า เณรน้อยรูปนี้มีอารมณ์ วิปัสสนา ทั้งๆ ที่เรายังไม่ทันได้สอนเลย เป็นปัญญาเห็นแจ้งซึ่งสภาวะธรรมโดยธรรมชาติ คือเห็น ชาติ ชรา มรณะ ผู้เห็นแจ้งอย่างนี้เรียกว่าเริ่มมองเห็นมรรค ผล นิพพาน ได้รำไรแล้ว

พระอาจารย์สิงห์รู้สึกยินดี กล่าวกับสามเณรแหวนว่า “จวน้อยปฏิบัติชอบแล้ว ถูกทางแล้ว การปฏิบัติธรรม ถ้าเราได้อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติย่อมจะเปลี่ยนจิตใจเรา ให้ไปอยู่ในลักษณะที่จะเข้าถึงธรรมชาติ รู้จักความจริงตามธรรมชาติ การเข้าถึงธรรม ก็ง่ายเข้า เปรียบเหมือนต้นไม้ในภาพเขียน ย่อมจะไม่เหมือนกับต้นไม้จริงๆ ในป่าฉันใด ปริยัติกับการปฏิบัติก็ฉันนั้น ปริยัติเปรียบได้กับต้นไม้ในภาพเขียน ส่วนการปฏิบัติ เปรียบเหมือนต้นไม้ในป่าจริงๆ

พระพุทธเจ้าท่านประสูติท่ามกลางธรรมชาติ กลางดิน โคนต้นไม้ ท่านตรัสรู้ที่พื้นดินที่โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง ท่านปรินิพพานที่ได้ต้นไม้กลางพื้นดินระหว่างโคนไม้สองต้นในสวนป่าอุทยานแห่งหนึ่ง **ธรรมชาตินี้แหละช่วยให้คนเรามีจิตใจสงบ เมื่อมีจิตใจสงบแล้ว การศึกษาไม่ว่าจะเป็นทางธรรมหรือทางใดก็บรรลุผลได้ดียิ่งขึ้น”**

สามเณรแหวนได้สดับอรรถธรรมที่พระอาจารย์สิงห์เทศน์โปรดแล้ว ก็ให้มีความอิมเอิบชื่นบานใจ มั่นใจในหนทางที่ตนดำเนินยิ่งขึ้น เห็นว่าการที่ได้บวชเรียน สละความสุขทางโลกนี้เป็นการดำเนินที่ถูกต้องแล้ว มองเห็นทางวิมุตติสุข หรือความหลุดพ้นสำหรับผู้เดินตามรอยพระพุทธองค์ได้รำไรอยู่ใกล้โพ้น หากวาสนาบารมีค้ำชู เราคงจะได้พบกับวิมุตติสุขในวันข้างหน้าอย่างแน่นอน

นี่แสดงให้เห็นว่า หลวงปู่แหวนท่านเกิดมาเพื่อที่จะเป็นสมณะนักบวชผู้แสวงบุญตามรอยบาทพระพุทธเจ้าโดยแท้ มีมโนปณิธานแน่วแน่ต่อการปฏิบัติธรรม นำสรรเสริญ

พิธีเข้าอุปสมบท

ขณะที่หลวงปู่แหวนกำลังเรียนหนังสืออยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานีนั้น อายุท่านครบบวช คือมีอายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ท่านจึงได้อุปสมบทในพัทธสีมาวัดบ้านสร้างถ่อที่ท่านพำนักอยู่นั่นเอง

หลวงปู่บวชในคณะมหานิกาย มีพระอาจารย์แวน เป็นพระอุปัชฌาย์ ส่วนพระกรรมวาจาจารย์ และพระอนุสาวนาจารย์ นั้นไม่ทราบชื่อ

ตอนหลัง หลวงปู่ได้ออกธุดงค์ไปคู่กับหลวงปู่ตื้อ อจลธมโม อยู่หลายปี เทียวไปตามป่าเขาลำเนาไพรทั้งในประเทศและต่างประเทศ และได้แปรภูตติเป็นพระฝ่ายธรรมยุติกนิกาย ที่วัดเจติยหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจะได้กล่าวถึงโดยละเอียดต่อไป

ทำอย่างไรจึงจะบวชได้ตลอด

หลวงปู่ได้ย้อนระลึกไปถึงความตั้งใจที่ได้รับปากไว้กับแม่และยายว่า จะบวชไปจนตายกับผ้าเหลือง ท่านใคร่ครวญในใจว่า **มีทางใดบ้างที่จะทำให้เราบวชแล้วอยู่ได้ตลอดไปจนตายกับผ้าเหลือง ตามที่รับคำไว้กับแม่และยาย**

จากการที่หลวงปู่ได้รับรู้ถึงแนวทางปฏิบัติกรรมฐานมาบ้างจากหลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม ท่านจึงตัดสินใจได้ว่า

การออกปฏิบัติ น่าจะเป็นทางเดียวที่ทำให้เราบวชอยู่ได้นานตลอดชีวิต เหมือนครูบาอาจารย์สายกรรมฐานที่ได้ปฏิบัติกันมา ท่านเหล่านั้นได้ออกปฏิบัติกันอยู่ตามป่าเขาลำเนาไพร ไม่ได้อภัยอาวรณ์อยู่กับหมู่คณะ เราน่าจะเลือกหนทางนี้

พระอาจารย์สิงห์ติดตามหลวงปู่มั่น

ย้อนกลับไปกล่าวถึง พระอาจารย์สิงห์ ขนดะยากโม ท่านได้เลิกสอนบาลีธรรมที่ วัดสร้างถ่อ เพราะทางหลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล (พระอาจารย์ของหลวงปู่มั่น) ได้นิมนต์ ให้พระอาจารย์สิงห์เข้าไปอยู่วัดเลียบในเมืองอุบลฯ เพื่อให้ช่วยสอนบาลีธรรมพระเถร ซึ่งเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกวันจนครูไม่พอสอน ที่วัดเลียบนี้เอง พระอาจารย์สิงห์ได้พบกับหลวงปู่มั่น ฐริทตฺโต เป็นครั้งแรก ซึ่งหลวงปู่มั่นได้กลับจากธุดงค์ฝั่งลาวมาเยี่ยม พระอาจารย์ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล

พระอาจารย์สิงห์ได้ยินได้ฟังกิตติศัพท์ของหลวงปู่มั่นมานานแล้วว่า ท่านเป็นพระ มกน้อย ถือเคร่งในธรรมวินัยอย่างยิ่งยวด มุ่งบำเพ็ญเพียรเพื่อแสวงหาทางหลุดพ้น อย่างเด็ดเดี่ยวกล้าหาญ ดุจราชสีห์ท่องเที่ยวไปในป่ากว้างไม่เกรงกลัวอันตรายใดๆ

พระอาจารย์สิงห์เมื่อพบกับหลวงปู่มั่น ได้เสพเสวนาธรรมกันเป็นที่สบอัชฌาศัย กันอย่างลึกซึ้ง เพราะทางฝ่ายหลวงปู่มั่นเก่งทางภาคปฏิบัติ ส่วนพระอาจารย์สิงห์เก่งทาง บริยัติ แดกฉานในทางตำราเรียน รู้พระสูตร พระวินัย พระอภิธรรม อย่างเจนจบ ถ้าเปรียบ ไปแล้วก็เหมือนกับพระอาจารย์สิงห์เก่งทางตำรา เหมือนเราเรียนตำราอาหาร ตำรา แผนที่ ตำรายา เป็นต้น ฝ่ายหลวงปู่มั่นนั้น ได้ลงมือทำตามตำราอย่างจริงจัง เปรียบได้ กับการเดินทางตามแผนที่ หรือเหมือนการลงมือปรุงยาตามตำราแล้วรับประทานได้เลย จึงเลื่อมใส

ความจริงนั้นก่อนหน้านี้ พระอาจารย์สิงห์เคยปฏิบัติกรรมฐานได้ฉานสมาธิมาแล้ว แต่ยังไม่แก่กล้าชำระอินทรีย์สมใจหวัง เพราะยังขาดพระอาจารย์ผู้ชำนาญช่วยแนะนำชี้แนวทาง ดังนั้น เมื่อได้พบหลวงปู่มั่นผู้ชำนาญเปรี๊ยะปราวดีในด้านสมถะและวิปัสสนากรรมฐาน ได้ฟังท่านเล่าถึงชีวิตการจาริกธุดงค์ไปตามป่าเขาลำเนาไพร ถิ่นลี้ลับอันตรายต่างๆ จึงเกิดความตื่นเต้นจรัสจรัใจเลื่อมใสศรัทธาจนขนลุกขนชันทีเดียว ได้พิจารณาฝากตัวขอเป็นศิษย์ติดตามจาริกธุดงค์ และหลวงปู่มั่นก็รับพระอาจารย์สิงห์เป็นศิษย์หรือสหธรรมิกด้วยความเต็มใจ

**พระอาจารย์สิงห์จึงละการเป็นครูสอนบาลีธรรม ออกปฏิบัติในป่าเขาลำเนาไพร
ติดตามหลวงปู่มั่นตั้งแต่บัดนั้น**

จะหาครูกรรมฐานได้ที่ไหน

ฝ่ายหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เมื่อตัดสินใจจะออกปฏิบัติกรรมฐานแล้ว จึงมาคิดทบทวนดู ครูอาจารย์ทั้งหลายที่มีชื่อเสียงในด้านกรรมฐานในสมัยนั้นว่ามีอยู่ ณ ที่ใดบ้าง เท่าที่เคยได้ยินกิตติศัพท์ก็มีอยู่หลายแห่งด้วยกันที่มีชื่อเสียงในเวลานั้น มีอยู่ ๓ แห่ง มีอยู่ทางเวียงจันทน์ อยู่ทางอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม และอีกแห่ง อยู่แถบจังหวัดสกลนคร

หลวงปู่แหวนมีโอกาสได้พบปะกับพระรุดงค์อยู่บ่อยๆ บ้างก็มาจากถิ่นไกลๆ เช่น ขอนแก่น ร้อยเอ็ด สระบุรี นครพนม และที่ข้ามโขงมาจากฝั่งลาวก็มี ท่านได้พบปะสนทนาธรรมแลกเปลี่ยนความรู้กัน พระรุดงค์ที่หลวงปู่แหวนได้พบปะพูดคุยปรากฏว่า อยู่ในสายหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต มากที่สุด ทำให้ได้ยินกิตติศัพท์ความเปรี๊ยะปราดเฟ่งเพียรอันยิ่งใหญ่ของ **“พระอาจารย์ใหญ่มั่น”** อยู่เสมอ

นอกจากนี้ยังทราบว่ พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม ผู้ให้ความรู้ด้านกรรมฐานองค์แรกแก่ท่าน ก็อำลาจากการเป็นครูสอนปริยัติธรรมและกำลังติดสอยห้อยตามพระอาจารย์ใหญ่มั่นในฐานะศิษย์เอกผู้ใกล้ชิดด้วย **“แสดงว่าพระอาจารย์ใหญ่มั่น ท่านต้องเก่งจริง ไม่เช่นนั้นพระอาจารย์สิงห์อาจารย์ของเรา คงไม่ยอมฝากตัวเป็นศิษย์แน่”** ก็ยิ่งเพิ่มความศรัทธาและกระหายจะได้ฝากตัวเป็นศิษย์พระอาจารย์ใหญ่มั่นให้เร็ววัน เมื่อพิจารณาทบทวนแล้ว จึงได้ตัดสินใจไปหาครูบาอาจารย์ทางจังหวัดสกลนคร คือ พระอาจารย์ใหญ่มั่น ภูริทตฺโต

อธิษฐานให้ได้พบครูอาจารย์

เย็นวันนั้น หลวงปู่แหวนรีบสร่งน้ำเต้าวัน ค่ำลงก็เข้าที่สวดมนต์ตามปกติ เสร็จแล้ว ได้ตั้งสัจจาธิษฐาน ตั้งจิตตรงต่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

“ข้าพเจ้าขออุทิศชีวิตพรหมจรรย์ของข้าพเจ้าถวายแด่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ด้วยอำนาจของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และด้วยอำนาจบุญบารมีของ ข้าพเจ้าที่เคยได้อบรมสั่งสมมา ขอให้ข้าพเจ้าได้พบหรือได้ข่าวครูอาจารย์ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ผู้สามารถแนะนำสั่งสอนข้าพเจ้าได้ แม้ท่านจะอยู่ ณ ที่ใดๆ ก็ตาม ขอให้ ข้าพเจ้าได้พบหรือได้ยินข่าวของท่านในเร็ววัน และเมื่อข้าพเจ้าออกปฏิบัติกรรมฐานแล้ว ขออย่าได้มีอุปสรรคขัดขวางใดๆ แก่ข้าพเจ้าเลย”

หลังจากตั้งสัจจาธิษฐานแล้ว ท่านบอกว่าเกิดอาการขนลุกชู่เย็นซาบซ่าไปทั้งตัว รู้สึกเบากาย เบาใจ จิตใจปลอดโปร่งทั้งคืน

ได้ข่าวหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

รุ่งขึ้นเช้า หลวงปู่แหวนออกบิณฑบาตโปรดสัตว์ตามปกติ ได้เล่าถึงความตั้งใจ และการอธิษฐานจิตของท่านให้แม่กาสี โยมอุปัฏฐากฟัง โยมแม่กาสีรู้สึกเห็นชอบ และอนุโมทนาในความตั้งใจออกปฏิบัติกรรมฐานของหลวงปู่ พร้อมกับรับปากว่าจะช่วยสอบถามข่าวคราวเกี่ยวกับพระอาจารย์ให้ หากได้ยินข่าวหรือรู้ว่าพระอาจารย์ใหญ่มั่น ภูริทัตโต อยู่ที่ใด จะรีบบอกให้ทราบทันที

หลังจากนั้นอีกเพียง ๒-๓ วัน โยมแม่กาสีก็เล่าให้ฟังว่า พระอาจารย์จงว วัดธาตุนี้อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ได้ไปกราบหลวงปู่มั่น เพิ่งจะกลับมาได้ไม่กี่วันนี้เอง ให้ไปถามพระอาจารย์จงวดู คงจะทราบข่าวของหลวงปู่มั่นอย่างแน่นอน

นับเป็นข่าวที่น่ายินดีมากสำหรับหลวงปู่ ความหวังที่จะได้พบพระอาจารย์ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ และสามารถสั่งสอนท่านได้ เริ่มได้เค้าความเป็นจริงขึ้นมาตามคำอธิษฐานแล้ว

ไปสอบถามพระอาจารย์จวง

เมื่อกลับจากบิณฑบาต ฉันเสร็จ หลวงปู่ก็จัดบริหารสำหรับเดินทาง กราบลาท่านเจ้าสำนัก บอกลาผู้คุ้นเคย แล้วเดินทางเพื่อไปพบพระอาจารย์จวงที่อำเภอเขื่องในทันที พระอาจารย์จวงได้เล่าเรื่องที่ท่านไปกราบและฟังธรรมกับหลวงปู่ฉันว่า

“บรรดาครูอาจารย์ที่ออกปฏิบัติเวลานี้ คงไม่มีใครเกินญาณคุณฉันไปได้ ครั้งแรกผมก็ได้ยินแต่กิตติศัพท์ มีผู้เล่าให้ฟังว่าท่านเทศน์เก่ง รู้ใจคนฟัง มีผู้ไปฟังธรรมจากท่านมากมาย ตอนแรกผมเชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง ต่อมาเมื่อผมมีโอกาสเดินทางไปอุดรฯ ผมจึงไปกราบนมัสการฟังธรรมจากท่าน พอผมไปถึง ยังไม่ได้พูดอะไรเลย ท่านก็พูดว่า อย่างนั้นอย่างนี้ตามที่ผมคิดไว้ จนผมไม่กล้าพูดอะไร ผมกลัวท่านมาก ท่านรู้ใจเราจริงๆ เมื่อผมกราบนมัสการและฟังธรรมท่านแล้ว ผมก็ลาท่านกลับมาถึงวัดไม่กี่วันมานี้เอง”

พระอาจารย์จวงแนะต่อไปว่า “ผมไม่กล้าอยู่กับท่านญาณคุณฉันนานวัน เพราะท่าทางคำพูดของท่านน่ากลัว ถ้าหากท่านจะไปศึกษากับท่านญาณคุณฉันก็ไปเถิด ผมยังมองไม่เห็นใครเวลานี้ที่ปฏิบัติได้ดีไปกว่าท่าน ท่านญาณคุณฉันท่านปฏิบัติได้เด็ดเดี่ยวจริงๆ ท่านชอบไปองค์เดียว ไม่ชอบไปเป็นหมู่คณะ มีนิสัยปลีกวิเวก ปรารถนาความเพียร ไม่ท้อถอย มีพระภิกษุ สามเณร และประชาชนจำนวนมาก ไปกราบนมัสการและฟังธรรมจากท่านเสมอไม่ได้ขาด”

ออกเสาะหาหลวงปู่มั่น

จากคำบอกเล่าของพระอาจารย์จวง ทำให้หลวงปู่ยิ่งศรัทธาหลวงปู่มั่นมากยิ่งขึ้น ภาระหายากไปฝากตัวเป็นศิษย์ให้เร็วที่สุด

หลวงปู่แหวนพักอยู่ที่วัดบ้านธาตุเทิง แค่ออกให้หายเหนื่อยจากการเดินทาง แล้วกราบลาพระอาจารย์จวงไปเสาะหาหลวงปู่มั่นต่อไป ท่านออกเดินทางบุกป่าฝ่าหนาม ไปโดยลำพังองค์เดียวด้วยหัวใจแน่วแน่ว่าจะต้องไปหาครูบาอาจารย์ให้พบ

เป็นการเดินทางที่ยาวไกลไปองค์เดียวเป็นครั้งแรก โดยออกจากอำเภอลำปางใน รอนแรมผ่านอำเภอม่วงสามสิบ คำเขื่อนแก้ว ยโสธร เข้าเขตจังหวัดนครพนมทาง อำเภอลี้นกทา อำเภอมุกดาหาร คำชะอี นาแก แล้วเข้าสกลนคร ติดตามเสาะหา หลวงปู่มั่นด้วยความหวัง **นับเป็นการเดินทางที่มุ่งมั่นและทรหดอดทนอย่างยิ่ง**

พบกับหลวงปู่ตื้อ อจลธมโม

ครูบาอาจารย์บางองค์เล่าว่า หลวงปู่แหวนได้พบกับหลวงปู่ตื้อ อจลธมโม ก่อนที่จะได้ไปกราบพระอาจารย์ใหญ่มั่น ภูริทตฺโต

หลวงปู่แหวนออกธุดงค์เสาะหาหลวงปู่มั่นกับหลวงปู่สิงห์ แต่ไม่พบสักที เพราะพระอาจารย์ใหญ่และศิษย์ได้จาริกธุดงค์ไปยังที่ต่างๆ อยู่ตลอดเวลา ไม่ได้พำนักปักหลักอยู่กับที่ ประกอบกับการไปมาหาสู่กันในป่าดงถิ่นทางไกลทิวกันดารเป็นไปไม่สะดวก ทำให้ต้องคลาดกันบ่อยๆ

ระหว่างออกเดินทางค้นหาพระอาจารย์ใหญ่นี้ ท่านก็ได้พบกับพระธุดงค์หนุ่มรูปหนึ่ง มาจากวัดบ้านข่า อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม หลวงปู่แหวนกับพระธุดงค์รูปนั้น มีความประสงค์และปฏิปทาคล้ายกันและถูกอัธยาศัยกัน ซึ่งต่อมาก็เป็นพระธุดงค์สหธรรมิกองค์สำคัญในอนาคตซึ่งก็คือ หลวงปู่ตื้อ อจลธมโม นั่นเอง

หลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ตื้อพบกันครั้งแรกที่ป่าภูพาน ขณะนั้นหลวงปู่ตื้อจาริกธุดงค์มาจากพระบาทบัวบก จังหวัดอุดรธานี ได้สนทนาธรรมแลกเปลี่ยนความรู้กันเป็นที่ชอบอัธยาศัยถูกใจกันเป็นอันดี หลวงปู่ตื้อเองก็ใฝ่ใจปรารถนาอยากจะได้พบพระอาจารย์ใหญ่มั่นให้ได้เหมือนกัน เพราะได้ยินได้ฟังกิตติศัพท์เกี่ยวกับพระอาจารย์ใหญ่มากมาย แต่ก็ยังไม่ได้พบพระอาจารย์ใหญ่มั่นตามที่หวังไว้

จุดดั่งค์คู่กับหลวงปู่ตื้อ

หลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ตื้อ ซึ่งยังเป็นพระหนุ่มทั้งสององค์ได้ปรึกษาหารือกันว่า

“หากวาสนายังมีคงจะได้พบกับพระอาจารย์ใหญ่มั่นสมใจหวัง เราอย่าเร่งรัดตัวเองให้มากเกินไป จะจุดดั่งค์ไปเรื่อยๆ ถ้าไม่ตายเสียก่อน จะต้องได้ฟังธรรมจากพระอาจารย์ใหญ่อย่างแน่นอน ในระหว่างนี้เราควรจะจาริกจุดดั่งค์ไปตามทางของเราก่อน บำเพ็ญเพียรสร้างบารมีกันไปตามแนวทางที่พระจุดดั่งค์วางไว้ หากความรู้ด้านกรรมฐานจากป่าดงพงพี ธรรมชาติรอบกายเรานี้แหละ เมื่อมีปัญหาธรรมอันใดที่เกินวิสัยสติปัญญา ก็เก็บเอาไว้คอยถามพระอาจารย์ใหญ่มั่นเมื่อมีโอกาส”

เมื่อปรึกษาตกลงกันได้เช่นนี้แล้ว หลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ตื้อก็พากันจาริกจุดดั่งค์แสวงหาวิเวกบำเพ็ญสมณธรรมมุ่งหน้าข้ามแม่น้ำโขงไปทางสุวรรณเขต ผังประเทศลาว

คืนแรกที่ข้ามไปผังลาว หลวงปู่ทั้งสองได้เลือกเอาชายป่าแห่งหนึ่งเป็นที่กางกลดพักบำเพ็ญภาวนา วันรุ่งขึ้นก็ออกเดินทางต่อไป จิตมุ่งในธรรมะอย่างเดียว จิตรำเรงสดชื่น กระปรี้กระเปร่า ไม่กลัวความลำบาก ไม่กลัวตาย ธรรมชาติในป่าล้วนให้เพลิดเพลีน มองไปทางไหนมีแต่ป่าเขาเขียวชอุ่มป่าไม้แน่นชนิด ล้วนเย็นตาเย็นใจ ผากกายผากใจไว้กับพระธรรม พร้อมทั้งจะพลีชีวิตเพื่อธรรมอย่างตั้งมั่นเด็ดเดี่ยว ไม่กลัวตาย

หลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ตื้อมีจิตนิสัยคล้ายกัน คือยิ่งอดอาหารขบขัน จิตก็ยิ่งสงบ เข้าสมาธิเร็วขึ้นมั่นคงขึ้น แม้จะเป็นการทรมานตน แต่ก็ไม่รู้สึกหิวโหย หรือกังวลใดๆ จิตมีแต่ความเปลิดเปล็นก้าวหน้าอาจหาญในธรรมภาวนา จะพิจารณาสิ่งใดก็แยบคาย ปัญญาก็ว่องไวกว้างขวาง บางครั้งไม่ได้ฉันอาหารติดต่อกัน ๗-๘ วันก็มี

หรือแม้แต่ประสบอันตราย เช่น ไปในที่ๆ มีเสือ ด้วยความกลัวก็เร่งภาวนา เร่งบริกรรมพุทโธให้มากขึ้น จนลืมเรื่องเสือ จิตเข้าสู่สมาธิ พอจิตคลายตัวจากสมาธิก็ไม่พบเสือไม่ได้ยินเสียงร้องของมัน ทำให้เกิดความมั่นใจว่า พุทโธ ธัมโม สังโฆ ช่วยให้พ้นจากเสือได้ เลยเกิดความรู้ความเชื่อมั่นว่า พระพุทโธคุ้มครองอันตรายได้จริงๆ ก็บังเกิดความกล้าหาญ หายหวาดกลัวภัยอันตรายต่างๆ ได้ปัญญาว่า **“ตัวเรานี้มีจิตนิสัยชอบทางให้ความกลัวบังคับแท้ๆ จิตจึงจะได้สงบนิ่งเกิดความรอบรู้ จะพิจารณาอะไรต่อไปก็แยบคาย รู้เหตุรู้ผล และเห็นโทษของความกลัวเป็นเรื่องน่าละอาย และเห็นคุณของพระพุทโธ พระธรรม พระสงฆ์ อย่างซาบซึ้งใจ”**

รูดงค์ในป่าดงพงไพร

ป่าดงพงไพรเป็นสถานที่กำจัดความเกียจคร้านและความกลัวต่างๆ ได้ดี การอยู่ป่าชู้ญเต็มไปด้วยสัตว์ร้ายและภัยอันตรายต่างๆ พระรูดงค์จึงต้องตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา มีสติควบคุมกายและใจไม่ให้ประมาท สัตว์ป่าที่เป็นอันตรายเป็นเครื่องเตือนสติไม่ให้พระรูดงค์เกียจคร้านต่อการเพ่งเพียรภาวนา ไม่เช่นนั้นอาจถูกสัตว์ป่าเหล่านั้นคุกคามทำอันตรายได้ ด้วยเหตุนี้ พระรูดงค์ที่เข้าป่าใหม่ๆ จึงได้สภาพแวดล้อมในป่าช่วยในด้านสมาธิภาวนาเป็นอย่างมาก เพราะกลัวตายจึงต้องเร่งภาวนา

ส่วนพระรูดงค์ที่แก่กล้าในการบำเพ็ญเพียร ท่านย่อมอยู่เหนืออำนาจความกลัวใดๆ แม้แต่ความตายท่านก็ไม่กลัว ท่านจึงสามารถไปไหนๆ ตามลำพังองค์เดียวได้ เพราะจิตใจท่านมั่นคง ผ่านเหตุการณ์ต่างๆ มากมาย ย่อมพิจารณาคุณและโทษไปในทางอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เล็งแลเห็นสัตว์ป่าทั้งหลายเป็นเพื่อนร่วมเกิดแก่เจ็บตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น ท่านจึงแผ่เมตตาให้สัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณ

การพิจารณาต้นไม้ใบหญ้า ธรรมชาติแวดล้อมรอบกายอันมีความสังขติเวก ช่วยชูจิตใจให้สงบ ย่อมจะทำให้เกิดปัญญารู้แจ้งในธรรม เห็นมรรค ผล นิพพาน ได้ง่ายกว่าอยู่ในบ้านในเมืองที่มีความพลุกพล่านวุ่นวายด้วยประการทั้งปวง

การเข้าป่าบำเพ็ญภาวนาอดๆ อดยากๆ อดหลับอดนอน พาร่างกายเดินบุกป่าฝ่าดง ขึ้นเขาลงห้วยบ้าง ให้อุ้งกั๊ดบ้าง ให้เสื่อร้องข่มขู่คุกคามบ้าง เหล่านี้จัดเป็นอุปายแบบกายที่จะทรมาณร่างกายและจิตใจให้หายพยศไปตามลำดับขั้นตอน

หลวงปู่ทั้งสองได้จุดดวงใจไปถึงแขวงจำปาศักดิ์ ชนิดที่วันเวลาที่ผ่านไปไม่ได้ นำมาจดจำเอาไว้ได้ เพราะมีแต่ความรำเริงใจในธรรมที่เพ่งเพียรอย่างไม่อ่อนกำลัง ท้อถอย ไม่แสดงอาการอ่อนแอยอมแพ้ต่อกิเลสมาร มีตัวต้นหาวิภูสงสารเป็นคู่ต่อสู้ อยู่ในหัวใจ จำเป็นต้องใช้กำลังใจที่แก่กล้ายอมตายถวายชีวิตจึงจะสามารถชุกกิเลส ออกจากใจและสามารถบรรลุถึงภูมิจิตภูมิธรรมแต่ละขั้นแต่ละตอนตามวิถีทางแห่ง อริยมรรคได้

ทางฝั่งลาวเป็นป่าทึบและมีภูเขามาก ฝนตกชุกแทบทุกวัน บางครั้งฝนตก ติดต่อกันถึงสิบวันสิบคืนก็มี หลวงปู่ทั้งสองต้องผจญกับความยากลำบาก ไหนจะต้อง เปียกฝนทนทุกข์ ต้องต่อสู้กับความหนาว ยิ่งถ้าเกิดการเจ็บไข้ได้ป่วยด้วยก็ไม่มียา จะรักษา ความขาดแคลนปัจจัยสี่มีอาหารบิณฑบาต นับเป็นความลำบากอย่างยิ่ง สำหรับ ที่อยู่อาศัยและเครื่องนุ่งห่มนั้น แทบไม่ต้องกล่าวถึง เพราะเปียกชุ่มด้วยน้ำฝน แต่ท่าน ทั้งสองก็ฟันฝ่ามาได้

หลวงปู่แหวนเล่าให้พระเถรรุ่นหลังฟังว่า “ขณะจุดธูปอยู่ในป่า ฝนตกหนักจน เปียกโชก ทนหนาวเหน็บและอดอาหารอยู่หลายวันหลายคืนอย่างนั้น สิ่งที่จะต้องระวัง ที่สุดก็คืออารมณ์กลัวตายที่อาจจะพุ่งช้ำขึ้นมาได้ง่ายๆ”

ท่านเล่าว่า เคยมีพระธุดงค์หนุ่มบางรูปทนความลำบากขาดแคลนกันดารใน ปัจจัยสี่ไม่ไหว และไหนจะลำบากในการประกอบความเพียร คือฝึกสมาธิธรรมานจิต ที่แสนคะนองโลดโผนประจำนิสัยมาแต่เดิม ไม่สามารถจะบังคับจิตอันมีพยศให้อยู่ในขอบเขตร่องรอยที่ต้องการได้ ความลำบากเพราะเดินจงกรมนาน นั่งภาวนา นาน เกิดทุกขเวทนาทรมานร่างกายจิตใจ และหิวโหยโรยแรงเพราะอดอาหาร เป็นต้น ทำให้พระธุดงค์ท้อแท้ใจหมดสิ้นความมานะพยายาม ต้องหนีกลับบ้านกลับ เมืองในที่สุด ดังนั้น **พระธุดงค์กรรมฐานจะต้องเด็ดเดี่ยว ไม่กลัวตาย จะต้องเอา พระพุทธเจ้าเป็นสรณะที่พึ่งที่ระลึกว่า พระพุทธองค์และพระสาวกทั้งหลายในอดีต ท่านเคยผ่านความลำบากยากแค้นขาดแคลนกันดารกว่านี้มาก่อน ท่านยังทนได้สู้ได้ เราจะต้องปฏิบัติตามท่านให้ได้** จะต้องกล้าหาญ อดทน คือทนต่อสภาพอากาศ ทนต่อ

ความเจ็บไข้ได้ป่วยและทุกข์ทรมานต่างๆ ทนต่อความหิวโหย ทนต่อความเปลี่ยวกาย เปลี่ยวใจไร้เพื่อนฝูง และครูบาอาจารย์ผู้เคยอบรมสั่งสอน ที่สำคัญอีกอย่างคือ พระธาตุคงจะต้องฝึกใจให้กล้าแข็งต่อแรงพายุอารมณ์กิเลสมาร ความฟุ้งซ่านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจากใจตัวเอง พายุอารมณ์หลอกหลวงเหลวไหลเป็นมายาจิต ตัวกิเลสนี้แหละ เป็นตัวการสำคัญร้ายกาจคอยทำลายความเพียรภาวนาของพระธาตุคง เป็นตัวการใหญ่ คอยกีดขวางทางดำเนินเพื่อมรรค ผล นิพพาน ต่อไปได้

ชูดงค์แยกทางกัน

จากคำบอกเล่าของครูบาอาจารย์บอกว่า หลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ดีพร้อมชูดงค์มาจนถึงเมืองสุวรรณเขต ก็ตกลงกันว่า

ต่อไปนี้จะพลีชีพด้วยตัวเองเพื่อแลกรรรมให้เห็นดำเห็นแดง คือต่างองค์ก็จะเดินชูดงค์โดดเดี่ยวแต่ลำพัง ไม่ต้องคอยหวังพึ่งซึ่งกันและกัน เป็นการทดสอบกำลังจิตใจ ครั้งสำคัญว่าจะแกร่งกล้าแสวงหาธรรมไปได้ตลอดรอดฝั่งหรือไม่

จากนั้น หลวงปู่ทั้งสองก็แยกทางกัน โดยหลวงปู่ดีชูดงค์เลียบฝั่งขึ้นไปทางเวียงจันทน์แต่ลำพัง ส่วนหลวงปู่แหวนได้ย้อนกลับข้ามโขงมาฝั่งไทย เพื่อมุ่งแสวงหาหลวงปู่มั่น พระอาจารย์ใหญ่ ตามที่ตั้งใจไว้เดิม

ถวายเป็นกุศลด้วยหลวงปู่มั่น

หลวงปู่แหวนได้พยายามสืบเสาะถามหาที่พำนักของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ในที่สุดก็ได้ทราบว่าพระอาจารย์ใหญ่ท่านพักอยู่ที่อำเภอบ้านฝื่อ จังหวัดอุดรธานี จึงรีบเร่งเดินทางไปหาโดยมิรอช้า เมื่อไปถึงอำเภอบ้านฝื่อ ก็สอบถามชาวบ้านทราบว่าหลวงปู่มั่นพักอยู่ที่ดงมะไฟ บ้านค้อ จึงได้เข้าไปกราบและถวายเป็นศิษย์เมื่อสบโอกาส

ประโยคแรกที่หลวงปู่มั่นทักถามคือ “มาจากไหน” เมื่อเรียนท่านว่า “มาจากอุบลฯ ครับ” หลวงปู่มั่นกล่าวเป็นประโยคที่สอง ซึ่งหมายถึงท่านลงมือให้การสอนทันทีว่า “**เออ ต่อไปนี้ภาวนา ความรู้ที่เรียนมาให้เอาใส่ตู้ไว้ก่อน**”

คำพูดของพระอาจารย์ใหญ่เพียงสั้นๆ แค่นี้ ช่างมีความหมายต่อหลวงปู่แหวนมากมายเหลือเกิน เพราะเป็นความต้องการของท่านจริงๆ ท่านสุดแสนจะดีใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ได้ยินคำว่า “**ต่อไปนี้ให้ภาวนา**” เท่ากับความตั้งใจของหลวงปู่ได้บรรลุตามความประสงค์โดยไม่ต้องเอ่ยปากขอแต่ประการใด

จำใจเดินทางกลับมาตุภูมิ

ครั้งที่หลวงปู่แหวนเข้าถวายตัวเป็นศิษย์พระอาจารย์ใหญ่มั่น ภูริทัตโต ในครั้งแรกที่ดงมะไฟ บ้านค้อ นั้น อยู่ในปี พ.ศ. ๒๔๖๑ หลวงปู่แหวนอายุ ๓๑ ปี มีอายุพรรษาในมหานิกาย ๑๑ พรรษา หลวงปู่แหวนเริ่มต้นฝึกภาวนา จิตใจเริ่มสงบเย็น เริ่มพบกับความหวัง และเริ่มมั่นใจว่านี่เป็นหนทางที่จะทำให้ท่านสามารถอยู่ในสมณเพศไปได้ตลอดรอดฝั่งตามที่ได้อธิษฐานกับโยมแม่และโยมยายเอาไว้

ในขณะที่กำลังตั้งใจกับการได้พบพระอาจารย์ตามความตั้งใจ และอยู่อบรมด้านภาวนากับท่านได้แค่ ๔ วัน เพิ่งเริ่มสัมผัสกับความสงบเย็น จิตใจเพียงเริ่มต้นจัดระเบียบเพื่อก้าวไปสู่ความสงบเท่านั้นเอง พอวันที่ ๕ ก็มีน้ำเขยและพี่เขยเดินทางมาจากจังหวัดเลย มานิมนต์ให้ท่านเดินทางกลับจังหวัดเลย ตอนแรกน้ำเขยกับพี่เขยว่าจะไปตามที่จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อไต่ถามดูทราบว่าหลวงปู่มาอยู่กับหลวงปู่มั่นที่อำเภอบ้านฝือ อุดรธานี จึงได้รับตามมา หลวงปู่แหวนถามว่า “กลับไปทำไม” น้ำเขยกับพี่เขยตอบว่า “พ่อแม่ พี่น้อง และญาติๆ ต้องการเห็นหน้า เพราะจากบ้านมานานแล้ว ยังไม่เคยกลับไปเยี่ยมบ้านเลย”

หลวงปู่ได้ทบทวนดูแล้วก็เห็นด้วย เพราะจากบ้านมากกว่า ๑๕ ปีแล้ว โยมบิดา คงจะชราไปมาก ถ้ากลับไปเยี่ยมท่านบ้างก็คงจะดี จึงตกลงใจกลับไปเยี่ยมบ้านพร้อมกับญาติที่เดินทางมารับ

พระอาจารย์ใหญ่เตือนให้รีบกลับ

เวลาเย็นหลังเสร็จกิจธุระแล้ว หลวงปู่แหวนได้เข้าไปกราบเรียนพระอาจารย์ใหญ่ว่ามีญาติมารับให้กลับไปเยี่ยมบ้าน หลวงปู่มั่นถามว่า “กลับไปทำไมบ้าน” กราบเรียนท่านว่า “กระผมจะกลับไปให้โยมบิดา พี่น้อง และญาติๆ ได้เห็นหน้าเท่านั้นเอง”

หลวงปู่มั่นท่านอนุญาต และเตือนว่า

“เออ ไปแล้วให้รีบกลับมา อย่าอยู่นาน อยู่นานไม่ได้ประเดี๋ยวเสียท่าเขาจะเสียท่าเขาถูกเขามัดไว้เดี๋ยวจะคืนไม่หลุด”

เมื่อพระอาจารย์ใหญ่อนุญาตแล้ว รุ่งขึ้นอีกวัน หลวงปู่ก็ออกเดินทางกลับจังหวัดเลยไปตั้งแต่เช้าตรู่เลยทีเดียว

กลับมาเยี่ยมบ้านเกิด

เมื่อหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ กลับถึงบ้านเกิดที่จังหวัดเลยแล้ว ท่านได้ไปพักอยู่ที่วัดโพธิ์ชัย วัดที่ท่านบวชเณรในครั้งแรกนั่นเอง ชาวการกลับมาเยี่ยมบ้านของหลวงปู่แหวน เป็นข่าวใหญ่ของบ้านนาโง้งและหมู่บ้านใกล้เคียง ชาวนี้แพร่สะพัดไปอย่างรวดเร็ว

เมื่อชาวบ้านทราบข่าวว่า **พระแหวน** ที่ไปศึกษาที่เมืองอุบลฯ ได้กลับมาบ้านแล้ว บรรดาญาติพี่น้อง และผู้คุ้นเคย ต่างก็พากันมาเยี่ยมเยียนมิได้ขาด รวมทั้งจากหมู่บ้านอื่นๆ ก็มากันมาก เพื่อจะได้ไต่ถามถึงการไปศึกษาเล่าเรียนและเรื่องราวต่างๆ ที่พวกเขาไม่เคยรู้มาก่อน

ในเวลานั้นกล่าวได้ว่า ญาติโยมต่างหลั่งไหลมากลามาเยี่ยมหลวงปู่ตลอดเวลา เพราะเป็นเหตุการณ์ครั้งแรกในท้องถิ่นที่พระในหมู่บ้านไปศึกษาเล่าเรียนในถิ่นห่างไกลนานกว่า ๑๕ ปี จึงได้หวนกลับมาบ้าน ใครๆ ก็อยากพบอยากเห็นทั้งนั้น นับว่าไม่ใช่เรื่องธรรมดา เพราะพระเณรส่วนใหญ่ในละแวกนั้นบวชแค่ระยะสั้นๆ และสึกออกมาใช้ชีวิตฆราวาสเสียเป็นส่วนใหญ่ ญาติโยมส่วนหนึ่งนิมนต์ให้หลวงปู่อยู่จำพรรษา แต่ท่านไม่รับคำ เพียงแต่บอกว่า

“...การนิมนต์อาตมาให้อยู่ก็อยู่ได้ แต่จะเป็นกี่เดือนกี่วันก็ปีนั้นไม่ต้องนับ ถ้าเห็นอาตมายังอยู่ ก็ให้รู้ว่าอยู่ แต่ถ้าไม่เห็น ก็ให้รู้ว่าไปแล้ว จะให้กำหนดว่านานเท่าไรเท่าไร กำหนดไม่ได้...”

ชาวบ้านมาขอต่อศีล

ช่วงที่หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ พักอยู่ที่วัดโพธิ์ชัย วัดบ้านเกิดของท่าน พอถึงวันพระ บรรดาพระภิกษุสามเณรและญาติโยม ต่างก็เอาดอกไม้ธูปเทียนมาถวายและขอต่อศีลด้วย พวกเขาต่างยอมรับว่าหลวงปู่แหวนท่านเคร่งครัดต่อวินัย ศีลของท่านจึงบริสุทธิ์ ทั้งพระเณรและชาวบ้านจึงมาขอต่อศีลกับท่านเพื่อพวกเขาเองจะได้มีความบริสุทธิ์ด้วย

หลวงปู่เล่าว่า การต่อศีลของบรรดาอุบาสกอุบาสิกาเหล่านั้นดูแปลกประหลาดมาก คือเวลาเอาดอกไม้ธูปเทียนมาถวายเพื่อสมทานศีล ๕ ศีล ๘ ศีลอุโบสถ ตามความสมัครใจของแต่ละคนนั้น พวกเขาต่างก็นุ่งขาวห่มขาวมากันทุกคน ดูท่าทางสำรวมและเป็นระเบียบเรียบร้อยดีมาก เมื่อสมทานศีลเสร็จแล้ว ต่างคนต่างกลับไปบ้านแล้วก็ถือเอาส้ม เอาแห เอาขมิ้น สวิง ออกจากบ้านไปจับปลากันเป็นกลุ่มๆ

หลวงปู่ท่านว่า เมื่อพิจารณาดูแล้วเหมือนนกยางถือศีล คือศีลก็จะรักษา ปลายก็จะกิน พวกเขาปฏิบัติกันเช่นนั้นจนเคยชิน ถึงท่านจะห้ามพวกเขาก็คงไม่ฟัง แม้ในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ยังไม่สามารถจะทรมานบุคคลบางจำพวกได้

เมื่อหลวงปู่พิจารณาแล้วก็ต้องปล่อยพวกเขาไปตามยถากรรม เพราะการสอนในตอนนั้นคงไม่เกิดประโยชน์

หลวงปู่อาพาธที่วัดบ้านเกิด

บรรดาผู้คนที่มาเยี่ยมหลวงปู่ในครั้งนั้นมีมาก มากันทั้งวันเหมือนกับที่วัดมีงาน ชาวบ้านต่างก็รำลือกันว่า ไม่เคยเห็นพระเห็นเถรที่ไหนที่บวชแล้วไม่อยู่บ้าน จากไปเล่าเรียนไปศึกษายังต่างถิ่นเป็นเวลาถึง ๑๕ ปีเศษ โดยไม่เคยกลับมาเยี่ยมบ้านเลย เมื่อเล่าเรียนเสร็จแล้วก็ปลีกไปอยู่องค์เดียวตามป่าตามเขา อยู่กับเสื่อกับช้างก็ไม่มีอันตราย ช่างน่าอัศจรรย์ยิ่งนัก

เมื่อชาวบ้านต่างคนต่างพูดไป ชาวาก็แพร่สะพัดไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ชาวบ้านในตำบลใกล้เคียงต่างพากันมาราบมาเยี่ยมมาขอพรจากหลวงปู่ตลอดเวลา หลวงปู่จำต้องต้อนรับญาติโยม คอยพูดคุยธรรมะและตอบคำถามที่ญาติโยมอยากรู้ จนท่านไม่มีเวลาพักผ่อน ร่างกายท่านอ่อนเพลีย ในที่สุดท่านก็อาพาธลง เมื่อหลวงปู่อาพาธ บรรดาญาติพี่น้องและผู้คุ้นเคย รวมทั้งผู้ที่นิมนต์ให้ท่านอยู่จำพรรษา ต่างก็พากันหนีหน้าไป ไม่ได้เอาใจใส่พยาบาลรักษาท่านตามที่ควรจะเป็น

เหตุการณ์ครั้งนี้ หลวงปู่ได้ยกขึ้นมาเตือนสติของท่านว่า “เรามาที่นี่ก็มาตามคำนิมนต์ให้เรามา ผู้คนเหล่านี้ต่างก็เป็นญาติเป็นผู้คุ้นเคยกับเราเป็นส่วนใหญ่ แต่พอเราป่วย เขากลับละทิ้งเรา ทำเหมือนกับเรานี้เป็นคนอื่นที่ไม่รู้จักกัน” หลวงปู่ได้ตระหนักถึงคำสอนของพระพุทธองค์ว่า **จะต้องพึ่งตัวเอง และพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เท่านั้น จึงจะเป็นที่พึ่งอันอุดม** จากการดำริถึงการเจ็บป่วยของหลวงปู่ในครั้งนี้ ทำให้ท่านมีแรงจูงใจที่จะปลีกจากหมู่คณะออกค้นหาสัจธรรมอย่างมอภกายถวายเป็นชีวิตต่อไป

เหตุเดือนตนข้อที่สอง

การอาพาธของหลวงปู่ในครั้งนั้น เป็นเหตุเดือนตนข้อที่หนึ่งที่ทำให้ท่านต้องเร่งบำเพ็ญเพียรให้หนัก เหตุเดือนตนข้อที่สอง ท่านพิจารณาเห็นว่า ที่วัดโพธิ์ชัย บ้านนาโปล่ง บ้านเกิดของท่านนั้น บรรดาพระภิกษุสามเณรที่เคยบวชอยู่ร่วมกันก็ดี ผู้ที่อาวุโสบวชก่อนก็ดี ในสมัยที่ท่านบรรพชาเป็นสามเณรอยู่นั้นมีอยู่มาก แต่มาบัดนี้ต่างลาสิกขาไปกันหมด คงเหลือพระอยู่ประจำวัดเพียง ๒ รูปเท่านั้น

หลวงปู่รำพึงกับองค์ท่านเองว่า “ถ้าเราจะอยู่ที่นี้ต่อไป จิตใจของเราอาจไม่มั่นคง อาจจะต้องสึกออกไปก็ได้ ก่อนที่เราจะมา ท่านอาจารย์ท่านก็กำชับแล้วว่า อย่าอยู่นาน ให้รีบกลับไปภavana”

ในขณะที่จิตใจกำลังคิดสับสนอยู่นั้น คำสั่งของแม่และยายที่บอกท่านว่า **“ถ้าบวชแล้วก็ให้ตายกับผ้าเหลือง ไม่ต้องสึกออกมามีลูกมีเมียนะ”** ยังชัดเจนอยู่ในความนึกคิดของท่าน

หลวงปู่จึงตัดสินใจอย่างแน่วแน่ที่จะต้องออกจากหมู่บ้านทันทีที่ร่างกายแข็งแรง หายป่วยไข้

หวนคิดถึงเมืองอุบลฯ

ขณะที่หลวงปู่พักอยู่ที่วัดโพธิ์ชัย บ้านนาโป่ง นั้น ท่านได้สดับรับฟังข่าวจากเมืองอุบลฯ อยู่เสมอ ได้รับข่าวว่าท่านพระอุปัชฌาย์ก็ดี พระอาจารย์คู่สวดก็ดี ต่างก็ลาสิกขาไปหมดแล้ว แม้เพื่อนสธรรมิกทั้งสอง คือ พระเหลาและพระเฮียง ก็ได้ลาสิกขาไปหมดแล้วเช่นกัน

หลวงปู่ได้หวนระลึกถึงทางเมืองอุบลว่า “บรรดาหนังสือที่เราจารย์ไว้ก็มีมากมายหลายผูก เมื่อเราจากมาก็ไม่ได้มอบหมายให้อาจารย์ให้เป็นหลักเป็นฐาน เราควรจะไปกลับขึ้นไปเมืองอุบลเพื่อจัดการเรื่องหนังสือก่อนเห็นจะดี”

ขณะเดียวกันอีกความคิดหนึ่งก็แย้งขึ้นมาว่า “ทางเมืองอุบล บรรดาอุปัชฌาย์ อาจารย์และเพื่อนก็สึกไปหมดแล้ว พระอาจารย์สิงห์ก็ไม่อยู่ที่นั่นแล้ว เราจะกลับไปเพื่อประโยชน์อะไร”

ตัดสินใจหลังได้รับจดหมาย

นับแต่หลวงปู่แหวนได้จากพระอาจารย์ใหญ่กลับมาเยี่ยมบ้านได้ประมาณ ๑ เดือน อาการป่วยท่านเริ่มทุเลา ร่างกายมีกำลังพอที่จะออกเดินทางแล้ว ในขณะที่ความคิดของท่านกำลังสับสนอยู่ว่าจะกลับไปเมืองอุบลก่อนจะดีหรือไม่ ท่านก็ได้รับจดหมายจากอาจารย์เอียด ครูที่เคยสอนที่อุบล บอกท่านให้กลับไปอุบลฯ เพื่อเรียนต่อให้จบ จะได้กลับมาสอนหนังสือที่บ้านเกิด

ช่วงนั้นญาติโยมที่มาเยี่ยมเยียนท่านเริ่มห่างๆ ไปแล้ว ท่านจึงมีเวลาพอที่จะทบทวนเพื่อการตัดสินใจ เมื่อพิจารณาทบทวนเหตุการณ์ต่างๆ ที่ผ่านมา คิดกลับไปกลับมาหลายตลบ ในที่สุดหลวงปู่จึงตัดสินใจได้ว่า “การที่จะกลับไปเมืองอุบลเพื่อเรียนต่อ นั้น คงจะไม่เกิดประโยชน์อันใด แต่การจะอยู่ต่อไปที่วัดโพธิ์ชัย บ้านนาโป่ง นี้ ก็ไม่ทำให้เกิดประโยชน์อันใดอีกเช่นกัน”

เมื่อหลวงปู่พิจารณาดูเหตุการณ์โดยถ่วงถือนี้แล้ว จึงตัดสินใจว่า

“ต่อแต่นี้ไป เราจะไม่ข้องเกี่ยวกับหมู่คณะอีกต่อไป จะกลับไปหาอาจารย์ใหญ่มั่น เพื่อฝึกหัดภาวนาตามความตั้งใจเดิมของเราที่ได้ตั้งสัจอธิษฐานไว้ก่อนออกจากวัดสร้างถ่อ เมืองอุบล”

ตัดใจขาดจากญาติโยม

ช่วงที่หลวงปู่แหวนพักอยู่วัดบ้านเกิดตลอด ๑ เดือนนั้น ท่านค่อนข้างรู้สึก
รำคาญใจที่ญาติพี่น้องชาวบ้านไปมาหาสู่รบกวนจนไม่ค่อยจะมีเวลาทำสมาธิสงบใจได้
สะดวก ทำให้มีห่วงพะวักพะวง หลวงปู่รำพึงว่า “อันตัวเรานี้ก็ได้เลือกทางดำเนินเพศ
สมณะ เจริญตามรอยบาทพระพุทธรเจ้า กระทำตนเป็นอนาคาริก คือไม่มีบ้านเรือน
อยู่อาศัย ชอบวิเวกอยู่ตามป่าตามเขา อยู่โคนต้นไม้ ถึงเวลาแล้วที่จะตัดขาดจาก
ญาติโยมชาวบ้านให้เด็ดขาดเพื่อออกแสวงหาวิมุตติสุข ทางหลุดพ้นจากความทุกข์”

เมื่อคิดดังนี้แล้ว ท่านก็บอกญาติโยมชาวบ้านเพื่อจะออกกรรมฐานไปตาม
ทางของตน แต่ญาติโยมทั้งหลายต่างทัดทานเอาไว้ ด้วยเห็นว่าเป็นพระชุกฉิมมีแต่
ความยากลำบาก ต้องอดๆ อยากๆ อยู่แต่ในป่า นอนตามโคนไม้และในป่า เต็มไป
ด้วยสัตว์ร้ายอาจทำอันตรายเอาได้ ขอให้อยู่กับวัดต่อไปเถิด แต่หลวงปู่ไม่ยอม
ได้เทศนาธรรมสั่งสอนชี้แจงแสดงเหตุผลจนญาติโยมใจอ่อน ไม่อาจทัดทานได้ ได้แต่
อนุโมทนาสาธุด้วย

หลวงปู่แหวนจึงเริ่มออกธุดงค์อย่างแท้จริงตั้งแต่บัดนั้น เป็นการจากบ้านเกิด
ไปยาวนาน ไม่มีใครได้ข่าวคราวตลอดระยะเวลา ๕๐ กว่าปี และเพิ่งจะได้ยิน
ข่าวหลวงปู่แหวนอีกที ก็ประมาณปลายปี ๒๕๑๔ เมื่อหนังสือพิมพ์นำประวัติและ
อภินิหารหลวงปู่แหวน พระวิปัสสนาจารย์ผู้เฒ่าแห่งวัดดอยแม่ปิ้ง จังหวัดเชียงใหม่
ออกเผยแพร่

กลับไปหาพระอาจารย์ใหญ่

เมื่อหลวงปู่ตัดสินใจเด็ดขาดแล้ว วันรุ่งขึ้นหลังจากกลับจากบิณฑบาต และฉันเสร็จแล้ว ก็รีบจัดบริหารจำเป็นใส่ลงในบาตร สะพายบาตร แบกกอลด สะพายย่าม มือข้างหนึ่งถือกาน้ำ แล้วออกเดินทางจากวัดโพธิ์ชัย บ้านนาโป่ง มุ่งกลับไปหาพระอาจารย์ใหญ่มั่นที่ดงมะไฟ บ้านค้อ จังหวัดอุดรธานี อีกครั้งหนึ่ง

เมื่อกลับไปถึงสำนักของพระอาจารย์แล้ว ท่านได้พบเพื่อนสหธรรมิกที่เข้ามาขอบรมอยู่กับพระอาจารย์อีกหลายท่านด้วยกัน ในการเข้ามาอยู่บรมกับหลวงปู่มั่นในช่วงแรกนี้ ท่านไม่ได้เข้าอุปัฏฐากใกล้ชิดเพราะเป็นผู้มาใหม่ ยังไม่รู้จักรธรรมเนียมข้อวัตร อีกประการหนึ่ง หลวงปู่มั่นท่านไม่ให้ใครเข้าไปอยู่ใกล้ท่านง่าย ๆ

ในการที่เข้ามาอยู่รับการอบรมจากหลวงปู่มั่นนั้น เมื่อท่านแนะนำในข้อปฏิบัติแล้ว บรรดาศิษย์ก็ต้องแยกย้ายกันไปหาที่วิเวกเพื่อบำเพ็ญสมาธิภาวนาตามสถานที่ที่เหมาะสมแก่จริตนิสัยของตน ต่างองค์ต่างไปฝึกบำเพ็ญเพียรเอาเอง เมื่อถึงวันอุโบสถจึงเข้ามารวมกันทำอุโบสถ ฟังสวดพระปาฏิโมกข์ และรับการอบรมจากพระอาจารย์ใหญ่อีกครั้งหนึ่ง

ในเวลาเช่นนี้ ศิษย์รูปใดมีปัญหาติดขัดในการภาวนาอย่างไร ก็กราบเรียนถามท่านได้ ซึ่งท่านเองก็ตอบอธิบายให้ฟังจนเข้าใจขั้นตอนและวิธีปฏิบัติจนชัดเจน จึงเป็นโอกาสที่วิเศษสุดที่บรรดาศิษย์ทั้งหลายจะได้ฟังธรรมอบรมแยกแยะตั้งแต่สมาธิขั้นต่ำไปหาปัญญาขั้นสูง ทำให้เพลิดเพลिनไปกับกระแสธรรมที่ท่านแสดงออก

ลูกศิษย์ลูกหาคนใดมีภูมิปฏิบัติอยู่ในขั้นใดก็ได้ปัญญาก้าวไป

ให้ตั้งใจภาวนา อย่าได้ประมาท

หลังจากที่หลวงปู่่มั่นแสดงธรรมแล้ว บรรดาศิษย์ก็จะกลับไปที่อยู่ของตนโดยไม่โอ้อ้อชักช้า นอกจากหลวงปู่่มั่นแล้ว พระผู้มาใหม่ยังได้อาจารย์ซึ่งเป็นศิษย์รุ่นใหญ่คอยช่วยแนะนำชี้ทางตักเตือนสั่งสอนและแนะนำกันไป

ในบางครั้ง หลวงปู่่มั่นจะบอกให้ศิษย์รูปนั้นไปอยู่ในสถานที่เช่นนั้น รูปนี้ไปอยู่ในสถานที่เช่นนี้ ซึ่งแต่ละแห่งที่ท่านบอกให้ไปอยู่ล้วนแต่เป็นที่ที่มีอันตรายอยู่รอบด้าน เช่น อาจเป็นที่เสื่อมันอยู่ เสื่อมันผ่านไปมา เป็นต้น หลวงปู่่มั่นจะย้ำต่อศิษย์ผู้ไปอยู่ในที่เช่นนั้นว่า “ให้ตั้งใจภาวนา อย่าได้ประมาท ให้มีสติอยู่ทุกเมื่อ จงอย่าเห็นแก่การพักผ่อนหลับนอนให้มากนัก”

หลวงปู่แหวนเล่าให้ศิษย์ฟังว่า “การไปภาวนาอยู่ในที่อันตรายเช่นนั้น ทำให้จิตรวมตัวได้เร็ว สติก็มั่นคงประจำอิริยาบถ มีสติเป็นเพื่อนในการเคลื่อนไหวไปมา เพราะในที่อันตรายอยู่เฉพาะหน้าเช่นนั้น สติสัมปชัญญะจะต้องเป็นเพื่อนด้วยเสมอ การทำความเพียรก็เอาจริงเอาจัง การพักผ่อนหลับนอนก็น้อย จะมีบ้างก็เพียงเพื่อบำบัดความอ่อนเพลียของธาตุขันธ์

การปรารภความเพียรเป็นไปติดต่อกันกลางวันกลางคืน ไม่กำหนดเวลาเป็นนาที่เป็นชั่วโมง ถ้าวันไหนธาตุขันธ์ไม่แปรปรวน จิตสงบดี ก็จะมีนั่งหรือเดินจงกรมไปตลอดคืน ความอ่อนเพลียก็ไม่ปรากฏ”

เวลาเจ็บไข้ต้องเร่งภาวนา

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เล่าให้บรรดาศิษย์ฟังว่า ในการอยู่ภาวนากับพระอาจารย์ใหญ่ ในช่วงนั้น รู้สึกว่าจิตเป็นสมาธิและก้าวหน้าเป็นอย่างดี ทำให้ท่านเกิดความมั่นใจว่า เริ่มปฏิบัติไปในแนวทางที่ท่านปรารถนาแล้ว

อุปสรรคของการภาวนาที่สำคัญในตอนนั้น คือเวลาบำเพ็ญภาวนาอยู่ในป่า ในเขาเช่นนั้น พระเถรมักจะเป็นไข้ป่า เป็นแต่ละครึ่งก็หลายวันเพราะไม่มียารักษา เมื่อเจ็บไข้เข้า ต้องอาศัยกำลังจิตเป็นเครื่องบรรเทา กล่าวคือ เวลาเจ็บไข้ก็ต้องเร่งภาวนา ขึ้นตามกัน พิจารณาจนกว่าไข้จะสร่างหรือหายไป แต่ส่วนมากการเจ็บไข้จะไม่หายขาด เป็นแต่เว้นระยะการเจ็บไข้ออกไป เช่น สามวันบ้าง ห้าวันบ้าง แล้วก็กลับเจ็บไข้อีก เป็นอาการของไข้ป่าชนิดเรื้อรัง

สำหรับพระรุดงค์ผู้มุ่งมั่นค้นหาสัจธรรมอย่างแท้จริงแล้ว ท่านจะไม่ท้อแท้ จะยอมตายถวายชีวิต ถ้าไข้ไม่หายก็ตาย ชาตินี้ไม่สำเร็จก็ไปภาวนาต่อในชาติต่อไป

การเป็นพระคนละนิกาย

ปัญหาประการหนึ่งที่หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ท่านรู้สึกไม่ค่อยสะดวกใจนัก ได้แก่ การเป็นพระในสังกัดคนละนิกาย เพราะในสมัยนั้นท่านยังเป็นพระในคณะมหานิกาย ยังไม่ได้เปลี่ยนญัตติเป็นคณะธรรมยุติกนิกาย

เมื่อถึงวันอุโบสถ หลวงปู่แหวนและพระมหานิกายองค์อื่นๆ ไม่สามารถร่วมทำสังฆกรรมฟังสวดปาฏิโมกข์ได้ ต้องออกไปให้พื้นที่กำหนด ต่อเมื่อพิธีเสร็จแล้ว บรรดาศิษย์ที่เป็นพระมหานิกายจึงได้รับอนุญาตให้เข้ามาบอกปารีสุทธิ ต่อจากนั้น หลวงปู่มั่นจึงแสดงธรรมอบรมอุบายการแก้จิตที่ขัดข้องเวลาภาวนา แนะนำวิธีพิจารณาหรือคำบริกรรมสำหรับผู้เข้ามาปฏิบัติใหม่แล้วแต่เหตุการณ์

บรรดาศิษย์มหานิกายที่ไปอบรมภาวนาอยู่กับหลวงปู่มั่นในสมัยนั้นมีอยู่หลายรูปด้วยกัน เมื่ออยู่ไปนานพอสมควรและเห็นความไม่สะดวกดังกล่าวมาแล้ว จึงไปกราบเรียนขออนุญาตญัตติเป็นพระธรรมยุต บางรูปหลวงปู่มั่นท่านก็อนุญาต และบางรูปท่านก็ไม่อนุญาต สำหรับพระที่หลวงปู่มั่นไม่อนุญาตให้เปลี่ยนนิกายนั้น ท่านให้เหตุผลว่า

“ถ้าพากันมาญัตติเป็นพระธรรมยุตเสียหมดแล้ว ในฝ่ายมหานิกายจะมีใครแนะนำในการปฏิบัติ มรรคผลไม่ได้ขึ้นอยู่กับนิกาย แต่มรรคผลขึ้นอยู่กับการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ตามธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแนะนำสั่งสอนไว้แล้ว พระองค์สอนให้ละเว้นในสิ่งที่ควรละเว้น เจริญในสิ่งที่ควรเจริญ นี่แหละคือทางดำเนินไปสู่มรรคผลนิพพาน”

บรรดาศิษย์ฝ่ายมหานิกายที่หลวงปู่มั่นท่านไม่อนุญาตให้ญาติพี่น้อง ต่อมาภายหลัง ศิษย์เหล่านั้นก็ได้ไปแนะนำสั่งสอนลูกศิษย์ลูกหาในสายของท่าน จนสามารถขยาย วงการปฏิบัติออกไปได้อย่างกว้างขวาง มีลูกศิษย์ลูกหาสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ศิษย์มหานิกายรุ่นแรกได้แก่ พระอาจารย์ทองรัตน์ กนตลีโล วัดป่าบ้านคุ่ม ตำบล โคกสว่าง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี ท่านได้มรณภาพเมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๙ สิริรวมอายุได้ ๖๘ ปี พรรษา ๔๒ หลวงปู่ชา สุภทฺโท ได้กล่าว ว่า “พระอาจารย์ทองรัตน์ เป็นผู้อยู่อย่างผ่องแผ้วจนกระทั่งวาระสุดท้าย เมื่อท่าน มรณภาพ ท่านมีสมบัติในยามคือมีดโกนเพียงเล่มเดียวเท่านั้น” หลวงปู่ชา สุภทฺโท แห่งวัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ก็เป็นศิษย์มหานิกายที่มี ชื่อเสียงอีกองค์ในรุ่นรองลงมา

และต่อมาภายหลังเมื่อหลวงปู่มั่นไปพำนักในภาคเหนือ ศิษย์มหานิกายของท่าน ที่มีชื่อเสียง ก็ได้แก่ หลวงปู่คำแสน คุณาลงฺกโร วัดดอนมูล (สันโค้งใหม่) อำเภอ สันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และหลวงปู่คำป็น สุภทฺโท วัดสันโป่ง อำเภอแมริม จังหวัด เชียงใหม่ เป็นต้น

คำแนะนำและอุบายแก้ไขจิตจากครูอาจารย์

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เล่าถึงว่า “การออกปฏิบัติในสมัยแรกๆ ที่ยังไม่รู้จักภาวนานั้น เวลาอยู่ในป่าโดยเฉพาะในเวลากลางคืน มักจะเกิดความระแวงไปในเรื่องที่ไร้สาระต่างๆ ตามแต่จิตมันจะปรุงขึ้นมา ส่วนมากมักจะเป็นเรื่องหลอกตัวเองทั้งสิ้นตามความเคยชินของจิตที่เคยเป็นอิสระมาตลอดโดยไม่มีขอบเขต ไม่มีเครื่องกั้น ไม่มีสิ่งควบคุม”

หลวงปู่เล่าต่อไปว่า “ครั้นมาปฏิบัติเข้าในระยะแรกก็รู้สึกดีมีค่าดี แต่พอเอาเข้าจริงๆ จิตกลับฟุ้งปรุ่งไปเป็นอดีตอนาคต ไม่ได้คิดพิจารณาในเรื่องปัจจุบันนัก” หลวงปู่บอกว่า “การอยู่ใกล้ครูบาอาจารย์จึงให้ประโยชน์อย่างมากที่สุด เพราะครูอาจารย์คอยให้คำแนะนำแก้ไขพร้อมทั้งอุบายในการแก้จิตในเวลาฟุ้งซ่าน อุบายการข่มจิตในเวลาเกิดความพะงตน ประกอบกับการได้รับคำสั่งให้ไปอยู่ในที่ต่างๆ ที่แวดล้อมไปด้วยอันตราย ทำให้ได้อาจารย์เสียบ้าง อาจารย์ช้างบ้าง เป็นผู้ข่มขู่จิต นอกจากนี้การเร่งประกอบความเพียรให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องไม่ขาดวรรคตอน ทั้งกลางวันและกลางคืน จิตก็ค่อยรวมตัวอยู่ในความควบคุมของสติ รวมตัวเข้าสู่สมาธิ ความเยือกเย็นในด้านจิตใจเริ่มปรากฏผลให้ประจักษ์ ทำให้เกิดความมั่นใจในข้อปฏิบัติของตนที่ได้ดำเนินมาว่าไม่ผิดทาง”

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เล่าถึงความรู้สึกในจิตจากการปฏิบัติภาวนาในช่วงแรกนี้ว่า “เมื่อเกิดความสงบ ตัวของจิตเริ่มปรากฏเป็นผลของการปฏิบัติความเพียรที่เคยฝึกทำมาโดยตลอด พอจิตสงบลง ความเพียรก็เร่งขึ้นตามส่วน เป็นเครื่องบำรุงส่งเสริมสมาธิ ปัญญาไปในขณะเดียวกัน เมื่อศรัทธามีกำลัง วิริยะมีกำลัง สติมีกำลัง สมาธิมีกำลัง ปัญญามีกำลัง ต่างก็ส่งเสริมซึ่งกันและกัน ตั้งแต่สมาธิขั้นต่ำไปถึงปัญญาขั้นสูง ความสุขทางด้านจิตใจเริ่มปรากฏเป็นผลให้ชื่นชม ไม่เสียแรงที่ได้พยายามตั้งใจปฏิบัติมา”

สติสัมปชัญญะต้องตื่นอยู่เสมอ

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เล่าถึงการปฏิบัติทางจิตว่า

“เป็นของทีละเอียดอ่อนมาก สติสัมปชัญญะต้องตื่นอยู่เสมอ ไม่เช่นนั้นจะตาม
ไม่ทันจิต

**จิตเป็นธรรมชาติชอบคิด ชอบปรุง ชอบแส่สายไปหาอารมณ์จากที่ใกล้ที่ไกล ไม่มี
ขอบเขต** ถ้าอยู่ในที่ชุมชน อารมณ์ที่เข้ามาในส่วนมากจะเข้ามาทางตาบ้าง ทางหูบ้าง
จมูกบ้าง ลิ้นบ้าง กายบ้าง การต้อนรับอารมณ์ของจิต มักจะนำมาแบก มาหาบ มาหาม
มาทับมาถมตัวเอง การที่จะสลัดตัดวางนั้นไม่ค่อยปรากฏ เพราะเหตุนี้จึงทำให้เรา
เป็นทุกข์ไปกับอารมณ์นั้นๆ เป็นสุขไปกับอารมณ์นั้นๆ เป็นความเพลิดเพลินไปกับ
อารมณ์นั้นๆ ทั้งนี้ก็เพราะขาดการพิจารณาของจิตนั่นเอง จิตที่ไม่มีสติเป็นพี่เลี้ยงคอย
ควบคุมคอยแนะนำ มักจะไปแบก ไปหาบ ไปหาม เอาทุกสิ่งทุกอย่างมาทับมาถมตนเอง
ให้เกิดทุกข์ ถึงกับบางคนตีกอกชกตนเห็นทุกสิ่งทุกอย่างไม่น่ารื่นรมย์ กลายเป็นพิษเป็น
ภัยไปก็มาก

ส่วนอารมณ์ของนักปฏิบัติผู้อยู่ในป่านั้น มักเกิดขึ้นกับจิตที่ชอบปรุงแต่งเป็นอดีต
เป็นอนาคต ซึ่งอารมณ์ประเภทนี้ทำลายนักปฏิบัติมากต่อมากแล้ว เพราะไม่รู้เท่าทัน
กลมายาของจิต เหตุเพราะขาดสติปัญญานั้นเอง ดังนั้น การปฏิบัติจิตภาวนาจำเป็นต้อง
ตื่นอยู่เสมอ อารมณ์ต่างๆ ที่ผ่านเข้าออกตามทวารต่างๆ นั้น ต้องได้รับการใคร่ครวญ
พิจารณาจากสติสัมปชัญญะเสียก่อนทุกครั้ง”

การพิจารณาปัจจัย ๔ ก่อนบริโภคใช้สอย

นอกจากการเป็นผู้มีสติประจำอิริยาบถตามที่กล่าวมาแล้ว หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ได้บอกว่า การบริโภคปัจจัย ๔ ก็ต้องพิจารณาโดยอุบายทุกครั้ง

หลวงปู่ให้คำอธิบายเรื่องนี้ว่า “การพิจารณาปัจจัย ๔ ก่อนการบริโภคใช้สอยนั้น เป็นอุบายข่มความทะเยอทะยานอยากของจิตได้ดี บางครั้งก็เกิดความแสบคายเป็นอุบายของปัญญาได้ ดังนั้น การภาวนาก็คือการมีสติสัมปชัญญะคอยตักเตือนตนเอง อยู่เสมอ ไม่ให้เกิดความประมาท ความมัวเมา มีอินทรีย์สังวรละเว้นบาปอกุศลแม้เพียงเล็กน้อย จำต้องอาศัยความหมั่นความพยายามทางกาย ทางวาจา ทางใจ ของตน จึงจะรักษาตนให้อยู่รอดปลอดภัยในธรรมของพระพุทธเจ้าได้

ต้องกระทำให้มาก เจริญให้มาก ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องติดต่อกัน ไม่ขาดวรรคขาดตอน”

การแยกย้ายกันไปบำเพ็ญภาวนา

เมื่อลูกศิษย์ลูกหาได้รับอุบายธรรมจากหลวงปู่มั่นแล้ว ต่างก็แยกย้ายกันออกไปบำเพ็ญเพียรดูจิตใจของตนเอง

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ได้เล่าถึงเรื่องนี้ว่า “เมื่อได้รับอุบายจากครูอาจารย์แนะนำแล้ว ก็แยกย้ายกันไปทำความเพียร เลือกรหาที่เหมาะสมแก่จริตนิสัยของตน บางท่านที่เด็ดเดี่ยวก็มักจะไปเพียงองค์เดียว ที่ยังไม่มี ความกล้าพอก็มักไปกัน ๒ องค์บ้าง ๓ องค์บ้าง สถานที่ไปส่วนมากมักเป็นป่าช้า ป่าช้า ซึ่ง มีถ้ำ มีหน้าผา พอเป็นที่อยู่อาศัยหลบฝนหลบแดดหลบลมในคราวจำเป็น

ในระยะแรกจะไปอยู่ไม่ไกลจากครูอาจารย์นัก ประมาณว่าพอเดินมาฟังธรรม มาทำอุโบสถในวันอุโบสถ เว้นเสียแต่มีอาจารย์ซึ่งเป็นศิษย์รุ่นพี่ควบคุมไปนั้นแหละ จึงไปได้ไกล เวลาติดขัดด้านการภาวนาก็ต้องอาศัยอาจารย์ผู้ควบคุมนั่นเองเป็นผู้แนะนำ แต่ถึงอย่างนั้น นานๆ ครั้ง ถ้าเป็นไปได้ต้องพยายามหาโอกาสไปฟังธรรมจากหลวงปู่มั่น อยู่เสมอ

การจำพรรษาาร่วมกันกับหลวงปู่มั่น ก็นานๆ จึงจะได้จำร่วมกับท่านครั้งหนึ่ง ส่วนมากบรรดาพระที่เป็นลูกศิษย์ลูกหามักจะแยกกันอยู่ เพราะการอยู่ร่วมกันมากๆ มักจะเป็นภาระเครื่องกังวลหรือไม่ก็ความวุ่นวาย”

จาริกไปฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ กับ หลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม ได้ร่วมกันจาริกธุดงค์ไปฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงทางฝั่งของประเทศลาว หลวงปู่ทั้งสองเริ่มเดินทางไปทางอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย แล้วข้ามแม่น้ำโขงขึ้นไปฝั่งลาว แล้วเดินข้ามป่าข้ามเขาไปเรื่อยๆ เมื่อถึงตอนเย็นก็ปักกลดค้างคืนตามที่เห็นว่าเหมาะสม

ทางฝั่งลาวในสมัยนั้น ป่าส่วนมากเป็นป่าดงดิบ ต้นไม้ใหญ่ลำต้นสูง แต่ข้างล่างโปร่ง เดินได้สะดวก ถ้าหมดป่าสูง บางแห่งก็เป็นป่ารกชัฏ ซึ่งต้องเดินมุดไปตามเส้นทางข้าง เพราะข้างป่าจะมีทางเดินประจำของพวกมัน ช้างป่าแต่ละโขลงมีจำนวนหลายสิบเชือก ทางเดินของมันจึงเตียนราบพอที่จะให้พระธุดงค์ได้อาศัยเดินทางไปได้ หลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ตื้อเดินไปได้สามวันจึงข้ามแม่น้ำโขง แม่น้ำนี้บางแห่งไหลผ่านที่ราบ ชาวบ้านใช้เป็นที่ทำเพาะปลูกและทำไร่ทำนา เมื่อถึงเวลาค่ำ หลวงปู่ก็ปักกลดพักในป่าที่ไม่ห่างไกลจากหมู่บ้านนัก พออาศัยบิณฑบาตในตอนเช้าได้

วันหนึ่ง หลวงปู่ทั้งสององค์เดินทางไปพบหมู่บ้านแห่งหนึ่งตอนตะวันจวนจะหมดแสงอยู่แล้ว จึงจัดการหาที่ปักกลดเพื่อค้างคืน พอกางกลดเสร็จนั่งพักไม่ทันหายเหนื่อย ก็เห็นพวกชาวบ้านเป็นหญิงล้วนเดินมาเป็นแถวสิบกว่าคน แต่ละคนมีขันข้าวกระติบข้าว แสดงท่าทางจะเอามาถวายพระ เมื่อมาถึงก็วางขันวางกระติบข้าวลงตรงหน้าพระ แล้วต่างก็พูดว่า “งอจ้าวเหนียว งอจ้าวเหนียว”

พอจะเข้าใจเจตนาของพวกเขาว่า เอาข้าวมาถวาย แต่นอกจากนั้นไม่ทราบว่
พวกเธอพูดว่าอะไร หลวงปู่แสดงท่าทางให้รู้ว่ามีคำกำกวม ให้ไปบอกพวกผู้ชายมาพูดกัน
พวกหล่อนเข้าใจจึงพากันกลับ ลักครู่ก็มีพวกผู้ชายมาอีกหลายคน พวกเขาพูดว่า
“นิมนต์เจ้าปู่ในฉันท้าวก่อน ท่านเดินทางมาไกลคงหิว นิมนต์ฉันให้อิ่มเสียก่อน”

หลวงปู่บอกพวกเขาว่า “ไม่เป็นไรหรอก เอาข้าวกลับไปก่อน ขอเฉพาะน้ำร้อน
ก็พอ พรุ่งนี้เช้าค่อยเอาข้าวมาใหม่” หลวงปู่บอกว่า “พวกเขาก็เข้าใจและทำตามคำที่
เราบอก ชาวบ้านเหล่านี้ไม่รู้ว่าเป็นเฒ่าไหน เวลาเขาพูดกัน เราฟังภาษาเขาไม่รู้เรื่อง
ที่พวกผู้ชายพูดกับพวกเราพอเข้าใจ เพราะพวกผู้ชายเป็นพวกที่มีการสังคม ติดต่อกับ
คนภายนอกหลายเฒ่า หลายภาษา ส่วนพวกผู้หญิงจะอยู่เฉพาะในหมู่บ้าน จึงพูดได้
เฉพาะภาษาของตนเอง”

การทำบิณฑบาตแบบโบราณ

พอรุ่งเช้า หลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ตื้อก็เข้าไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน หลวงปู่เล่าว่า “การไปบิณฑบาตกับพวกชาวบ้านป่าเช่นนั้น ต้องทำการบิณฑบาตแบบโบราณ คือไปยืนอยู่หน้าบ้าน ทำเป็นไอกระแอมเพื่อให้เจ้าของบ้านได้ยินเสียง แล้วจะโผล่หน้าออกมาดู ถ้าเขารู้ ก็จะพากันเอาข้าวมาใส่บาตร ก็ต้องทำท่าทางบอกให้พวกเขาู้”

เมื่อหลวงปู่ทั้งสองฉันเสร็จก็ออกเดินทางต่อไป ถึงตอนเย็นก็ไปถึงหมู่บ้านอีกแห่งหนึ่งพอดี ที่นี้มีวัดประจำหมู่บ้าน แต่ไม่มีพระ มีเณรอยู่เพียงรูปเดียว เณรแสดงความดีใจให้การต้อนรับอย่างกระตือรือร้น จัดน้ำใช้น้ำฉันมาถวาย เตรียมที่นอนให้ และนิมนต์ให้พักอยู่ด้วย เห็นเณรมีอัธยาศัยดี ทั้งสององค์จึงตกลงพักที่วัดนั้นตามคำนิมนต์ของเณร

เมื่อจัดการต้อนรับเรียบร้อยแล้ว เณรก็หายไปทางหลังกุฏิ แล้วได้ยินเสียงไกร้องตีปิกดังปังๆ แล้วเงียบหายไป อีกสักพักก็ได้กลิ่นไถ่ย่างไชยมา หลวงปู่บอกว่า ตอนนั้นก็ไม่ได้คิดอะไร เณรหายไปร่วมชั่วโมง ก็กลับมาพร้อมกับถาดมีข้าวเหนียวควั่นกรุ่นๆ กับไถ่ย่างร้อนๆ ดูนัยน้ำลายนำกินมาวางลงตรงหน้า เณรยกถาดอาหารเข้าประเคนพร้อมกับพูดว่า “นิมนต์ครูบาฉันข้าวก่อน เดินทางมาเหนื่อย วันนี้ผมย่างไถ่มาอย่างดี นิมนต์ฉันให้อิ่ม” หลวงปู่จึงบอกเณรว่า “ไม่ต้องห่วงหรือเณร เอาการไปเถอะ วันนี้หมดเวลาฉันแล้ว ตอนเย็นฉันน้ำร้อนก็พอแล้ว” เณรก็มายกถาดอาหารกลับไป หลวงปู่เล่าอย่างยิ้มๆ ว่า “เณรแก่จะเอาไปบังสกุลหรืออย่างไรก็ได้สนใจ”

รุ่งขึ้นเช้า เมื่อฉันแล้วก็ลาเณรออกเดินทางกันต่อไป

มุ่งตรงไปเมืองหลวงพระบาง

หลวงปู่บอกว่า ภูมิประเทศทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นเขตของประเทศลาวนั้น เป็นที่ร่มรื่นมีป่าและภูเขามาก สัตว์ป่ามีชุกชุม พวกมันไม่กลัวคน เวลาหลวงปู่เดินทางผ่านไป พวกมันต่างก็หากินตามปกติ เหมือนไม่มีใครแปลกปลอมผ่านมา พวกมันไม่เห็นตกอกตกใจหรือแสดงท่าระแวงระวังภัยแต่อย่างใด เวลาเช้าจะได้ยินเสียงพวกลิง ค่าง ชะนี ร้องเสียงระงมอยู่ทั่วไป

หลวงปู่เดินทางขึ้นไปทางเหนือของประเทศ เมืองต่างๆ บนเส้นทางนั้นล้วนแต่เป็นเมืองเล็กเมืองน้อยทั้งนั้น มีเมืองหลวงพระบางเท่านั้นที่เป็นเมืองใหญ่ หลวงปู่ทั้งสองตกลงใจจะเข้าไปเมืองหลวงพระบางเสียก่อนเพราะเป็นเมืองที่มีชื่อเสียง ต่อจากนั้นจึงค่อยเดินทางต่อไปลึบสองปันนา ลึบสองจุไท เมื่อถึงหลวงพระบาง หลวงปู่ไปพักที่วัดใต้ หนึ่งในสามวัดในเมือง ในเมืองหลวงพระบางมีวัด ๓ วัด คือ วัดเหนือ วัดพระบาง และวัดใต้ วัดพระบางเป็นวัดสำคัญและเป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคู่เมือง เป็นที่ประดิษฐานของพระบาง พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ประจำเมือง

ในเมืองมีผู้คนไม่มากนัก เมืองอยู่ในหุบเขามีภูเขาล้อมรอบ มีที่ราบพอได้อาศัยปลูกข้าวและทำการเกษตรพอเลี้ยงพลเมืองได้ ประชาชนทั่วไปมีอัธยาศัยดี ไม่มีโจรผู้ร้าย ประชาชนมีใจบุญสุนทานและดูแลเคร่งครัดต่อศาสนาพอสมควร ทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยการทำนาและหาของป่า การค้าขายก็พอมีบ้างไม่มากนัก การเพาะปลูกพืชผลอย่างอื่นพอมีบ้างแต่ไม่มาก เพราะมีพื้นที่ราบจำกัด ภูมิประเทศถูกล้อมรอบด้วยภูเขา

เดินทางต่อไม่ได้ ต้องกลับประเทศไทย

หลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ตื้อพักอยู่ในเมืองหลวงพระบางพอสมควรแล้ว ก็ออกเดินธุดงค์ต่อไปทางสิบสองปันนา สิบสองจุไท แต่ไปพบด่านทหารฝรั่งเศส พวกทหารฝรั่งเศสถามหลวงปู่ทั้งสองว่า “จะไปไหนและมาจากไหน” หลวงปู่บอกเขาว่า “จะไปสิบสองปันนา สิบสองจุไท และเดินทางมาจากประเทศสยาม” พอรู้ว่ามาจากประเทศสยาม จึงไม่ให้ท่านเดินทางต่อไป ท่านจึงต้องเดินทางกลับลงมาที่เมืองหลวงพระบางอีกครั้ง พักอยู่หลวงพระบางสองสามวัน ท่านจึงตกลงกันเดินทางกลับเมืองไทย โดยเดินทางลัดป่าเขาตามทางเดิม ผ่านเมืองต่างๆ ได้แก่ เมืองเลน เมืองโป เมืองแมด เมืองกาลี

ในระหว่างนั้นมีข่าวว่า เจ้ามหาชีวิตของลาวจะเสด็จฯ ไปยังเมืองเวียงจันทน์ทางการจึงได้เกณฑ์ราษฎรมาแผ้วถางทางผ่านเมืองต่างๆ ดังกล่าว การเดินทางกลับของหลวงปู่จึงได้อาศัยเส้นทางนี้เดินทางไปยังเวียงจันทน์ เมื่อถึงเวียงจันทน์ หลวงปู่ก็เดินเลียบบฝั่งโขงล่องลงมาและขึ้นฝั่งไทยตรงอำเภอทาลี จังหวัดเลย

การจาริกไปทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงของหลวงปู่ทั้งสององค์ในคราวนั้น ใช้เวลาเดินทางทั้งไปและกลับเป็นเวลาทั้งสิ้น ๑๔ วัน

ภาวนาแถวอำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย

เมื่อหลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ตื้อกลับเข้าประเทศไทยทางอำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย แล้ว ท่านไม่ได้กลับไปวัดโพธิ์ชัย บ้านนาโง้ง วัดบ้านเกิดของหลวงปู่แหวน แต่ได้พักภาวนาอยู่ตามป่าเขาแถวอำเภอท่าลี่นั่นเอง นอกจากการบำเพ็ญภาวนาแล้ว ยังเป็นการพักผ่อนร่างกายที่เหนื่อยเพลียจากการเดินทางจาริกไปทางฝั่งลาว เขตอำเภอท่าลี่ มีป่าและภูเขามาก นับเป็นสถานที่แห่งหนึ่งที่มีภูมิประเทศเหมาะแก่การบำเพ็ญภาวนา

เมื่อหลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ตื้อแสวงวิเวกบริเวณป่าเขาอำเภอท่าลี่พอสมควร ร่างกายหายจากการอ่อนเพลียแล้ว ท่านก็ตกลงกันว่า จะแสวงความวิเวกไปทางภาคเหนือต่อไป ทางภาคเหนือเป็นสถานที่ที่ทั้งสององค์ยังไม่เคยไปมาก่อน จึงตกลงเดินทางมุ่งสู่ภาคเหนือทันที

จาริกไปภาคเหนือ

ในบันทึกการเดินทางของหลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ตื้อในการจาริกจากอำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ไปยังภาคเหนือ มีดังต่อไปนี้

“สมัยก่อนจะไปไหน พาหนะที่ดีที่สุดคือขาสองขาของเราตัวเอง เดินไปคำไหนนอนที่นั่น ไม่ต้องไปห่วงเด็กเล็กที่เป็นลูกศิษย์ เพราะไม่จำเป็นต้องมี จึงไปได้สะดวก ไปถึงไหนเห็นว่าร่มรื่นเหมาะแก่การภาวนาดีก็อยู่กันหลายวันเพื่อภาวนา ที่ไหนไม่เหมาะก็พักคืนเดียว

ในครั้งนั้นเดินออกจากอำเภอท่าลี่ มาอำเภอด่านซ้าย (จังหวัดเลย) จากด่านซ้ายก็เดินเข้าป่าเขาไปอำเภอน้ำป่าด (จังหวัดอุดรธานี) โดยผ่านเขตอำเภอนครไทย (จังหวัดพิษณุโลก) ซึ่งภูมิประเทศเป็นป่าเขาเกือบทั้งสิ้น การเดินทางก็เดินได้เฉพาะกลางวันเท่านั้น เย็นลงต้องหาที่พักเพราะสัตว์ป่า เช่น ช้าง เสือ ชุกชุม ประชาชนกลัวกันมาก ไม่กล้าเดินคนเดียว แม้สองสามคนก็ไม่กล้าเดิน เพราะกลัวพวกสัตว์ร้ายเหล่านั้น บางแห่งเขาจะสร้างที่พักไว้กลางทางสำหรับผู้เดินทางจะได้พักอาศัยหลบนอนในเวลากลางคืน

หลังจากนั้น เดินทางไปอำเภอท่าปลา จังหวัดอุดรธานี แล้วตัดไปอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน พื้นที่ดังกล่าวแล้วนี้เป็นป่าเป็นเขาเป็นส่วนมาก มีหมู่บ้านเป็นแห่งๆ ตามที่ราบเชิงเขา บางแห่งก็มีหมู่บ้านชาวเขาตั้งอยู่พอได้อาศัยบิณฑบาต จากจังหวัดน่านเดินทางวกลงมาทางอำเภอสอง อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่”

ขอขมาขานจากชาวเขาเผ่าเย้า

บันทึกการเดินทางของหลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ตื้อ มีต่อไปนี้

วันหนึ่งขณะเดินทางมาด้วยความอ่อนเพลียกลางป่าเขา เพราะยังไม่ได้ฉันข้าว ขณะที่เดินทางมานั้น เผอิญไปพบเอาหมู่บ้านชาวเขาเข้าแห่งหนึ่ง จึงเข้าไปขานขอขมา เดินไปไม่พบใครเลยเนื่องจากออกไปทำไร่หมด จวนจะเป็นบ้านสุดท้ายอยู่แล้ว พอดีมีชายคนหนึ่งโผล่ออกมาจากบ้าน จึงพูดกับเขาว่า “สหาย เรายังไม่ได้กินข้าว ขอข้าวเรา กินบ้าง” เขาคงนั้นตอบว่า “ข้าวเรามีน้อย เสาบหื้อ เสาเอเอาไว้กินเอาไว้ขาย ข้าวสุกเขาก็มี เสาบหื้อ เสาเอเอาไว้กิน ข้าวสารเขาก็มี เสาเอเอาไว้ขาย เสาบหื้อ”

เขาพูดออกมาจากใจจริงของเขา ตรงๆ ตามภาษาจริงๆ ของเขา พวกเหล่านี้ไม่มี ภาษาศาโลยอะไร พวกเขามีความในใจอย่างไรก็พูดออกมาอย่างนั้น เขาไม่คิดว่ามันจะไปกระทบใจใคร หรือจะไปทำความไม่พอใจให้ใคร แม้จะไปทำความผิดหวังให้ใคร เขาก็ไม่คิด เพราะความซื่อของเขา

เขาคงนั้น นอกจากแจะพูดว่า “เสาบหื้อ” แล้ว ตาของแกยังจ้องมองไปที่บาตร ของพระที่ยังว่างเปล่าหนึ่งอีก แล้วแกก็พูดขึ้นว่า “หม้อนั้น ขายฮื้อเสาบ เสาเอเอาไว้ต้มข้าว” เมื่อถูกชายชาวเขาพูดขอซื้อบาตรเช่นนั้น ทำให้เกือบกลั้นหัวเราะไว้ไม่อยู่ ทำเอาลืมหิวข้าวไปชั่วขณะหนึ่ง จึงบอกกับแกว่า “ไม่ได้ เราขายให้ไม่ได้ เมื่อไปถึงบ้านถึงเมือง เราใช้บาตรใบนี้แหละใส่ข้าว”

พบหญิงเข้าใจอารี

เมื่อหลวงปู่เห็นว่าการบิณฑบาตครั้งนั้นไม่มีหวังแล้ว จึงเดินทางต่อไป ระหว่างทาง ได้พบหญิงชาวเข่าผู้หนึ่ง จึงออกปากขอบิณฑบาตข้าวอีก คราวนี้ไม่ต้องบิณฑบาต แต่พูดขอเอาทีเดียวว่า “สหาย เต็มทีแล้ว เรายังไม่กินข้าว เอาข้าวให้เรากินบ้าง” หญิงชาวเข่าตอบว่า “คอยเฮากำน้ำ” แล้วรีบเดินเข้าไปในบ้าน ครู่หนึ่งเดินถือขันข้าว ออกมาพร้อมกับพูดว่า “ข้าวมีมือก้อ” แล้วก็เทข้าวใส่ในบาตรจนหมดขัน

เมื่อได้ข้าวจากหญิงที่มีใจอารีแล้ว จึงหาที่เหมาะเพื่อฉันข้าวต่อไป การฉันข้าว วันนั้นก็ไม่มีพิธีต้องอะไร เพียงเอาน้ำเทใส่ข้าวแล้วก็ฉันเท่านั้น เพราะไม่มีกับอย่างอื่น

ข้าวชาวเข่านั้นเป็นข้าวไร่ เขามีวิธีหุงพิเศษ เมื่อหุงสุกแล้วมีกลิ่นหอม รสหวาน นุ่มดี แม้พวกชาวเขาเอง เวลากินข้าวก็ไม่มีอะไรมาก มีพริกมีเกลือก็กินกับพริกกับเกลือไป ถ้าไม่มีก็กินกับน้ำ ถ้าวันไหนได้เนื้อมาก็เอามาย่างไฟแล้วกินกับข้าวอย่างเอร็ดอร่อย จะต้มจะแกงเหมือนพวกเรานั้นทำไม่เป็น

พวกนี้อยู่อาศัยกันอย่างตามเผ่าของพวกเขา เผ่าไหนสู้บ่ฟัน หลังอาหารก็มีการสูบฝิ่น แถมนอนสูบกันอย่างสบายอารมณ์

พบพระชาวเหนือผู้มีเมตตาจิต

หลังจากฉันข่าวที่หญิงชาวเข่าถวยแล้ว หลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ตื้อก็ออกเดินทางต่อไป บันทึกกล่าวต่อไปว่า

เมื่อฉันเสร็จแล้วจึงออกเดินทาง จากหมู่บ้านชาวเข่ามาถึงพื้นที่ราบเป็นหมู่บ้านของคนเมือง เดินไปพบกับพระองค์หนึ่ง ถามถึงทางที่จะไปข้างหน้าว่ายังอีกไกลเท่าไร ท่านตอบว่า “ผากข่าวตอน” ก็ไม่เข้าใจภาษาของท่าน แต่เพราะความมีเมตตาจิตของท่าน ท่านจึงชวนพักอยู่กับท่านก่อน เมื่อหายเหนื่อยแล้วค่อยเดินทางต่อไป

พระท่านพูดว่า “นิมนต์พักอยู่กับผมก่อน ผมจะไม่ให้เดือดร้อนอันใด ข้าวน้ำโภชนาหารก็ดี เสนาสนะที่นั่งอันใดก็ดี ผมจะจัดการทั้งหมด เป็นธุระของผมเอง” พระท่านยังบอกอีกว่า “ผมเคยไปเที่ยวทางใต้มา เขาต้อนรับผมอย่างดี ตอนนั้นผมยังไม่รู้จักธรรมเนียม แต่เดี๋ยวนี้ผมรู้แล้ว นิมนต์พักให้สบายก่อน มีกำลังแล้วค่อยเดินทางต่อไป”

หลวงปู่ทั้งสองจึงตกลงพักฉลองศรัทธาความปรารถนาดีของพระองค์นั้น ๓ วัน

แยกทางกับหลวงปู่ตื้อ

เมื่อพักมีกำลังแล้ว อลาท่านผู้มีใจอารีเดินทางต่อไป รุ่งเช้าพอฉันเสร็จจึงออกเดินทาง เวลาประมาณเพล จึงถึงหมู่บ้านอีกแห่งหนึ่งที่ต้องการไป จึงรู้เอาคำว่า “ผากข้าวตอน” ก็คือ ระยะทางเดินไปกินข้าวกลางวันข้างหน้าทัน เพราะระยะทางจากวัดที่พักถึงหมู่บ้านนี้ เดินไปกินข้าวข้างหน้าได้

เดินทางมาถึงแพร่ พักอยู่ ๒ วัน จึงเดินทางต่อไปอำเภอสูงเม่น อำเภอเด่นชัย บ้านปิน แล้วเดินทางตามทางรถไฟไปอีก ๔ วัน หลังจากนั้นต้องเดินทางข้ามเขาไปอีก ขณะที่เดินทางข้ามเขาไปนั้น ระหว่างทางพบกับพวกจีนฮ่อ และได้เดินทางต่อไปจนถึงลำปาง จึงแยกกันกับหลวงปู่ตื้อ หลังจากนั้น หลวงปู่แหวนจึงเดินทางไปยังเชียงใหม่ แต่เพียงองค์เดียว

ทางด้านหลวงปู่ตื้อ ท่านแยกไปทางอำเภอเถิน หลังจากนั้นจึงไปพบกันเพื่อกราบหลวงปู่มั่น ที่วัดเจติยฺหหลวง ในเมืองเชียงใหม่ หลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ตื้อได้แปรญัตติเป็นพระธรรมยุต ณ วัดเจติยฺหหลวง นั้นในเวลาต่อมา

บำเพ็ญภาวนาที่ภูเขาควาย ฝั่งประเทศลาว

ในบันทึกการท่องเที่ยวของหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ไม่ได้ระบุวันเดือนปีของการเดินทาง รวมทั้งไม่ได้บอกด้วยว่าหลวงปู่ท่านไปองค์เดียวหรือมีพระองค์อื่นไปด้วย

จากคำบอกเล่าของครูบาอาจารย์บอกว่า ส่วนใหญ่หลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ตื้อ ท่านจะไปด้วยกัน แต่ไม่ได้หมายความว่า จะเกาะติดไปด้วยกันตลอด บางช่วงท่านก็แยกกัน บางช่วงก็พักด้วยกัน หรือหลายๆ วัน จึงจะพบกันที่หนึ่ง แต่จะไปในแถบถิ่นเดียวกัน นัดพบกันเป็นที่ๆ ไป

ในบันทึกส่วนการเดินทางของหลวงปู่แหวน มีดังนี้ หลังจากเลิกเรียนด้านปริยัติที่อุบลฯ แล้ว ออกปฏิบัติกรรมฐานจาริกไปฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ครั้งที่ ๒ ไปคราวนี้ออกจากประเทศไทยข้ามโขงไป ผ่านเมืองเวียงจันทน์ตัดเข้าดงอีกแห่งหนึ่ง เรียกว่า ดงเมือง พ้นจากดงเมือง ข้ามแม่น้ำงึมไป ไปสู่ดงดิบของภูเขาควาย

ป่าบริเวณนั้นเป็นป่าดงดิบ มีถ้ำมีเหวอยู่ทั่วไป บนหลังเขามีลานหินกว้าง ซึ่งถ้อยกันในหมู่นักปฏิบัติว่า ภูเขาควาย เป็นสถานที่เหมาะสมสำหรับนักปฏิบัติธรรมที่ต้องการสถานที่สงบสงัดปราศจากการพลุกพล่าน วิเวกวังเวงไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด ดังนั้นการบำเพ็ญภาวนาอยู่แถวภูเขาควาย เวลาทำความเพียรจิตจึงสงบง่าย เมื่อภาวนาอยู่ไปหลายวัน จิตคุ้นกับสถานที่แล้ว ก็ย้ายไปแห่งใหม่ต่อไป ทั้งนี้เพื่อเป็นการปลุกจิตปลุกประสาท ปลุกสติ ให้ตื่นตัวอยู่เสมอ ไม่เช่นนั้นมักเกิดความประมาท

เมื่อคุ้นกับสถานที่แล้ว ทำความเพียรไม่ดีเท่าที่ควร การเปลี่ยนสถานที่แต่ละแห่ง
สิ่งแวดล้อมไม่เหมือนกัน จึงทำให้เกิดความระมัดระวัง เป็นการสร้างสติสัมปชัญญะ
เร่งความเพียรไปในตัว ดังนั้น ผู้ปฏิบัติต้องรู้จักสังเกตความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม
เลือกหาสถานที่ๆ มีเครื่องเตือนสติอยู่เป็นประจำ

ด้วยเหตุนี้เอง หลวงปู่มั่นท่านจึงบอกศิษย์ให้อยู่ในที่ๆ มีอันตราย เพื่อจะได้
ไม่ประมาท ในการทำความเพียรต้องมีสติอยู่เสมอ การไปอยู่ในที่ๆ อันตราย ความเป็น
ความตายจึงฝากไว้กับสติ

ชาวบ้านชอบใส่บาตรข้าวกับน้ำตาล

พอออกจากภูเขาควายแล้ว วันหนึ่ง หลวงปู่แหวนได้ไปพักที่หมู่บ้านนาสอง เป็นหมู่บ้านที่ใหญ่พอควร หลวงปู่เล่าว่า พวกชาวบ้านที่นี่มีแปลกอยู่อย่างหนึ่ง คือ เวลาเห็นพระไปบิณฑบาตร พวกเขาจะปวาร้องกันมาใส่บาตรว่า “มาเนื้อ มาใส่บาตร ญาคูธรรมมาแล้ว หาน้ำอ้อยน้ำตาลมาใส่บาตร ญาคูธรรมท่านชอบของหวาน” เมื่อได้ยิน คนปวาร้องประกาศเช่นนั้น ต่างก็เอาของมาใส่บาตรจนเต็ม

หลวงปู่ว่า “พวกนี้เหมือนกับพวกไทยใหญ่ ถ้าเห็นพระไปบิณฑบาต เขาก็จะใส่บาตรด้วยน้ำอ้อยน้ำตาลกับข้าวเช่นกัน พวกเขาถือว่า เจ้าบั้นไม่กินเนื้อสัตว์ กินแต่ของหวาน แต่อย่างไรก็ตาม การฉันข้าวกับน้ำอ้อยน้ำตาลนั้น วันสองวันแรกก็ฉันได้ดี แต่วันที่สามที่สี่รู้สึกเบื่อ”

พบเนื้อคู่ตามคำทำนายของหมอดู

ในสมัยที่หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เรียนมูลกัจจายน์อยู่ที่จังหวัดอุบลฯ นั้น เคยมีหมอดูทำนายเกี่ยวกับเนื้อคู่ของท่านว่าจะอยู่ทางทิศนั้นๆ รูปร่างสั้นท้วม ผิวเนื้อขาวเหลือง ใบหน้ารูปโพธิ์ ก็ไม่ทราบว่หลวงปู่จะใส่ใจกับคำทำนายนั้นหรือไม่เพียงใด หรือว่าเพียงแต่ดูหมอบไปแบบสนุกๆ ก็ตาม แต่คำทำนายนั้นก็ปรากฏขึ้นจริง

วันหนึ่งตอนใกล้ค่ำ หลวงปู่ไปสรงน้ำที่ฝั่งแม่น้ำโขง ก็พบหญิงสองคนแม่ลูกกำลังถ่อเรือมาตามลำน้ำมาถึงบริเวณที่พระกำลังอาบน้ำอยู่ หญิงสาวขำเลีองตามองทางพระหนุ่ม สายตาเกิดประสานกันเข้าพอดี

ในบันทึกเล่าไว้ว่า “เมื่อสายตาของทั้งสองฝ่ายประสานกันเข้า ก็มีอานุภาพลึกลับ และรุนแรงพอที่จะตรึงคนทั้งสองฝ่ายให้ตะลึงไปได้ ระหว่างเดินกลับที่พัก ในใจยังคิดถึงหญิงงามนั้นอยู่”

เมื่อหลวงปู่กลับถึงที่พักก็หวนระลึกถึงคำทำนายของหมอดู พิจารณาดูแล้วก็น่าจะเป็นจริง “หญิงที่เราพบเห็นเมื่อตอนเย็น ก็มีรูปร่างหน้าตาเหมือนกับคำทำนายของหมอบ เห็นจะเป็นแม่หญิงคนนั้นแน่”

ต้องตัดสินใจ

คืนนั้น หลวงปู่ยังคงคิดถึงแม่สาวงามที่สายตาประสานกันเมื่อตอนเย็น

“...เห็นจะเป็นแม่หญิงคนไหน เพราะเมื่อเราเห็นเป็นครั้งแรกก็ทำให้เรามีจิต
ปรวนแปรแล้ว...”

ในคืนนั้น หลวงปู่คิดสับสนว่ารุ่นพอสสมควร คิดถึงคำทำนายของหมอดู คิดถึง
แม่สาวงามนัยน์ตาคมผู้นั้น คิดถึงความตั้งใจในการออกบำเพ็ญภาวนา ที่สำคัญคือ
คำสัญญาที่ให้ไว้กับโยมแม่และโยมยายที่บอกว่า **“บวชแล้วจะต้องตายในผ้าเหลือง”**
จิตหวนคิดถึงหลวงปู่มนต์ที่เคยอบรมสั่งสอนเมื่อตอนฝึกหัดภาวนาที่ฝั่งไทย คิดถึง
คำเตือนและอุบายธรรมที่ท่านเคยสอน พลัน **“เราต้องรีบกลับเมืองไทย”**

วันรุ่งขึ้น สองแม่ลูกได้นำข้าว หมากพลู บุหรี่ มาถวายแต่เช้าตรู่ก่อนใครอื่นทั้งหมด
ทั้งสองคนช่วยกันมวนบุหรี่ จีบพลู สายตาของหญิงสาวคอยชำเลืองมองไปทางพระ
ถึงเวลาบิณฑบาต หลวงปู่ก็ออกบิณฑบาตตามปกติ ไม่ได้แสดงอาการอะไรให้ผิด
สังเกต

พอฉันเสร็จ พวกญาติโยมที่นำอาหารมาถวายต่างลากลับ หลวงปู่ก็เก็บบริวาร
บอกลาเพื่อนพระและเจ้าสำนัก แล้วข้ามโขงกลับฝั่งไทย

มาพบหลวงปู่มั่นโดยไม่คาดคิด

ท่านผู้อ่านจะสังเกตเห็นว่า พระธุดงค์ท่านไปไหนมาไหนได้รวดเร็ว “ประดุจตั้งนกบิน” เพราะท่านไม่มีสมบัติที่จะต้องหอบหิ้วและห่วงใย มีแต่บริวารที่จำเป็นและใส่ลงในบาตร มีกลดธุดงค์ กาน้ำ และเครื่องกรองน้ำ เท่านั้น ท่านจึงอยู่ง่าย มาง่าย ไปง่าย แม้ชีวิตท่านก็สละแล้ว

หลวงปู่ได้อาศัยเรือข้ามจากท่าเตี๋ยมาขึ้นที่หนองคายฝั่งไทย เดินขึ้นเหนือไปตามลำน้ำโขง ไปถึงอำเภอศรีเชียงใหม่ (จังหวัดหนองคาย) ไปพักอบรมตนอยู่ที่พระบาทเนินกุ่ม หินหมากเป้ง

ที่พระบาทเนินกุ่ม หินหมากเป้ง นั้นเอง หลวงปู่แหวนก็ได้พบกับหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต พระอาจารย์ใหญ่ อย่างไม่คิดไม่ฝัน ทำให้ท่านดีใจมาก ความมั่นใจว่าจะสามารถครองผ้าเหลืองไปจนตายดูมีความเป็นจริงขึ้นมา ในช่วงนั้น หลวงปู่มั่นท่านได้ปลีกตัวออกจากหมู่คณะมาภาวนาอยู่บริเวณนั้นอยู่ตามลำพังองค์เดียว

จากบันทึกในส่วนของหลวงปู่แหวน บอกไว้ว่า

“เมื่อได้พบกับอาจารย์อีกจึงดีใจมาก การพักอบรมตนอยู่กับหลวงปู่มั่นก่อนเข้าพรรษา ทำให้จิตใจค่อยสงบตัวลง ไม่ฟุ้งซ่านเหมือนก่อน แต่ภาพของหญิงงามนั้นยังปรากฏขึ้นเป็นครั้งคราว แต่เมื่อเร่งภาวนาเข้า ภาพนั้นก็สงบลง”

ยิ่งเร่งความเพียร กิเลสก็ยิ่งเอาจริง

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ได้ใช้ความพยายามตัดความคิดนึกเรื่องผู้หญิงออกจากใจ ดังต่อไปนี้

“หลังจากเข้าพรรษาแล้ว ตั้งใจปรารถนาความเพียรอย่างเต็มที่ การเร่งความเพียรในระยะแรก จิตก็ยังไม่มื่ออะไรุ่นวาย คงสงบตัวได้ง่าย มีอุบายทางปัญญาพอสมควร เมื่อเราเร่งความเพียรหนักเข้าเอาจริงเอาจังเข้า กิเลสมันก็เอาจริงเอาจังกับเราเหมือนกัน คือแทนที่จิตจะดำเนินไปตามที่เราต้องการ กลับพลิกกลับไปหาทางงามที่บ้านนาสอง ผังแม่ น้ำิม นั่นอีก

ที่แรกเราได้พยายามปราบด้วยอุบายต่างๆ แต่ไม่สำเร็จ ยิ่งเร่งความเพียรดูเหมือนเอาเชื้อไฟไปใส่ ยิ่งกำเริบหนักเข้าไปอีก เผลอไม่ได้เป็นต้องไปหาหญิงนั้นทันที บางครั้งมันหนีออกไปซึ่งๆ หน้า คือขณะคิดอุบายการพิจารณาอยู่นั่นเอง มันก็วิ่งออกไปหาหญิงนั้นเอาซึ่งๆ หน้ากันทีเดียว”

ใช้อุบายทรมานตนก็ยังไม่เป็นผล

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ต้องเปลี่ยนมาใช้อุบายการทรมานตน ดังนี้

อุบายการปฏิบัติวิธีต่างๆ ที่นำมาใช้ในการทรมานจิตในครั้งนั้น เช่น เว้นการนอนเสีย มีอิริยาบถนั่ง ยืน เดิน ทำอยู่เช่นนั้นอยู่หลายวันหลายคืน คอยจับตูดจิตว่า มันคลายความรักในหญิงนั้นแล้วหรือยัง ปรากฏว่าไม่ได้ผล จิตยังคงวิ่งออกไปหาหญิงงามอยู่เสมอเช่นเคย ผลอสติไม่ได้ ต่อมาเพิ่มไม้นั่งไม่นอน มีแต่ยืนกับเดิน ทำความเพียรอยู่อย่างนี้จิตมันก็ไม่ยอม มันคงไปตามเรื่องตามราวของมันเช่นเคย

สรุปว่า หลวงปู่ทรมานตัวด้วยงดเว้นการนั่ง กับ นอน ไม่ยอมให้ส่วนกันและส่วนหลังแตะพื้น ยังคงเหลือแค่อิริยาบถสอง คือ ยืน กับ เดิน แต่ก็ยังไม่สามารถทรมานจิตให้เชื่องลงได้

งดเว้นอาหารและพิจารณากาย

คราวนี้เปลี่ยนวิธีใหม่ เปลี่ยนเป็นอดอาหาร ไม่ฉันอาหารเลย เว้นไว้แต่น้ำ อุบายการพิจารณาก็เปลี่ยนใหม่ คราวนี้เพ่งเอากายของหญิงนั้นเป็นเป้าหมายในการพิจารณากายคตาสติ โดยแยกยกขึ้นพิจารณาทีละอย่างๆ ในอาการ ๓๒ ขึ้น โดยอนุโลม ปฏิโลม (พิจารณาทบทวนกลับไปกลับมา)

พิจารณาเทียบเข้ามาหากายของตน พิจารณาให้เห็นถึงความเป็นจริงว่า อวัยวะอย่างนั้นๆ ของตนก็มี ทำไมจะต้องไปรัก ไปหลง ไปคิดถึง เพ่งพิจารณาทีละส่วนๆ พิจารณาอยู่อย่างนั้นทั้งกลางวันกลางคืนทุกอิริยาบถ (ทั้งยืน เดิน นั่ง นอน)

การพิจารณาจนละเอียดอย่างไร ขึ้นอยู่กับอุบายความแยบคายของปัญญาที่เกิดขึ้นแต่ช่วงขณะ ตอนหนึ่งการพิจารณามาถึงหนังได้ความว่า คนเราหลงกันอยู่ที่หนัง หนังเป็นเครื่องปกปิดสิ่งที่ไม่น่าดูไว้ ถ้าถลกหนังออก อวัยวะทุกส่วนก็หาส่วนที่น่าดูไม่ได้เลย เพ่งพินิจอยู่จนเห็นถึงความเน่าเปื่อยผุพังสลายไป ไม่มีส่วนไหนที่จะถือได้ว่าเป็นของมั่นคง เมื่อพิจารณามาถึงมูตร (ปัสสาวะ) และกรีส (อุจจาระ หรือ คูถ) ของหญิงนั้น ตั้งคำถามขึ้นว่า **“หญิงนั้นงามน่ารัก มูตรและกรีสของหญิงนี้กินได้ไหม”** จิตตอบว่า **“ไม่ได้”** จึงยกถามอีกว่า **“เมื่อกินไม่ได้ อันไหนที่ว่างาม อันไหนที่ว่าดี”**

เมื่อพิจารณามาถึงอาการทั้งสอง ยกเป็นอุบายขึ้นถามจิตเช่นนั้น จิตเมื่อถูกปัญญาฟอกหนักเข้าเช่นนั้น ก็จนด้วยเหตุผลของปัญญา ยอมอ่อนตัวลง จนด้วยความจริงและอุบายของปัญญา ในขณะนั้น จิตซึ่งเคยโลดโผนโลดแล่นไปอย่างไม่มีจุดหมายมาก่อน พลันก็กลับยอมรับตามความเป็นจริง ยอมตัวอย่างนักโทษผู้สำนึกผิด ยอมสารภาพถึงการกระทำของตนแต่โดยดี

การทดสอบเพื่อความแน่ใจ

นับแต่วินาทีที่พิจารณาได้ยุติลง จิตยอมตามเหตุผลของปัญญาแล้ว เพื่อเป็นการทดสอบว่าจิตยอมแล้ว ได้ส่งจิตออกไปหาหญิงนั้นอีกหลายครั้ง จิตยังคงสงบตัว ไม่ยอมออกไป ความกำเริบ ความทรนงตัว ความโลดโผนของจิต จึงถึงความสงบลง ตั้งแต่บัดนั้นมา ไม่กำเริบอีกต่อไป จิตยังคงทรงอยู่ เห็นตามสภาพความเป็นจริงของธรรมอยู่ทุกเมื่อ

การอดอาหารและอุบายทำความเพียรของหลวงปู่ในครั้งนั้นจึงได้ผลตามความมุ่งหมาย สามารถปราบปรามทรมานจิตให้หายไปได้ ความมั่นใจต่อธรรมและความมั่นใจที่จะบวชตลอดชีวิต มีความมั่นคงไม่โยกเยกคลอนแคลนอีกต่อไป

จำพรรษาที่พระบาทบัวบก

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เคยไปจำพรรษาอยู่ที่พระบาทบัวบก อยู่ในเขตอำเภอบ้านฝืด จังหวัดอุดรธานี ในสมัยที่หลวงปู่แหวนไปจำพรรษาอยู่นั้นยังเป็นป่าไม่มีวัดได้เคยมีพระจากวัดบ้านพยายามไปอยู่หลายครั้ง แต่อยู่ไม่ได้ เพราะไม่มีความกล้าหาญพอ

การอยู่จำพรรษาที่พระบาทบัวบกปีนั้น มีพระอยู่ ๓ รูป กับตาผ้าขาว ๑ คน พระก็มีพระอาจารย์บุญ พระอาจารย์คำ และหลวงปู่แหวน ท่านพระอาจารย์บุญเป็นหัวหน้าคณะ

เมื่อออกพรรษาแล้ว พระอาจารย์บุญได้พาไปพักอยู่อีกแห่งหนึ่ง เรียกว่าพระบาทหนองนาง หรืออีกชื่อเรียกว่า พระบาทนางอุษา อยู่คนละฟากเขากันกับพระบาทบัวบก เป็นป่าดงดิบเหมือนกัน บรรยากาศเงียบสงัดวังเวง

จำพรรษา กับ หลวงปู่มั่นที่นาหมื่นนาญ

หลวงปู่แหวนเคยจำพรรษาอยู่กับหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ในป่าที่เรียกว่า นาหมื่นนาญ ในเขตอำเภอท่าเสา จังหวัดอุตรดิตถ์ บริเวณนาหมื่นนาญนี้ เป็นป่ารกชัฏ ชุกชุมไปด้วยสัตว์ป่าไข้ป่า พื้นที่เป็นที่ราบอยู่ติดภูเขา เลียบเลาะไปตามลำน้ำโขง

ความจริงแล้วพื้นที่นี้เหมาะแก่การเพาะปลูก แต่ไม่มีใครกล้าเข้าไปจับจอง เพราะหวาดกลัวความเจ็บไข้และกลัวอันตรายต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอันตรายจากสิ่งลึกลับที่ไม่เห็นตัว

ตามความเชื่อของชาวบ้านซึ่งเชื่อถือสืบต่อกันมานานว่า ถ้าใครขึ้นไปตัดไม้ในป่าบริเวณนั้น จะต้องถูกผีป่าทำอันตรายเอาทำให้เป็นไปต่างๆ บางรายถึงกับตายก็มี ดังนั้น ชาวบ้านจึงไม่กล้าเข้าไปในบริเวณนั้น

ในพรรษานั้น หลวงปู่แหวนได้ร่วมจำพรรษาอยู่กับหลวงปู่มั่น โดยมีตาผ้าขาวคอยอุปฐากอยู่ด้วย ๑ คน การปรารภความเพียรในพรรษานั้นเป็นไปอย่างเต็มที่ เพราะมีครูอาจารย์ คือ หลวงปู่มั่น คอยควบคุมแนะนำและให้อุบายจิตภาวนาโดยใกล้ชิด

เปรตที่นาหมีนายุง

ระหว่างอยู่ที่นาหมีนายุง วันหนึ่ง พระอาจารย์ใหญ่พูดว่า “ที่ถ้ำไกล่ฝ่งโขงนั้นมี เจ้าของเขาอยู่” จึงบอกหลวงปู่แหวนให้ไปลองพูดกับเขาดู เพื่อจะเป็นบุญเคยช่วยเหลือ กันมา

หลวงปู่แหวนจึงได้พักบริเวณไกล่ถ้ำนั้น สองคืนผ่านไปก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น นอกจากเสียงสัตว์ป่าที่ออกหากินเวลากลางคืน พอคืนที่สาม ขณะนั่งภาวนาอยู่ก็มี ร่างกำยำใหญ่โตมายืนนอกถ้ำ ท่านเพิ่งแผ่เมตตาไปให้ร่างนั้นก็ยืนเฉย ไม่แสดงกิริยา อาการรับรู้อะไรเลย อยู่สักพักก็หายไป

วันต่อมาก็มาอีก เข้ามายืนสงบอยู่อย่างนั้น หลวงปู่ก็แผ่เมตตาเจาะจงให้เขาอย่าง ที่เคยทำ คราวนี้เขาแสดงความยินดี จึงกำหนดจิตถามเขาว่า “เคยทำกรรมอะไรมา” ได้คำตอบว่า “ตอนเป็นมนุษย์ เขาเป็นนักเลงไก่ชน เทียวตีไก่อย่างโชคโชน ตายแล้ว จึงมาเป็นเปรตอยู่บริเวณถ้ำนี้”

หลวงปู่กำหนดจิตถามไปว่า “ทำไมไม่สละถ้ำไปที่อื่น” ได้ความว่า “เขาหวงสถานที่ เพราะป่าบริเวณนั้นไม่มีใครกล้าเข้าไปตัดต้นไม้ เพราะเขาสำแดงเดชให้คนกลัวบ่อยๆ คนจึงเอาไก่ เอาหัวหมู เอาเหล้า มาเช่นไหว้อยู่เรื่อยๆ เขามีอาหารจากการเช่นไหว้นั้น จึงไม่ยอมไปจากที่นั้น”

หลวงปู่พยายามแผ่เมตตาชี้แนะ แต่เขาไม่ยอมหนีไป เป็นอันว่า หลวงปู่แหวนไปทรมานเปรตเจ้าของถ้ำไม่สำเร็จ จึงได้กราบเรียนให้หลวงปู่มั่นทราบบ

ภายหลัง หลวงปู่มั่นท่านได้มาแผ่เมตตาให้เขา แล้วบอกให้เขาย้ายไปหาที่อยู่ใหม่ ปรากฏว่าคืนที่เขาเคลื่อนย้ายที่อยู่นั้น เวลาตีกสัจด์ ขณะที่หลวงปู่มั่นนั่งสมาธิแผ่เมตตาให้ เขาได้ย้ายที่ออกไป เกิดเสียงสะท้อนไปทั้งป่า

พอรุ่งเช้า ชาวบ้านมาถามว่า “เมื่อคืนได้ยินเสียงอะไรดังมาก” หลวงปู่มั่นไม่ตอบ เพียงแต่หัวเราะ แล้วพูดกับชาวบ้านว่า “ใครจะเอาไรเอานาก็เอาเสีย เจ้าของเขาย้ายไปอยู่ที่อื่นแล้ว”

ต่อมาไม่นาน พื้นที่บริเวณนั้นจึงกลายเป็นไร่นาแต่นั้นมา ที่ใดประชาชนเข้าไปจับจองไม่ได้ เขาก็นิมนต์พระกรรมฐานเข้าไปอยู่ก่อน แล้วพวกชาวบ้านจึงตามเข้าไปบุกเบิกจับจองเอาทีหลัง เพราะที่ใดที่เจ้าของที่ดุร้าย เมื่อมีพระกรรมฐานเข้าไปแผ่เมตตาให้แล้ว ประชาชนเข้าไปทำอะไรทำนา ก็ไม่มีอันตรายต่อไป

การเริ่มต้นพิจารณากาย

การแนะนำให้ศิษย์ปฏิบัติภาวนานั้น หลวงปู่มั่นท่านย้ำเสมอว่า “...จะใช้บทพุทโธ เป็นบทบริกรรมสำหรับผูกจิตก็ได้ เมื่อจิตสงบลงเป็นสมาธิแล้ว ให้วางบทบริกรรมเสีย แล้วพิจารณากาย ต่อไป...”

ในการพิจารณากายนั้น หลวงปู่มั่นท่านสอนดังนี้

“...ในการพิจารณากาย เริ่มแรกให้พิจารณาเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งที่เราสามารถที่จะเพ่งพิจารณาได้อย่างสะดวกในอาการ ๓๒ เมื่อพิจารณาจนเกิดความชัดเจน กลับไปกลับมา หรือที่เรียกว่าโดย อนุโลม ปฏิโลม จนหายสงสัยในจุดที่พิจารณานั้นแล้ว จึงค่อยเปลี่ยนเป็นจุดอื่นต่อไป อย่าพิจารณาเป็นวงกว้างทั้งร่างกาย เพราะปัญญายังไม่แก่กล้า ถ้าพิจารณาพร้อมกันทีเดียวทั้งร่างกาย ความชัดเจนจะไม่ปรากฏ ต้องค่อยเป็นค่อยไป เมื่อพิจารณาจนเกิดความชำนาญแล้ว ถ้าเราเพ่งปัญญาลงไปจุดใดจุดหนึ่ง ความชัดเจนจากจุดอื่นๆ ก็จะปรากฏเป็นนัยเดียวกัน

เมื่อพิจารณาพอสมควรแล้ว ให้น้อมจิตเข้าพักอยู่ในความสงบ เมื่อพักอยู่ในความสงบพอสมควรแล้ว ให้อ่อนกลับออกมาพิจารณาร่างกายอีก ให้เจริญอยู่อย่างนี้ จึงจะเจริญทางด้านปฏิบัติ เมื่อจิตมีความชำนาญเพียงพอแล้ว คำบริกรรมพุทโธ ก็ไม่จำเป็น เพียงกำหนดจิตก็จะสงบเข้าสู่สมาธิได้ทันที...”

อย่าส่งจิตออกนอกกาย

อุบายธรรมของหลวงปู่มั่นในการปฏิบัติภาวนา มีต่อไปดังนี้

“...ผู้ปฏิบัติจิตภาวนา ถ้าส่งจิตออกไปภายนอกจากร่างกายแล้ว เป็นอันผิดมรรคภาวนา เพราะบรรดาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ได้ทรงสั่งสอนประกาศพระศาสนาอยู่ตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์นั้น แนวการปฏิบัติไม่พ้นจากกาย ดังนั้น กายจึงเป็นสนามรบ กายจึงเป็นยุทธภูมิที่ปัญญาจะต้องค้นเพื่อทำลายกิเลสและกองทุกข์ ซึ่งจิตของเราทำเป็นธนาการเก็บสะสมไว้ภายใน หอบไว้ หาบไว้ หวงไว้ จนนับภพนับชาติไม่ได้

สัตว์ทั้งหลายไม่ว่าชนิดใดในสังสารวัฏนี้ ล้วนแต่ติดอยู่กับกายนี้ทั้งสิ้น ทำบุญทำบาปก็เพราะกายอันนี้ มีความรัก มีความชัง มีความหวง มีความแค้น ก็เพราะกายอันนี้ เราสร้างทรัพย์สมบัติขึ้นมาก็เพราะกายอันนี้ เราประพฤติผิดศีล ประพฤติผิดธรรม ก็เพราะกายอันนี้

ในการบวชพระ พระอุปัชฌาย์ที่จะให้ผ้ากาสาเยาะแก่กุลบุตรผู้เข้ามาขอบรรพชาอุปสมบท ก็สอนให้พิจารณาผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย เป็นส่วนที่เห็นได้โดยง่าย...”

กายเป็นทั้งเหตุเป็นทั้งผล

เหตุที่ต้องพิจารณากายในการปฏิบัติภาวนานั้น หลวงปู่มั่นท่านสอนต่อไปว่า

“...กายนี้จึงเป็นทั้งเหตุและเป็นทั้งผล มรรคผลจะเกิดขึ้นก็ต้องเกิดขึ้นจากกายนี้แหละ กายนี้เป็นเหตุ กายนี้เป็นผล เอากายนี้แหละเป็นมรรคเครื่องดำเนินของจิต เหมือนกับแพทย์ทั้งหลาย จะรักษาเยียวยากคนป่วยได้ ต้องเรียนร่างกายนี้ให้เข้าใจถึงกลไกทุกส่วนจึงจะสามารถรักษาคนไข้ได้ ไม่ว่าทั้งอดีต อนาคต และปัจจุบัน วงการแพทย์จะทิ้งร่างกายไม่ได้ ถ้าวิชาแพทย์ทั้งการศึกษาระบบกลไกของร่างกายเสียแล้ว ก็เป็นอันศึกษาผิดวิชาการแพทย์ทางสรีรวิทยา นักปฏิบัติธรรม ถ้าจะทิ้งการพิจารณาร่างกายเสียแล้ว จะเอาอะไรมาเป็นเครื่องดำเนินมรรคปัญญา

ร่างกายที่ประกอบขึ้นด้วยส่วนที่เป็นรูป และส่วนที่เป็นนาม ถ้าผู้ปฏิบัติไม่พิจารณาให้เห็นแจ้งด้วยปัญญาอันชอบแล้ว คำว่า **นิพพิทา วิราคะ** นั้น จะไม่เปื้อนหนำย คลายกำหนดอะไร **นิโรธ** ซึ่งเป็นตัวปัญญา จะไปดับทุกข์ที่ไหนเพราะเราไม่เห็นทุกข์ ที่ดับของทุกข์ก็ไม่มีไม่รู้ไม่เห็น

พระพุทธเจ้าจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้ พระองค์ต้องพิจารณากายนี้เป็นเครื่องดำเนินมรรคปัญญา เพราะในอุทานธรรม บทว่า **อเนกชาติสังสาร** เป็นต้นนั้น พระองค์ได้ประจักษ์อย่างแน่นอนว่า การเกิดนั้นเป็นทุกข์อยู่ร่ำไป พระองค์หักงกกรรมคือ

อวิชชาเสีย ความเกิดของพระองค์จึงไม่มีต่อไป กงกรรมคืออวิชชามันอยู่ที่ไหน ถ้ามัน
ไม่อยู่ในจิตของเรา จิตของมันอยู่ที่ไหน จิตมันก็คือหนึ่งในห้าของปัญจขันธ์อันเป็น
ส่วนหนึ่งของนามนั้นเอง

ผู้ปฏิบัติต้องใคร่ครวญพิจารณาอย่างนี้ จึงจะได้ชื่อว่าดำเนินตามมรรคภาวนา
ไม่มีอารมณ์อย่างอื่นนอกจากกายนี้ที่จะดำเนินมรรคภาวนาให้เกิดปัญญาขึ้นได้...”

หลวงปู่มั่นไม่ค่อยอธิบายธรรมะให้พิสดาร

หลวงปู่แหวนเล่าถึงการสอนธรรมะของหลวงปู่มั่น

“หลวงปู่มั่น นั้นเวลาแนะนำสั่งสอนศิษย์ ท่านไม่ค่อยอธิบายธรรมะให้พิสดารมากนัก หลวงปู่มั่นท่านให้เหตุผลว่า ถ้าอธิบายไปมาก ผู้ปฏิบัติมักไปติดคำพูดกลายเป็นสัญญา ต้องปฏิบัติให้รู้ให้เกิดแก่จิตใจของตนเองจึงจะรู้ได้ว่า คำว่า ทุกข์ นั้นเป็นอย่างไร คำว่า สุข นั้นเป็นอย่างไร คำว่า พุทฺธะ ธรรมะ สังฆะ นั้นมีความหมายเป็นอย่างไร สมถิอย่างหยาบเป็นอย่างไร สมถิอย่างละเอียดเป็นอย่างไร ปัญญาที่เกิดจากสัญญาเป็นอย่างไร ปัญญาที่เกิดจากการภาวนาเป็นอย่างไร เหล่านี้ ผู้ปฏิบัติต้องทำให้เกิดให้มีขึ้นในตน จึงจะรู้

ถ้ามัวถือเอาแต่คำอธิบายของครูอาจารย์แล้ว จิตก็จะคิดอยู่ในสัญญา ไม่ก้าวหน้าในการภาวนา เพราะเหตุนั้น หลวงปู่มั่นจึงไม่อธิบายให้พิสดารมากมาย ท่านเพียงแนะนำให้รู้ทางแล้วต้องทำเอง เมื่อเกิดความซัดซ้อง จึงมารับคำแนะนำอีกครั้งหนึ่ง การปฏิบัติเช่นนี้เป็นผลดีแก่ศิษย์ผู้มุ่งปฏิบัติเพื่ออรรถเพื่อธรรมอย่างแท้จริง”

หลวงปู่มั่นท่านทำตนให้เป็นตัวอย่าง

ในการบำเพ็ญสมาธิภาวนาของหลวงปู่แหวน เมื่อครั้งจำพรรษาอยู่กับหลวงปู่มั่น ที่นาหมื่นนาญในปีนั้น ท่านจึงได้เร่งความเพียรอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ได้รับความเยือกเย็นทางด้านจิตใจมากเป็นพิเศษ ทั้งนี้เพราะความเพียรเป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยมีหลวงปู่มั่นเป็นตัวอย่างในการเร่งทำความเพียร ไม่ว่าท่านจะอยู่ในอิริยาบถใดๆ ต้องอยู่ด้วยภาวนาทั้งสิ้น เกี่ยวกับเรื่องภาวนานี้ หลวงปู่มั่นท่านย้ำเตือนเสมอไม่ให้ศิษย์ประมาทโดยละความเพียร

หลวงปู่แหวนย้ำว่า **“เราอยู่ร่วมกับท่าน ต้องเอาองค์ท่านเป็นตัวอย่าง ถึงแม้จะทำไม่ได้อย่างท่าน แต่ก็ยังเป็นศิษย์ที่มีครู มีแบบแผน มีแบบอย่าง มีตัวอย่างในทางดำเนิน”**

เดินทางเข้ากรุงเทพฯ ครั้งแรก

ครั้งนั้นอยู่ในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ตัดสินใจเดินทางเข้ากรุงเทพฯ นับเป็นครั้งแรกในชีวิตของท่าน

หลวงปู่เดินทางจากจังหวัดอุดรธานีมายังจังหวัดนครราชสีมาด้วยเท้า ผ่านหมู่บ้านน้อยใหญ่มาโดยลำดับ ในสมัยนั้น ประชาชนส่วนมากยังสับสนระหว่างการนับถือผีกับการนับถือพระไตรสรณคมน์ ทุกหมู่บ้านที่หลวงปู่ผ่านไปพบ จะมีศาลเทพารักษ์ซึ่งเรียกตามภาษาท้องถิ่นว่า **ศาลปู่ตา** ประจำอยู่เป็นจำนวนมาก ในปีหนึ่งๆ จะต้องมีการเช่นไหว้ประจำปีกันครั้งหนึ่ง ซึ่งจะทำเป็นงานใหญ่ นอกจากนี้ยังมีการกราบไหว้เฉพาะรายอีก เป็นต้นว่า มีใครเจ็บป่วย หรือวัวควายหายหรือล้มตาย ชาวบ้านก็จะไปบวงสรวงเช่นไหว้ศาลปู่ตากัน ศาลปู่ตามักตั้งอยู่ชายป่าใกล้หมู่บ้าน ชาวบ้านต่างก็เกรงกลัวไม่กล้าเข้าไปในป่าแถวนั้น กลัวผีปู่ตาเล่นงานเอา

หลวงปู่แหวน เช่นเดียวกับพระอรหันต์ทั้งหลาย ชอบไปอาศัยพักปักกลดตามดงปู่ตานั่นเอง หลวงปู่บอกว่า เป็นการดีอย่างหนึ่งเวลาเข้าไปพักอยู่ในดงเช่นนั้น ผู้คนก็ไม่รบกวน จึงสบายใจในอิริยาบถ เวลาภาวนาก็สงบดี ข้อดีอีกอย่างหนึ่งก็คือ เมื่อพวกเขาเห็นว่าพระเข้าไปอยู่ในดงปู่ตาโดยไม่มีอันตรายใดๆ พวกเขาก็อัศจรรย์และเลื่อมใส จึงเป็นโอกาสที่พระจะได้แนะนำให้เขารู้จักไตรสรณคมน์ และรู้จักรักษาศีลต่อไป

แต่บางแห่ง เมื่อหลวงปู่เข้าไปพักในดงปู่ตา พวกชาวบ้านไม่พอใจที่จะให้พักก็มี พวกชาวบ้านเขากลัวว่าเมื่อพระเข้าไปพัก พวกผีจะออกมาทำอันตรายแก่ชาวบ้านได้ ในที่เช่นนั้น หลวงปู่จะต้องชี้แจงให้ชาวบ้านเข้าใจเหตุผล รวมทั้งหาทางพิสูจน์ให้เห็นว่า ภูตผีปีศาจไม่อาจทำอะไรได้ ถ้าเรายึดมั่นในพระรัตนตรัย

หลวงปู่บอกว่า ในหมู่บ้านต่างๆ ส่วนมากมีวัดตั้งอยู่ แต่พระคงไม่ได้สอนให้ ชาวบ้านมีความเข้าใจที่ถูกต้อง มีหน้าซ้ำพระสงฆ์บางที่ยังทำการนับถือเช่นสรวงภูตผี ปีศาจก็มี พระในท้องถิ่นจึงไม่สามารถเป็นที่พึ่งในทางจิตวิญญาณให้แก่ชาวบ้านได้ เมื่อพระในท้องถิ่นไม่ได้สอนชาวบ้าน พวกเขาจึงนับถือฝอยๆอย่างเอาจริงเอาจังไปด้วย

ถึงนครราชสีมา บิณฑบาตไม่พอฉัน

เมื่อหลวงปู่แหวนเดินทางเข้าเขตจังหวัดนครราชสีมา ก็ประสบกับปัญหาการบิณฑบาต กล่าวคือ บางแห่งเวลาไปบิณฑบาต ได้เพียงข้าวเปล่าก็มี ได้ข้าวกับพริกก็มี ได้ข้าวกับมะเขือก็มี หลวงปู่เล่าว่า “เมื่อได้มาอย่างไรก็ฉันไปอย่างนั้น ฉันไปตามมีตามได้ เพราะการเลี้ยงชีวิตของพระเราเนื่องด้วยผู้อื่น จึงต้องทำตัวให้เป็นผู้เลี้ยงง่าย ไม่ควรทำตัวให้มัวเมามากในอาหารจนเกินเลย จะทำให้เกิดความลำบากแก่ตนเอง ส่วนมากชาวบ้านเขามีเขาบริโภคกันอย่างไร เขาก็จะใส่บาตรมาอย่างนั้น

พระผู้เป็นทักขิไณยบุคคลจึงไม่ควรลืมปฏิสังขายในเวลาบริโภคอาหาร หรือปัจจัยสี่ที่ทายกเขาถวายมาด้วยศรัทธา ไม่เช่นนั้นอาจจะทำศรัทธาให้เสื่อม ตนเองก็จะประสบกับความยุ่งยากเดือดร้อนเพราะปัจจัยสี่ที่ไม่ได้ทำตามต้องการหรือถูกอหังการ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องตามความประสงค์ของนักบวชเราผู้ดำรงชีวิตด้วยความเป็นผู้ง่าย ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ดี พระอริยสาวกทั้งหลายก็ดี ท่านได้ดำเนินมาเป็นตัวอย่างแล้วในอดีตกาล”

เข้ากราบท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ

เมื่อหลวงปู่เดินทางเข้าไปถึงตัวจังหวัดนครราชสีมาแล้ว ท่านได้โดยสารรถไฟเข้ากรุงเทพฯ (สมัยนั้นทางรถไฟสายอีสานเพิ่งมีไปถึงจังหวัดนครราชสีมาเท่านั้น)

เมื่อหลวงปู่เข้าไปกราบท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ และท่านเจ้าคุณฯ ทราบว่าหลวงปู่เป็นศิษย์ของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ท่านเจ้าคุณฯ ก็ยินดีให้การต้อนรับด้วยความเมตตาอย่างยิ่ง ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ถามถึงหลวงปู่มั่นว่า ปัจจุบันนี้อยู่ที่ไหน และเป็นอย่างไร เพราะท่านไม่ได้พบกันเป็นเวลานาน

หลวงปู่แหวนกราบเรียนให้ท่านเจ้าคุณฯ ทราบเรื่องทุกอย่าง เมื่อท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ กล่าวปฏิสันถารพอสมควรแล้ว ท่านได้ให้หลวงปู่ไปพักที่กุฏิหลังหนึ่ง และหลวงปู่มักหาโอกาสเข้าไปกราบสนทนากับท่านเจ้าคุณฯ ทุกวันเมื่อท่านเจ้าคุณฯ ว่างจากแขก หรือว่างจากธุระการงานของท่าน ท่านจะเล่าถึงความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับหลวงปู่มั่นให้ฟัง พร้อมกับสรรเสริญความดีเด็ดเดี่ยวในธรรมปฏิบัติของหลวงปู่มั่น

หลวงปู่แหวนได้พักอยู่วัดบรมนิวาสหลายวัน จึงมีโอกาสดำฟังธรรมจากท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ มีโอกาสได้กราบเรียนถามปัญหาข้อสงสัยในด้านธรรมปฏิบัติบ้าง ในทางด้านพระวินัยบ้าง ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ได้อธิบายข้อสงสัยของหลวงปู่ได้อย่างชัดเจน ดูท่านมีความปรารถนาปรองสมกับกิตติศัพท์ที่เล่าลือกันจริงๆ

บางวันโอกาสดี ท่านเจ้าคุณฯ จะเล่าถึงสภาพพระพุทธรักษาในประเทศอินเดียบ้าง ในประเทศพม่าบ้าง ในเชียงตุงบ้าง ทำให้หลวงปู่ได้รับรู้เรื่องแปลกๆ จากต่างแดนที่ไม่เคยได้รู้มาก่อนในชีวิต หลวงปู่ให้ความสนใจมาก หลวงปู่แหวนได้กราบเรียนถามท่านเจ้าคุณฯ ถึงเส้นทางที่จะไปยังประเทศพม่าและเชียงตุง ซึ่งท่านเจ้าคุณฯ ได้เล่าอธิบายโดยละเอียด จากเหตุการณ์ที่ได้ยินได้ฟังเรื่องราวในต่างแดนครั้งนี้เอง ที่ตั้งใจให้หลวงปู่แหวนได้จาริกไปประเทศอินเดีย พม่า เชียงตุง ในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ นั้นเอง รวมทั้งในปีต่อๆ มาด้วย

จากที่ครูบาอาจารย์เล่าให้ฟังว่า หลวงปู่แหวน กับ หลวงปู่ดี้อ อจลธมโม ท่านชุตังค์คู่ไปต่างแดนด้วยกันโดยตลอด ท่านไปหลายประเทศ จนกล่าวได้ว่าหลวงปู่ทั้งสององค์ได้จาริกชุตังค์ทั้งในและนอกประเทศไปมากกว่าพระชุตังค์องค์ใดๆ เท่าที่ทราบกันจากการลงมากรุงเทพฯ ของหลวงปู่ในครั้งนั้น ทำให้ท่านมีความสัมพันธ์กับท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์เป็นอย่างดีจนตลอดอายุขัยของท่าน และหลวงปู่แหวนให้ความเคารพท่านเจ้าพระคุณอุบาลีฯ ในฐานะเป็นพระอาจารย์อีกท่านหนึ่ง

จาริกเข้าไปในประเทศพม่า

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ นั้นเอง หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ กับ หลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม ได้จาริกไปในประเทศพม่าเลยเข้าไปถึงประเทศอินเดีย

หลวงปู่แหวนได้เล่าถึงการเดินทางว่า เดินทางออกจากประเทศไทยไปทางด้านแม่สอด จังหวัดตาก ข้ามแม่น้ำเมยไปขึ้นทางฝั่งพม่าที่ด่านศุลกากรพม่า หลวงปู่เข้าไปถามเจ้าหน้าที่พม่าถึงการเดินทางเข้าประเทศ แต่พูดกันไม่เข้าใจ เจ้าหน้าที่บอกว่า “*เก๊กชะมะชิบู*” ซึ่งหมายถึงว่า ไม่เป็นไร คือเขายอมให้หลวงปู่ทั้งสองเดินเข้าประเทศเขาได้

หลวงปู่เดินทางผ่านป่าเขาไปถึงเมืองชื่อ ชลุกขลิก พักอยู่ ๑ คืน พอรุ่งเช้าออกบิณฑบาต จันเสร็จไปที่ท่าเรือ ได้โดยสารเรือไปมะละແหม່ງ เรือไปถึงมะละແหม່ງ ประมาณ ๐๗.๐๐ น. วันรุ่งขึ้น แล้วหลวงปู่โดยสารเรือข้ามฟากไปขึ้นทางเกาะตะมะที่เกาะตะมะมีดอยอยู่สูงหนึ่งเรียกว่า ดอยศรีกู่ตระ มีเจดีย์อยู่บนยอดดอย ประชาชนขึ้นไปนมัสการกันมากไม่ได้ขาด เมื่อขึ้นไปบนยอดดอยจะมองเห็นทิวทัศน์เมืองมะละແหม່ງเกือบทั้งหมด สำหรับเมืองมะละແหม່ງนั้น เป็นเมืองท่าเรือเช่นเดียวกับเมืองสมุทรปราการของเรา หลวงปู่ว่าอย่างนั้น

การบิณฑบาตในพม่า

หลวงปู่เล่าถึงการบิณฑบาตในพม่าดังต่อไปนี้ เมืองพม่ามีพระมาก แต่บิณฑบาตได้ไม่พอฉัน การใส่บาตรในเมืองพม่าฉันนั้น ผู้ที่จะใส่บาตรไม่ได้ออกมาจากบ้านมาใส่ตามถนนเหมือนบ้านเรา ผู้ที่จะใส่บาตร เขาเตรียมอาหารใส่บาตรไว้บนบ้าน พระต้องขึ้นไปรับบาตรกันบนบ้าน ที่แรกหลวงปู่ไม่รู้ธรรมเนียม จึงบิณฑบาตไม่ได้ฉัน

วันต่อมามีพระไทยใหญ่รูปหนึ่งสังเกตเห็น จึงเข้ามาถามหลวงปู่ว่า “เจ้าปู่ไม่ได้สะบิซอมไหม” หลวงปู่ตอบว่า “ไม่ได้เลย” พระรูปนั้นจึงบอกว่า “ตามผมมา ผมจะพาไป”

หลวงปู่จึงได้เดินตามพระไทยใหญ่รูปนั้นไป พอถึงบ้านที่จะใส่บาตร พระท่านก็พาขึ้นไปบนบ้าน จึงรู้ว่าเขาใส่บาตรกันอยู่บนบ้าน อาหารที่ใส่บาตรก็ไม่มีอะไรมาก มีข้าว ๑ ช้อน กับแกงถั่ว ๑ ช้อน เดินไปบิณฑบาต ๑๐ หลังคาเรือน ก็ได้ข้าวยังไม่พอฉัน ต้องเดินไปไกล บางวันเดินไปไกลมาก เมื่อหิวขึ้นมาและเห็นปลอดคนก็หยุดฉันเสียก่อน แล้วจึงบิณฑบาตต่ออีก

ส่วนน้ำดื่มฉันของเขามีมาก เขาก็กอน้ำสาธารณะไว้ทั่วไปตามถนน ท่านก็ได้อาศัยน้ำจากกอน้ำเหล่านั้น หลวงปู่บอกว่า “การปฏิบัติธรรมอยู่เมืองพม่า ถ้าจะอยู่เอามรรคเอาผลกันแล้วอยู่ไม่ได้ เพราะอาหารไม่พอ”

ที่เมาะตะมะ หลวงปู่ได้พบพระเขมรรูปหนึ่งซึ่งมาอยู่พม่าหลายปี ท่านบอกกับหลวงปู่ว่า “บิณฑบาตที่นี่เต็มที เดินบิณฑบาตจนอ่อนใจ บางวันได้ข้าวไม่พอฉัน ลู้เมืองไทยไม่ได้ บิณฑบาตมาฉันแล้วยังมีเหลือให้สัตว์เลี้ยงได้กินอีกหลายตัว แต่ที่นี่จะทำอย่างนั้นไม่ได้ แม้จะเลี้ยงตนเองก็เกือบเอาตัวเองไม่รอด”

พูดถึงพระพม่า

หลวงปู่พูดถึงพระพม่าที่ท่านพบเห็นว่า พระพม่าเวลาสนทนากัน มักพูดกันด้วย โลกุตระจิต โลกุตระมรรค โลกุตระผล ซึ่งจำเอาแผนที่จากพระอภิธรรมนั่นเองเอามาพูดจา สนทนากัน เพราะในเมืองเขาจะสอนแผนที่กัน สอนอภิธรรมกัน ฉะนั้น เวลาพระเขา สนทนากันจึงมักพูดแต่ธรรมะชั้นโลกุตระ ซึ่งก็เพียงแค่จำตำรามาพูดเท่านั้น ส่วนจิตนั้น จะเป็นโลกุตระหรือไม่นั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

หลวงปู่บอกว่า “พระเหล่านั้นเขาเรียนรู้แต่แผนที่ ไม่ได้สอนให้ไปศึกษาดู ภูมิประเทศเหมือนกับพระกรรมฐานเรา”

เดินทางเข้าประเทศอินเดีย

หลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ตื้อพักอยู่ที่ดอยศรีภูตรระ เมืองเมฆะตะมะ พอสมควรแล้ว ก็ลงเรือข้ามฟากกลับมาเมืองมะละแหม่ง พักที่มะละแหม่ง ๓ วัน แล้วโดยสารเรือไป กัลกัตตา ประเทศอินเดีย ขึ้นรถไฟไปเมืองพาราณสี แล้วไปนมัสการสังเวชนียสถาน และปูชนียสถานที่สำคัญต่างๆ

จากการบอกเล่าของหลวงพ่อเปลี่ยน ปณฺญาปทีโป บอกว่า หลวงปู่แหวน กับ หลวงปู่ตื้อ ท่านเดินทางไปเนปาล อยู่ทางเหนือของอินเดีย และทางใต้นั้น ท่านได้ลง เรือสำเภาข้ามไปที่เกาะศรีลังกาด้วย

หลวงปู่บอกว่า การท่องเที่ยวอยู่ในเดียวนานไม่ได้ เพราะมีปัญหาเรื่องด้วยอาหาร และการบิณฑบาต จึงต้องเดินทางกลับมาจำพรรษาในเมืองไทย

เดินทางกลับเมืองไทย

ในการเดินทางกลับเมืองไทย หลวงปู่กลับมาตามทางเดิม คือจากอินเดีย ท่านโดยสารเรือจากกัลกัตตามาขึ้นที่มะละแหม่งของพม่า แล้วก็โดยสารเรืออีกต่อมาขึ้นที่ชุกขลิก ต่อจากนั้น ท่านเดินเท้ากลับประเทศไทยมาตามเส้นทางเดิม เมื่อถึงด่านแล้ว ข้ามน้ำเมยเข้ามายังฝั่งไทยตรงด่านแม่สอด จังหวัดตาก หลวงปู่พักอยู่ที่แม่สอด พอมีกำลังแล้วก็เดินธุดงค์ภาวนาอยู่ในเขตอำเภอสามเงา จังหวัดตาก แต่ไม่ได้จำพรรษา

หลวงปู่เล่าว่า ชาวบ้านแถวนั้นเลี้ยงสุนัขไว้ดูมาก เมื่อท่านไปบิณฑบาตบางวัน ถูกสุนัขกัดเอา เจ้าของเขาก็ไม่ไล่สุนัข เขาถือว่าสุนัขดูนั้นดีจะได้เฝ้าบ้านได้ ที่จังหวัดตากนี้เอง หลวงปู่ถูกสุนัขกัดที่ขาทำให้แผลอักเสบเรื้อรัง หลวงปู่ต้องทรมานกับแผลนี้อยู่นาน และเป็นแผลเป็นมาตลอดชีวิตท่าน

จาริกไปเชียงตุง เชียงรุ้ง

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ กับพระสหายของท่าน คือหลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม เมื่อสมัยที่ยังเป็นพระหนุ่ม ท่านชอบเที่ยวธุดงค์แสวงวิเวกไปตามที่ต่างๆ ทั้งในประเทศและนอกประเทศ เท่าที่ท่านมีโอกาสและสามารถจะไปได้ถึง จึงกล่าวกันว่าหลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ตื้อท่องธุดงค์ไปมากที่สุดที่สุดในบรรดาพระธุดงค์ทั้งหมด ถ้ารวมเวลาที่หลวงปู่ทั้งสององค์เดินธุดงค์ทั้งหมดก็รวม ๕๐ ปี ก่อนชีวิตบรรพชิตของท่าน

หลวงปู่บอกว่า การเดินทางในสมัยก่อนไม่ได้เป็นกังวลห่วงเรื่องรถเรื่องเรือ เพราะการคมนาคมด้วยยานพาหนะสมัยใหม่นั้นไม่มี การไปมาได้สะดวกสบายมืออยู่ทางเดียวเท่านั้นคือเดินไปและเวลากลับก็เดินกลับ ครูบาอาจารย์บางท่านได้พูดในเชิงขบขันว่าการเดินทางของพระธุดงค์ในสมัยก่อนใช้รถอยู่ ๒ อย่าง คือ รถ “มอเตอร์ซา” กับรถยี่ห้อ “ออสติน” เท่านั้น

หลังจากออกพรรษาแล้ว (ผู้เขียนประมาณว่าน่าจะเป็นปี พ.ศ. ๒๔๖๕) ในปลายเดือนตุลาคม หลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ตื้อได้จาริกธุดงค์ไปเชียงตุง เชียงรุ้ง ท่านออกจากเขตไทยทางด้านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ข้ามไปเขตพม่า ทางฝั่งพม่าสมัยนั้นมีประชาชนอาศัยอยู่ไม่มากนัก หลวงปู่เดินไปตามทางลัดทางเกวียน ในบางแห่งก็ลัดไปตามป่าตามเขา ภูมิประเทศส่วนใหญ่ที่หลวงปู่ผ่านไปล้วนแต่เป็นป่าเขา มีต้นไม้ลำต้นสูงใหญ่ปกคลุมอยู่ทั่วไป

หลวงปู่ทั้งสองท่านก็ปกกลดไปเรื่อยตามรายนางจนถึงเมืองเชียงตุง หลวงปู่บอกว่า เมืองเชียงตุงตั้งอยู่ในหุบเขา มีภูเขาเป็นกำแพงธรรมชาติล้อมรอบ พลเมืองส่วนมากเป็นชาวไทยใหญ่ มีพม่าอยู่บ้าง นอกนั้นเป็นชนพื้นเมืองเผ่าอื่นๆ เชื้อสายเจ้านครเชียงตุงเลื่อมใสท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์มาก เชื่อพระวงศ์ผู้ใหญ่ยังปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด ด้านการศาสนา พระภิกษุสามเณรก็มีการประพฤติปฏิบัติตามพระวินัยดี เพราะได้ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ไปแนะนำสั่งสอนไว้เมื่อสมัยที่ท่านไปจำพรรษาอยู่เชียงตุง

พลเมืองเชียงตุงพูดได้สองภาษา คือ ภาษาไทยใหญ่กับภาษาพม่า ประชาชนส่วนใหญ่มีอัธยาศัยไมตรีดี ชอบการบุญกุศล ดูแลอุปถัมภ์พระภิกษุสามเณรดี อากาศในฤดูหนาวค่อนข้างหนาวเย็น เพราะเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ในที่มีภูเขาล้อมรอบ การไปเชียงตุงในครั้งนั้นหลวงปู่ไม่ได้จำพรรษา

จาริกไปแสหนวี ฝัฝอ หนองแส

จากเชียงตุง หลวงปู่ได้จาริกขึ้นไปทางเหนือต่อไปอีก ภูมิภาคประเทศเป็นป่าทึบ มีป่าโปร่งสลั้อยู่บ้าง มีธารน้ำและสัตว์ป่านานาชนิด ในเวลากลางคืนอากาศหนาวเย็นมาก เมื่อพ้นจากเขตเชียงตุงขึ้นไปทางเหนือแล้ว ผู้คนจะเป็นพวกชาวเขาเผ่าต่างๆ เผ่าที่มีความเจริญมากกว่าเผ่าอื่นๆ ได้แก่ พวกจีนฮ่อ

หลวงปู่ได้จาริกขึ้นไปถึงเมืองแสหนวี ฝัฝอ และ หนองแส เมืองเหล่านี้เป็นที่อยู่ของพวกจีนฮ่อ บางแถบที่หลวงปู่ผ่านไปมีแม่น้ำโขงไหลผ่าน พื้นที่เป็นที่ราบในหุบเขา พอจวนจะเข้าพรรษาคือช่วงเดือนพฤษภาคมและมิถุนายน จะมีฝนตกชุกมาก ไม่สะดวกที่จะพำนักในแถบนั้น หลวงปู่ทั้งสองจึงได้เดินทางกลับมายังประเทศไทย

พูดถึงท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ให้ความเคารพและมีความคุ้นเคยกับท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท) แห่งวัดบรมนิวาสวรวิหารมานาน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๔ เมื่อหลวงปู่มีโอกาสไปกราบรับฟังการอบรมธรรมครั้งแรก และนับแต่่นั้นมา เวลาที่ท่านเจ้าคุณฯ ขึ้นไปทางภาคอีสาน หลวงปู่แหวนจะหาโอกาสไปกราบและฟังธรรมจากท่านเสมอ เพราะท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ เป็นพระมหาเถระที่มีความสามารถทั้งทางปริยัติและทางปฏิบัติ

ถ้ามีความขัดข้องทางธรรมวินัย เมื่อไปกราบเรียนถาม ท่านจะชี้แจงให้ฟังจนหายสงสัย โดยท่านจะตอบข้อซักถามนั้นๆ ตามที่พระวินัยบัญญัติไว้อย่างชัดเจน ตัวอย่างครั้งหนึ่ง ทางสำนักพระราชวังได้นิมนต์พระมหาเถระไปฉันในพระราชวัง โดยมีสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นประธานสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์รับพระราชทานฉันเสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ซึ่งทรงประทับสนทนารวมกับพระมหาเถระอยู่ ได้ทรงปรารภในเชิงถามต่อนหนึ่งว่า

“ภิกษุฉันของเคี้ยวของฉันที่เป็นอาหารในเวลาวิกาล คือตั้งแต่ตะวันเที่ยงแล้วไปจนถึงอรุณของวันใหม่ ถือเป็นอาบัติปาจิตตีย์ ตามสิกขาบทที่ ๗ แห่งโภชนวรรคนั้น ถ้าเป็นภิกษุผู้ไปอยู่ในต่างประเทศ จะพึงกำหนดเอาเวลาเที่ยงนั้นอย่างไร”

พระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงตรัสถามพระมหาเถระไปที่ละองค์ ยกเว้นสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ พระมหาเถระถวายพระพรไปคนละอย่าง หรือไม่กี่อ้อมค้อมชนิดไม่กล้าตัดสินใจตัดสินชี้ชัดลงไป เมื่อถึงท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ พระเจ้าอยู่หัวฯ ตรัสถามว่า “ท่านเจ้าคุณฯ ว่าอย่างไร”

ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ถวายพระพรว่า “ให้ถือเอาเวลาที่ทองถิ่นที่ตนเข้าไปอาศัยอยู่” พระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงฉินพระพักตร์ไปทางสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ แล้วตรัสว่า “เป็นอย่างไร” สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ถวายพระพรสั้นๆ ว่า “ชอบแก่เหตุ”

พระเจ้าอยู่หัวฯ ก็ไม่ได้ตรัสถามประเด็นนี้อีกต่อไป จึงยุติลงเพียงนั้น

ปาฏิโมกข์ห้า

หลวงปู่แหวนเคยเล่าให้ลูกศิษย์ฟังว่า ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ภายหลังได้เป็นพระอุปัชฌาย์ของหลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ตื้อ เมื่ออุบัติเป็นธรรมยุต) เคยบอกให้หลวงปู่ทองปาฏิโมกข์โดยถามว่า “ท่านแหวน ทองปาฏิโมกข์ได้แล้วหรือยัง” กราบเรียนท่านว่า “ยังทองไม่ได้” ท่านเจ้าคุณฯ บอกว่า “ต้องทองปาฏิโมกข์ให้ได้นะ” กราบเรียนท่านต่อไปว่า “กระผมอายุปานนี้แล้ว ความจำอะไรไม่ค่อยดี กระผมจะรักษา ปาฏิโมกข์ทั้งห้าก็พอ”

ท่านเจ้าคุณฯ ถามว่า “ปาฏิโมกข์ทั้งห้า คืออะไร”

กราบเรียนท่านว่า “ตาก็เป็นปาฏิโมกข์อันหนึ่ง หูก็เป็นปาฏิโมกข์อันหนึ่ง จมูก ก็เป็นปาฏิโมกข์อันหนึ่ง ลิ้นก็เป็นปาฏิโมกข์อันหนึ่ง และ กายก็เป็นปาฏิโมกข์อันหนึ่ง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ทั้งห้านี้แหละเป็นปาฏิโมกข์”

ท่านเจ้าคุณฯ พูดว่า “เออ ถูกละ นักบวชเราถ้าปฏิบัติอินทรีย์ทั้งห้าให้ เป็น ปาฏิโมกข์ได้ ผู้นั้นก็จะเจริญในพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า ถ้ารักษาปาฏิโมกข์ทั้งห้า ได้แล้ว ไม่ต้องทองปาฏิโมกข์ก็ได้”

ดังนั้น หลวงปู่แหวน สุจิตฺตโณ ไม่ได้ทองปาฏิโมกข์ก็เพราะเหตุนี้ แต่หลวงปู่เคย เรียนมูลกัจจายน์มาก่อน เมื่อยกวินัยข้อใดมา ท่านจึงว่าได้อย่างแม่นยำทั้งภาษาบาลี และภาษาไทย

เล่าเรื่องไม้สีฟัน

หลวงปู่แหวนเล่าเรื่องไม้สีฟันพระให้ลูกศิษย์ฟัง ดังนี้

ในสมัยที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส กำลังนิพนธ์ (เขียนหนังสือ) วินัยมธุอยู่ พระองค์อธิบายถึงลักษณะที่ว่าด้วยไม้สีฟัน จึงเกิดสงสัยว่าจะเป็นไม้ชนิดใด มีลักษณะเป็นอย่างไร ทรงรับสั่งถามพระเถระทั้งหลาย ต่างก็กราบทูลไปคนละอย่างไม่ตรงกัน จะเอาเป็นข้อยุติไม่ได้ ยังไม่ได้คำอธิบายเป็นที่พอพระทัย

จึงให้ไปนิมนต์ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์จากวัดบรมนิวาส มาเฝ้า แล้วตรัสถามว่า “ทนต์โปนา ไม้สีฟันนั้น ท่านเจ้าคุณฯ เคยเห็นไหมเป็นอย่างไร”

ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ กราบทูลว่า “เคยเห็นเคยใช้อยู่ทางภาคอีสาน พระเถระในสายพระอาจารย์มั่น ใช้กันอยู่ทั่วไป ทำจากไม้สองอย่าง คือ ทำจากไม้โกทา หรือ คนทากับชนิดดีทำจากไม้จันทน์หอม ด้านหนึ่งทาบให้เป็นฝอยละเอียด ใช้สีฟัน อีกด้านหนึ่งเหลาให้แหลมใช้จิ้มฟัน ถ้าต้องการชูดลิ้นก็ฉีกออกเป็นซี่บางๆ ใช้ชูดลิ้นได้ ถ้าเป็นไม้โกทา เวลาเคี้ยวจะมีรสขมนิดหน่อย ป้องกันกลิ่นปากได้ดี ชับเสมหะได้ด้วย”

สมเด็จพระเจ้าฯ รับสั่งให้ท่านเจ้าคุณฯ หามาให้ทอดพระเนตร ท่านเจ้าคุณฯ จึงสั่งขึ้นไปทางจังหวัดอุบลราชธานี ให้ทำไม้สีฟันจากไม้จันทน์หอมและไม้โกทาส่งลงไปให้ท่านที่วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ แล้วท่านก็นำไปทูลถวายสมเด็จพระเจ้าฯ ต่อไป

เมื่อสมเด็จพระเจ้าฯ ได้ทอดพระเนตรและทรงทดลองใช้ดูแล้ว จึงตรัสชมกับท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ว่า “พระทางอีสานช่างเข้าใจพระวินัยดีแท้”

นิมิต্তท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ มาอยู่เชียงใหม่

ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์เคยไปจำพรรษาที่เชียงใหม่ ได้ไปแสดงธรรมโปรดเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ เลื่อมใสถวายตนเป็นศิษย์อุปัฏฐาก เป็นเหตุให้ทางราชสำนักนครเชียงใหม่ประพาศธรรมกันโดยทั่วหน้า แม้ปัจจุบันที่อวสานนครเชียงใหม่ เจ้านายชั้นผู้ใหญ่ก็ยังคงปฏิบัติธรรมกันอยู่ ในครั้งนั้น นอกจากท่านเจ้าคุณพระอุบาลี-คุณูปมาจารย์ จะได้โปรดเจ้านายวงศ์นครเชียงใหม่แล้ว ท่านยังได้ปรับปรุงการปฏิบัติพระวินัยของพระสงฆ์ในเชียงใหม่ให้ดีขึ้นหลายอย่างตามคำขอร้องของเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่

เมื่อท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ กลับจากเชียงใหม่แล้ว ท่านได้ขึ้นไปพักภาวนาอยู่ที่ดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ ประจวบกับสมัยนั้นวัดเจติยหลวง ในตัวเมืองเชียงใหม่ กำลังทรุดโทรม หาพระผู้เป็นหลักไม่ได้ ประชาชนก็เหินห่างจากวัด เพราะพระภิกษุสามเณรประพาศดินไม่เหมาะสม

ทางฝ่ายบ้านเมืองมีเจ้าแก้วนวรรตน์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ พร้อมด้วยเจ้าพระยา-มุขมนตรี (อวบ เปาโรหิตย์) สมุหเทศาภิบาลมณฑลพายัพ จึงได้ปรึกษากันว่าจะหาพระเถระผู้ใหญ่ที่ไหนเพื่อจะได้นิมนต์มาอยู่วัดเจติยหลวง เพื่อจะได้ขอให้ท่านช่วยปรับปรุงวัดและพระภิกษุสามเณรให้เข้ารูปเข้ารอยขึ้น

ทางฝ่ายบ้านเมืองเห็นพ้องกันว่าสมควรจะอาราธนานิมนต์ท่านเจ้าคุณพระอุบาลี-
คุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท) วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ มาอยู่ จึงได้เตรียมการ
มอบหมายให้ผู้เดินทางไปนิมนต์

ประจวบกับขณะนั้นได้ทราบข่าวว่า ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ พักวิเวกอยู่ที่
ดอยสุเทพ จึงได้พากันไปกราบและเรียนให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ พร้อมทั้งนิมนต์
ให้ท่านมาพำนักจำพรรษาที่วัดเจติยंहलग เพื่อจะได้ปรับปรุงวัดให้เรียบร้อย และ
เรียกศรัทธาของประชาชนให้กลับคืนมา

แต่การนิมนต์ครั้งนั้น เป็นการนิมนต์ท่านแบบไม่เป็นทางการ ท่านองเกรงให้ท่าน
รับทราบ และท่านเจ้าคุณฯ ก็ยังไม่ได้ตอบรับแต่ประการใด เพียงบอกว่าท่านจะขอรับ
ไว้พิจารณา ต่อเมื่อกลับถึงกรุงเทพฯ แล้วจะพิจารณาอีกครั้ง

ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ รับนิมนต์

เมื่อท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ พักภาวนาอยู่ดอยสุเทพพอสมควรแล้ว ก็เดินทางกลับกรุงเทพฯ

ประมาณเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๐ ทางเชียงใหม่โดยเจ้าแก้ววรัถน์ได้เดินทางไปนิมนต์ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ อย่างเป็นทางการด้วยตนเอง การติดต่อนิมนต์จึงสำเร็จด้วยดี

ในการเดินทางไปเชียงใหม่ ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ได้เลือกผู้ที่จะติดตามไปกับท่านอย่างพิถีพิถัน เพราะค่าใช้จ่ายในการเดินทางนั้นสูงมาก ในช่วงนั้น หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ได้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ มีความประสงค์จะปลีกวิเวกแสวงหาโมกขธรรม ไปตามลำพังองค์เดียว และได้มอบหมายให้หลวงปู่สิงห์ ขนุตยาคโม ปกครองดูแล คณะสงฆ์ภาคอีสานแทนท่าน ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ จึงได้ขอให้หลวงปู่มั่น ไปพำนักจำพรรษาที่เชียงใหม่ด้วย และร่วมเดินทางในครั้งนี้ ศิษย์อีกท่านหนึ่งที่ได้ รับคัดเลือกให้ร่วมเดินทางได้แก่ หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ซึ่งท่านมีความยินดีอย่างยิ่ง โดยไม่เคยคาดคิดมาก่อนว่าจะได้รับความไว้วางใจจากครูบาอาจารย์มากถึงขนาดนั้น

หลวงปู่แหวนบอกว่า การนั่งรถไฟไปเชียงใหม่ในสมัยนั้นไม่ได้สะดวกสบาย เหมือนสมัยนี้ ต้องใช้เวลานาน แต่ก็ไม่มียานพาหนะหรือวิธีเดินทางอย่างอื่นที่จะสะดวกสบายไปกว่านั้นอีกแล้ว

จัดการปรับปรุงวัดเจดีย์หลวง

การไปจำพรรษาอยู่วัดเจดีย์หลวงของท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ครั้งนั้น ท่านได้เทศนาสั่งสอนอบรมพระภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา รวมทั้งนำพระภิกษุสามเณรทำความสะอาดและปรับปรุงบริเวณวัดจนดูสะอาดเรียบร้อยดูเจริญหูเจริญตา

นอกจากนี้ เวลากลางวันท่านก็ให้การอบรมธรรมทุกคืน ทำให้ได้ผลดีขึ้นอย่างรวดเร็ว คือพระภิกษุสามเณรประพฤติอยู่กับร่องกับรอย วัดดูสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย อุบาสกอุบาสิกาและประชาชนก็มาทำบุญฟังธรรมกันมากขึ้น สามารถเรียกศรัทธากลับมาได้ตามความประสงค์

เมื่อออกพรรษาแล้ว ท่านเจ้าคุณฯ ก็พาพระเณรออกวิเวกตามเขตอำเภอใกล้เคียง บางครั้งในฤดูแล้งนอกพรรษา ท่านก็ลงไปทำธุระที่กรุงเทพฯ พอจวนจะถึงวันปวารณาเข้าพรรษา ท่านก็กลับขึ้นมาจำพรรษาที่เชียงใหม่ วัดเจดีย์หลวงในสมัยของท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์จึงได้รับการสนับสนุนจากประชาชนเช่นที่เคยเป็นมาแล้วในอดีต

หลวงปู่แหวนก็อยู่ดูแลช่วยสนองงานท่านเจ้าคุณฯ ตามกำลัง บางครั้งท่านก็ตามหลวงปู่แหวนออกแสวงวิเวกตามอำเภอนอกๆ ตามโอกาส

ญัตติเป็นธรรมยุต

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ นี้เอง ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ได้พิจารณาเห็นว่า หลวงปู่แหวนมีความตั้งใจในการประพฤติปฏิบัติ มีความวิริยะอุตสาหะปรารภ ความเพียรสม่ำเสมอ ไม่ท้อถอย มีข้อวัตรปฏิบัติดีเหมาะสมตามสมณสาธูป มีอุปชฌาย์วัตรและอาจารย์วัตรดีเสมอต้นเสมอปลาย มีอหังการไม่ขึ้นไม่ลง และมีความค้ำคูณเคยกันมานาน

วันหนึ่ง ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ได้พูดกับหลวงปู่แหวนว่า “อยู่ด้วยกันมานาน มาแล้ว ควรจะได้ญัตติเสียเพื่อจะได้เข้าร่วมสังฆกรรมกันได้ ไม่ต้องคอยบอกปารีสัทธ ในวันอุโบสถเหมือนเช่นทุกวันนี้”

ครั้งแรกหลวงปู่กราบเรียนท่านเจ้าคุณฯ ว่า “ขอเวลาปรึกษาเพื่อนคือหลวงปู่ตี๋ ตูก่อน” ในช่วงนั้นหลวงปู่ตี๋ยังท่องธุดงค์อยู่ตามลำพัง ยังไม่ได้ขึ้นไปเชียงใหม่

แต่ด้วยเหตุผลของท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ที่อธิบายให้ฟังในขณะนั้น ท่านจึง ตัดสินใจญัตติเป็นพระธรรมยุตที่พัทธสีมาวัดเจดีย์หลวงนั่นเอง โดยมีพระอุบาลี-คุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท) เป็นพระอุปชฌาย์ มีพระครูศรีพิศาลสารคุณ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และพระครูพนัสพิศาลคุณ (ทอง โสมสีโต) เป็นพระอนุสาวนาจารย์

เหตุที่หลวงปู่แหวนยังไม่ญัตติในครั้งแรก

การที่หลวงปู่แหวนยังไม่ยอมญัตติเป็นพระธรรมยุตในครั้งแรก โดยจะรอปรึกษากับหลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม ก่อนนั้น เพราะถ้าท่านตัดสินใจไปคนเดียว ภายหลังอาจถูกเพื่อนต่อว่าเอาได้ว่าทำอะไรไปแล้วไม่ปรึกษากัน เพราะหลวงปู่ตื้อท่านเป็นสภธรรมิกที่ร่วมท่องธุดงค์ทั้งในและนอกประเทศด้วยกันเกือบจะทุกแห่ง เมื่อมีเรื่องสำคัญที่ต้องตัดสินใจ จึงต้องปรึกษากันให้ดีเสียก่อน

อีกอย่างหนึ่ง ขณะนั้นหลวงปู่แหวนเองก็อยู่ในชั้นพระผู้ใหญ่พอสมควรแล้ว เพราะท่านมีพรรษา ๒๐ พระที่มีพรรษามากขนาดนั้น จะตัดสินใจทำอะไรต้องมีความรอบคอบ แต่ด้วยความเคารพในท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ รวมทั้งด้วยเหตุด้วยผลเมื่อท่านเจ้าคุณฯ เอยปากให้โอกาส หลวงปู่จึงตกลงญัตติเป็นพระธรรมยุตโดยไม่รอหลวงปู่ตื้อ ภายหลังเมื่อหลวงปู่ตื้อมาถึงเชียงใหม่แล้ว ท่านก็ได้ญัตติเป็นพระธรรมยุตที่วัดเจติยหลวงเช่นเดียวกัน

ในสมัยนั้น พระฝ่ายมหานิกายที่มีอายุพรรษามากที่ยอมตนเป็นศิษย์ปฏิบัติธรรมกับหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ได้ญัตติเป็นพระธรรมยุตก็มาก และที่หลวงปู่มั่นท่านบอกว่าไม่ต้องญัตติก็มีหลายองค์

การเที่ยวรดงค์ในภาคเหนือ

หลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ตื้อ ท่านถูกกับอากาศทางภาคเหนือเหมือนกัน ซึ่งกล่าวได้ว่าอากาศทางภาคเหนือเป็นสลับป่ายะสำหรับท่าน

ในการบำเพ็ญภาวนาช่วงที่อยู่ทางภาคเหนือนั้น หลวงปู่ได้จาริกไปตามป่าตามเขา แถวจังหวัดเชียงราย พะเยา ลำปาง เชียงใหม่ เป็นส่วนมาก หลวงปู่สามารถเล่าถึงภูมิประเทศของแต่ละท้องที่ในภาคเหนือตอนบนได้อย่างละเอียด

ส่วนทางภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ ตาก กำแพงเพชร อุตรดิตถ์ แพร่ น่าน นั้น หลวงปู่เคยเที่ยวรดงค์บ้างเป็นครั้งเป็นคราว ไม่เหมือน ๔ จังหวัดที่กล่าวมา ซึ่งท่านจาริกไปหลายๆ ครั้ง บางแห่งหลวงปู่ก็อยู่พักจำพรรษา บางแห่งก็พักบำเพ็ญเพียรภาวนาเฉพาะในฤดูแล้ง แห่งละ ๓ วันบ้าง ๗ วันบ้าง ๑๕ วันบ้าง หรือ ๑ เดือนบ้าง

การจาริกรดงค์ของหลวงปู่ท่านนั้นต้องพบกับอุปสรรคนานาประการ ซึ่งหลวงปู่ก็สามารถผ่านพ้นไปได้ด้วยพลังจิตที่เข้มแข็ง มุ่งมั่น และด้วยปัญญาบารมีของท่าน ซึ่งศิษย์รุ่นหลังได้ถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติจนบังเกิดผลสำเร็จในทางธรรมเป็นจำนวนมาก

ธุดงค์จากเชียงรายไปลำปาง

ครั้งหนึ่ง หลวงปู่แหวนออกธุดงค์องค์เดียว เดินทางจากเชียงรายมุ่งไปลำปาง หลวงปู่เดินทางมาถึงพะเยา (สมัยนั้นเป็นอำเภอขึ้นอยู่กับจังหวัดเชียงราย) พักที่วัดพระเจ้าตนหลวง ๓-๔ วัน เพื่อพักผ่อนให้มีกำลัง

ช่วงที่หลวงปู่ออกจากพะเยาจะไปลำปางก็มีรถลากไม้จะไปเส้นทางนั้นพอดี พวกเราได้นิมนต์หลวงปู่ขึ้นรถไปด้วย ขณะนั้นเป็นช่วงเดือน ๗ (มิถุนายน) เข้าหน้าฝน มีฝนตกชุก รถออกไปถึงแถวอำเภอจวนก็เกิดติดหล่มขึ้นไม่ได้ พวกคนรถนิมนต์ให้หลวงปู่พักอยู่กับพวกเขา ก่อน ให้แก้ไขเอารถขึ้นจากหล่มได้ค่อยเดินทางต่อไป

หลวงปู่กล่าวขอขมาใจพวกเขา แล้วบอกว่าจะค่อยๆ เดินล่วงหน้าไปก่อน จะไปพักหมู่บ้านข้างหน้า

ขณะที่หลวงปู่เดินทางนั้น มีฝนตกพริ้วๆ ตลอดเวลา พอตกเย็นก็ถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่ง เข้าไปอาศัยพักที่ศาลาใกล้หมู่บ้าน วันรุ่งขึ้นก็ออกบิณฑบาต จนเสร็จก็ออกเดินทางต่อไป

สมัยนั้น ถนนระหว่างพะเยา-ลำปาง เป็นทางรถลากไม้ ในฤดูฝน รถจะหยุดลากไม้ เพราะติดหล่ม ลากไม้ไม่ได้ ดังนั้น เส้นทางจึงเดินลำบากมาก ต้องผ่านลำธาร ผ่านซอกเขา และป่าดงดิบ มีทากดูดเลือดอยู่ทั่วไป

พักค้างคืนที่ศาลเจ้าพ่อประตุผา

หลวงปู่เดินทางมาถึงศาลเจ้าพ่อประตุผาเมื่อเวลาใกล้ค่ำพอดี จึงอาศัยนอนที่ศาลเจ้าพ่อนั่นเอง ศาลเจ้าพ่อประตุผาในสมัยนั้น เขาสร้างเป็นตัวเรือนไม้ขนาดใหญ่ พอที่คนจะขึ้นไปนอนได้

หลวงปู่ใช้ผ้าอาบปิดฝุ่นและใบไม้ที่พื้นออก แล้วเอาผ้าอาบบนพื้นกระดานทางกลดและจัดบริหารเรียบร้อยแล้ว ก็ออกไปสรงน้ำที่ลำธารแถวใกล้ๆ นั้น ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในฤดูฝน เวลากลางคืน หลวงปู่บอกว่าเงียบสงบดี ท่านใช้ผ้าสังฆาฏิหนุนศีรษะต่างหมอนเวลานอน เมื่อหยุดพักพอหายเหนื่อยแล้ว หลวงปู่ก็ไหว้พระสวดมนต์แผ่เมตตาให้เจ้าที่เจ้าทางและสรรพสัตว์ แล้วเดินจงกรมบ้าง นั่งภาวนาบ้าง สลับกันไป

หลวงปู่เล่าว่า เวลากลางคืนพวกเสือมาร้องแถวใกล้ๆ ที่ท่านพัก เสียงเป็บๆ ขานรับกัน ฟังเสียงแต่ละตัวไม่ใช่เล็กๆ สามารถกินวัวได้อย่างสบาย เสือร้องรับกันเป็นทอดๆ ประเดี้ยวตัวนั้นร้อง ประเดี้ยวตัวนี้ ร้องเหมือนคนกู่หากัน อยู่ไม่ไกลจากที่ท่านพัก พอตกตีก็อากาศหนาวเย็นมาก ท่านต้องเดินจงกรมและนั่งภาวนาทั้งคืน

จับใช้ระหว่างเดินทาง

พอรุ่งสว่างได้อรุณ หลวงปู่เก็บบริวารแล้วออกเดินทางต่อไป ตกบ่ายรู้สึก อ่อนเพลียมาก หน้าศีรษะคล้ายจะเป็นไข้ รวบรวมกำลังเดินทางต่อไป จะพักก็ไม่ได้เพราะ อยู่กลางป่าเขาไม่มีหมู่บ้านเลย เดินไปได้ประมาณ ๒ ชั่วโมง รู้สึกอ่อนเพลียมาก อากาศชื้นเริ่มปรากฏชัด ขารู้สึกว่าจะก้าวต่อไปไม่ไหว อ่อนไปหมด จึงแวะเข้าไต้ร่มไม้ ช้างทาง วางกลด วางบาตร แล้วล้มตัวนอนหลับโดยไม่รู้สีกตัวเพราะพิษไข้

ช่วงเวลาที่หลับไปนั้น นานเท่าไรก็ไม่รู้ มารู้สึกตัวเขาก็ต่อเมื่อได้ยินเสียงดังอู้อู้อ ของลมพัดยอเข้าไป เสียงฟ้าคะนอง ฟ้าแลบแปลบปลาบอยู่ทั่วไป มองไปบนท้องฟ้า มีเมฆดำทะมึนเต็มท้องฟ้า ลมก็พัดกระโชกแรงขึ้น เสียงคำรามของฟ้าก็ร้องถึขึ้น ดูทุกสิ่งทุกอย่างมีแต่ปีบรัดเข้ามาทุกที อากาศชื้นก็ยังไม่สร่าง ฝนก็เริ่มลงเม็ดห่างๆ จะกางกลดก็สู้ลมพัดไม่ไหว ไม่รู้ว่าจะไปหลบฝนอยู่ที่ไหนได้ ดูเหมือนจะหมดหนทาง แก้ไขเอาทีเดียว

ขอให้ฝนเลี้ยงห่าง

เมื่อหลวงปู่เห็นว่าไม่มีทางที่จะหลบหลีกฝนได้แน่แล้ว จึงได้รวบรวมกำลังกาย ลุกขึ้นนั่งสมาธิ ตั้งสัจจาธิษฐานอ้อเอาคุณพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ อ้อถึงบุญบารมี ที่ได้บำเพ็ญตนด้วยดีมาตั้งแต่บวช ว่า

“ข้าพเจ้าบวชอุทิศตนต่อพระพุทฺธ ต่อพระธรรม ต่อพระสงฆ์ วันนี้ข้าพเจ้าเดินทางมา เพื่อจะไปล่าปลิง เกิดอาการใช้หมดกำลังที่จะไปข้างหน้า ถ้าบุญบารมีของข้าพเจ้ามีอยู่ พอที่จะได้บำเพ็ญพรตหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์แล้ว ขอฝนอย่าได้ตกลงมาตรงที่ ข้าพเจ้าอยู่นี่เลย”

แล้วหลวงปู่ก็แผ่เมตตาต่อเทพอารักษ์ เจ้าที่เจ้าทาง อธิษฐานบอกกล่าวแก่เขาว่า

“ข้าแต่เทพารักษ์ผู้ศักดิ์สิทธิ์ เจ้าที่เจ้าทาง ตลอดจนภาค ครุฑ ผู้มีอำนาจทั้งหลายก็ดี วันนี้ข้าพเจ้าเดินทางมาจะไปล่าปลิง มาป่วยอยู่กลางป่า หมดกำลังที่จะไปข้างหน้า ขอให้ท่านทั้งหลายอาศัยความเอ็นดูข้าพเจ้า ขอได้โปรดบันดาลด้วยอำนาจฤทธิ์ของตณฺ์ ให้ฝน ซึ่งกำลังตกมานี้ ได้เว้นตรงที่ข้าพเจ้าอยู่ตรงนี้ ขอให้เปลี่ยนทิศทางไปทางอื่น การที่จะห้ามฝนไม่ให้ตกนั้นมิใช่ฐานะ แต่ขออย่าได้ตกลงมาตรงที่ข้าพเจ้าอยู่ ขอให้ผ่านไปทางอื่น”

เป็นที่น่าอัศจรรย์

เมื่อหลวงปู่อธิษฐานเสร็จแล้ว ทำจิตให้แน่วแน่แผ่เมตตาแก่สรรพสัตว์ทั่วจักรวาล ไม่มีประมาณ แล้วท่านก็นิ่งหลับตาทำสมาธิสงบนิ่ง เป็นที่น่าอัศจรรย์ ขณะที่ฝนกำลังลงเม็ดถี่โดยลำดับนั้น ได้เกิดมีลมพัดมาอย่างแรง ต้นไม้ล้มเอนไปตามทิศทางลมด้วยความแรงของลมที่พัดมานั้นสามารถทำให้ฝนเปลี่ยนทิศทางไปโดยฉับพลัน

ฝนตกห่างจากจุดที่หลวงปู่ตั้งอยู่ออกไปในรัศมี ๑ เส้น เว้นเฉพาะที่ๆ หลวงปู่อยู่เท่านั้น วันนั้นฝนตกอยู่นานพอสมควร พอฝนหายแล้ว อากาศใช้ก็ยังไม่สร้าง หลวงปู่จึงล้มตัวนอนต่อไปโดยไม่ได้อีกางลด ท่านมารู้สึกตัวอีกทีก็เป็นเวลากลางคืนแล้ว รู้สึกว่าเนื้อตัวเปียกชุ่มหมด ส่วนหนึ่งเป็นเพราะยุ้งป่าร่มก่ด และอีกส่วนหนึ่งเพราะเหงื่อออก

หลวงปู่ไม่ได้สนใจกับเรื่องเนื้อตัว รู้แต่ว่าสร้างใช้แล้ว รู้สึกว่าตัวเบา คอแห้ง กระหายน้ำ จึงลุกขึ้นเอากาไปตักน้ำในลำธารใกล้ๆ ใช้ธรรมกรก (กระบอกกรองน้ำ) กรองน้ำใส่กาเต็มแล้วก็กลับมาที่เดิม นั่งภาวนาทำสมาธิจนรุ่งเช้า

ก่อนออกเดินทาง หลวงปู่ได้ทำให้สงบ แผ่เมตตาไปยังสรรพสัตว์ทั้งหลาย การเดินทางในวันนั้นมีความสะดวกปลอดภัย ไม่มีอุปสรรคอันตรายใดๆ

ข้อดีของการเดินทางคนเดียว

ที่บอกว่าหลงป่าแหวนกับหลงป่าตื้อ ท่านจะออกท่องจุดดงค์ไปไหนๆ ด้วยกันนั้น ไม่ได้หมายความว่าท่านจะเดินด้วยกันพักด้วยกันตลอด หากแต่ไปด้วยกันบ้าง แยกกันบ้าง ๓ วัน ๕ วัน ๒ สัปดาห์ หรือ ๑ เดือน มาพบกันที่หนึ่ง หรือบางครั้ง ก็พักปักกลดอยู่ใกล้ๆ กัน แล้วก็ต่างองค์ต่างแยกกันไป แต่ท่านก็ติดต่อถึงกันอยู่เสมอ ในช่วงที่จุดดงค์มาลำปางนี้ หลวงปู่ทั้งสององค์แยกทางกันแต่มาพบกันที่ลำปาง แล้ว หลวงปู่แหวนจุดดงค์ขึ้นไปเชียงใหม่ และหลวงปู่ตื้อแยกไปแสวงวิเวกแถบอำเภอเถินหวังจะไปพบกันที่เชียงใหม่

หลวงปู่แหวน ท่านเล่าถึงข้อดีในการเดินทางองค์เดี่ยวว่า

“การเดินทางคนเดียวมัน รู้สึกสะดวกสบายหายกังวล ไม่เหมือนไปกันเป็นหมู่ เป็นคณะ มีแต่เรื่องกังวล ในที่บางแห่งเพื่อนๆ จะไป เราอยากอยู่ เราจะไป เพื่อนๆ จะอยู่ ไม่ค่อยจะพร้อมเพรียงกัน ลูไปคนเดียวไม่ได้ อยากไปก็ไป อยากอยู่ก็อยู่ ไม่มีเครื่องวิตกกังวล ไม่ต้องพูดจากับใครๆ เดินทางคนเดียว เวลาคับขันจิตก็เป็นสมาธิได้ดี สติสัมปชัญญะเป็นเพื่อนเสมอในกาลเช่นนั้น เดินไปภาวนาไปเช่นนี้ บางครั้งจิตสงบอยู่ได้นาน ความวอกแวกแสร้ไปรับอารมณ์ภายนอกตามนิสัยของจิต ไม่ค่อยมี เพราะเหตุที่อันตรายมีอยู่รอบด้าน ชีวิตจึงฝากเป็นฝากตายอยู่กับสติ

การเดินทางในที่ๆ มีอันตรายเช่นนั้น เปรียบเหมือนการเข้าสู่สงครามทางทหาร ถ้าไม่คอยระมัดระวัง สติสัมปชัญญะไม่มี ไม่ช้าทหารผู้นั้นจะต้องถูกข้าศึกทำร้ายเอาอย่างแน่นอน”

การบำเพ็ญภาวนาอยู่ในที่มีอันตราย

หลวงปู่เล่าถึงการบำเพ็ญภาวนาอยู่ในสถานที่ๆ มีอันตราย เช่น มีลี้ลับ มีเลือด มีช้าง มีหมี หรืองู อยู่ใกล้ๆ ว่าในสถานที่เช่นนั้นแหละสติมั่นตื่นอยู่ทุกเมื่อ ที่ว่าสติมั่นตื่น เพราะมันกลัวอาจารย์เลือด อาจารย์ช้าง อาจารย์งู อาจารย์หมี จะมาทำอันตราย มันจึงตื่นตัวอยู่เสมอ

หลวงปู่บอกว่าคำว่า “ตื่น” ในที่นี้ มิได้หมายความว่าตื่นกลัวแบบกลัวสัตว์กลัวเลือด มันจะมาทำอันตรายเอา แต่ความหมายว่า ตื่นอยู่ด้วยธรรม เช่น เราเจริญธรรมะข้อมรณานุสสติ จิตมันจะค้นคิดหาอุบายทางปัญญาอยู่เฉพาะเรื่องนั้นๆ ไม่ส่งออกไปรับอารมณ์ภายนอกอย่างอยู่ในที่ธรรมดาคั่วไป

เวลาจิตสงบเมื่ออยู่ในสถานที่ๆ มีอันตราย ความสงบจะตั้งอยู่ได้นาน อุบายการพิจารณาก็แยกกาย แม้ขณะเดินจงกรม เวลาจิตรวมก็สามารถยืนอยู่ได้โดยไม่ล้มหรือชวนเซ อยู่ได้นานเท่าที่จิตจะถอนออกจากสมาธิ

เพราะเหตุนั้น จิตในสภาพเช่นนั้นจึงองอาจกล้าหาญ มีกำลัง มีอำนาจคุ้มครองตัวเองได้ แม้เวลาน้อมจิตแผ่เมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายจึงมีอำนาจโน้มน้าวจิตของสัตว์ให้เกิดมีความเมตตาต่อกันและกันได้

เรื่องอาหารและการบิณฑบาต

หลวงปู่แหวนได้พูดถึงเรื่องการบิณฑบาตในช่วงออกธุดงค์ว่า ในการเดินทางของพระธุดงค์นั้น จะเอาอะไรแน่อนกับการขบฉันนั้นก็ไม่ได้ ไปในที่บางแห่งก็ได้พอฉันในที่บางแห่งก็ไม่พอ ขึ้นอยู่กับความศรัทธาและความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ไปบิณฑบาตในบางที่บางแห่งอาจจะได้เฉพาะข้าวเปล่า บางแห่งอาจจะได้ข้าวกับเกลือ บางแห่งอาจจะได้ข้าวกับพริก บางแห่งอาจจะได้ข้าวกับน้ำอ้อย ได้มาอย่างไรก็ฉันอย่างนั้นเพื่อผ่อนบรรเทาความหิวของธาตุขันธ์ จะฉันเพื่อความอิ่มหนำสำราญนั้นไม่มี นอกจากจะผ่านเข้าไปในบ้านเมืองซึ่งนานแสนนาน

หลวงปู่เล่าต่อไปว่า การเดินธุดงค์ไปที่ต่างๆ ได้พบเห็นของแปลกๆ ดี เช่น บางหมู่บ้านเวลาไปบิณฑบาตได้ข้าวกับเกลือก็มี ได้ข้าวกับผักก็มี ถามพวกชาวบ้านเขาว่า “ไม่มีพริกกินหรือ จึงใส่บาตรเอาข้าว เอาเกลือ เอาผักมาใส่ ไม่เห็นมีพริกเลย” เขาบอกว่า “ไม่มี” ถามเขาว่า “เมื่อไม่มี ทำไมไม่ปลูกบ้างล่ะ” เขาตอบว่า “มันเป็นการลำบาก”

หลวงปู่ว่า พวกประชาชนในหมู่บ้านป่าเช่นนั้น เขากินอยู่กันอย่างๆ ตามธรรมชาติ ไม่มีการดัดแปลง พวกที่มีข้าวมีเกลือก็กินกันไป พวกที่มีข้าวมีผักก็กินกันไป จะต้มจะแกงแบบพวกเรานั้นเขาทำไม่เป็น พวกพริก มะเขือ หรือผักต่างๆ ถ้าเขาปลูกแบบพวกเราก็คงกินไม่หมด เพราะดินเขาดี แต่เขาไม่ทำกัน เขากล่าวว่าลำบาก ยุ่งยาก ต้องตากต้องถาง

พักผ่อนในดงเสือ

อีกครั้งหนึ่ง หลวงปู่แหวนเดินธุดงค์จากพะเยาจะไปลำปางเช่นกัน ท่านเดินเลียบกัวนพะเยาไป ตัดข้ามดอยหมูไป เส้นทางนั้นไม่มีถนน เป็นทางเดินเท้า ภูมิประเทศแถบนั้นเป็นป่าเขา มีเทือกเขาสลับซับซ้อน เป็นการเดินทางที่ค่อนข้างลำบาก

หลวงปู่เดินทางมาองค์เดียว จวนเวลาเย็นก็ถึงศาลาที่พักกลางป่า ซึ่งมีผู้สร้างเอาไว้สำหรับคนเดินทางจะได้เข้าพักอาศัยค้างคืนได้ เพราะในแถบนั้นไม่มีหมู่บ้านใกล้เคียง ถ้าถึงเวลาบ่ายใกล้เย็น ผู้ที่เดินทางจะไม่เดินทางต่อไปอีกเพราะกลัวอันตรายจากสัตว์ป่า โดยเฉพาะพวกเสือกับหมีที่มีชุกชุมในแถบนั้น ด้วยเหตุนี้จึงได้มีผู้สร้างศาลาไว้สำหรับคนเดินทางเพื่อจะได้อาศัยหลบนอนเมื่อเดินทางมาถึง

หลวงปู่เดินทางมาถึงศาลาที่พักเมื่อใกล้ค่ำแล้วจึงเข้าไปพักที่ศาลานั้น รอบนอกศาลามีรั้วล้อมรอบกันสัตว์ร้าย ภายในมีเตาไฟพร้อมพืนไว้ให้ด้วยสำหรับก่อไฟผิง ตอนกลางคืน ในป่าดงดิบเช่นนั้นแม้จะเป็นฤดูแล้ง แต่พอตกลางคืนอากาศจะหนาวเย็นมาก ต้องก่อไฟผิงพอบรรเทาความหนาวเย็นได้บ้าง

หลวงปู่อาบน้ำเมื่อไปถึง ค่ำลงก็ไหว้พระสวดมนต์แผ่เมตตา แล้วนั่งภาวนาจนตึกจึงพักจำวัด เวลากลางคืนได้ยินเสียงเสือร้องอยู่รอบๆ ศาลาที่พัก หลวงปู่บอกว่าพวกเสือนั้นชำนาญในการร้องทำเสียงเลียนแบบพวกสัตว์ป่าต่างๆ เช่น พวกกวางพวกเก้ง ซึ่งเสือสามารถทำเสียงเลียนแบบได้เหมือนมาก ดังนั้น บางครั้งพวกเก้ง

เมื่อได้ยินเสียงเลื้อร็องเลียนแบบ นี้กว่าเป็นพวกของตัว หลงเดินเข้าไปหาแล้วถูกเสือ
จับกินได้ง่ายๆ

คืนนั้นพอดึกดีก็อากาศหนาวเย็นมากจึงก่อไฟที่เตาผิง ต้องลุกขึ้นใส่ไฟถึง
สามครั้ง หลวงปู่มาเคลิ้มหลับเอาที่ตอนเกือบสว่างแล้ว ประมาณว่าหลับไปได้สอง
ชั่วโมง เมื่อรู้สึกตัวตื่นขึ้นมาก็สว่างแล้ว

พบหญิงใจบุญ

พอรุ่งเช้าได้ยินเสียงคนพูดคุยกัน หลวงปู่มองลงไปข้างล่าง เห็นพวกชาวบ้าน ทาบของมา ๒-๓ คน กำลังนั่งพักคุยกันอยู่ หลวงปู่เดินลงไปถามได้ความว่า พวกเขาจะไปพะเยา แล้วถามเส้นทางที่หลวงปู่จะไปข้างหน้าว่ามีหมู่บ้านใหม่ ได้รับคำตอบว่ามีหมู่บ้านหนึ่งห่างจากตรงนั้นไปราวสามชั่วโมงอยู่ทางซ้ายมือ เมื่อได้รับคำตอบแล้วเช่นนั้น หลวงปู่จึงเก็บบริวารแล้วออกเดินทางหมายจะไปบิณฑบาตฉันที่หมู่บ้านข้างหน้า

หลวงปู่เดินไปจนเหนื่อยอ่อนก็ไม่พบหมู่บ้านดังกล่าว เวลาที่สายมากแล้วรู้สึกหิวและเหนื่อยเพลีย ท่านเดินต่อไปพักใหญ่ก็พบหญิงสามคนทาบของสวนทางมา จึงถามว่า “จากนี้ไปถึงหมู่บ้านข้างหน้าจะต้องเดินไปอีกไกลเท่าไร” ได้รับคำตอบว่า “จะต้องเดินถึงเย็นจึงจะถึง” หลวงปู่บอกว่า “เมื่อเข้าพบพวกทาบ เขาบอกว่าหมู่บ้านข้างหน้าเดินสามชั่วโมงถึง นี่เดินมาจนสายขนาดนี้แล้วก็ยังไม่พบหมู่บ้านดังกล่าว” ได้รับคำตอบว่า “หมู่บ้านดังกล่าวนั้น หลวงปู่ผ่านมาแล้ว”

หญิงทั้งสามถามว่า “พระคุณเจ้าฉันจ้งหันแล้วหรือยัง” หลวงปู่จึงบอกว่า “ยังไม่ได้ฉัน ครั้งแรกกะว่าจะไปบิณฑบาตฉันที่หมู่บ้านดังกล่าว แต่กว่าจะไปถึงหมู่บ้านต่อไปก็คงจะเย็น วันนี้เห็นจะไม่ได้ฉันแน่” หญิงทั้งสามจึงกล่าวว่า “ถ้าเช่นนั้นพวกดิฉันขอนิมนต์พระคุณเจ้าฉันจ้งหันก่อน พวกดิฉันมีข้าวมาด้วย วันนี้เป็นบุญของพวกดิฉันนิมนต์ท่านฉันให้เต็มที่ ไม่ต้องห่วงพวกดิฉัน เพราะพวกเราจะกลับบ้านอยู่ไม่เป็นไร”

ว่าแล้วพวกเธอรีบจัดอาหารมาใส่บาตร มีข้าวเหนียวกับน้ำอ้อยยบ หลวงปู่รับอาหารแล้วก็ลงมือฉัน ท่านฉันได้เยอะเพราะรู้สึกหิวมาก ฉันเสร็จ ก็อนุโมทนาให้พรพวกเธอทั้งสามคนดูมีสีหน้าว่าเรใจดีใจที่ได้ทำบุญระหว่างเดินทาง

เมื่อให้พรเสร็จแล้ว หลวงปู่จึงกล่าวอำลาหญิงผู้ใจบุญทั้งสามแล้วเดินทางต่อไป

อาศัยพักวัดประจำหมู่บ้าน

หลวงปู่เดินทางไปเรื่อยๆ พอตกเย็นก็ถึงหมู่บ้านตามคำบอกเล่าของหญิงใจบุญ ทั้งสามนั้น ในหมู่บ้านนั้นมีวัดอยู่ หลวงปู่จึงเข้าไปขอพักค้างคืน ปรากฏว่าท่านเจ้าอาวาส นั้นมีอศยาศัยให้การต้อนรับอย่างดี

ท่านเจ้าอาวาสถามว่า “เมื่อคืนนี้นอนที่ไหน” หลวงปู่เรียนท่านไปว่า “นอนพัก อยู่ที่ศาลากลางป่า” ท่านเจ้าอาวาสแสดงท่าทางตื่นเต้น กล่าวว่า “ศาลากลางป่า นั้น ยาวว่าแต่พักคนเดียวเลย ให้ผมไปพักสักร้อยคนก็ไม่กล้าพัก” แล้วท่านก็ถามต่อไปว่า “เมื่อคืนนี้เป็นอย่างไรบ้าง แมวป่ามันไม่มาเยี่ยมบ้างหรือ” หลวงปู่ตอบท่านว่า “ได้ยินเสียงมันร้องอยู่เหมือนกัน แต่ไม่เห็นมันเข้ามาใกล้ มันคงหากินของมันตามประสา ลัทธิป่า”

หลวงปู่พักอยู่ที่วัดนั้นสองวัน พอมีกำลังดีแล้วจึงบอกลาท่านเจ้าอาวาส แล้วออกเดินทางต่อไป

จำพรรษาที่แม่ฮ่องสอน

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เคยจำพรรษาอยู่ที่ถ้ำเหนือธารน้ำไหลที่แม่ฮ่องสอน อยู่ ๑ พรรษา แต่ในบันทึกไม่ได้ระบุสถานที่และปี พ.ศ. ในบันทึกระบุว่า “ถ้ำนี้อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของตัวเมืองแม่ฮ่องสอน เป็นถ้ำไม่ใหญ่นัก อยู่ใกล้ธารน้ำที่ไหลมาจากภูเขา ธารน้ำสายนี้ ปัจจุบันทางจังหวัดกันเป็นเขื่อนทำเป็นคลองส่งน้ำเข้ามายังตัวเมืองเพื่อใช้เป็นแหล่งผลิตน้ำประปาของจังหวัดแม่ฮ่องสอน”

บันทึกในส่วนของหลวงปู่แหวนบอกว่า “การจำพรรษาอยู่ที่ถ้ำดังกล่าว ท่านอยู่องค์เดียว ตอนแรกที่ท่านไปอยู่ มีชาวไร่ทำไร่อยู่ใกล้ๆ บริเวณนั้น ๓-๔ หลังคาเรือน พอได้อาศัยบิณฑบาต แต่อยู่ไปหลายวันเข้า เมื่อมีคนรู้ว่ามีพระรูปองค์มาอยู่จำพรรษาในถ้ำ ก็มีประชาชนนำอาหารมาถวายกันมากมายทุกวัน ส่วนมากประชาชนถิ่นนั้นเป็นคนเชื้อสายไทยใหญ่ มีคนไทยที่เป็นคนเมืองบ้างไม่มากนัก”

ในสมัยก่อน แม่ฮ่องสอนเป็นเมืองปิด ไปได้อย่างเดียวคือเดินเท้า ไม่มีทางรถ ไม่มีสนามบินเช่นปัจจุบัน สมัยก่อนเป็นเมืองที่ทุรกันดารมาก ไม่มีใครอยากไป บรรดาข้าราชการที่ทำผิดมักถูกสั่งย้ายให้ไปอยู่แม่ฮ่องสอน เป็นการลงโทษที่ถือว่าหนักทีเดียว การเดินทางจากแม่ฮ่องสอนสู่โลกภายนอกคือมาเชียงใหม่ เส้นทางเดินที่ใกล้ที่สุดลัดที่สุดนั้น ต้องเดินผ่านป่าผ่านเขาที่สลัดซับซ้อนมาทางอำเภอปาย เข้าอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ แล้วผ่านป่าผ่านเขาเข้าตัวเมืองเชียงใหม่ ถือเป็นทางที่เสี่ยงอันตรายด้วยใช้ป่าและสัตว์ร้าย เช่น ช้าง เลื้อย หมี และงูพิษ มีอยู่ชุกชุม

ขอปิ่นพรจากพระ

หลวงปู่แหวน ท่านเล่าถึงการมาถวายอาหารของประชาชนชาวแม่ฮ่องสอนดังนี้

การมาถวายอาหารของพวกชาวไทยแม่ฮ่องสอนนั้น เขาจะมากันแต่เช้าตรู่ พอสว่าง เขาจะมานั่งกันเต็มอยู่หน้าถ้ำ สิ่งที่เขานำมาถวายนอกจากอาหารแล้ว ก็มีเทียนไข เมื่อเขามาพร้อมกันแล้ว เขาก็ถวายอาหาร ถวายเทียนไข พระก็ให้พร คือ ยะธา ลัพพี ให้เขาเสร็จแล้ว พวกเขาก็ลากลับไป แต่ถ้ายังไม่ปิ่นพร พวกเขาก็จะยังไม่กลับจนกว่าพระปิ่นพรเสร็จ พวกเขาก็จะกลับ

หลวงปู่บอกว่า เรื่องปิ่นพรหรือให้พร นี้ พวกเขากลัวกันมาก ถ้าเขาถวายของพระแล้ว แม่เพียงเล็กน้อย เขาต้องขอพรทันที ไม่เช่นนั้นเขาไม่ไป เขาถือว่ายังไม่ได้บุญ

หลวงปู่เห็นว่าชาวบ้านมากันมากเป็นเรื่องวุ่นวาย จึงบอกพวกเขาว่า วันต่อไป ไม่ต้องมา ท่านจะเดินไปบิดนาคที่บ้านเขาเอง แต่พวกเขาไม่ยอม เขาเคยมาอย่างไร เคยทำอะไรก็ทำอย่างนั้น มากันอย่างนั้น ตามศรัทธาของเขา

หลวงปู่จำต้องอนุโลมตามเพราะเขามีศรัทธาเชื่อถือกันมาอย่างนั้น พวกเขาทำไป ก็ไม่ได้ผิดข้อธรรมอะไร เป็นการทำบุญทำกุศลด้วยศรัทธา จึงอนุโลมตามเขา

ขุ่น ตัวเล็กแต่อันตราย

ตอนที่หลวงปู่แหวนท่านไปอยู่ในถ้ำที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนใหม่ๆ มีแมลงชนิดหนึ่ง ตัวเล็กๆ ปีกลาย ตัวสีเหลือง มารบกวนกัดท่านอยู่เสมอ แมลงชนิดนี้กัดตรงไหน ก็เป็นซ้ำเลือดและกลายเป็นแผล กว่าแผลจะหายบางที่ตั้งสามสะเก็ด หมายความว่า พอแผลแห้งก็มีสะเก็ดเป็นแผ่นแข็งปิดแผลอยู่ เมื่อสะเก็ดหลุดออกไปก็เห็นแผลเป็น เนื้อแดงอยู่อีก แล้วก็ค่อยๆ แห้ง กลายเป็นสะเก็ดปิดแผลอยู่อีก เป็นเช่นนี้ถึง ๓ ครั้ง แผลจึงจะหาย

วันหนึ่งเมื่อชาวบ้านขึ้นมาถวายอาหาร พวกเขาถามหลวงปู่ว่า “ท่านอยู่ที่นี้ ขุ่นไม่กัดหรือ” หลวงปู่บอกเขาว่า “มีตัวอะไรก็ไม่รู้ตัวเล็กๆ กัดแล้วเป็นแผล ตัวอย่างนั้น เขาเรียกกันว่าอะไร” ชาวบ้านบอกว่า “ตัวนั้นแหละที่เขาเรียกว่าขุ่น” หลวงปู่ถามเขาว่า “จะป้องกันไม่ให้มันกัดได้อย่างไร” เขาบอกว่า “วิธีป้องกัน ให้ออกไฟสูมไฟให้มีควัน อยู่เสมอ เมื่อมันได้กลิ่นควันไฟแล้วมันจะหนี ไม่มาอีก” หลวงปู่ทำตามคำแนะนำของ ชาวบ้านก็ได้ผล อันตรายจากตัวขุ่นก็ไม่มีอีกเลย การบำเพ็ญภาวนาจึงทำได้ดี ไม่มีแมลง อันตรายมารบกวน

หลวงปู่พูดถึงขุ่นว่า “ตัวขุ่นนี้ร้ายมาก คนที่แพ้พิษมันเมื่อถูกกัดแล้วจะเกิดเป็น แผลพุพอง ถึงแม้จะหายแล้วก็ยังมีแผลเป็นอยู่ ถ้าถูกกัดมากๆ จะเห็นแผลเป็นลาย อยู่ตามตัวตามแขน”

กลับไปเชียงใหม่กับท่านพระครู

เมื่อออกพรรษานั้นแล้ว พระผู้ใหญ่ในแม่ฮ่องสอน คือ ท่านพระครูอุริยมงคล ซึ่งมีเชื้อสายเป็นไทยใหญ่ได้มาชวนหลวงปู่แหวนให้ไปเชียงใหม่ด้วย

ท่านพระครูฯ กับหลวงปู่แหวน มีความสนิทสนมกันพอสมควร ท่านเรียกหลวงปู่แหวนว่า “ครูน้อย” ส่วนหลวงปู่ก็เรียกท่านพระครูว่า “ล่าหลง” ท่านพระครูอุริยมงคล ได้รับใบบอกจากเชียงใหม่ว่าให้ไปเชียงใหม่เพื่อต้อนรับเสด็จฯ พระเจ้าอยู่หัวฯ ที่จะเสด็จขึ้นไปประพาสเชียงใหม่

หลวงปู่เล่าว่า ท่านยังไม่อยากจะลงไปเชียงใหม่ในตอนนั้น ครั้งแรกได้ตอบบายเบี่ยงไป บอกว่าท่านกำลังเป็นไข้หวัดเดินทางไปด้วยไม่ได้ แต่ท่านพระครูฯ ไม่ยอมรบเร้าให้ไปด้วยให้ได้ หลวงปู่ฯ จึงจำยอมร่วมเดินทางไปด้วย

ท่านพระครูฯ หลวงปู่ และคณะ ออกเดินทางจากแม่ฮ่องสอนเดินลัดป่าข้ามเขามายังอำเภอปาย หยุดพักเอากำลั้งที่ปาย ๓ วัน แล้วออกเดินทางต่อไปอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ แล้วเดินทางเข้าตัวจังหวัดเชียงใหม่ จากอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนมาถึงตัวจังหวัดเชียงใหม่ ใช้เวลาเดินเท้า ๔ วัน

เมื่อท่านพระครูอุริยมงคลทำกิจธุระในเชียงใหม่เสร็จ ก็มาชวนให้หลวงปู่แหวนร่วมเดินทางกลับไปแม่ฮ่องสอนด้วยกันอีก

หลวงปู่ยังไม่อยากกลับไป ขณะที่คิดหาทางบายเบี่ยงอยู่นั้น บังเอิญใช้หัด
ที่ท่านเป็นมาจากแม่ฮ่องสอนยังไม่หาย กลับมีอาการมากขึ้นและโคมมากขึ้น เมื่อท่าน
พระครูฯ มาชวน ท่านจึงตอบปฏิเสธ ขออยู่พักรักษาอาการไข้ที่เชียงใหม่ก่อน

ท่านพระครูฯ หรือท่านสำหล่ง จึงต้องกลับไปพร้อมคณะของท่านโดยไม่มี
หลวงปู่แหวนไปด้วย ส่วนหลวงปู่แหวน ท่านก็ยังคงพำนักอยู่ที่เชียงใหม่ต่อไป และ
ตั้งแต่นั้นมา ท่านไม่ได้กลับไปแม่ฮ่องสอนอีกเลย

พระเชียงใหม่กินข้าวเย็น พระแม่ฮ่องสอนกินข้าวดึก

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ได้เล่าถึงเรื่องที่พระในแม่ฮ่องสอนกับพระเชียงใหม่ในสมัยนั้นต่างโจมตีกล่าวหาซึ่งกันและกันเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ดังนี้

สมัยนั้น พระแม่ฮ่องสอนมักจะกล่าวโทษพระทางเชียงใหม่ว่า พระเชียงใหม่กินข้าวเย็น หลวงปู่ท่านว่า “พระไทยใหญ่แม่ฮ่องสอนสมัยนั้นไม่ได้กินข้าวเย็น แต่กินข้าวร้อนกลางดึก กล่าวคือ พระไทยใหญ่แม่ฮ่องสอนสมัยนั้น พอได้เวลาตีหนึ่งคือ ๐๑.๐๐ น. พวกพระจะตามเทียนทำอาหารกินกันอ้างว่าเป็นวันหม่อมแล้ว”

หลวงปู่แหวนเคยโต้เถียงกับพระแม่ฮ่องสอนมาครั้งหนึ่งในเรื่องนี้ โดยหลวงปู่ยกประเด็นว่า “ตู้เจ้าเชียงใหม่กินข้าวเวลาเย็น เจ้าบุนแม่ฮ่องสอนกินข้าววันหม่อมเวลา ๐๑.๐๐ น. มันแปลกกันที่ตรงไหน วันหม่อมไม่ใช่วันใหม่ ถ้าเป็นวันใหม่ตามพระวินัยก็ต้องสว่างแล้ว จึงนับได้ว่าเป็นวันใหม่ แต่นี่กินข้าววันหม่อม ๐๑.๐๐ น. กับกินข้าวเย็นเวลา ๑๗-๑๘-๑๙ น. นั้น ทั้งสองไม่แตกต่างกันเลยในทางพระวินัย”

หลวงปู่บอกว่า ท่านเพียงเสียงเดียวเถียงสู้เขาไม่ได้ เห็นว่าพูดไปก็ไม่เป็นผล ก็เลยต้องปล่อยเลยตามเลยไป

ข้อสังเกตเกี่ยวกับพระไทยใหญ่แม่ฮ่องสอน

หลวงปู่แหวนท่านพูดถึงพระไทยใหญ่ที่แม่ฮ่องสอนที่ท่านพบเห็นในสมัยนั้น อีกเรื่องหนึ่ง พระไทยใหญ่ในแม่ฮ่องสอนสมัยนั้น เมื่อถึงวันอุโบสถเขาไม่ทำอุโบสถ สวดปาฏิโมกข์เหมือนพระไทยทั่วไป แต่เขาจะประชุมกันในอุโบสถแล้วต่างก็บอก ปาฏิสุทธิเท่านั้น

มีข้อแปลกอยู่อีกอย่าง คือเวลาสนทนาธรรมกัน มักพูดธรรมะชั้นโลกุตระจิต โลกุตระมรรค โลกุตระผล เช่นเดียวกันกับพระพม่า ธรรมะเหล่านี้ต่างก็จำเอามาจาก “แผนที่” นั้นเอง เวลาสนทนาธรรมมักเกิดการถกเถียงกันจนหน้าดำหน้าแดง เพราะ ความเห็นในข้อธรรมไม่เหมือนกัน

หลวงปู่ให้อรธธาธิบายว่า ปัญญาที่เกิดจากการจำแผนที่กับปัญญาที่เกิดจากการเรียนตามภูมิประเทศนั้นไม่เหมือนกัน ปัญญาที่ได้จากการเรียนตามแผนที่ คือ การศึกษาเล่าเรียนจากตำรับตำราอย่างเดียว ความจำ ความเข้าใจ การตีความ อาจไม่ ตรงต่อความเป็นจริงของธรรมะ ส่วนปัญญาที่เกิดจากการเรียนตามภูมิประเทศ คือ จากการปฏิบัติภาวนานั้น เมื่อทุกคนทำให้เกิดให้มีขึ้นในจิตใจของตนแล้ว ต่างก็หมด ความสงสัยในธรรมะนั้นๆ ไม่มีข้อโต้แย้ง ไม่มีการถกเถียงกันและกันอีกต่อไป

การที่จะปฏิบัติให้ถึงโลกุตระธรรมนั้นไม่ใช่ของง่าย ไม่เหมือนจำเอาตามแบบจาก ตำราแล้วเอามาพูดคุยกันอวดกัน

ศีล สมาธิ ปัญญา นั้น ต้องปฏิบัติทางด้านจิตใจให้เป็นผู้รู้เองเห็นเองด้วยตนเอง
ตนเอง เริ่มแต่มีอินทรีย์สังวรขึ้นไป เพราะบรรดากิเลสน้อยใหญ่เกิดทางอินทรีย์เรา
นี่คือ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ความชั่วก็ดี ความดีก็ดี เกิดจาก
ทวารเหล่านี้

เมื่อความชั่วเกิด ต้องมีสติรู้เท่าทันและป้องกันไม่ให้เกิด ละออกจากจิตจากใจ
ของเรา นี้ เอาจิตเอาใจของเรา นี้ ละ เอาจิตเอาใจของเรา นี้ ปล่อย เอาจิตเอาใจของเรา นี้
ปล่อยวางจากความชั่วทั้งสิ้น เมื่อปล่อยวางได้ ความชั่วทั้งที่เป็นส่วนหยาบที่เกิด
จากกายและวาจา ทั้งที่เป็นส่วนละเอียดที่เกิดจากใจก็ไม่มี ส่วนที่มันละเอียดเป็น
อนุสัยนอนเนื่องอยู่นั้นแหละสำคัญ ละมันปล่อยวางมันไม่ได้ง่ายๆ มันมักไม่แสดงตัว
มันเก็บตัวของมันในส่วนลึกของจิตใจ

ถ้าปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีศีล มีสมาธิ เป็นมรรคเครื่องดำเนินไปสู่ปัญญา ทำศีล
ทำสมาธิ ทำปัญญา ของตนให้เป็นเอกมรรค เครื่องดำเนินเป็นอันเดียวกันนั้นแหละ
จึงจะสามารถมองเห็นส่วนละเอียดที่เป็นอนุสัยของกิเลสได้

เมื่อศีล สมาธิ ปัญญา เป็นเอกมรรคแล้วเช่นนี้ จิตที่เป็นส่วนละเอียดที่ทรงตัวอยู่
จะเรียกว่าจิตมีอิทธิบาท หรือมีโพชฌงค์ หรือมีพละ หรือจิตมีมรรค ก็เรียกได้ทั้งนั้น
เพราะธรรมเหล่านี้เกิดขึ้นมาส่งเสริมซึ่งกันและกันในขณะจิตที่เป็นไปกับธรรม

เมื่อจิตตกสู่กระแสแห่งธรรมแล้ว โลกุตรธรรมอันเป็นส่วนมรรคก็ดี อันเป็น
ส่วนผลก็ดี ต้องปฏิบัติจิตใจของตนให้เกิดให้เข้าถึงธรรมเสียก่อน จึงจะพูดได้ด้วยความ
ความอาจหาญ แน่ใจ อธิบายก็อธิบายด้วยความอาจหาญแน่ว่า

โยมบิดามาขอลา

หลวงปู่แหวนเล่าว่า ในปีที่ท่านจำพรรษาอยู่ที่แม่ฮ่องสอนนั้น วันหนึ่งขณะที่กำลังทำความเพียรอยู่นั้น นิมิตไปว่าได้เห็นโยมบิดาสวมเสื้อผ้าใหม่ทั้งชุดเข้ามาหาท่าน หลวงปู่จึงถอยจิตออกมาพิจารณาดูว่าจะมีอะไรเกิดขึ้น ก็เกิดความรู้ว่า ถ้าเห็นคนใส่เสื้อผ้าใหม่ ก็หมายความว่าเขาน่าจะตาย และโยมบิดาของท่านก็น่าจะสิ้นอายุขัยแล้วมาให้หลวงปู่เห็นในนิมิตเพื่อเป็นการบอกลา

หลวงปู่ได้สำรวจมจิต ตั้งสังจาธิฐาน รวบรวมบุญกุศลที่ท่านบำเพ็ญมาทั้งหมด อุทิศตรงให้กับโยมบิดา ทันใดนั้นปรากฏมีแสงพุ่งตรงมาทางที่ท่านนั่งอยู่แล้วลอยมาอยู่เสมอยอดไม้ แล้วลอยต่ำลงมาที่พื้นเบื้องหน้าของท่าน กลายเป็นภาพของโยมบิดา นั่งประนมมืออยู่ พร้อมกับกล่าวว่า “โยมพ่อจะมาลา” หลวงปู่กำหนดจิตตามไปว่า “โยมพ่อตายแล้วหรือ แล้วโยมพ่อจะไปไหน” ภาพโยมพ่อซึ่งมือไปทางประเทศพม่า เมื่อหลวงปู่แน่ใจว่าโยมบิดาของท่านสิ้นแล้ว ท่านก็กำหนดจิตอุทิศบุญกุศลให้อีกครั้งหนึ่ง ภาพนั้นก็หายไป

อยู่ต่อมาอีกวันหนึ่ง เมื่อหลวงปู่เข้าที่ภาวนาแล้ว ท่านได้อธิฐานส่งจิตไปถึงโยมมารดา ก็ปรากฏเป็นภาพโยมมารดามาในนิมิตและกล่าวว่า “ลูกไม่ต้องห่วงแม่หรอก แม่อยู่สุขสบายดี” โยมมารดาชี้ให้ดูที่อยู่ ปรากฏว่าเป็นที่อยู่อันน่ารื่นรมย์

ตั้งแต่นั้นมา หลวงปู่ไม่เคยคิดเป็นห่วงโยมทั้งสองเลย เพราะท่านทั้งสองมีคติที่เป็นสุขแล้ว

ไปเฝ้าพยาบาลพระอุบาลีฯ

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ขณะที่หลวงปู่แหวนจาริกภาวนาอยู่ในป่าเขตจังหวัด เชียงใหม่ ได้ข่าวการอาพาธของท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท) ที่วัดบรรมนิवास กรุงเทพฯ

จากการบอกเล่าของครูบาอาจารย์บอกว่า ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ท่านประสบ อุบัติเหตุเมื่อขึ้นธรรมาสน์เทศน์ ขาของท่านไปช้ำกับพนักของธรรมาสน์ กระดูกขา ของท่านเลยหัก แต่ท่านไม่แสดงอาการเจ็บปวดให้เห็น ยังคงแสดงธรรมไปตามปกติ จนจบ แล้วท่านก็ลุกขึ้นไม่ได้ ทุกคนจึงรู้ว่าท่านขาหัก แต่สามารถข่มเวทนาโดยไม่แสดง อาการเจ็บปวดให้ใครรู้เลย

เมื่อหลวงปู่แหวนทราบเรื่อง ในฐานะที่เป็นศิษย์ท่านจึงประสงค์จะเดินทางลง มากรุงเทพฯ เพื่อเยี่ยมอาการและถวายเป็นกุศลอุปัฏฐากรับใช้ ตามบันทึกในประวัติ หลวงปู่แหวนบอกว่า ช่วงนั้นหลวงปู่มั่นอยู่ที่จังหวัดอุดรดิตถ์ จึงลงมากราบเรียนให้ หลวงปู่มั่นทราบเรื่อง แล้วท่านก็เดินทางเข้ากรุงเทพฯ ต่อไป

กรรมฐานแมว กรรมฐานอึ่ง

หลวงปู่แหวนได้พักอยู่ในกรุงเทพฯ เพื่อพยาบาลท่านเจ้าคุณพระอุบาลี-
คุณูปมาจารย์ นาน ๑ เดือน เห็นอาการท่านดีขึ้นมากแล้ว จึงกราบลาพระอาจารย์
กลับเชียงใหม่

หลวงปู่แหวนพบว่า การอยู่ในกรุงเทพฯ ไม่สะดวกสำหรับท่าน ด้วยมีเหตุขัดข้อง
ในเรื่องอาหารการบิณฑบาต เนื่องจากหลวงปู่เป็นพระต่างถิ่น บิณฑบาตได้ไม่พอฉัน
เพราะญาติโยมส่วนมากจะตักบาตรเฉพาะพระที่เป็นเจ้าประจำ พระจรจึงประสบ
ปัญหามาก

หลวงปู่บอกว่า พระกรรมฐานอย่างท่าน พอมาอยู่กรุงเทพฯ ต้องกลายเป็น
กรรมฐานแมวบ้าง เป็นกรรมฐานอึ่งบ้าง คือวันไหนได้อาหารน้อยไม่พอฉัน ก็เป็น
กรรมฐานแมว คือค่อยๆ เลีย ค่อยๆ ดม กลั้วอาหารจะเปื้อนริมฝีปากเหมือนกับแมว
ถ้าวันไหนบิณฑบาตไม่ได้อาหารก็ต้องอด กลายเป็นกรรมฐานอึ่งไป

หลวงปู่เล่าแบบติดตลกว่า “ที่กล่าวนี้เป็นคำอุปมาเปรียบเทียบ ไม่ได้หมายความว่า
แมวหรืออึ่งอ่างปฏิบัติกรรมฐาน เพราะสัตว์ทั้งหลายเว้นจากมนุษย์แล้วเป็นอันไม่มี
โอกาสได้ปฏิบัติธรรม เพราะวิบากของสัตว์เหล่านั้นไม่อำนวยให้ปฏิบัติธรรมกรรมฐาน
ได้”

หลวงปู่บอกว่า ตามปกติพระกรรมฐานท่านไม่ถือเรื่องการอดอาหารว่าเป็นอุปสรรค
สำคัญนัก ท่านบอกว่า นักปฏิบัติกรรมฐานเมื่อถึงคราวจำเป็นต้องฝึกหัดอดทน จำต้อง
อดต้องงดอาหารเสียบ้างเป็นบางครั้งคราวเพื่อกำราบปราบปรามนิวรณ์ธรรมต่างๆ
ที่เกิดขึ้นแก่จิตที่คอยเสาะแสวงหาอารมณ์มาใส่ตน มาทับถมตน ทำให้เกิดความ
หนักหน่วงถ่วงจิตมีติดติดปิดปัญญาจนไม่เห็นอรรถเห็นธรรม ผู้ปฏิบัติเพื่ออรรถ
เพื่อธรรม จำต้องเป็นกรรมฐานแมว กรรมฐานอื่น อย่างนี้ในบางกาลบางสมัย ไม่ใช่แมว
ไม่ใช่สิ่งมาปฏิบัติกรรมฐานอย่างที่เข้าใจ

ในสามภพกำเนิดสี่นี้ จะมีการปฏิบัติธรรมกรรมฐานได้เฉพาะมนุษย์เท่านั้น
นอกจากมนุษย์แล้ว นอกนั้นเป็นหมดโอกาสเพราะวิบากกรรมของตน

ร่วมกับหลวงปู่ขาวไปกราบหลวงปู่มั่น

หลังจากหลวงปู่แหวนลงไปพยาบาลท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ ที่วัดบรม-
นิวาสวรวิหาร กรุงเทพฯ ในครั้งนั้น พอใกล้จะเข้าพรรษา จึงได้กราบลาท่านเจ้าคุณฯ
กลับเชียงใหม่เพื่อหาที่พักจำพรรษา

เมื่อหลวงปู่เดินทางมาถึงถ้ำแก่งหลวง ก็ได้พบหลวงปู่ขาว อนาลโย ศิษย์อาวุโส
อีกองค์หนึ่งของหลวงปู่มั่น หลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ขาวจึงได้ร่วมเดินทางไปกราบ
หลวงปู่มั่น ที่ป่าเมี่ยงห้วยทราย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ที่ป่าเมี่ยงห้วยทรายนี้เอง
พระอาจารย์ใหญ่คือหลวงปู่มั่น ได้เมตตาแสดงธรรมสั่งสอนย้ำอุบายแนวปฏิบัติแก่
ลูกศิษย์ทุกวัน

หลวงปู่แหวนบอกว่า “การแสดงธรรมของพระอาจารย์แต่ละครั้งใช้เวลาไม่นาน
แต่ธรรมที่ท่านแสดงออกนั้นเป็นธรรมปฏิบัติล้วนๆ ละเอียดไปตามขั้นตอนของสารธรรม
ทำให้ผู้ได้ฟังหายสงสัยในข้อปฏิบัติของตนๆ ที่กำลังดำเนินอยู่ ทำให้เกิดความมุ่งมั่น
มานะพยายามประกอบความเพียรกันอย่างเต็มความสามารถ การได้ฟังธรรมจาก
ครูอาจารย์แต่ละครั้งเหมือนกับได้เพิ่มพลังธรรมะเข้าไปอีก ดังนั้น ในด้านภาวนา
ต่างองค์ต่างก็เร่งความเพียรกันอย่างไม่ทอดยถเต็มความสามารถของตน อย่างไม่ขาด
วรรคตอนทั้งกลางวันและกลางคืน เว้นเฉพาะเวลาหลับเท่านั้น ด้วยเหตุนี้สติสัมปชัญญะ
จึงมีกำลังอยู่เสมอ เป็นการประกอบชาคริยานุโยคโดยแท้

การอยู่ร่วมกับพระอาจารย์ใหญ่ในคราวนั้น จึงเป็นสัปปายะหลายอย่าง คือ

บุคคลสัปปายะ เพราะสหธรรมิกล้วนเป็นผู้ปฏิบัติธรรมด้วยกัน

เสนาสนะสัปปายะ เพราะเป็นป่าเขาลำเนาไพร บรรยากาศสงบ วิวทิวทัศน์ อากาศ เยือกเย็น ชาวบ้านก็ไม่มารบกวน

อาหารสัปปายะ เพราะมีพอฉันเพื่อยังอัตภาพให้เป็นไปได้ ไม่บริบูรณ์ แต่ไม่ถึง
ขั้นขาดแคลน

ธรรมสัปปายะ เพราะพระอาจารย์ผู้แสดงธรรมท่านก็ย่ำลงในธรรมปฏิบัติ
ในสารธรรมอันเป็นวิมุตติธรรม วิโมกขธรรม ซึ่งจุดอันควรละ และบอกจุดอันควรเจริญ
ยิ่งใกล้วันเข้าพรรษา ท่านได้แสดงทางปฏิบัติย่ำลงเป็นจุดๆ เป็นขั้นตอนตามการเจริญ
มรรคปัญญาโดยเฉพาะ”

ไปหาที่พักจำพรรษากับหลวงปู่ขาว

พอใกล้จะเข้าพรรษา พระอาจารย์ใหญ่คือหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต บอกให้ลูกศิษย์ ลูกหาแยกย้ายกันไปหาที่จำพรรษาตัวเอง จะมาจำพรรษารวมอยู่ด้วยกันที่ป่าเมียง ห้วยทรายทั้งหมดไม่ได้ เพราะจะเป็นภาระหนักแก่ชาวบ้านเขา

ในสมัยนั้น ป่าเมียงห้วยทรายมีบ้านอยู่ ๕-๖ หลังคาเรือน ชาวบ้านอาศัยการทำสวนเมียงและหาของป่ามาขายเป็นหลักในการทำมาหาเลี้ยงชีพ การเข้าออกหมู่บ้านแต่ละครั้งก็ลำบากเพราะทางเป็นห้วยเป็นป่าเขา ลำบากทั้งคนทั้งสัตว์ที่ใช้ในการต่างของ (ลำเลียงขนของ)

เมื่อพระอาจารย์ใหญ่บอกเช่นนั้น หลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ขาวได้ปรึกษากันว่าจะไปจำพรรษาที่ป่าเมียงขุนบั้ง เพราะสถานที่นั้นเหมาะสมในการบำเพ็ญภาวนา เนื่องจากภูมิประเทศเป็นป่าเขา มีหมู่บ้านพออาศัยโคจรบิณฑบาตได้ บรรยากาศเงียบสงบเยือกเย็น ไกลจากเสียงและผู้คนไปรบกวน การไปมาก็ไม่ลำบากมากนัก ถ้าจะมาหาอาจารย์ใหญ่ตอนออกพรรษาแล้ว ก็เดินทางลัดเลาะตามป่าเขามา ใช้เวลาประมาณ ๔-๕ ชั่วโมงเท่านั้น ก็จะมาถึงที่อยู่ของพระอาจารย์ใหญ่ได้

เมื่อหลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ขาวปรึกษากันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงจัดบริวารเข้าไปกราบลาพระอาจารย์ใหญ่ แล้วออกเดินทางผ่านมาทางแม่บั้ง ไปทุ่งบวักข้าว เดินเข้าป่าลัดไปตามทางที่ไปยังป่าเมียงขุนบั้ง ทางบางแห่งต้องข้ามห้วยหลายสาย บางแห่งก็ขึ้นเขาไป กว่าถึงป่าเมียงขุนบั้งก็ใช้เวลาเดินทาง ๔-๕ ชั่วโมง

จำพรรษาที่ป่าเมียงขุนปิ้ง

เมื่อหลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ขาวไปถึงป่าเมียงขุนปิ้ง สถานที่ๆ กำหนดจะจำพรรษาแล้ว ต่างองค์ต่างก็เลือกหาที่อยู่ตามความพอใจ แล้วพวกชาวบ้านก็ช่วยกันปลูกสร้างกุฏิที่พักเป็นการชั่วคราวให้พออาศัยกันแดดกันฝนได้

อากาศบริเวณนั้นมีความชื้นสูง เพราะพื้นที่อยู่ในซอกเขา มีภูเขาล้อมรอบทุกด้านเหมือนอยู่ในกำนกระหะ เวลาฝนตก น้ำจะไหลมาจากภูเขาทุกทิศทาง สบง จีวร และบริวารต่างๆ เวลาเปียกมักแห้งช้า เนื่องจากแสงแดดส่องเข้าไม่ถึง ป่าไม้โดยรอบเป็นป่าดงดิบ มีไม้ใหญ่หน้อยนานาพรรณ และมีสัตว์ป่านานาชนิดส่งเสียงร้องไม่ขาดระยะทั้งกลางวัน กลางคืน เป็นการเตือนสติของผู้บำเพ็ญธรรมให้ตื่นตัวอยู่เสมอ

ในช่วงพรรษานั้น หลวงปู่ทั้งสององค์ต่างก็ตั้งใจเร่งความเพียรกันอย่างเต็มที่โดยไม่ยอมปล่อยเวลาให้เปล่าประโยชน์ ความก้าวหน้าทางด้านจิตภาวนาก็เป็นไปโดยราบรื่น การพิจารณาธรรมก็ได้อุบายแปลกๆ ดี มีความละเอียดสุขุมไปตามขั้นตอนของสมาธิและปัญญาที่ขุดค้นขึ้นมา ถ้ามีการขัดข้องบ้าง ทั้งสององค์ต่างก็ช่วยกันแก้ไขให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี

หลวงปู่แหวนท่านว่า “ถึงอย่างนั้นก็ตาม บรรดาสรรพกิเลสทั้งหลายที่มันนอนอยู่ในชั้นธสันดานมานานในสังสารวัฏมีความเป็นอเนกนั้น เมื่อมันเห็นว่าเราเอาจริงเอาจังต่อมัน มันก็เอาจริงกับเราเช่นเดียวกัน

เนื่องจากสภาพของจิตใจของคนเรานั้นเคยถูกอาสวกิเลสครอบครองอยู่นานหลายภพหลายชาติ เมื่อมาถูกความเพียรเร่งรัดเข้าจึงดูเหมือนจะก้าวหน้าไปด้วยดี แต่ถ้าความเพียรลดหย่อนอ่อนกำลังลงเมื่อใด เมื่อนั้นจิตใจเป็นโหนอ่อนผ่อนเข้าหากิเลสสวะทันทีตามวิสัยของจิตที่มีหน้าที่รับอารมณ์ ซึ่งยังขาดสติปัญญาเป็นเพื่อนสอง”

หลวงปู่แหวนเล่าต่อไปว่า “การที่จะผูกให้มันอยู่ในปัจจุบันด้วยการภาวนานั้นแสนยาก ถ้าเรารุกหน้าด้วยความเพียร มันก็ทำเป็นอ่อนกำลังถอยเข้าไปสู่ภายในเป็นที่กำบังยึดเป็นฐานสงบนิ่งอยู่ ดูเหมือนไม่มีอะไรจะเป็นอันตราย เหมือนท้องทะเลอันราบเรียบในเวลาปราศจากลมและคลื่นระลอกนั้น”

จึงกล่าวได้ว่า ต้องมีชั้นเชิงในการรุก การรับ การถอย ตามกระบวนการของศัตรูผู้เชี่ยวชาญในเชิงการรบ

อย่าทิ่มแทงกันด้วยหอกด้วยดาบ

เมื่อออกพรรษาแล้ว หลวงปู่มั่นพระอาจารย์ใหญ่ พร้อมด้วยพระอาจารย์พร สุมโน ได้ตามมาสวมทาบหลวงปู่แหวน หลวงปู่ขาว ที่ป่าเมี่ยงขุนบัง ที่หลวงปู่ทั้งสององค์พักจำพรรษาอยู่ ต่อมาหลวงปู่เทศก์ เทศร์ลี กับพระอาจารย์อ่อนสี สุมโน ก็ตามขึ้นไปสวมทาบอีก เมื่อเห็นว่ามีพระไปอยู่ด้วยกันหลายรูปเกรงว่าจะเป็นภาระหนักแก่ชาวบ้าน หลวงปู่มั่นจึงให้หาทางแยกย้ายกันออกไปวิเวกบริเวณที่ไม่ไกลกันนัก จะมารวมกันเฉพาะวันอุโบสถเพื่อฟังสวดปาฏิโมกข์ แล้วรับการอบรมจากพระอาจารย์ใหญ่ เสร็จแล้วก็แยกย้ายกันกลับไปที่อยู่ของแต่ละองค์

เมื่อใกล้จะเข้าพรรษาต่อไป หลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ขาวได้กราบเรียนพระอาจารย์ใหญ่ขอกลับไปจำพรรษาที่ดอยน้ำม้ว หรือดอยนะโม หรือฮ่องนะโม (ชื่อสถานที่เดียวกัน) และเมื่อพระอาจารย์พร สุมโน ทราบเรื่อง ก็ขอตามไปจำพรรษาด้วยรวมเป็น ๓ องค์ เมื่อเข้าไปกราบลา หลวงปู่มั่นได้พูดเตือนสติศิษย์ทั้งสามว่า “เฮอไปแล้วอย่าไปทิ่มแทงกันด้วยหอกด้วยดาบนะ”

หลวงปู่ทั้งสามไม่ค่อยเข้าใจความหมายของคำเตือนนั้น และได้กราบลาเดินทางมาดอยน้ำม้ว บ้านทุ่งบวักข้าว ซึ่งเป็นเทือกเขาเดียวกันกับดอยแม่ปิ้ง อยู่ไม่ห่างกันนัก อยู่ทางตะวันออก ไปมาหากันได้สบาย ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๒๐ นาทีเท่านั้น ส่วนพระอาจารย์ใหญ่มั่นกับลูกศิษย์องค์อื่นๆ คงอยู่จำพรรษาที่ป่าเมี่ยงขุนบังนั้น โดยพระอาจารย์ใหญ่พักอยู่ที่ใกล้ถ้ำฤๅษี ซึ่งชาวบ้านได้สร้างกุฏิชั่วคราวถวาย

เกิดเหตุขัดเคืองใจกัน

การอยู่จำพรรษาที่ดอยนะโม (น้ำม้ว) ของหลวงปู่แหวน หลวงปู่ขาว และหลวงปู่พร สุมนโ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย การภาวนาไม่มีอุปสรรค จิตก้าวหน้าดี เกิดอุบายธรรมแปลกๆ หลายอย่าง

มีเหตุการณ์อยู่วันหนึ่ง ขณะที่หลวงปู่แหวนกำลังเดินจงกรมอยู่ หลวงปู่ขาวเดินถือไม้กวาดตรงเข้าไปหา เมื่อถึงทางเดินจงกรม หลวงปู่ขาวก็ลงมือกวาดเรื่อยไปตามทางจงกรม กวาดไปจนถึงตรงที่หลวงปู่แหวนเดินอยู่ ก็ยังกวาดไปกวาดมาอยู่ที่เท้าของหลวงปู่แหวนนั่นเอง เสร็จแล้วหลวงปู่ขาวก็เดินออกไปโดยไม่พูดไม่จา

ครั้งแรกหลวงปู่แหวนนึกขัดเคืองใจอยู่เหมือนกันที่ถูกรบกวน ท่านได้คิดทบทวนดูว่าหลวงปู่ขาวทำเช่นนั้นเพราะเหตุใด จึงนึกได้ว่าเมื่อสักครู่นี้ผ่านมา ขณะที่หลวงปู่ขาวนั่งสมาธิอยู่ ท่านใช้ไม้กวาดๆ บริเวณ คงส่งเสียงดังรบกวนการนั่งสมาธิของหลวงปู่ขาวด้วยเหตุนี้ หลวงปู่ขาวจึงได้มาเตือน ความขัดเคืองใจก็หายไป ทำให้ท่านระมัดระวังยิ่งขึ้น

เหตุการณ์ครั้งที่สอง เมื่อออกพรรษาแล้ว มีโยมนำผ้ามาถวายเพื่อให้ตัดเย็บเป็นจีวร เมื่อลงมือเท่านั้น หลวงปู่ทั้งสามมองก็เกิดความเห็นไม่ตรงกัน องค์กรหนึ่งเห็นว่าควรตัดขนาดเท่านั้น อีกองค์กรว่าเท่านี้จึงจะพอดี ก็เกิดการโต้แย้งกันขึ้นจนกลายเป็นการโต้เถียงเพื่อเอาแพ้เอาชนะกัน แม้ไม่มีเหตุรุนแรง แต่ก็หงุดหงิดใจต่อกันพอสมควร

โดนหลวงปู่มั่นเทศน์อย่างหนัก

หลังออกพรรษาตัวเอง แคว่น (กำนัน) มี ขึ้นมาหาที่ดอยนะโม กราบเรียนว่า เขาจะไปทำธุระที่ป่าเมี่ยงขุนบั้ง หลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ขาวจึงบอกว่า “ขากลับให้แวะ นิมนต์ และรับ “ครูบาใหญ่ของเรา” ลงมาด้วย” เมื่อแคว่นมีขึ้นไปนิมนต์พระอาจารย์ใหญ่ ท่านไม่ขัดข้อง ท่านเก็บบริวารเสร็จ แคว่นมีก็สะพายบาตรรับท่านเดินทางออกมา พร้อมกัน

เมื่อพระอาจารย์ใหญ่มาถึงดอยนะโมแล้ว ลูกศิษย์ต่างเข้าไปกราบนมัสการ ตอนนั้นยังไม่มีอะไรเกิดขึ้น ตกเย็นหลังจากทำกิจวัตรเสร็จแล้ว หลวงปู่มั่นก็แสดงธรรม ให้การอบรมศิษย์ตามปกติ

การแสดงธรรมในช่วงแรกก็ไม่มีอะไรผิดปกติ พอแสดงไปได้สักพัก เสียงของท่านเริ่มหนักแน่นจริงจังมากขึ้น เนื้อธรรมเต็มไปด้วยไม้ค้อนที่กระเด็นตอกย่ำลงไป ที่หัวใจของศิษย์ ท่านกล่าวถึงหมู่คณะที่ขัดแย้งกันว่ารังแต่จะถึงกาลวิบัติ ไม่ยังหมู่คณะให้เจริญ ไม่ยังหมู่คณะให้มั่นคงถาวร ไม่ยังหมู่คณะให้ตั้งอยู่ได้นาน แล้วท่าน ก็แสดงอานิสงส์ของความสามัคคีในหมู่คณะเพราะมีทิวฎีสามัญญตาร่วมกัน จบลง ด้วยการชี้จุดที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในหมู่คณะ คือการถือเอาแต่ความคิดของตัวเอง เป็นใหญ่ ไม่เคารพความรู้ความเห็นของผู้อื่น

หลวงปู่แหวนท่านว่า “เป็นอันว่าเทศน์ของท่านอาจารย์กัณฑ์นั้น ท่านตั้งภาชิตเอาไว้ตั้งแต่สามเดือนที่แล้วมาก่อนเข้าพรรษาว่า **ให้ระวัง อย่าไปทิ่มแทงกันด้วยหอกด้วยดาบ** คำเทศน์จึงมาอธิบายเอาตอนออกพรรษาแล้วนี่เอง”

เมื่อหลวงปู่มั่นท่านแสดงธรรมจบลง ท่านก็พูดคุยกับศิษย์เป็นธรรมดาเหมือนกับไม่มีอะไรเกิดขึ้น พูดคุยถามโน่นถามนี่ เมื่อหลวงปู่แหวน หลวงปู่ขาว หลวงปู่พรหายจากอาการสลบเพราะถูกตีด้วยธรรมอาวุธแล้ว ก็เข้าไปกราบสารภาพผิด ซึ่งหลวงปู่มั่นก็ไม่ได้แสดงอาการผิดสังเกตใดๆ ออกมา

อุบายการแสดงธรรมก็ดี การวางตัวก็ดี การพูดจาปราศรัยก็ดี เป็นกุสโลบายเฉพาะองค์ของหลวงปู่มั่น ยากที่ศิษย์ทั้งหลายจะสังเกตติดตามได้ทัน ซึ่งจะหาผู้ปฏิบัติได้อย่างองค์ท่านนั้นยากแท้

จำพรรษาที่ถ้ำเชียงดาว

เหตุการณ์ในตอนนี้น่าจะอยู่ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๑ ตามหลักฐานที่ผู้เขียนมี คือ หลวงปู่มั่น ฐริทตฺโต ไปพักบำเพ็ญอยู่ที่เสนาสนะป่าบ้านปง (ต่อมาคือ วัดอรัญญวิเวก ต.อินทขิล อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่) เมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ท่านพักอยู่ระยะหนึ่ง ไม่ได้จำพรรษา พอออกจากบ้านปง หลวงปู่มั่นและสานุศิษย์ได้ไปจำพรรษาที่ ถ้ำเชียงดาว ก็คือในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ นั่นเอง ส่วนชื่อวัดอรัญญวิเวกนี้ หลวงปู่มั่น ก็เป็นผู้ตั้งชื่อ รวมทั้งหลวงปู่มั่นเป็นเจ้าของสำนักองค์แรกของวัดนี้ด้วย (เจ้าอาวาสองค์ ปัจจุบันคือ หลวงพ่อเปลื้อง ปญญาปทีโป)

พูดถึงป่าเทือกเขาเชียงดาวนั้น ถือเป็นธรรมเนียมสถานสำหรับนักปฏิบัติธรรม ดังที่ หลวงปู่มั่นได้บอกกับบรรดาศิษย์ว่า สถานที่ในแถบนี้เป็นมงคลสำหรับผู้ปฏิบัติ ทางสภาพภูมิประเทศ ที่เชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีภูเขาสลับซับซ้อน มีถ้ำหลายแห่ง มีความสงบ ป่าไม้หนาทึบ และในประสบการณ์ของพระรุดงค์บอกว่ามีเทวดามาก จึงเหมาะต่อการบำเพ็ญภาวนายิ่ง

การไปอยู่ที่ถ้ำเชียงดาวในครั้งแรกมีด้วยกัน ๓ รูป คือ หลวงปู่มั่น ฐริทตฺโต หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ และหลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม มีตาผ้าขาวคำอ้าย (ต่อมาคือ หลวงปู่คำอ้าย) ติดตามมาคอยอุปฐาก

ทั้งสามองค์ไม่ได้พักอยู่ในที่เดียวกัน พระอาจารย์ใหญ่อยู่ภายในถ้ำหลวง หลวงปู่ที่อยู่ถ้ำปากเปียง และหลวงปู่แหวนขึ้นไปจำพรรษาที่ต้นธารน้ำไหล

ในวันปกติ พระจะมาฉันรวมกันที่ถ้ำเขียงดาวซึ่งอยู่ด้านล่าง คนละถ้ำกับที่ หลวงปู่มั่นพัก เมื่อเสร็จกิจแล้ว แต่ละองค์ก็แยกย้ายกลับไปบำเพ็ญเพียรยังที่ของตน สำหรับวันพระ ๘ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ พระทั้งหมดจะมาประชุมฟังธรรม ทำอุโบสถ บอกรปริสฺสุทฺธิ เสร็จแล้วก็แยกย้ายกันไป ไม่ได้อยู่คลุกคลีรวมกัน ต่างองค์ต่างเร่ง บำเพ็ญเพียรอย่างเต็มที่

วิบากกรรมของคนเชียงใหม่

ในปีที่คณะของหลวงปู่มนไปจำพรรษาที่ถ้ำเชียงดาว คือปี พ.ศ. ๒๔๗๑ นั้น ได้เกิดโรคระบาดแก่ชาวบ้านอย่างรุนแรง ในขณะที่เดียวกันก็มีพวกที่ประกอบมิจฉาชีพกันอย่างไม่เกรงกลัวบาปกรรม และไม่เกรงกลัวกฎหมายบ้านเมือง มีการลักขโมย ปล้นฆ่า แสบไม่เว้นแต่ละวัน โดยเฉพาะการลักโคกระบือของชาวบ้านเอามาฆ่า จะมีเป็นประจำทางด้านโรคระบาดก็มีผู้ต้องล้มตายทุกวัน วันละ ๒-๓ ศพ ชาวบ้านต้องเดือดร้อนและระทมทุกข์กันมาก

เมื่อชาวบ้านขาดที่พึ่งก็พากันมาพึ่งพระ ท่านพระอาจารย์ใหญ่บอกให้พระช่วยกันแผ่เมตตาช่วยชาวบ้านให้มากๆ ซึ่งต่างองค์ต่างก็ส่งกระแสจิตแผ่เมตตาจากที่พำนักของตนเพื่อให้เหตุการณ์ต่างๆ ได้คลี่คลายไปในทางที่ดี แต่เป็นที่น่าประหลาด คือยิ่งแผ่เมตตาช่วยมากเท่าไร ความวิบัติของชาวบ้านกลับยิ่งมากขึ้นเป็นทวีคูณ

หลวงปู่มนได้นั่งพิจารณาทราบว่า กรรมที่พวกเขาเคยก่อไว้หนักเหลือเกินแผ่เมตตาเท่าไรก็ช่วยไม่ได้ เป็นกรรมของเขาเอง แต่หลวงปู่มนก็บอกพระให้ทำต่อไปอย่าได้ลดละ โรคระบาดครั้งนั้นเกิดอยู่เป็นเดือนจึงค่อยสงบลง คร่าชีวิตชาวบ้านไปหลายสิบคน สำหรับเรื่องการปล้นการลักขโมยนั้น พระอาจารย์ใหญ่ท่านพยายามเทศน์แนะนำสั่งสอนประชาชนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ ให้ประกอบอาชีพสุจริตเพื่อจะได้อยู่กับอย่างสงบสุข

แต่เหตุการณ์ก็ไม่ดีขึ้น คือถึงท่านจะแนะนำสั่งสอนอย่างไร ก็เท่ากับเอาหน้าไปรด
ต่อไม้ พวกเขาหาเชื่อฟังไม่ ยังคงประกอบมิจฉาซีพกันอยู่อย่างเป็นลำเป็นสันต่อไป
ต่อมาทางการได้ทำการปราบปรามอย่างหนัก บรรดามิจฉาซีพจึงหมดไป แล้วความ
สงบสุขจึงกลับมาสู่เซียงดาวอีกครั้งหนึ่ง

ทั้งหมดนี้คือเหตุการณ์ที่เซียงดาวในช่วงที่คณะพระธุดงค์ไปพำนักอยู่ใน
ระยะแรก

พญานาคในถ้ำเชียงดาว

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เล่าถึงพญานาคในถ้ำเชียงดาว

ภายในถ้ำหลวงที่ถ้ำเชียงดาว มีพญานาคอยู่ ถ้ำดังกล่าวนี้ต้องแยกขึ้นไปทางซ้ายมืออยู่เหนือถ้ำหลวงเล็กน้อย พื้นถ้ำมีก้อนหินเป็นรูปกบจักรกับดอกบัว มีพญานาคเฝ้าอยู่ภายใต้แผ่นหินนี้ เวลาที่มีพระเข้าไปภาวนาอยู่ภายในถ้ำนั้น ท่านแทบกระดุกกระดิกตัวไม่ได้เลย เป็นต้องถูกพญานาคกล่าวโทษทันทีว่า “สมณะอะไร ช่างไม่สำรวม คะนองกายเหมือนเด็กๆ” ถ้าเดินไปสะดุดเอาก้อนหินดังกรอกแกรก เขาก็จะกล่าวโทษว่า “สมณะอะไร จะเดินจะเหินไม่สำรวมระวัง รีบไปรีบมาเหมือนม้าแข่ง” ไม่ว่าพระจะทำอะไรต้องสำรวมทุกอิริยาบถ ถึงอย่างนั้นก็ไม่วายจะถูกตำหนิติเตียน

พญานาคนี้มีอัธยาศัยชอบพอกันกับพระมหาบุญ ถ้าพระมหาบุญเข้าไปอยู่ในถ้ำนั้น ไม่ว่าท่านจะทำอะไร เช่น ทำเสียงกระแอมกระไอ เดินเสียงดัง ทำก้อนหินหล่น เธอก็เฉย ไม่แสดงกิริยาอะไรต่อต้าน เพราะมีจิตเหมือนกัน อย่างไรก็ตามไม่มีพระองค์ใดเข้าไปอยู่ในถ้ำนั้นได้นาน เพราะในถ้ำมีช่องให้อากาศเข้าไปทางเดียว คือทางปากถ้ำ เมื่อพระเข้าไปอยู่ข้างในแล้วปิดประตู อากาศภายนอกแทบเข้าไปไม่ได้เลย ทำให้ฮีตอัดหายใจไม่สะดวก ยกเว้นหลวงปู่มน้องค์เดียว ที่ท่านเข้าไปอยู่ในถ้ำนั้นได้นานเป็นวันๆ

หลวงปู่มั่นเคยเทศน์แนะนำพญานาค แต่เธอไม่ยอมรับคำแนะนำ เพราะยังอาลัย
อัฐภาพปัจจุบันของตนอยู่ในที่สุดท่านเห็นว่าเข้าไปทำความรำคาญให้แก่เธอ จึงไม่เข้า
ไปในถ้ำนั้นอีกเลย

ที่ถ้ำพญานาคนี้ หลวงปู่แหวนเข้าไปอยู่ ๑ วัน หลวงปู่ตื้อเข้าไปอยู่ ๓ วัน แต่ละองค์
ที่เข้าไปอยู่ต่างถูกพญานาคตำหนิกล่าวโทษเอาทั้งสิ้น พระท่านอยู่ไม่ได้เพราะส่งจิตออก
ไปดูที่ไร เห็นพญานาคคอยจ้องหาเรื่องตำหนิพระอยู่ตลอดเวลา

เมื่อพระต่างองค์ต่างเห็นว่าถ้าเข้าไปแล้วจะทำให้พญานาคสร้างบาปกรรมหนัก
เข้าไปอีก จึงได้ช่วยเหลือเธอโดยการไม่เข้าไปรบกวนในที่อยู่ของเธออีกต่อไป

พบเปรตสมัยใหม่

ประสบการณ์ส่วนหนึ่งของหลวงปู่แหวนขณะอยู่ที่ถ้ำเชียงดาว มีดังนี้

ในระหว่างพรรษา วันหนึ่งประมาณ ๕ โมงเย็น หลวงปู่แหวนกำลังเดินจงกรมอยู่ ก็มีเสียงดังโครมครามเหมือนกิ่งไม้ใหญ่หักลงมาจึงเหลียวไปดู กลายเป็นลำต้วร่างใหญ่ ร่างหนึ่งเอาเท้าเกาะอยู่บนกิ่งไม้ ห้อยหัวลงมา มีผมยาวรุงรัง เสียงร้องโหยหวน หลวงปู่บอกว่าท่านไม้ได้นี้กแล้ว และไม่ได้ให้ความสนใจ ยังคงเดินจงกรมต่อไป เมื่อร่างนั้นเห็นว่าหลวงปู่ไม่สนใจก็หนีหายไป

สองสามวันต่อมาก็มาปรากฏอีก แต่หลวงปู่ก็เดินจงกรมโดยไม่สนใจ หลังจากนั้นจึงมาปรากฏตัวให้เห็นทุกเย็น แต่ไม่ได้เข้ามาใกล้หลวงปู่ คงแสดงอาการเหมือนเดิมทุกครั้ง วันหนึ่งหลวงปู่ได้กำหนดจิตตามไปว่า ที่มานั้นเขาต้องการอะไร ทีแรกเขาทำเฉยเหมือนไม่เข้าใจ หลวงปู่จึงกำหนดจิตตามอีก เขาจึงบอกว่าต้องการมาขอส่วนบุญ

หลวงปู่จึงกำหนดจิตตามต่อไปว่า เขาเคยทำกรรมอะไรมา จึงต้องมาทุกข์ทรมานอยู่ในสภาพเช่นนี้ ร่างนั้นได้เล่าถึงบุญกรรมของเขาว่า เขาเคยเป็นคนอยู่ที่เชียงดาวนี้มีอาชีพลักขโมยและปล้นเขากิน ก่อนไปปล้น เขาจะเอาดอกไม้ธูปเทียนไปขอพรและขอความคุ้มครองกับพระพุทธรูปองค์หนึ่งในถ้ำ เขาทำอย่างนั้นทุกครั้งแล้วก็แคล้วคลาดตลอดมา

อยู่มาวันหนึ่ง เขาไปขอพรพระพุทธรูปแล้วออกไปปล้นเช่นเคย บังเอิญเจ้าของบ้าน
รู้ตัวก่อนจึงเตรียมต่อสู้ เขาถูกเจ้าของบ้านฟันบาดเจ็บสาหัส จึงหนีตายเอาตัวรอดมาได้
ด้วยความโมโหว่าพระไม่คุ้มครอง เขาจึงกลับไปถ้ำ แล้วเอาขวานทุบเศียรพระพุทธรูป
จนคอหัก ขณะเดียวกันก็ยังคงคุมแค้นอยู่ ตั้งใจว่าบาดแผลหายแล้วจะกลับไปแก้แค้น
เจ้าของบ้านให้ได้

แผลบาดเจ็บที่ถูกรื้อฟื้นนั้นสาหัสมาก เขาจึงต้องตายในเวลาต่อมา วิญญาณเขา
จึงต้องมาเป็นเปรตทนทุกข์ทรมานอยู่ที่เขียงดาวแห่งนี้ จึงได้พยายามมาขอส่วนบุญ
เพื่อให้พระท่านช่วยแผ่ให้ จะได้คลายความทุกข์ทรมานลงไปได้บ้าง

หลวงปู่แหวนท่านเล่าว่า บุญกรรมของเปรตตนนั้นหนักมากเหลือเกิน ท่านได้
รวบรวมจิตอุทิศบุญกุศลไปให้ ตั้งแต่นั้นมา ร่างนั้นก็มิปรากฏให้เห็นอีก แต่จะได้รับ
บุญกุศลเพียงใดขึ้นอยู่กับตัวเขาเอง

หลวงปู่บอกว่า เปรตตนนั้นเป็นเปรตสมัยใหม่ เพราะใช้คำแทนตัวเองว่า “ผม”
แต่เปรตตนอื่นๆ ที่หลวงปู่เคยพบมา จะใช้คำแทนตนว่า “เรา” หรือ “ข้าพเจ้า” จึงนับว่า
เปรตตนนี้เป็นเปรตสมัยใหม่

ธรรมะที่สืบเนื่องจากเปรตตนนั้น

หลวงปู่แหวนท่านพูดถึงธรรมะหลังจากเล่าเรื่องเปรตตนนั้น ดังต่อไปนี้

“...บรรดาสัตว์ทั้งหลายนั้น เมื่อไม่มีทุกข์มาถึงตัว มักจะไม่เห็นคุณของพระศาสนา มัวเมา ประมาท ปล่อยกายปล่อยใจให้ประพศิตุหุจริตผิดศีลผิดธรรมอยู่เป็นประจำนี้เลย เห็นผิดเป็นถูก เห็นกงจักรเป็นดอกบัว

ต่อเมื่อได้รับทุกข์เข้า ที่พึ่งอื่นไม่มี นั่นแหละจึงได้คิดถึงพระคิดถึงศาสนา แต่เป็นเวลาที่สายไปเสียแล้ว เรื่องความดีนั้น เราต้องทำอยู่เสมอ ให้เป็นที่อยู่ของจิต เป็นอารมณ์ของจิต ให้เป็นมรรค คือทางดำเนินไปของจิต มันจึงจะเห็นผลของความดี ไม่ใช่เวลาใกล้จะตายจึงนิมนต์พระไปให้ศีล ให้ไปบอกพุทโธ หรือตายไปแล้ว ญาติจึงเคาะโลงบอกให้รับศีล เช่นนี้เป็นการกระทำที่ผิดหมด

เพราะเหตุว่า คนเจ็บนั้นจิตมัวติดอยู่กับเวทนา โฉนจะมาสนใจโยติกับศีลได้ เว้นไว้แต่ผู้รักษาศีลมาเป็นปกติเท่านั้นจึงจะสามารถระลึกถึงศีลของตัวเองได้ เพราะตนเองเคยทำมาจนเป็นอารมณ์ของจิตแล้วเท่านั้น แต่ส่วนมากพอใกล้จะตายแล้วจึงมีผู้เตือนให้รับศีล ยิ่งคนตายแล้วยังไม่ต้องพูดถึง เพราะคนตายนั้นร่างกายกับจิตใจไม่รับรู้ใดๆ แล้ว แต่ที่ทำมาก็ยังถือว่าเป็นเรื่องดี ตัวอย่างเช่น พระเทวทัต ทำกรรมมาจนสุดท้ายถูกแผ่นดินสูบ เมื่อร่างลงไปถึงคาง จึงระลึกถึงความดีของพระพุทธเจ้าได้ แล้วขอถวายคางเป็นพุทฺธบูชา

พระเทวทัตยังมีสติระลึกได้ จึงพอมีผลดีอยู่บ้างในอนาคต แม้เปรตตนนั้นก็เหมือนกัน ตายไปแล้วจึงสำนักได้มาขอส่วนบุญ เมื่อตอนยังมีชีวิตอยู่เคยทำลายแม้กระทั่งพระพุทธรูปที่ตนเคารพนับถือ การที่พระแม่เมตตาให้เขาจะได้รับหรือเปล่านั้นก็ไม่มีใครรู้ ผู้เราทำเอาเองไม่ได้ เราทำให้ตัวเราเอง จะได้มากน้อยเท่าไรก็มีความปีติเอิบอิมใจมากเท่านั้น...”

ทางบุญ...ทางบาป

หลวงปู่ได้เทศน์ให้ฟังต่อไปนี้

“...ธรรมทั้งหลายไหลมาจากเหตุ กายก็เป็นเหตุอันหนึ่ง วาจาก็เป็นเหตุอันหนึ่ง ใจก็เป็นเหตุอันหนึ่ง กายทุจริตเป็นเหตุแห่งบาปอย่างหนึ่ง วจีทุจริตก็เป็นเหตุแห่งบาปอย่างหนึ่ง มโนทุจริตก็เป็นเหตุแห่งบาปอย่างหนึ่ง การละกายทุจริตก็เป็นเหตุแห่งบุญอย่างหนึ่ง การละวจีทุจริตก็เป็นเหตุแห่งบุญอย่างหนึ่ง การละมโนทุจริตก็เป็นเหตุแห่งบุญอย่างหนึ่ง

ทางของบุญของบาปเหล่านี้มีอยู่ในตัวของเราเอง ไม่ได้อยู่ที่ไหน เราก็ทำเอา สร้างสมเอา อย่ามัวเมาในอดีตเป็นอนาคต อดีตก็เป็นธรรมเมา อนาคตก็เป็นธรรมเมา มีแต่ปัจจุบันเท่านั้นที่เป็นธรรมา

สิ่งใดที่มันล่วงมาแล้วเลยมาแล้ว เราไม่สามารถจะไปตัดไปแปลงมันได้อีกแล้ว สิ่งที่เราทำไปนั้น ถ้ามันดีมันก็ดีไปแล้ว ผ่านไปแล้ว พ้นไปแล้ว ถ้ามันชั่ว มันก็ชั่วไปแล้ว ผ่านไปแล้ว พ้นไปแล้วเช่นกัน อนาคตก็ยังไม่มาถึง สิ่งที่ยังไม่มาถึง เราก็กังไม่รู้ว่า มันจะเป็นอย่างไร อย่างมากก็เป็นแต่เพียงการเดา การคาดคะเนเอาว่าควรเป็นอย่างไร อย่างนี้ ซึ่งมันอาจจะไม่เป็นอย่างที่เราคาดคะเนก็ได้

ปัจจุบันคือสิ่งที่มันเกิดขึ้นจริง เราได้เห็นจริงได้สัมผัสจริง เพราะฉะนั้น ความดี
ต้องทำในปัจจุบัน

ทานก็ดี ศีลก็ดี ภาวนาก็ดี ต้องทำเสียในปัจจุบันที่เรายังมีชีวิตอยู่นี้ เราต้องการ
ความดีก็ต้องทำให้เป็นความดีในปัจจุบันนี้ ต้องการความสุข ต้องการความเจริญ
ก็ต้องทำให้เป็นในปัจจุบันนี้

กรรมทั้งหลายไหลมาจากเหตุอย่างนี้ ถ้าเหตุเราทำไว้ดีแล้ว ผลมันก็ดีตามเหตุ
ถ้าเหตุเราทำไว้ไม่ดีแล้ว ผลก็ไม่ดีตามเหตุ เหตุและผลต้องสัมพันธ์กันเสมอ เป็นแต่ว่า
คนเราจะยอมรับหรือไม่ยอมรับเท่านั้น

เราไม่ควรปล่อยให้เสียไปกับอดีตกับอนาคต เพราะทั้งอดีตและอนาคตต่างก็
เป็นกรรมมาด้วยกันทั้งนั้น สิ่งที่ผ่านมาแล้วก็ให้เขาผ่านไป สิ่งใดที่ยังไม่มาถึงก็เป็นสิ่ง
ที่ยังไม่มียังไม่เกิด

ถ้าปัจจุบันดี อดีตมันก็ดี อนาคตมันก็ดี เพราะปัจจุบันเมื่อผ่านไป มันก็กลายเป็น
เป็นอดีต ถ้ามันยังไม่ผ่านไป มันก็เป็นทางดำเนินไปสู่อนาคต เป็นเข็มชี้บอกอนาคต
ดังนั้น เราต้องทำเหตุให้สมบูรณ์บริบูรณ์ เราจึงจะได้สิ่งที่เราปรารถนา...”

หลวงปู่มั่นไม่ออกจากถ้ำ ๙ วัน ๙ คืน

หลวงปู่แหวนได้เล่าถึงหลวงปู่มั่น

เมื่อออกพรรษาแล้ว ท่านอาจารย์ใหญ่ให้โยมนำไปทำแคร่ให้ท่านอีกแห่งหนึ่งที่ถ้ำเจดีย์ อยู่ลึกเข้าไปข้างในถ้ำหลวง แล้วท่านก็เข้าไปอยู่ภายในถ้ำนั้น ๙ วัน ๙ คืน โดยไม่ออกมาเลย

ในวันที่ ๑๐ หลวงปู่มั่นจึงออกมา หลังจากกลับจากบิณฑบาตและฉันเสร็จแล้ว ท่านจึงเล่าให้คณะศิษย์ฟังว่า ท่านเข้าไปช่วยเจ้าของผู้สร้างเจดีย์ เขาห้วงเจดีย์ของเขา เขาไปไหนไม่ได้ ท่านจึงไปช่วยแนะนำเขา เวลานี้เขาไปแล้ว

หลวงปู่แหวนบอกว่า ที่พระอาจารย์ใหญ่พูดว่าเขาไปแล้วนั้น ท่านเองก็ไม่รู้ว่าใครไปไหน ได้กราบเรียนถาม แต่ท่านก็ไม่ได้อธิบาย หยุดไว้แค่นั้น

จากคำบอกเล่าของครูบาอาจารย์องค์อื่น ความว่า ได้มีวิญญานหญิงสาวกับสามเณรที่เป็นน้องชายมาวนเวียนอยู่บริเวณที่หลวงปู่มั่นพักนั้นหลายคืน ท่านจึงถามว่า “มาเดินอยู่ทำไม” วิญญานก็เล่าให้ฟังว่า “พวกเขาสร้างเจดีย์ไว้ยังไม่เสร็จก็ต้องมาตายเสียก่อน เขาจึงกังวลกับเรื่องนี้ ยังไปไหนไม่ได้”

หลวงปู่มั่นจึงเทศน์ให้สติวิญญานสองพี่น้องใจความว่า “สิ่งที่ล่วงไปแล้วไม่ควรไปทำความผูกพัน เพราะไม่สามารถเอากลับมาให้เป็นปัจจุบันได้ มีแต่จะทำให้กังวล

และเป็นทุกข์ ส่วนอนาคตก็ไม่ควรไปหวังไปเกี่ยวข้อง อดีตควรปล่อยไว้ตามอดีต อนาคตก็ควรปล่อยไว้ตามกาลของมัน ปัจจุบันเท่านั้นจึงจะทำให้สำเร็จประโยชน์ได้ เพราะอยู่ในฐานะที่เขาสามารถทำได้

การสร้างพระเจดีย์ เราสร้างด้วยหวังบุญหวังกุศล ไม่ได้สร้างเพื่อหวังเอาก้อนอิฐ ก้อนหินปูนทรายในองค์พระเจดีย์ติดตัวไปด้วย สิ่งที่เป็นสมบัติของเราในการสร้างพระเจดีย์ก็คือบุญที่เราจะเอาติดตัวไปได้ เราไม่ได้เอาสิ่งก่อสร้างวัตถุทานต่างๆ ที่สละแล้วนั้นเอาติดตัวไปด้วย เราเอาไปได้เฉพาะส่วนนามธรรมที่เกิดจากการสละวัตถุทานเหล่านั้น นั่นคือตัวบุญกุศล

เจ้าของผู้คิดเป็นกุศลเจตนาขึ้นมาให้สำเร็จเป็นวัตถุไทยทานต่างๆ นั่นคือใจ ใจนี้แหละเป็นผู้ทรงบุญ ทรงกุศล ทรงมรรค ทรงผล ทรงสวรรค์ นิพพาน และใจนี้แหละเป็นผู้ไปสู่สวรรค์นิพพาน นอกจากใจไม่มีอะไรไป

ถ้าคุณทั้งสองยินดีเฉพาะกุศลผลบุญที่ทำได้จากการสร้างพระเจดีย์ไปเท่านั้น ไม่มุ่งจะแบกหามพระเจดีย์ไปสวรรค์นิพพานด้วย คุณทั้งสองก็ไปอย่างสุดโต หายห่วงไปนานแล้ว เพราะบุญเป็นเครื่องสนับสนุน บุญจึงไม่เปลี่ยนแปลงเป็นบาปตลอดกาล คุณทั้งสองสร้างบุญญาภิสมภารมาเพื่อยังตนไปสู่สุดดี แต่กลับมาติดกังวลในอิฐในปูนเพียงเท่านั้น จนเป็นอุปสรรคต่อทางเดินของตนซึ่งทำให้เสียเวลาไปนาน ถ้าคุณทั้งสองพยายามตัดความขัดข้องห่วงใยที่กำลังเป็นอยู่ออกจากใจ ชั่วเวลาไม่นานเลยจะเป็นผู้หมดภาระผูกพัน คุณมีจิตมุ่งมั่นในภาพใด จะสมหวังในภาพนั้น เพราะแรงกุศลที่ได้พากันสร้างมาพร้อมอยู่แล้ว”

หลังจากนั้น หลวงปู่มั่นก็สอนดวงวิญญาณให้รักษาศีลห้า สอนอานิสงส์ของทาน ศีล ภาวนา และหลักธรรมอื่นๆ จนดวงวิญญาณคลายการติดยึด แล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ภิกขาในลำดับต่อมา

จำพรรษาที่นาหนานปวนกับแม่มา

ในพรรษาต่อไป หลวงปู่แหวนไปพักจำพรรษาในบริเวณที่นาของสงฆ์สามเณร
ชื่อว่า หนานปวน กับ แม่มา สถานที่นี้ยังคงอยู่ในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ในวันทีประวัติของหลวงปู่แหวนเขียนไว้ ดังต่อไปนี้

ห่างจากแม่ปิ้งไปประมาณ ๓ กม. ข้ามดอยแม่ปิ้งไป มีทุ่งนาระหว่างเขาอยู่แห่งหนึ่ง
ทุ่งนานี้ยาวไปตามภูเขา มีธารน้ำไหลตลอดปี ข้างธารน้ำไหลนั้นมีถ้ำอยู่แห่งหนึ่ง ลักษณะ
ของถ้ำเกิดจากการไหลเซาะของน้ำกัดริมตลิ่ง นานๆ ไปทำให้ข้างริมตลิ่งตรงบริเวณนั้น
เกิดเป็นถ้ำขึ้น

ลักษณะของถ้ำแห่งนี้จึงค่อนข้างลึกลับ คือถ้ามองดูด้านบนจะไม่รู้ว่ามีถ้ำอยู่
บริเวณนั้น ถ้าวางไปเดินที่ลำธาร จึงจะมองเห็นถ้ำซึ่งมีขนาดกว้างยาว ๕-๖ เมตร
นับเป็นถ้ำใหญ่พอพักอาศัยได้ น้ำได้พัดเอาทรายและก้อนหินเล็กๆ เข้าไปอุดในถ้ำ
เหลือความลึกจากปากถ้ำเข้าไป ๑๐ เมตรเศษ ในฤดูแล้งสามารถอาศัยอยู่ในถ้ำแห่งนี้
ได้สบาย แต่ในฤดูฝน เมื่อน้ำจากภูเขาไหลมามาก ทำให้ธารน้ำไหลเข้าไปในถ้ำพักอยู่
ไม่ได้

เจ้าของที่นาแห่งนี้ ชื่อ หนานปวน กับแม่มา ตามที่กล่าวมาแล้ว สามเณรยาคุ่นี้
เป็นช่างตีเหล็ก นอกเหนือจากการทำนา ในฤดูแล้ง หลวงปู่ได้เข้าไปแสวงวิเวกตามป่าเขา

ได้พบถ้ำแห่งนี้เข้าจึงเข้าไปพักภาวนา เห็นว่าบริเวณแห่งนี้มีความสงบดี จึงแจ้งให้
เจ้าของที่นาทราบว่าท่านประสงค์จะอยู่จำพรรษา ณ สถานที่นั้น

เจ้าของที่นาสุดแสนจะยินดี ได้จัดแจงทำที่พักบนหลังถ้ำให้เป็นกุฏิชั่วคราวของ
หลวงปู่ ได้ยกพื้นสูงจากพื้นดิน หลวงปู่บอกให้ทำพื้นสูงพอพื้นดินก็พอ เพราะสะดวก
ในการขึ้นลง แต่เจ้าของไม่ยอม เพราะกลัวเสือจะมารบกวนทำอันตรายท่าน ซึ่งสมัยนั้น
แถบนั้นมีเสืออยู่มาก เพราะพื้นที่ยังเป็นป่าดงดิบอยู่

หลวงปู่จำต้องอนุโลมตาม ยอมให้ปลุกกุฏิยกพื้นสูงตามความปรารถนาดีของเขา
หลวงปู่จึงได้จำพรรษาอยู่ในสถานที่นั้น และนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ทั้งหนานปวน
และแม่มา ต่างก็รักษาอุโบสถศีลตลอดพรรษา และคงรักษาทุกพรรษาต่อมาจนตลอด
ชีวิต

รับนิมนต์ไปป่าเมียงแม่สาย

ช่วงที่พำนักที่นาหนานปวน-แม่มาในพรรษานั้น ในเวลากลางคืน หลวงปู่แหวน ได้เดินเที่ยวไปมาตามป่าเขาแถวนั้นบ่อยๆ โดยเฉพาะในคืนที่อากาศโปร่งไม่มีเมฆแสงจันทร์เจิดจ้า เดินท่องป่าให้ความเพลิดเพลินใจดี และไม่ปรากฏว่ามีสัตว์ร้ายอะไรมาแผ้วพานเลย เวลากลางวันบางวันก็ขึ้นไปภาวนาอยู่ตามเนินหินสูงๆ บนภูเขา มีพวกเด็กๆ ที่มาเลี้ยงควายแถวนั้นขึ้นเอาน้ำใส่กระบอกลงไปไปถวายทุกวัน

ในกลางพรรษา มีคณะศรัทธาจากป่าเมียงแม่สาย นำโดยแม่สมมานิมนต์ว่า ออกพรรษาแล้วขอนิมนต์พระคุณท่านไปโปรดทางป่าเมียงแม่สายบ้าง หลังจากออกพรรษาไม่นานนัก คณะศรัทธाप่าเมียงแม่สายก็มารับหลวงปู่ขึ้นไปตามที่เคยนิมนต์ไว้ ท่านจึงลาหนานปวนกับแม่มา เจ้าของสถานที่ เดินทางขึ้นป่าเมียงแม่สายพร้อมกับคณะศรัทธาที่มารับ

หลวงปู่เล่าว่า การไปป่าเมียงแม่สายนั้น ต้องเดินทางขึ้นเขาลงห้วยไปหลายแห่งกว่าจะถึงใช้เวลาเดินทางขาขึ้น ๖ ชั่วโมง และขาลงอีก ๔ ชั่วโมง ถ้าเดินไม่แข็ง ต้องใช้เวลานานกว่านี้

เรื่องของแม่สม อดีตหมอผีแห่งป่าเมี่ยงแม่สาย

ป่าเมี่ยงแม่สาย เป็นหมู่บ้านตั้งอยู่กลางหุบเขา มีลำธารน้ำไหลผ่านตลอดปี ชาวบ้านมีอาชีพทำสวนเมี่ยงเป็นอาชีพหลัก (ต้นเมี่ยง เป็นชาชนิดหนึ่ง ชาวบ้านเก็บเอาใบมาหมัก เป็นเมี่ยงของชาวเหนือ) เดิมชาวบ้านนับถือผี ถึงปีต้องทำพิธีเลี้ยงผี ไม่เช่นนั้นจะมีการเจ็บป่วยล้มตายกัน หัวหน้าหมู่บ้านคือแม่สมที่นำคณะไปนิมนต์หลวงปู่ตนเอง นอกจากเป็นหัวหน้าหมู่บ้านแล้ว แม่สมแกเป็นหมอผีประจำหมู่บ้านด้วย

เคยมีพระพุทธรูปฐานไปพักอาศัยใกล้หมู่บ้าน ได้เทศน์สั่งสอนให้ชาวบ้านเลิกการถือผี ให้นำถือพระรัตนตรัยแทน ซึ่งก็มีพวกเลิกถือผีตามพระไม่กี่คน แม่สมเป็นคนหนึ่งที่เชื่อพระ ตัวแกเองได้ปฏิญาณกับพระเลิกถือผีโดยเด็ดขาด

พอถึงเวลาเลี้ยงผีครบรอบปี ในหมู่บ้านไม่ได้ทำพิธีเช่นสรวงผีเหมือนอย่างเคย ผีก็แสดงเดชออกมาทันที โดยเข้าสิงผู้คนในหมู่บ้านวุ่นวายไปหมด ที่สำคัญมาเข้าสิงลูกของแม่สมเอง พร้อมขู่ที่ ถ้าแม่สมไม่ออกจากพระรัตนตรัย แล้วกลับมาเช่นสรวงผีอย่างเดิม จะหักคอลูกของแกให้ตายเสีย เมื่อหัวหน้าหมู่บ้านและอดีตหมอผีเจอดีเช่นนั้น ก็ทำให้ครอบครัวของแกเดือดร้อนวุ่นวายไปหมด บางวันตัวแม่สมเองยังถูกผีเข้าสิงลงดินพรวดๆ ไปเหมือนกัน แม่สมแกเป็นคนถือสัจจะ จึงไม่ยอมเลิกนับถือพระรัตนตรัย

ในที่สุดลูกคนหนึ่งของแกก็ตายลง คนที่สองก็เริ่มป่วย ผีมาเข้าสิงอีกพร้อมทั้งขู่ว่าจะเอาให้ตายหมดทั้งหมู่บ้าน รวมทั้งตัวแม่สมเองด้วย ทำให้พวกชาวบ้านเดือดร้อน

และหวาดกลัวมาก ได้พากันขอร้องให้แม่สมเลิกนับถือพระรัตนตรัย แต่แม่สมใจเด็ด
ยึดยืนขอยอมตาย พวกลูกหลานและชาวบ้านมาขอร้องอ้อนวอนทุกวัน เกณฑ์การรับเข้า
ไม่ได้จึงไปปรึกษาพระ

พระได้แนะนำให้เรียกชาวบ้านมาพร้อมกัน ให้ทุกคนรับพระไตรสรณคมน์ และ
รับศีล แล้วพระก็สอนให้เข้าใจเรื่องพระรัตนตรัย พร้อมทั้งอานิสงส์ของศีล นอกจากนี้
ให้ชาวบ้านสวดมนต์และฝึกภาวนาทุกเย็น ในที่สุดการเจ็บป่วยในหมู่บ้านเนื่องจาก
การกระทำของผีก็หมดไป ไม่เคยปรากฏอีกเลย โดยเฉพาะตัวของแม่สมเองนั้น ถ้าเกิดว่า
ผีเข้าใคร เพียงแต่มีคนพูดว่า “แม่สมมา” ผีจะรีบลนลานออกทันที

ผีเคยเข้าสิงชาวบ้านบอกว่า ที่บ้านแม่สมนั้นเข้าไปใกล้ไม่ได้ มีแสงแพรวพราว
อยู่ตลอดเวลา แม้อสูของแม่สม ถ้าได้ยินแล้วไม่รีบออกหัวก็จะแตก นับแต่นั้นมา
ชาวป่าเมียงแม่สายก็เลิกนับถือผี หันเข้าหาพระ ตัวแม่สมเองก็ชักชวนชาวบ้านสร้างวัด
ประจำหมู่บ้านขึ้นเป็นวัดฝ่ายกรรมฐาน แก่เป็นผู้บำรุงวัดอย่างเข้มแข็ง วัดนั้นก็เป็นวัด
กรรมฐานมาจนทุกวันนี้

การจำพรรษาที่ป่าเมี่ยงแม่สาย

ในพรรษานั้น หลวงปู่แหวนได้จำพรรษาที่ป่าเมี่ยงแม่สาย ภายใต้การอุปถัมภ์ของแม่สม หัวหน้าหมู่บ้าน และชาวบ้านที่นั่น ซึ่งให้ความดูแลหลวงปู่เป็นอย่างดี

หลวงปู่เล่าถึงบ้านป่าเมี่ยงแม่สายว่า ที่นั่นอากาศหนาวมากในฤดูหนาว ฝนตกชุกในฤดูฝน สำหรับองค์หลวงปู่ นั้น อากาศถูกกับธาตุขันธ์ดี ฉันอาหารได้มาก แต่ไม่มีอาการอึดอัดง่วงซึม เวลาภาวนา จิตก็รวมลงสู่ฐานสมาธิได้เร็ว

ทางด้านจิตภาวนาหลวงปู่บอกว่า การภาวนาที่นี้ได้ผลดีมาก นับว่าเป็นสัปปายะอีกที่หนึ่ง

หลวงปู่มั่นท่านเคยจำพรรษาอยู่ที่นี้ ๑ พรรษา นอกจากนี้ครูบาอาจารย์สายกรรมฐานองค์อื่นๆ ก็เคยพำนักอยู่ที่ป่าเมี่ยงแม่สายนี้อยู่หลายองค์เหมือนกัน

จำพรรษาที่วัดป่าบ้านปาง อ.แม่แตง

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ได้ท่องเที่ยวธุดงค์และจำพรรษาอยู่ทางภาคเหนือหลายแห่ง ต่อเนื่องกันเป็นเวลาหลายปี โดยไม่ได้ไปที่ภาคอื่นอีกเลย เพราะอากาศในภาคเหนือ ถูกกับอัธยาศัยและถูกกับธาตุขันธ์ของท่าน ที่เรียกว่าเป็นสัปบายะสำหรับท่าน

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ หลวงปู่แหวนพักจำพรรษาอยู่องค์เดียวที่วัดป่าบ้านปาง (ปัจจุบันคือวัดอรัญญวิเวก) ตำบลอินทขิล อำเภอแม่แตง เชียงใหม่ ในพรรษานั้นหลวงปู่เกิดอาพาธเนื่องจากแผลที่ขาอักเสบ ได้รับความทรมาณมาก ไปบิณฑบาตไม่ได้ ภาิกษุสามเณรอื่นก็ไม่มี ช่วงนั้นเป็นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองใหม่ๆ เกิดภาวะข้าวยาก หมาแพง ชาวบ้านก็ไม่ได้มาดูแลเอาใจใส่หลวงปู่

ช่วงนั้นหลวงปู่หนู สุจิตฺโต (ชาวจังหวัดยโสธร) พักจำพรรษาอยู่ที่ดอยแม่ปั้ง อำเภอพร้าว อยู่ห่างจากที่หลวงปู่แหวนอยู่มากกว่า ๕๐ กม. ได้เกิดนิมิตในขณะนั่งภาวนาในเวลากลางคืน เห็นหลวงปู่แหวนนอนอยู่บนพื้นดิน เมื่อออกจากสมาธิ หลวงปู่หนูจึงนำนิมิตมาใคร่ครวญดู แน่ใจว่าคงมีอะไรบางอย่างเกิดขึ้นกับหลวงปู่แหวน อย่างแน่นอน เมื่อฉันเข้าเสร็จ หลวงปู่หนูก็รีบเดินทางไปวัดป่าบ้านปางทันที

หลวงปู่หนูพบว่าหลวงปู่แหวนกำลังอาพาธหนักด้วยแผลอักเสบ จึงให้ชาวบ้านไปตามหมอมมา ชื่อหมोजี อดีตเคยเป็นทหารเสนารักษ์ หมอมมาถึงประมาณ ๕ โมงเย็น (๑๗.๐๐ น.) ก็บอกว่าต้องผ่าตัดแผลหลวงปู่อย่างไม่มีรอช้า โดยตัดเอาเนื้อตายออกให้หมด การผ่าตัดไม่มีการฉีดยาชาหรือใช้ยาระงับความปวดแต่อย่างใด

ก่อนลงมือผ่าตัด หลวงปู่หนูได้ขอโอกาสท่านว่า “ตอนนี้หมอเขาจะผ่าตัดเอาความเจ็บปวดออก ผ่าเอาโรคร้ายออก เขาไม่ได้ผ่าตัดท่านอาจารย์นะ เขาผ่าตัดน้ำลมไฟต่างหาก” หลวงปู่พูดคำเดียวว่า “เออ” แล้วท่านก็กำหนดจิตเข้าสู่สมาธิทันที

หมอลงมือตัดเนื้อบริเวณปากแผลออกจนหมด ใช้เวลาเกือบ ๑ ชั่วโมง หลวงปู่คงนอนสงบนิ่งเหมือนคนนอนหลับ ไม่มีอาการเคลื่อนไหวใดๆ เมื่อหมอทำการผ่าตัดเย็บบาดแผล และพันผ้าเสร็จแล้ว หลังจากนั้นอีกสัก ๕ นาที หลวงปู่จึงออกจากสมาธิลืมตาขึ้น หลวงปู่หนูถามว่า “พระอาจารย์เจ็บไหม” หลวงปู่พูดว่า “พอสมควร” ไม่มียาแก้ปวดใดๆ ถวายหลวงปู่เลย เพราะช่วงหลังสงครามในถิ่นห่างไกลเช่นนั้นไม่ต้องพูดถึงหยูกยาทั้งนั้น

รุ่งขึ้นอีกวัน หมอจี้ก็มาล้างแผลให้ หลวงปู่พูดว่า “วันนี้เบาๆ หน่อยนะ เมื่อก่อนนี้มือหนักไปหน่อย” แล้วท่านก็ไม่ได้พูดอะไรอีก ท่านยังคงอยู่สงบเย็นตามปกติ เว้นไว้แต่ยังลุกเดินไม่ได้เท่านั้น

หลวงปู่หนูอยู่เฝ้าพยาบาล ๗ วัน ท่านต้องกลับดอยแม่ปิ้งตามพระวินัย เพราะอยู่ในช่วงเข้าพรรษา ก่อนกลับได้กำชับชาวบ้านให้ดูแลและอย่าทอดทิ้งหลวงปู่เหมือนที่ผ่านมา หลวงปู่อาพาธอยู่นาน จนถึงเดือนเมษายนปีต่อมา (รวม ๑๐ เดือน) อาการเจ็บปวดบาดแผลจึงทุเลาลงมาก แต่แผลยังไม่หายสนิท ยังเดินไปไหนไกลๆ ไม่ได้

คำริบของหลวงปู่หนู

คนที่รู้จักหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ จะต้องรู้จักหรือเคยได้ยินชื่อหลวงปู่หนู สุจิตฺโต แน่แน่นอน เพราะหลวงปู่หนูเป็นเจ้าของาวาสวัดดอยแม่ปิ้ง เป็นลูกศิษย์ที่อุปัฏฐากและดูแลหลวงปู่แหวนในทุกเรื่องจนถึงวาระสุดท้ายของหลวงปู่ ถ้าพูดให้ชัดเจนไปก็ต้องว่า “ถ้าไม่มีหลวงปู่หนู พวกเราก็คงไม่ได้รู้จักหลวงปู่แหวนอย่างแน่นอน”

หลวงปู่หนูท่านเป็นพระจากจังหวัดยศธร เป็นพระธุดงค์สายหลวงปู่่มั่น ภูริทตฺโต ท่านมีความเคารพศรัทธาหลวงปู่แหวนในฐานะเป็นครูอาจารย์กรรมฐานของท่าน นับตั้งแต่หลวงปู่หนูไปรักษาพยาบาลหลวงปู่แหวนที่วัดป่าบ้านปางครั้งแรกแล้ว หลังจากนั้นท่านก็แวะเวียนไปเยี่ยมหลวงปู่อยู่บ่อยๆ

หลวงปู่หนูท่านคิดจะนิมนต์หลวงปู่แหวนไปอยู่ที่วัดดอยแม่ปิ้งด้วย เพราะหลวงปู่อายุมากแล้ว ต้องอยู่องค์เดียว พระเณรที่จะอุปัฏฐากก็ไม่มี อาศัยศรัทธาชาวบ้านคอยดูแลก็ไม่สม่าเสมอ ถ้าหลวงปู่มาอยู่ที่ดอยแม่ปิ้งด้วย ก็จะได้ดูแลอุปัฏฐากได้ง่ายขึ้น ท่านเองก็ไม่ต้องเที่ยวไปๆ มาๆ เพราะเดินด้วยเท้าไปกลับเที่ยวละ ๕๐ กม. ไม่ใช่เรื่องที่น่าสนุกแน่ แต่สมัยนั้นที่วัดดอยแม่ปิ้งยังไม่มีอะไร กุฏิสักหลังก็ไม่มี ศรัทธาญาติโยมก็มีไม่กี่คนที่รู้จักหลวงปู่แหวน

ดังนั้น หลวงปู่หนูจึงต้องคิดและเตรียมการให้รอบคอบ ต้องปรึกษาคณะศรัทธาญาติโยมที่วัดดอยแม่ปิ้งด้วย เมื่อยังไม่ตัดสินใจ หลวงปู่แหวนก็ยังคงพำนักอยู่ที่วัดป่าบ้านปางเพียงองค์เดียวเรื่อยมา ด้านหลวงปู่หนูก็เที่ยวไปเที่ยวมาเยี่ยมเยียนท่านอย่างสม่าเสมอ

นิมนต์หลวงปู่มาอยู่วัดดอยแม่ปิ้ง

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ยังคงพำนักอยู่ที่วัดป่าบ้านปาง อำเภอมะแม่ง จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ขณะนั้นท่านอายุได้ ๗๕ ปี

คืนหนึ่ง หลวงปู่หนูกำลังนั่งภาวนาก็ได้นิมิตเป็นเสียงหลวงปู่แหวนว่า “จะมาอยู่ด้วยนะ” หลวงปู่หนูยังไม่ได้คิดอะไร คิดว่าอาจเป็นเพราะท่านคิดถึงหลวงปู่ จิตจึงสร้างเป็นเสียงพูดของหลวงปู่ขึ้นมากก็ได้ ต่อจากนั้นอีก ๓ วัน ก็มีศรัทธาจากวัดป่าบ้านปางขึ้นมานิมนต์หลวงปู่หนูให้ไปรับไทยทานที่วัดบ้านปาง

หลวงปู่หนูจึงนำความคิดที่จะนิมนต์หลวงปู่แหวนปรึกษากับคณะศรัทธาว่า จะเห็นเป็นอย่างไร คณะศรัทธาบ้านแม่ปิ้งไม่ขัดข้อง และยินดีถ้าหลวงปู่หนูสามารถนิมนต์หลวงปู่มาได้

พอถึงวันนิมนต์ให้ไปรับไทยทานที่วัดป่าบ้านปาง หลวงปู่หนูได้พาศรัทธาจากบ้านแม่ปิ้งไปด้วย พอไปถึงหลวงปู่แหวนถามว่า “มีศรัทธามาด้วยกี่คน” หลวงปู่หนูตอบว่า “มีมา ๒ คนครับ” หลวงปู่ได้พูดว่า “ดีแล้ว วันนี้รับไทยทานเสร็จแล้วให้เอาบริวารของอาตมาไปด้วย จะไปอยู่แม่ปิ้งด้วย”

หลวงปู่หนูและโยม ๒ คนที่ไปด้วยสุดแสนดีใจที่หลวงปู่แหวนท่านออกปากเอง โดยไม่ต้องนิมนต์

หลวงปู่ออกเดินทาง

เมื่อเสร็จพิธีรับไทยทานที่วัดป่าบ้านปางแล้ว หลวงปู่แหวน หลวงปู่หนู และครัทธา จากบ้านแม่ปิ้งสองคน ก็ออกเดินทางทันที คณะของหลวงปู่มาหยุดพักที่วัดป่าบ้านช่อแล อำเภอมะนังหนึ่งคืน

วันรุ่งขึ้นเมื่อรับไทยทานและฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว เวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. ก็ออกเดินทางจากบ้านช่อแล ผ่านมาตามเส้นทางบ้านใหม่ บ้านแม่วะ เดินลัดเข้าป่าข้ามเขาข้ามลำห้วยมาบ้านแม่ตอง บ้านแม่แพง จนถึงบ้านแม่ปิ้ง

เส้นทางเดินของคณะหลวงปู่ตามที่กล่าวมาในสมัยนั้นยังไม่มีถนน บางแห่งเป็นทางรถลากไม้ บางแห่งเป็นทางเดินป่า แต่ช่วงต้องเดินขึ้นเขา ลงห้วย บุกป่า ลัดเลาะมาตามไหล่เขา แม้หลวงปู่แหวนจะอายุถึง ๗๕ ปี อยู่ในวัยชราและสุขภาพร่างกายไม่สมบูรณ์ การเดินทางมาตามเส้นทางดังกล่าว จึงนับว่าหลวงปู่ท่านมีความอดทนเป็นอย่างมาก

คณะของหลวงปู่เดินทางมาถึงดอยแม่ปิ้งในวันนั้นเอง คือถึงวัดดอยแม่ปิ้งประมาณ ๑๙.๐๐ น. ใช้เวลาในการเดินทางจากบ้านช่อแลมา ๙ ชั่วโมง ถ้าวัดระยะทางตามเส้นทางถนนในปัจจุบัน จากช่อแลถึงแม่ปิ้งก็ประมาณ ๔๐ กิโลเมตร หลวงปู่แหวนในวัย ๗๕ ปี เดินทางไกลเช่นนั้นมาถึงภายในวันเดียวโดยไม่ต้องพักค้างคืนระหว่างทาง จึงนับว่าท่านมีความทรหดอดทนอย่างมากทีเดียว

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ฟานักที่วัดป่าบ้านปาง ๒ ช่วง รวมระยะเวลาทั้งหมด ๑๑ ปี กุฏิของท่านนั้น ทางหลวงพ่อเปลี่ยน ปณณปาที่ไป เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน ยังคงเก็บรักษาไว้เป็นอนุสรณ์ให้รำลึกถึงหลวงปู่มาจนทุกวันนี้

เมื่อหลวงปู่มาถึงวัดดอยแม่ปิ้ง ตำบลแม่ปิ้ง อำเภอพร้าว ท่านได้ฟานักที่กุฏิไม้ หลังน้อย พื้นอยู่ติดพื้นดิน มีความกว้าง ๓.๒๔ เมตร และยาว ๕.๒๓ เมตร เท่านั้น อยู่ท่ามกลางดงไม้สักอันเป็นสถานสงบตามธรรมชาติ เหมาะแก่การปฏิบัติภาวนา สำหรับผู้แสวงหาความวิเวกยิ่งนัก

ข้อตกลงและสัจจะอธิษฐาน

เมื่อหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ได้มาอยู่ที่วัดดอยแม่ปิง และเข้าพักที่กุฏิไม้หลังน้อย เป็นที่เรียบร้อยแล้ว หลวงปู่จึงได้มีข้อตกลงกับหลวงปู่หนู ดังนี้

“หน้าที่ต่างๆ เช่น การดูแลรักษาเสนาสนะก็ดี การปกครองพระภิกษุสามเณรก็ดี การต้อนรับแขกก็ดี การเทศนาสั่งสอนอบรมประชาชนก็ดี และกิจอื่นๆ บรรดามีที่จะเกิดขึ้นภายในวัดและนอกวัด ให้ตกเป็นภาระของพระอาจารย์หนูผู้เดียว”

สำหรับตัวของหลวงปู่แหวนเอง ท่านขออยู่ในฐานะพระผู้เฒ่า ผู้ปฏิบัติธรรม จะไม่รับภาระใดๆ ทั้งสิ้น นอกจากการปฏิบัติธรรมอย่างเดียว

นอกจากการปล่อยวางภาระทุกอย่างแล้ว หลวงปู่ยังได้ตั้งสัจจะอธิษฐานว่า

“ต่อไปนี้ จะไม่รับนิมนต์ไปที่ไหนๆ ไม่ว่าใครจะมานิมนต์ ไม่ขึ้นรถ ลงเรือ แม้ที่สุดถึงจะเกิดอาพาธป่วยไข้หนักเพียงใดก็ตาม จะไม่ยอมเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ถึงธาตุขันธ์จะทรงตัวอยู่ต่อไปไม่ได้ ก็จะทำให้สิ้นไปในป่าอันเป็นที่อยู่ตามอริยโคตร อริยวงศ์ ซึ่งบูรพาจารย์ท่านเคยปฏิบัติแล้วในกาลก่อน”

กุฎิย่างกิเลส

หลังจากที่หลวงปู่แหวนมาพำนักที่วัดดอยแม่ปิ้งไม่นานนัก ท่านก็เริ่มอาพาธอีกครั้งหนึ่ง ตอนนี่เกิดเป็นตุ่มคันไปทั้งตัว นับวันแต่จะเป็นมากขึ้น ปกติร่างกายของหลวงปู่ นั้นผ่ายผอมอยู่แล้ว พอเกิดตุ่มคันทั้งตัวเช่นนั้น ก็ทำให้ท่านฉันไม่ได้นอนไม่หลับ ร่างกายท่านก็ยิ่งทรุดโทรมจนแทบจะว่ามีแต่หนังหุ้มกระดูก

หลวงปู่หนูต้องเป็นผู้ชวนช่วยในการรักษาพยาบาลท่านอย่างสุดความสามารถ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าลำบากมากในสมัยนั้น เพราะทางวัดขาดแคลนไปเสียทุกอย่าง เมื่ออาการของโรคกำเริบมากขึ้น การรักษาด้วยการฉีดยา ฉันทยา ก็ไม่ช่วยให้ดีขึ้น แต่เป็นเพียงทุเลาลงบ้างเล็กน้อย

เมื่อเห็นว่าการรักษาด้วยยาไม่มีทางหาย หลวงปู่จึงบอกให้หลวงปู่หนูช่วยสร้างเตาผิงไว้ในกุฎิสำหรับอบตัวของท่าน หลวงปู่หนูจึงบอกให้ชาวบ้านมาช่วยกันสร้างเป็นกุฎิโรงไฟขึ้น ซึ่งมีที่ก่อไฟอยู่กับพื้นดิน แล้วยกพื้นอีกด้านหนึ่งให้สูงขึ้นสำหรับเป็นที่นอนของหลวงปู่

กุฎิโรงไฟหลังนี้ ไม่ว่าไม้พื้น ฝา และประตู ล้วนทำจากไม้โลงผิที่ชาวบ้านเผาศพแล้วเอาโลงมาไว้ที่วัด กุฎิหลังนี้อยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่ เกือบไว้ให้เห็นเป็นอนุสรณ์มาจนปัจจุบัน ลูกศิษย์ลูกหาเรียกว่า “กุฎิโรงไฟ” แต่หลวงปู่ท่านเรียกว่า **“กุฎิย่างกิเลส”**

ภายในกุฎิจะมีไฟก่อด้วยฟืนลุกโชนอยู่ตลอด ๒๔ ชั่วโมง หลวงปู่ก็จะอยู่ภายในกุฎินี้ตลอดเวลา จะออกมานอกกุฎิบ้างเฉพาะเวลาฉันอาหาร เวลารงน้ำ และออกมาเดินจงกรมเปลี่ยนอิริยาบถบ้างเท่านั้น เวลานอกจากนั้นท่านจะอยู่ในกุฎินี้ตลอดติดต่อกันหลายปี ไม่ว่าหน้าแล้ง หน้าฝน หรือหน้าหนาว

รักษาโรคตุ่มคันหายขาด

การอาพาธด้วยโรคตุ่มคันของหลวงปู่ั้นต้องรักษากันอยู่หลายปี ใช้ทั้งวิธียาไฟ การฉีดยา การฉันทยา แต่ก็ยังไม่หาย ภาระนี้ตกอยู่กับหลวงปู่หนูทั้งหมด

ต่อมาได้มีโยมชื่อคุณแม่ปู่ทอง กิติบุตร ได้มีจิตศรัทธาให้ความอุปถัมภ์วัด ให้ความอุปถัมภ์หลวงปู่ ได้มารับภาระในการจัดหายาและปัจจัยจำเป็นอื่นๆ มาถวาย ทำให้ภาระหนักของหลวงปู่หนูผ่อนคลายเป็นบ้าง

ขณะที่การอาพาธจากตุ่มคันตามร่างกายของหลวงปู่ไม่ดีขึ้น วันหนึ่งมีเจ้าหน้าที่ กองปราบโรคเรื้อนของกระทรวงสาธารณสุข ขึ้นไปกราบหลวงปู่ที่วัด หลวงปู่หนูได้เล่า อาการอาพาธของหลวงปู่ให้เจ้าหน้าที่กลุ่มนั้นฟัง ก่อนลากลับ เจ้าหน้าที่กลุ่มดังกล่าว ได้ถวายยาไว้ให้หลวงปู่ฉันทจำนวนหนึ่ง หลวงปู่ฉันทนี้แล้วปรากฏว่าอาการคันทุเลาลง ตามลำดับ เมื่อยาใกล้หมด หลวงปู่หนูได้ไปจัดหามาเพิ่ม ปรากฏว่าหลวงปู่ฉันทนั้น ไม่นาน โรคตุ่มคันก็หายสนิท ผิวหนังของท่านดูดำไปทั้งตัว ต่อมาหนังก็ลอกออกเป็น แผ่นๆ เหมือนงูลอกคราบ

หลังจากนั้น ผิวหนังของหลวงปู่ก็ดูสดใสเป็นปกติ จึงกล่าวได้ว่าอาพาธเกือบ เอาชีวิตไม่รอดของหลวงปู่ในครั้งนั้น รักษาหายด้วยยาของเจ้าหน้าที่ชุดปราบโรคเรื้อน ของกระทรวงสาธารณสุขชุดนั้นโดยแท้

ย้ายไปอยู่กุฏิหลังใหม่

แม้ว่าหลวงปู่จะหายจากโรคร้ายนั้นแล้วก็ตาม ท่านก็ยังคงพักอยู่ในกุฏิโรงไฟหรือกุฏิย่างกิเลสของท่านเหมือนที่เคยอยู่มา คือก่อไฟตลอด ๒๔ ชั่วโมง และออกจากกุฏิเฉพาะตอนฉัน ตอนสร่งน้ำ และออกมาเดินจงกรมเปลี่ยนอิริยาบถเท่านั้น ท่านอยู่อย่างนั้นทุกฤดูกาลทุกวันไม่เปลี่ยนแปลง

หลวงปู่หนูเห็นว่าเมื่อโรคร้ายของหลวงปู่หายแล้วก็ควรจะหยุดก่อไฟได้แล้ว จึงไปกราบเรียนหลวงปู่ ซึ่งท่านก็อนุญาตให้เลิกกองไฟนั้นได้

ต่อมามีผู้มีจิตศรัทธาสร้างกุฏิถวายหลวงปู่หลังหนึ่ง ตอนแรกๆ หลวงปู่ก็ไปพักผ่อนศรัทธาให้เฉพาะเวลากลางวัน ส่วนเวลากลางคืนท่านก็ลงมาพักจำวัดที่กุฏิโรงไฟของท่านอย่างเดิม เมื่อท่านหายจากอาพาธจนมีกำลังแข็งแรงเป็นปกติแล้ว ในฤดูแล้งเวลากลางวันบางวัน ท่านก็จะขึ้นไปพักภาวนาอยู่ในกุฏิหอยเียนตลอดวัน จะลงมาเมื่อถึงเวลาสร่งน้ำ เป็นอันว่าหลวงปู่มีกุฏิที่พักอยู่ ๓ หลัง กลางคืนพักที่กุฏิโรงไฟ กลางวันไปพักภาวนาที่กุฏิหลังใหม่บ้าง ที่กุฏิหอยเียนบ้าง

ต่อมาภายหลังโยมอุปฐากคือ คุณแม่บุญทอง กิติบุตร ได้สร้างกุฏิถวายหลวงปู่หลังหนึ่ง หลวงปู่ก็ได้มาพำนักพักผ่อนศรัทธาทราบจนมรณภาพ

รูกขเทพบนต้นไทรใหญ่

หลวงปู่แหวนเล่าว่า ในสมัยที่ท่านอาพาธพักย่างไฟอยู่ที่กุฏิโรงไฟนั้น บนต้นไทรใหญ่เหนือกุฏิเป็นวิมานที่อยู่อาศัยของบรรดารุกขเทพ เมื่อหลวงปู่เข้าไปอยู่ในกุฏิหลังนั้นพวกรุกขเทพทั้งหลายต้องลงมาอยู่บนพื้นดิน ทำให้พวกเขาได้รับความลำบากกันเมื่อหลวงปู่เห็นเช่นนั้น จึงได้บอกให้พวกเขาย้ายไปหาที่อยู่ใหม่ในป่าลึกเข้าไปอีก พวกเขาก็ปฏิบัติตามโดยความเคารพ

หลวงปู่เล่าว่า พวกเทพนั้นไม่ว่าจะเป็นเทพชั้นต่ำหรือชั้นสูง ความเคารพที่เขามีต่อพระนั้นเสมอกัน เขาจะไม่ยอมล่วงคารวธรรมเป็นอันขาด การเข้าการออกเวลาเขาไปเขาไปดูเป็นระเบียบเรียบร้อย ดูแล้วงามตาชื่นใจ ไม่เหมือนมนุษย์เรา ซึ่งแล้วแต่ความพอใจ อยากจะแสดงอย่างไรก็ทำไป ไม่คำนึงถึงความเหมาะสมความควรไม่ควร การแสดงออกของมนุษย์ไม่คำนึงถึงว่าผู้อื่นจะได้รับความเสียหายอย่างไรหรือไม่ ขอให้ได้แสดงออกตามความเห็นตามความพอใจของตนนั้นแหละเป็นการดี บางครั้งการแสดงออกเช่นนั้นไม่ถูกกาลถูกเวลา แต่ก็แสดงออกมาจนได้ โดยไม่มีความละอายแก่ใจบ้างเลย

ผู้เขียนนำคำกล่าวตรงนี้ของหลวงปู่ไปพิจารณาดูแล้วก็พยายามทบทวนดูว่าเวลาเราไปวัดคอยแม่บั้ง รวมทั้งไปกราบครูบาอาจารย์องค์อื่นๆ เราเป็นเหมือนที่หลวงปู่ท่านว่าบ้างหรือเปล่าหนอ ลองน้อมนำมาพิจารณาดูตนเองก็จะได้ประโยชน์ไม่น้อย สมกับที่โบราณท่านสอนว่า เวลาไปวัดเรา ต้องรู้จักวัดจิตวัดใจ วัดความดีความชั่วของเราด้วย

หลวงปู่เริ่มเป็นที่รู้จัก

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ มาอยู่ที่วัดดอยแม่ปิ้งในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ และท่านเริ่มเป็นที่รู้จักประมาณปี พ.ศ. ๒๕๑๔

กล่าวกันว่า หลวงปู่แหวนได้เป็นที่รู้จักภายหลังที่ท่านเจ้าคุณนรรัตนราชมานิต (ธมฺมวิตกโก) วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพฯ ลี้หนีพิตักขัยเมื่อ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๔ ในช่วงที่ประชาชนกำลังพูดถึงเรื่องท่านเจ้าคุณนรฯ อยู่ นั่นก็มีข่าวแพร่ออกมาว่า “ท่านเจ้าคุณนรฯ กล่าวว่า มีพระอริยะองค์หนึ่งอยู่ทางภาคเหนือ” ไม่ทราบข่าวข่าวนี้มาจากไหน และใครได้ยืมท่านเจ้าคุณนรฯ พูด ทำให้หลายคนพากันเสาะหาพระอริยะองค์นั้น ต่อมาก็มีข่าวว่า พระอริยะองค์ที่ท่านเจ้าคุณนรฯ กล่าวถึง คือหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ แห่งดอยแม่ปิ้ง นั่นเอง

และในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ปีเดียวกันนั่นเอง ก็มีคณะทหารอากาศชุดของนาวาอากาศเอก เกษม งามเอก ได้มาขออนุญาตสร้างเหรียญหลวงปู่ขึ้น บางเสียงก็บอกว่า เป็นเหรียญรุ่นแรก และบางเสียงก็ว่าเป็นเหรียญรุ่นที่สองของหลวงปู่ เอาไว้ให้พวกนักนิยมเหรียญเขาถกเถียงกันก็แล้วกัน

ต่อจากนั้นก็ยังมีข่าวอีกว่า “หลวงปู่แหวนลอยอยู่บนเมฆ เครื่องบินจะชน” เรื่องเกรี้ยวกราดกันพักใหญ่ ทำให้ชื่อเสียงหลวงปู่โด่งดังขึ้นมา จนใครต่อใครก็พากันแห่ไปชมบารมีหลวงปู่อย่างเนืองแน่นทุกวัน คณะทัวร์ทุกคณะที่ไปเชียงใหม่ จะต้องมีการชมดอยสุเทพ พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ แลมีวัดดอยแม่ปิ้ง อยู่ด้วยเสมอ นับเป็นสถานที่ยอดนิยมในสมัยนั้น

หลวงปู่เป็นพระดังแห่งยุค

หลวงปู่แหวนท่านท่องเที่ยวธุดงค์อยู่ตามป่าเขาลำเนาไพรอยู่นานกว่า ๕๐ ปี ประชาชนทั่วไปจึงไม่รู้จักท่าน เพิ่งจะมาได้ข่าวคราวและรู้จักหลวงปู่ก็ประมาณปลายปี ๒๕๑๖ เมื่อหนังสือพิมพ์นำประวัติและเรื่องราวอภินิหารต่างๆ ของหลวงปู่ออกเผยแพร่

ในหนังสือพระธาตุปาฏิหาริย์ของนิตยสารโลกทิพย์ ได้นำลงเรื่องคำบอกเล่าของหลวงพ่อฤๅษีลิงดำ วัดท่าซุง จังหวัดอุทัยธานี เกี่ยวกับเรื่องราวของหลวงปู่แหวนตอนที่ท่านเริ่มตั้ง ผู้เขียนขอคัดลอกนำมาเสนอต่อต่อไปนี้

“...หลวงพ่อฤๅษีลิงดำ เล่าว่า มีทหารอากาศขับเครื่องบินเหาะข้ามวัดดอยแม่ปั๋งไป นักบินคนนั้นตกใจจนหุนตาเหลือก เพราะพบหลวงปู่ผู้เฒ่านั่งอยู่บนก้อนเมฆขวางทางบินอยู่ ต้องรีบบังคับเครื่องหลบตาลีตาเหลือก ขาบินกลับก็พบหลวงปู่องค์เดิมอยู่บนก้อนเมฆอีก เมื่อนำเครื่องบินร่อนลงสนามแล้ว นักบินนายนั้นได้ไปกราบนมัสการเจ้าคณะเชียงใหม่ เรียนถามว่า “ที่เชียงใหม่มีพระองค์ไหนดีบ้างที่มีปาฏิหาริย์พิเศษ”

เจ้าคณะจังหวัดบอกว่า “เห็นมีอยู่องค์หนึ่ง คือ หลวงปู่แหวน วัดดอยแม่ปั๋ง หรือ ดอยสิมม่วง” (ปั๋ง ภาษาเหนือแปลว่า สิมม่วง) เพื่อจะพิสูจน์ดูให้เห็นกับตา เมื่อไปถึงวัด ก็พบว่า มีผู้คนมากมายจากสารทิศต่างๆ มารอพบหลวงปู่แหวนเต็มวัดไปหมด

ปกติหลวงปู่แหวนไม่ยอมออกมาพบปะผู้ใดง่ายๆ แม้แต่งานฉลองอายุครบรอบของท่าน ที่คณะศิษยานุศิษย์ตลอดจนผู้ที่เคารพเลื่อมใสจากทั่วทุกสารทิศหลังไหลไปจัดงานขึ้น ผู้คนแน่นวัดมีดฟ้ามีวดิน ฆราวาจอดเต็มดอยไปหมด หลวงปู่แหวนก็ไม่ยอมออกมาจากห้องให้สร่งน้ำ หรือให้กราบสักการะ แจกของชำร่วย อย่างงานวันเกิดของพระเถระอื่นๆ หลวงปู่แหวนยังคงเก็บตัวอยู่แต่ในห้องและหนีคนอย่างอุปนิสัยแต่เดิมของท่าน ท่านจะออกมาจากห้องเป็นปกติก็เฉพาะเวลานั้นจ้งหันเช้า และเจริญพระพุทธรูปค้ำเท่านั้น

ทหารอากาศนายคนนี่ไปตอนเช้า พอได้เวลาหลวงปู่แหวนออกจากห้องมาฉันอาหารเช้า ก็จ้องมองด้วยความตะลึง จำได้ทันทีว่าพระผู้เฒ่าองค์นี้จริงๆ ที่เขาพบบนก้อนเมฆขณะขับเครื่องบินผ่านดอยแม่ป๋องไป เขาจึงแหวกผู้คนเข้าไปกราบนมัสการแทบทำหลวงปู่แหวนด้วยความเคารพเลื่อมใสอย่างสูงสุด น้ำตาไหล ปลาบปล้ำใจตื่นตันใจที่ตนได้มีบุญได้พบเห็นตัวจริงของหลวงปู่แหวน...”

นี่แหละครับ เป็นเหตุการณ์หนึ่งที่ทำให้ผู้คนทั่วทุกสารทิศหลังไหลมากกราบหลวงปู่แหวน แห่งวัดดอยแม่ป๋อง ทำให้ท่านเป็นพระดังแห่งยุค

พระมหากษัตริย์คุณ

นับแต่โบราณกาลมาจนถึงยุคปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่ายังไม่มีพระคณาจารย์รูปใดที่ได้รับพระมหากษัตริย์คุณเท่าหลวงปู่แหวนในระหว่างที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ นอกเหนือจากการเสด็จพระราชดำเนินถึงวัดดอยแม่ปิ้ง เพื่อนมัสการและสนทนาธรรมกับหลวงปู่หลายครั้งหลายคราแล้ว ยังได้รับพระมหากษัตริย์คุณจัดสร้างสิ่งมงคลโดยใช้รูปของหลวงปู่นำมาแจกในพระราชพิธีสำคัญ

หลวงปู่แหวนจึงเป็นพระสงฆ์องค์แรกในประเทศไทยที่ได้รับพระมหากษัตริย์คุณอย่างสูงส่ง และนอกจากสิ้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์แล้ว สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณฯ ได้ทรงพระกรุณาเสด็จเยี่ยมหลวงปู่อยู่เนืองๆ

ข้าราชการผู้หนึ่ง ได้เปิดเผยถึงหลวงปู่กับสิ้นเกล้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ว่า ภายหลังจากที่ข่าวพระองค์ทรงประชวรและประทับที่เชียงใหม่แล้ว หลังจากนั้นก็ได้เสด็จดอยแม่ปิ้ง หลวงปู่แหวนได้ทูลต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ตอนหนึ่งว่า **“พระองค์นั้นแม้แต่ห้วงคนอื่น ไม่ห้วงพระองค์เองเลย”** เมื่อได้ฟังหลวงปู่กล่าวเช่นนั้น สิ้นเกล้าฯ ทรงพระสรวลด้วยความพอพระทัย

มีข่าวอีกครั้งหนึ่งว่า สมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระประชวรและประทับรักษาพระองค์ที่เชียงใหม่นั้น ข้าราชการผู้หนึ่งได้นำเฮลิคอปเตอร์มานิมนต์

หลวงปู่ให้ไปที่พระตำหนักเพื่อแผ่พลังจิตช่วยรักษาอาการประชวรของพระองค์ท่าน หลวงปู่ท่านปฏิเสศการนิมนต์ และได้บอกว่า “อยู่ที่ไหน เขาก็ส่งใจไปถึงพระองค์ได้ ก็ส่งไปทุกวันอยู่แล้ว”

หลวงปู่แหวนท่านตั้งสัจจะอธิษฐานว่า แม้ท่านจะเจ็บป่วย ก็ไม่ยอมไปรักษาที่โรงพยาบาล แต่ในช่วงท้ายของชีวิต เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ อาราธนา ท่านจึงยอมทำตาม และบอกว่าในฐานะประชาชน หลวงปู่จึงไม่กล้าขัดพระราชประสงค์ได้

ความศรัทธาของประชาชน

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ท่านเป็นตัวอย่างสมณะที่เจริญตามรอยแห่งเบื้องพระยุคลบาทขององค์พระศาสดาอย่างมุ่งมั่น มอบชีวิตถวายจิตใจเพื่อรับใช้พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านบำเพ็ญเพียรทางวิปัสสนากรรมฐานอย่างเด็ดเดี่ยวแน่วแน่เพื่อความหลุดพ้นจากโลกียภูมิเข้าสู่โลกุตระภูมิเป็นแดนพ้นทุกข์อย่างแท้จริง

หลวงปู่แหวนท่านสละสิ้นทุกอย่างมุ่งบำเพ็ญสมณธรรมอย่างเดียว ท่านหลีกเลี่ยงตนเองออกสู่ทางสันโดษตลอดระยะยาวนานกว่า ๕๐ ปี ต้องฝ่าฟันอุปสรรคและความทรมานนานาประการ ไม่ว่าจะเป็นความทุรกันดาร โรคภัยไข้เจ็บ และความอดอยากหิวโหย แม้ร่างกายจะเหน็ดจากธรรมชาติเหล่านี้ไม่พิน แต่จิตท่านไม่ติดอยู่ในสภาพทุกข์เหล่านั้น ท่านละวางทุกอย่างได้อย่างแท้จริง ดีก็ไม่ติด ไม่ดีก็ไม่ติด

หลวงปู่ขณะดำรงชีวิตอยู่ ท่านอยู่ด้วยความเมตตาเพื่อการสงเคราะห์สัตว์โลกอย่างแท้จริง ใครจะเอาประโยชน์อะไรจากท่านได้ ท่านไม่เคยขัดข้อง ตราบใดที่ไม่ผิดวินัย ท่านอนุโลมตามเสมอ

ด้วยเหตุนี้ สาธุชนที่ศรัทธาในหลวงปู่จึงได้หลั่งไหลไปทั่วตอถอยแม้นิ่ง จุดประสงค์อย่างอื่นที่นอกเหนือจากการได้กราบได้เห็นได้ทำบุญกับองค์ท่านแล้ว ส่วนใหญ่ต้องการให้หลวงปู่พาห้วให้บ้าง ต้องการได้น้ำมนต์บ้าง ต้องการดีเพื่อความมีโชคลาภ ความเป็นสิริมงคล รวมทั้งต้องการให้หลวงปู่แผ่พลังจิตเพื่อปลุกเสกวัตถุ

มงคลต่างๆ เพื่อความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ท่านก็อนุโลมทำให้ด้วยความเมตตา ใครจะรับอะไรได้เพียงไรขึ้นอยู่กับผู้นั้นเอง

สิ่งของที่มีผู้ขอกันมาก ได้แก่ กันยาขี้โย จีวร ไม้เท้า แม่แต่เส้นเกศา เล็บ ตลอดจน ขี้โคลนในตัวท่าน และทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับตัวท่าน ก็ถือเป็นสิริมงคลทั้งนั้น หลวงปู่ ท่านถึงกับบอกปากว่า “เฮาโกนหัวแล้ว เป็นก็ยั้งฮื้อโกน แถมจะเอาผมเฮาไปสร้างพระ อะหยัง เฮาเจ็บหัว” หลวงปู่ท่านพูดลำเนียงเหนือปณีสาน หมายความว่า เราโกนหัวแล้ว เขาก็ยังมาให้โกนอีก บอกว่าจะเอาไปสร้างพระอะไรนั่น เราเจ็บหัว แม่แต่น้ำที่ท่านอาบ ก็มีผู้ต้องการขอไปเพื่อเป็นสิริมงคล แม้ท่านสร้งน้ำเสร็จแล้ว ยังมาขอให้ท่านสร้งซ้ำอีก ท่านถึงกับพูดว่า “เฮาหนาวจะตาย เป็นก็ยั้งฮื้อเฮาอาบน้ำอีก”

นอกจากนี้ ยังมีคนไปรุ่มขี้ดุกขี้โคลนตามเนื้อตามตัวท่าน ชัดแล้วชัดอีก หรือ ตัดเล็บของท่าน ตัดแล้วตัดเล่า เพื่อจะเอาไปทำพระเครื่อง ทำวัตถุมงคลต่างๆ จนหลวงปู่ บอกว่าท่านແสบไปทั้งเนื้อทั้งตัว ดังนี้เป็นต้น เอาเป็นว่าใครมีโอกาสหยิบฉวยยื้อแย่ง อะไรจากท่าน เอาประโยชน์อะไรได้จากท่าน ต่างก็เอากันไป หลวงปู่ท่านปล่อยวางเฉย ใครจะทำอะไรก็ตามใจ

ดังนั้น ภาระหนักในการดูแลหลวงปู่ ถนอมหลวงปู่ให้อยู่กับพวกเราให้นานที่สุด จึงตกอยู่ที่หลวงปู่หนู สุจิตฺโต เจ้าอาวาส

ของดีที่หลวงปู่มอบให้

เมื่อมีผู้ไปขอของดีจากหลวงปู่แหวน ท่านจะถามกลับและให้ธรรมะเพื่อเป็นข้อคิดเตือนสติเตือนใจ ดังนี้

“ของดีอะไร อะไรคือของดี ของดีก็มีอยู่ด้วยกันทุกคนแล้ว การที่ร่างกายแข็งแรง ไม่เจ็บไข้ได้ป่วยนั้นก็ดีแล้ว การมีร่างกายแข็งแรง มีอวัยวะครบถ้วน ไม่บกพร่อง วิกฤติการ อันนี้ก็ดีแล้ว ของดีมีอยู่ในตน **ไม่รู้จะไปเอาของดีที่ไหนอีก สมบัติของดีจากเจ้าพ่อเจ้าแม่ให้มาก็เป็นของดีอยู่แล้ว มีอยู่แล้วทุกคน จะไปเอาของดีที่ไหนอีก** ของดีก็ต้องทำให้มันเกิดมันมีขึ้นในจิตใจของตน ความดีอันใดที่ยังไม่มีก็ต้องเพียรพยายามทำให้เกิดให้มีขึ้นนี้แหละของดี ของดีมีอยู่แล้วในตัวของเราทุกๆ คน มองให้มันเห็น หาให้มันเห็นภายในตนของตนนี้แหละจึงใช้ได้ ถ้าไปมองหาแสวงหาของดีภายนอกแล้วใช้ไม่ได้

ศีล ธรรม นี้แหละคือของดี **ศีล** คือการนำความผิดความชั่วออกจากกาย ออกจาก วาจา **ธรรม** ก็คือความดีที่ป้องกันไม่ให้ความผิดความชั่วเกิดขึ้นในกาย วาจา ใจ ทั้ง ศีล ทั้ง ธรรม ก็อันเดียวกันนั่นแหละ แต่เราไปแยกสมมติเรียกไปต่างหาก **กาย วาจา ใจ ของเรานี้เป็นที่ตั้งของธรรม เป็นที่เกิดของธรรม เป็นที่ดับของธรรม ความดีก็เกิดจากที่นี่ ความชั่วก็เกิดจากที่นี่ สวรรค์ก็เกิดจากที่นี่ นรกก็เกิดจากที่นี่** เราจะรักษาศีล ภาวนา ให้ท่าน ก็ต้องอาศัยกาย วาจา ใจ นี้เป็นเหตุ เราจะทำความผิด ความชั่ว ไปนรกอเวจี ก็ต้องอาศัยกาย วาจา ใจ นี้เป็นเหตุ เราจะรักษาศีล ทำสมาธิ ภาวนา ให้เกิดปัญญา ทำมรรค ผล นิพพาน ให้แจ้ง ให้เกิดขึ้น ก็ต้องอาศัยกาย วาจา ใจ นี้ เป็นเหตุ”

นี่แหละครับ ของดีที่หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ มอบไว้ให้แก่พวกเราได้นำไปพิจารณา ไตร่ตรองดู

เรื่องเครื่องรางของขลัง

เรื่องเครื่องรางของขลังหรือวัตถุมงคล ที่พวกเราเสาะแสวงหามาไว้ครอบครองนั้น หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ท่านให้ความเห็นดังนี้

หลวงปู่พูดอยู่เสมอว่า “คนเรานี้แปลก เอาของจริงคือธรรมะให้ไม่ชอบ ไปชอบเอา วัตถุภายนอกกันเสียหมด ที่พึ่งที่ประเสริฐคือพระรัตนตรัยนั้นประเสริฐอยู่แล้ว แต่กลับไม่สนใจ พวกกันไปสนใจแต่วัตถุภายนอก จึงอาจกล่าวได้ว่าเมื่อคนเราไม่สามารถจะเอาคุณพระรัตนตรัยมาเป็นที่พึ่งของตนได้ เพราะอินทรีย์ยังอ่อนอบรมมา ยังไม่เข้าถึงเหตุผล จะถือเอาวัตถุภายนอก เช่น พระเหรียญ ซึ่งเป็นรูปเหรียญ รูปแทนของ พระพุทธเจ้านั้นก็ดีเหมือนกัน ถ้าผู้ไม่รู้ความหมายของวัตถุนั้นๆ”

หลวงปู่ท่านให้ข้อคิดในทางธรรมะว่า “วัตถุมงคลเหล่านั้น หากจะนำไปป้องกันตัว ถ้ากรรมมาตัดรอนแล้วป้องกันไม่ได้ ไม่ว่าสิ่งไหนจะไปต้านทานอำนาจของกรรมนั้น ไม่มี แต่ถ้าผู้รู้ความหมายในวัตถุนั้นๆ ว่า เขาสร้างขึ้นมากส่วนมาก เขาใช้สัญลักษณ์ของผู้ที่ทำแต่ความดี การมีวัตถุมงคลไว้ติดตัวก็มีไว้เป็นเครื่องเตือนสติปัญญาของตนเองไม่ให้ประมาทในการกระทำของตน ต้องทำแต่ความดีเสมอ เพราะโลกเขาบูชา นับถือแต่คนดี เรามีของดีอยู่กับตัวก็ต้องทำแต่ความดีอย่างนี้แล้ว ก็นับว่าผู้รู้ได้ประโยชน์จากวัตถุมงคลนั้นๆ”

คาถาปลุกเสก

เมื่อลูกศิษย์มีความสงสัยและถามหลวงปู่ว่า “พระก็ดี เหริญก็ดี ที่หลวงปู่ทำพิธี
แผ่เมตตาให้ มีคนนิยมกันว่าดีอย่างนั้น ดีอย่างนี้หลวงปู่ปลุกเสกด้วยคาถาอะไร”

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ จะตอบข้อสงสัยเช่นนี้ว่า ที่กล่าวว่าแผ่เมตตาวิตุมงคลนั้น
ท่านไม่เคยปลุกเสกพระอะไรเลย เคยแต่สวดสรรเสริญคุณพระรัตนตรัยเท่านั้น แล้ว
ตั้งสัจจะอธิษฐานให้เกิดสิริมงคลแก่ผู้ที่นับถือกราบไหว้บูชา จะอธิษฐานเพียงเท่านั้น
ไม่มีคาถาสำหรับเสกให้ขลังอย่างนั้นอย่างนี้แต่อย่างใด

ความเห็นเกี่ยวกับพิธีพุทธภิเษก

เกี่ยวกับการจัดพิธีปลุกเสกพระที่เรียกว่า พุทธภิเษก ที่จัดกันอยู่ทั่วไปทั้งเป็นการราษฎร์ ทั้งเป็นการหลวง นั้น หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ให้ความเห็นในพิธีการนี้ว่า ถ้าเราเข้าใจว่าพิธีพุทธภิเษกเป็นการปลุกเสกวัตถุที่เราสร้างขึ้นให้เป็นเครื่องหมายแทนองค์พระพุทธรูปเจ้านั้น ถือว่าเป็นการเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง ไม่ตรงตามความเป็นจริง

หลวงปู่ให้เหตุผลว่า พระพุทธรูปเจ้านั้นเป็นพระตั้งแต่เรายังไม่เกิด พระองค์เป็นพระพุทธรูปมาก่อนเราเป็นพันๆ ปีแล้ว ถ้าใครไปปลุกเสกวัตถุให้เป็นพระพุทธรูปเจ้านั้น นับว่าผิด ดังนั้น วัตถุนั้นๆ จึงเป็นพระโดยสมบูรณ์แล้วตั้งแต่เขาสร้างเสร็จ จะไปปลุกเสกให้เป็นพระอีกไม่ได้ หลวงปู่ท่านเรียกพระพุทธรูปว่า “พระบรมรูป”

ท่านกล่าวว่า พระบรมรูปของพระพุทธรูปเจ้านั้น แม้จะทำสำเร็จขึ้นจากวัตถุใดๆ ท่านก็สำเร็จเป็นพระพุทธรูปในความหมายแล้วอย่างสมบูรณ์ เพราะวัตถุนั้นเขาสมมติเป็นสัญลักษณ์แทนองค์ของพระพุทธรูปเจ้านั้น แม้จะเป็นเพียงวัตถุ เราก็กราบไหว้บูชาได้ด้วยความสนิทใจ ไม่มีวิชาคาถาอาคมใดๆ ที่จะมาปลุกเสกพระพุทธรูปเจ้านั้นได้ เพราะวัตถุนั้นสำเร็จเป็นพระพุทธรูปตามความหมายที่เราได้สร้างขึ้นแล้ว

หลวงปู่ให้ความเห็นว่าที่เรียกกันว่า พุทธภิเษก นั้น ควรจะเรียกว่า พิธีสมโภชพระ หรือ พิธีนมัสการพระ จึงจะถูกต้องตามความเป็นจริง

หลวงปู่ผู้ไม่มีอดีตและเรื่องเหตุพิศดารพิศ

มีคำถามว่า “เมื่อหลวงปู่แหวน ท่านมาอยู่ที่เชียงใหม่แล้ว ไม่มีใครมานิมนต์ท่านกลับไปจังหวัดเลย บ้านเกิดของท่านบ้างหรือ”

มีเขียนอยู่ในหนังสือลานโพธิ์ ว่า

“...คณะญาติโยมทางจังหวัดเลยก็ต้องการนิมนต์ให้หลวงปู่กลับไปพำนักที่จังหวัดเลย คณะที่ไปนิมนต์มีพระอาจารย์ซามา หลวงปู่ตื้อ หลวงปู่ลีม แต่หลวงปู่แหวนตอบปฏิเสธ โดยท่านขอยึดเอาจังหวัดเชียงใหม่เป็นที่ปฏิบัติธรรมจวบจนวาระสุดท้ายของชีวิต...”

และอีกตอนหนึ่งว่า

“...แต่หลวงปู่เป็นผู้ซึ่งได้สละแล้วทุกอย่าง ไม่อาลัยอาวรณ์ในสิ่งใดๆ ทั้งสิ้น แม้อดีตที่ผ่านมา หลวงปู่เคยบอกกับผู้ที่เคยไปอ้อนวอนนิมนต์กลับจังหวัดเลย ว่าท่านเป็นผู้ไม่มีบ้าน ไม่มีญาติ ท่านมีแต่วัด ชีวิตของท่านได้ถวายเพื่อพระพุทธศาสนา โดยสิ้นแล้ว ท่านไม่มีอดีต ไม่มีอนาคต นอกจากปัจจุบัน **หลวงปู่มักจะสอนให้คนรู้จักคิดว่า ไม่ควรจะอาวรณ์แต่ในอดีต ควรจะนึกถึงแต่ปัจจุบัน และวางแผนงานในอนาคต ชีวิตจะได้ก้าวหน้าและรุ่งเรือง...**”

อีกคำถามหนึ่งมีว่า “ถ้าเช่นนั้นหมายความว่า หลวงปู่แหวนท่านตัดขาดจากญาติพี่น้องโดยสิ้นเชิงใช่ไหม”

ขอให้ท่านผู้อ่านได้พิจารณาเอาเองจากบทความต่อไปนี้ ซึ่งเป็นจดหมายของ คุณมนตรี งามศิริ ลูกหลานหลวงปู่แหวน เขียนในขณะที่มีตำแหน่งเป็นเกษตรอำเภอ เชียงคาน ได้นำลงในนิตยสารโพธิญาณฉบับที่ ๒๓

“...ในจดหมายบอกว่า มีลูกหลานของหลวงปู่ที่จังหวัดเลย ได้พากันไปกราบ หลวงปู่ที่วัดดอยแม่ปิ้ง เป็นการเดินทางมาเชียงใหม่ครั้งแรก ต้องถามเส้นทางคน เชียงใหม่ไปเรื่อยจึงดันดันไปถูก

คณะลูกหลานท่านนับว่าโชคดีเป็นโอกาสเหมาะจึงได้เข้ากราบหลวงปู่พอดี สมตั้งใจปรารถนา เมื่อหลวงปู่รู้ว่าเป็นลูกหลานมาจากจังหวัดเลย ท่านก็เอ่ยปากถามว่า “แม่แก่ถูกตะขาบกัดเจ็บมากหรือ” ทำเอาเหลนๆ ทั้งสามคนงุนงงยิ่ง เพราะก่อนเดินทาง มากกราบหลวงปู่ แม่ของพวกเขาถูกตะขาบกัดเอาเจ็บปวดมาก ถึงกับร้องครวญคราง ทั้งคืน ไม่ได้หลับได้นอน...”

สติปัญญาท่านแหลมคมยิ่งนัก กับเรื่องของหลวงปู่หนู

เรื่องนี้ ท่านพระครูวิบูลศีลวงค์ วัดลัมพินธวงศ์ กรุงเทพฯ ได้เล่าให้ลูกศิษย์ คณะโพธิญาณฟัง ดังนี้

“...เมื่อก่อนนี้สมัยที่ท่าน (พระครูฯ) เดินทางไปหาหลวงปู่แหวนที่วัดดอยแม่ปิ้งใหม่ๆ ระยะเวลาแรกๆ นั้น ท่านเองก็มีความรู้สึกตื่นเต้นในวัดดอยแม่ปิ้งหลวงปู่แหวนมาก แต่มาภายหลังเมื่อมีโอกาสได้สนทนาธรรมกับหลวงปู่บ่อยเข้า ท่านกล่าวว่าสติปัญญาของหลวงปู่แหวนนั้นแหลมคมยิ่งนัก ถ้าใครไปถามท่านในเรื่องที่ไม่เป็นเรื่อง ก็อาจจะโดนท่านย้อนจนพูดไม่ออกบอกไม่ได้ทีเดียว

ท่านพระครูฯ เอง ก็เคยโดยหลวงปู่ท่านย้อนเอาบ่อยๆ หรือแม้แต่หลวงปู่หนู สัจจิตโต เอง ก็โดนหลวงปู่ย้อนเอาบ่อยๆ เหมือนกัน แต่ทั้งหลวงปู่แหวนและหลวงปู่หนูนี้ เหมือนดังกับจระูที่กันอยู่ในเชิงสติปัญญา ถ้อยที่ถ้อยย้อนกันไปย้อนกันมา

ก่อนหน้านี้หลวงปู่หนูจะไปรับหลวงปู่แหวนจากบ้านปงมาอยู่ที่วัดดอยแม่ปิ้ง หลวงปู่แหวนท่านบอกเอาไว้ว่า ท่านจะขอยู่ภาวนาเงียบๆ องค์กรเดียว โดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับใครทั้งสิ้น และภาระต่างๆ อย่าเอามาให้ท่าน เมื่อตกลงกันดังนี้แล้ว หลวงปู่ผู้เฒ่าท่านจึงยินยอมมาอยู่พำนักภาวนาที่วัดดอยแม่ปิ้งแห่งนี้ เวลาล่วงผ่านไป ชื่อเสียง

เกียรติคุณของหลวงปู่ผู้เฒ่าโด่งดังออกไป ผู้คนทั้งใกล้และไกลพากันเดินทางไปหา หลวงปู่ที่วัดดอยแม่ปิ้งอย่างเนืองแน่น หลวงปู่ผู้เฒ่านั้น แม้ว่าสังขารร่างกายของท่าน จะไม่แข็งแรงดีนัก แต่ท่านก็อุตส่าห์เดินจากกุฏิออกมาให้สาธุชนได้พบได้นมัสการ ทุกวันทั้งเช้าและกลางวัน แต่ก็ยังไม่เพียงพอ

หลวงปู่แหวนนั้น ท่านมีข้อตกลงกับหลวงปู่หนูอยู่ว่า ท่านจะขอยุ่อย่างพระ ผู้ปฏิบัติธรรม แต่เมื่อเวลาคณะศรัทธาที่ไปพบท่านต่างก็วุ่นวายจะต้องขอไปกราบบน หลังเท้าของท่านบ้าง คนโน้นก็จะจับจีวรของท่านมาเช็ดหน้าบ้าง คนนี้ก็จะต้องดึงมือท่านมา ลูบศีรษะของตัวเองบ้าง ทำให้เกิดความโกลาหล จนหลวงปู่ท่านเซล้มก็หลายครั้งหลายหน เวลาหลวงปู่แผ่เมตตาให้แล้ว ไปรับเอาของคืนก็แย่งชิงกันจนข้าวของหายก็มี

ลักษณะเช่นนี้เป็นความวุ่นวายที่หลวงปู่ท่านปรารถนาอยู่เสมอ หลวงปู่จึงจำกัด ตัวเอง พอเสร็จกิจที่ต้องทำข้างนอกแล้ว ก็ปิดประตูใส่กลอน ห้ามใครเข้าไปอีก ชาวคณะที่ต่างก็เดินทางไปหาท่านถึงวัดดอยแม่ปิ้ง เมื่อไม่ได้พบท่าน ก็วุ่นวายทะเลาะ กันเอง แล้วก็ต้องไปหาหลวงปู่หนูให้กราบนิมนต์หลวงปู่ออกมาจากกุฏิ ระยะเวลาๆ หลวงปู่ก็ออกมาทุกครั้ง แต่เมื่อท่านต้องออกมาทั้งวัน เตียวออก เตียวออก โดยไม่มี เวลาภาวนาทำกิจของท่านเลย หลวงปู่แหวนจึงทวงคำพูดเอากับหลวงปู่หนูว่า **“ที่สัญญา กันไว้ นั้น เราจะมาอยู่ภาวนาปฏิบัติธรรมนะ ไม่ได้มาอยู่เพื่อวุ่นวายอย่างนี้”** แล้ว หลวงปู่ผู้เฒ่าก็เข้าห้องปิดประตูใส่กลอน ไม่ต้อนรับใครๆ แม้แต่หลวงปู่หนู เพราะ ผิดสัญญา

ชาวคณะที่ไปถึงวัดดอยแม่ปิ้งติดต่อหลวงปู่หนูแล้ว แต่หลวงปู่ท่านไม่ยอม ออกมาให้พบก็โกรธจัด บริภาษกันทันทีว่า หลวงปู่หนูเป็นทศกัณฐ์ เป็นยักษ์เป็นมาร อย่างนั้นอย่างนี้บ้าง บางรายถึงขนาดพกมีดพกปืนพกออาวุธขึ้นไปบนดอยจะทำร้าย หลวงปู่หนูท่าน อย่างนี้ก็มี เป็นอยู่เช่นนี้บ่อยครั้งเข้า ผู้ที่เข้าใจเรื่องนี้ดีต่างก็พยายาม ช่วยอธิบาย ช่วยตักเตือน ช่วยแก้ไข ไม่ให้เกิดเป็นบาปเป็นกรรมกับผู้ที่ปากไวใจไว ทั้งหลาย แต่ไม่ได้ผล เพราะคนเรามากจะคิดถึงประโยชน์ของตัวเอง เข้าข้างตัวเองโดย

ไม่มองความเดือดร้อนของคนอื่น บางคน บางคณะ แม้ว่าจะมีบุญได้พบได้กราบหลวงปู่
แล้วก็ยังอุตส่าห์ทำให้เกิดกรรมให้เป็นรอยต่างในดวงใจของตัวเองเสียอีก

โดยสรุป หลวงปู่หนูท่านโดนเรื่องการถูกด่า ถูกว่า ถูกโจมตี จนซาชิน ท่านโดนมาก
ชนิดที่ยากที่ใครจะทนทานได้ นับว่าหลวงปู่หนูได้บำเพ็ญชั้นดีบารมีมากเกินกว่าที่จะ
มีใครสร้างได้อย่างท่านทีเดียว...”

รายงานการอาพาธและมรณภาพของหลวงปู่

สรุปย่อมาจากรายงานของแพทย์ที่ถวายการรักษาหลวงปู่ มีดังนี้

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เริ่มอาพาธในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ เมื่อท่านมีอายุ ๙๐ ปี ซึ่งอยู่ในวัยชรามากแล้ว เริ่มต้นเมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม เวลา ๓ นาฬิกา หลวงปู่ไหว้พระสวดมนต์ตามปกติ ตอนลุกขึ้น ท่านเสียการทรงตัว เซไปแล้วล้มลง เกิดรอยช้ำที่แขนและไหล่ซ้าย เป็นผลให้สุขภาพของท่านทรุดลงเรื่อยมา

๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ ท่านท้องร่วงอย่างแรง มีไข้ ร่างกายอ่อนเพลีย

๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ เวลา ๑๖.๔๐ น. หลวงปู่ล้มขณะที่ลุกขึ้นจะไปห้องน้ำ ลีซ้างด้านซ้ายไปถูกโคมตะเกียงน้ำมันก๊าด มีรอยแผลถลอกและรอยช้ำของผิวหนังด้านซ้าย แขนซ้ายได้รับบาดเจ็บ มีอาการแทรกซ้อนตามมา คือปัสสาวะไม่ออก ถ่ายอุจจาระลำบาก

ขณะหลวงปู่อาพาธอยู่นั้น ท่านมักจะสงบจิตเข้าอยู่ภายในเกือบตลอดเวลาตลอดคืน ดูอาการภายนอกของท่านจึงดูเหมือนว่าจะหมดหวังเอาทีเดียว บางครั้งท่านไม่ยอมพูดไม่ยอมฉันเลยเป็นเวลาหลาย ๆ วัน ถึงเวลาฉันอาหาร ฉันยา ฉันน้ำ ปุ่กท่านขึ้นมา ท่านลุกขึ้นนั่งแต่จิตท่านยังอยู่ในความสงบ เวลาบ้วนอาหารใส่ปาก อาหารก็ค้างอยู่ในปากเช่นนั้นเองเพราะท่านไม่เคี้ยว เอน้ำให้ดื่ม เายาให้ฉัน ก็เหมือนกัน

ตาของท่านล้มค้างอยู่ไม่กระพริบ ดูเหมือนไม่มีชีวิตชีวา ทั้งนี้เพราะท่านยังไม่ถอนจิตจากความสงบภายในออกมารับอารมณ์ภายนอก

ล้มครั้งที่สอง เมื่อ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๒ ทางวัดจัดให้มีงานผูกพัทธสีมา พระอุโบสถ เวลา ๑๐.๐๐ น. ขณะยืนครองผ้า พอเอี้ยวตัวจะเดิน ขาของหลวงปู่ไปสะดุดชายจีวร สูดวิสัยที่คณะศิษย์จะรับไว้ทัน ท่านล้มลงทำให้เจ็บซี่โครง เจ็บบั้นเอว เจ็บกระดูกสันหลัง ลุกขึ้นไม่ได้ หมอต้องใส่เฝือกให้หลวงปู่ต้องนอนอยู่กับที่ ๑ เดือน จึงหายเป็นปกติ **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จเยี่ยมหลวงปู่เป็นการส่วนพระองค์**

อาพาธหนักในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ อายุ ๙๖ หลวงปู่ล้มครั้งที่สาม เมื่อ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๖ ประสบอุบัติเหตุล้มพาดพื้นห้องน้ำในกุฏิ เป็นเหตุให้กระดูกบริเวณตะโพกซ้ายร้าว มีอาการนำวิตก แพทย์จึงนำท่านเข้ารับรักษาที่โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ ด้วยการผ่าตัดด่วน ด้วยการเปลี่ยนกระดูกตะโพกขวาซึ่งแตก ๓-๔ เลี่ยงต้องใช้หัวกระดูกเหล็กใส่แทน อยู่โรงพยาบาล ๒ สัปดาห์ แล้วกลับบ้าน

๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๖ อาการของหลวงปู่ทรุดหนัก มีอาการอ่อนเพลียมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เสด็จเยี่ยมอาการที่วัด

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ หลวงปู่มีอาการขาดโลหิตไปเลี้ยงที่สมอง คณะแพทย์ได้นิมนต์หลวงปู่เข้ารับรักษาอาการที่โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ ตั้งแต่วันที่ ๒๖ มีนาคม โดยหลวงปู่เป็นคนไข้ประเดมิตีกสุจินโณ จากการตรวจสอบมองด้วยเครื่องเอ็กซเรย์คอมพิวเตอร์ พบเนื้อสมองด้านขวาส่วนหนึ่งไม่ทำงาน เนื่องจากโลหิตไม่ไปหล่อเลี้ยงสมองส่วนนั้น แพทย์ให้การรักษาจนอาการดีขึ้น และได้กลับบ้านวันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๗ **อาพาธหนักอีกเมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๕๒๗** วันที่ ๒๗ ธันวาคม หลวงปู่มีอาการไข้และท้องเดิน แพทย์ต้องให้น้ำเกลือทางเส้นเลือด แต่ต้องเจาะใหม่หลายครั้ง เพราะเส้นเลือดแตก

วันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๘ เวลา ๑๖.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามมกุฎราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ เสด็จเยี่ยมหลวงปู่ที่วัดดอยแม่ปิ้ง

วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๘ เวลา ๑๖.๒๐ น. สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จเยี่ยมหลวงปู่ที่วัด

เข้าโรงพยาบาลครั้งสุดท้าย วันที่ ๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๘ หลวงปู่มีอาการไข้สูง อุจจาระสีดำ เข้าใจว่าเป็นเพราะโลหิตออกในทางเดินอาหาร คณะแพทย์นำหลวงปู่เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลมหाराช นครเชียงใหม่

วันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๘ เวลา ๑๖.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ทรงเยี่ยมอาการอาพาธของหลวงปู่

วันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๘ หลวงปู่มีอาการอาเจียนขณะฉันอาหาร ไอและหอบ ต้องให้ออกซิเจนช่วยหายใจ แพทย์ได้ผ่าตัดท้องใช้สายยางสอดเข้าไปในกระเพาะ เพื่อให้อาหาร ใช้เวลาผ่าตัด ๒ ชั่วโมง **หลังจากนั้น หลวงปู่ได้อาพาธตลอดมา และถึงมรณภาพในที่สุด เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ เวลา ๒๑.๕๓ น. ณ โรงพยาบาลมหाराช นครเชียงใหม่ สิริรวมอายุของหลวงปู่ได้ ๙๘ ปี ๕ เดือน ๑๖ วัน**

สำหรับพิธีศพที่ทางราชการจัดถวายหลวงปู่ นั้น เบื้องต้นในช่วงเช้าของวันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้จัดให้ประชาชนทั่วไปเข้ารดน้ำศพที่ศาลาอ่างแก้ว บริเวณมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในช่วงบ่าย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานอาบน้ำศพ หลังจากนั้น ได้อัญเชิญศพหลวงปู่ไปตั้งเพื่อบำเพ็ญกุศลที่วัดดอยแม่ปิ้ง เพื่อรอพระราชทานเพลิงศพต่อไป

พระธรรมเทศนา

พระสุจินฺโธ หลวงปู่แหวน

ปัจจุบันธรรม

เอามรรคที่เกิดขึ้นจากกายจากใจ น้อมเข้ามาหาตน น้อมเข้ามาในกาย น้อมเข้ามาในใจ ให้มันรู้แจ้งเห็นจริงในใจนี้แหละ อย่าไปยึดไปถือเอาที่อื่น

ถ้ารู้ตามแผนที่ปริยัติธรรม ไปยึดไปถือเอาสิ่งต่างๆ ไปตามแผนที่ปริยัติธรรมต่างหาก ต้องน้อมเข้ามาหากาย ต้องน้อมเข้ามาหาใจ ให้มันแจ้งอยู่ในกายนี้ ให้มันอยู่ในใจนี้ มันจะหลงจะเขวไปอย่างไรก็ตาม พยายามดึงเข้ามาจุดนี้ น้อมเข้ามาหากายนี้ น้อมเข้ามาหาใจนี้ เอาใจนี้แหละนำออก ถ้าเอามากบางที่มันก็เขวก็ลืมนไป น้อมเข้ามาหากาย น้อมเข้ามาหาใจนี้ มีเท่านั้นแหละหลักของมัน ถ้าออกจากกายใจแล้ว มันเขวไปแล้ว หลงไปแล้ว น้อมเข้ามาสู่กายสู่ใจแล้วก็ได้หลักใจดี ธรรมะก็คือการรักษากายรักษาใจ น้อมเข้ามาหากายน้อมเข้ามาหาใจนี้แหละ

ศีลตั้งอยู่ในกายนี้แหละ ตั้งอยู่ในวาจานี้แหละ และตั้งอยู่ในใจนี้แหละ ให้น้อมเข้ามาที่มันจึงรู้ ตั้งหลักได้ ถ้าส่งออกไปจากนี้มันมักหลงไป เอาอยู่ในกายในใจนี้ น้อมเข้ามาสู่อันนี้ นำหลงนำลืมนออกไปเสีย เอาให้เป็นปัจจุบัน เอาจิตเอาใจนี้ละวาง ถอดถอนออก ทางกายก็น้อมเข้ามาให้รู้แจ้งทางกาย น้อมเข้ามาหาใจของตนนี้ให้มันแจ่มแจ้ง ถ้าไปยึดถือเอาอย่างอื่นมันเป็นเพียงสัญญาความจำ น้อมเข้ามาสู่แจ้งในใจของตนนี้ รู้แจ้งในกายของตนนี้ นอกจากนี้เป็นแต่เพียงอาการของธรรม

ยกขึ้นสู่จิต น้อมเข้ามาหาจิตหาใจนี้ ความโลภ ความหลง ความโกรธ กิเลส ตัณหา มันเกิดขึ้นที่นี้แหละ ต้องน้อมเข้ามาสู่จุดนี้ ถ้าน้อมเข้ามาหาจุดอื่นเป็นแผนที่

ปรียัติธรรม รู้กายรู้ใจแจ่มแจ้งแล้วนอกนั้นเป็นแต่อาการ บางทีไปจับไปยึดสิ่งนั้น
สิ่งนี้มันก็หลงไป ทำให้มันแจ่มอยู่ในกายแจ่มอยู่ในใจ มีสติสัมปชัญญะ สติสัมโพชฌงค์
สัมมาสติ ก็อันเดียวกันนี้แหละ ให้พิจารณาอยู่อย่างนี้ อาศัยความเพียรความหมั่น

คำว่า **สติ ก็รู้ในปัจจุบัน สัมปชัญญะ รู้ในปัจจุบัน รู้ในตน รู้ในใจเรา** นี้แหละ
รู้ในปัจจุบัน รู้ละความโลภ ความโกรธ ความหลง ราคะ กิเลส ตัณหา เหล่านี้
ละออกให้หมด ละออกจากใจ ละอยู่ตรงนี้แหละ สติถ้าได้กำลังใจแล้วมันก็สว่าง

ตั้งจิตตั้งใจกำหนดเบื้องต้น คือการกำหนดจิตหรือกำหนดศีล คือ กายก็บริสุทธิ์
วาจาก็บริสุทธิ์ ใจก็บริสุทธิ์ กำหนดนำความผิดออกจากกายจากใจของตน เมื่อกาย
วาจา ใจ บริสุทธิ์ สมาธิก็บังเกิดขึ้น รู้แจ่มแจ้งไปหาจิตหาใจ กายนี้ก็รู้แจ้งในกาย
ในใจของตนนี้

สติปัญญาสี่ สติมีเพียงตัวเดียว นอกนั้นท่านจัดไปตามอาการ แต่ทั้งสี่มารวมอยู่
จุดเดียว คือเมื่อสติกำหนดรู้กายแล้ว นอกนั้น คือ เวทนา จิต ธรรม ก็รู้ไปด้วยกัน
เพราะมีอาการเป็นอย่างเดียวกัน

อาการทั้ง ๕ คือ **อนิจจัง ทั้ง ๕ ทุกขัง ทั้ง ๕ อนตตา ทั้ง ๕** เป็นของไม่ยั่งยืน
เราเกิดมาอาศัยเขาชั่วอายุหนึ่ง **อนิจจัง ทั้ง ๕ ทุกขัง ทั้ง ๕ อนตตา ทั้ง ๕** รูป เวทนา
สัญญา สังขาร วิญญาณ มันก็ลึนไปเสื่อมไป เราอาศัยเขาอยู่เพียงอายุหนึ่งเท่านั้น
เมื่อรูปขันธ์แตกสลายมันก็หมดเรื่องกัน

การประพฤติปฏิบัติในปัจจุบัน สมมติกันให้ได้ขั้นนั้นบ้างขั้นนี้บ้าง อันนั้นมัน
เป็นสมมติ แต่ **ธรรม** เช่น รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มันไม่เที่ยง มันก็เป็น
อยู่อย่างนั้น **รูป อนิจจัง, เวทนา อนิจจา, สญญา อนิจจา, สงขารา อนิจจา, วิญญาณ
อนิจจัง** มันก็เป็นอยู่อย่างนั้น เราอาศัยเขา สัญญาเราก็ไหลไปตามเวลา ดิน น้ำ ลม ไฟ
สลายจากกันแล้วมันก็ยุติลง ส่วนจิตเป็นผู้รู้ เมื่อละสมมติ วางสมมติได้แล้ว มันก็เย็น
ต่อไป กลายเป็นวิมุติ ความหลุดพ้นไป เพราะสมมติทั้งหลายวางได้แล้วก็เป็น
วิมุติ แต่ถ้าเอาเข้าจริงๆ แล้วมันมักจะหลง ถ้าเราตั้งใจเอาจริงๆ พวกกิเลสมันก็เอา

จริงๆ กับเราเหมือนกัน เพราะฉะนั้น ต้องอาศัยความหมั่นเพียรไม่ให้อ้อย ถั่วลันเตา
ก็เลสตัณหาก็ได้ มันก็จะเย็น สงบ สบาย **ถ้าจิตมันปรุงมันแต่งเป็นอดีต อนาคตไป**
เราก็ต้องเพ่งพิจารณา เพราะอดีตก็เป็นกรรมมา อนาคตก็เป็นกรรมมา จิตที่รู้ปัจจุบัน
จึงเป็นกรรมโม

อาการทั้ง ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นอนิจจัง ให้ยืนอยู่ใน
ปัจจุบันกรรม อดีต อนาคต เป็นกรรมมา กรรมโม คือเห็นอยู่รู้อยู่ในปัจจุบัน ตั้งอยู่ใน
ปัจจุบัน ไม่ได้เป็นอดีต อนาคต ดับทั้งอดีต อนาคต แล้วเป็นปัจจุบัน คือ กรรมโม ให้จิต
รู้อยู่ส่วนกลาง คือสิ่งที่ล่วงไปแล้วเป็นอดีต ยังไม่มาถึงเป็นอนาคต ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับ
ส่วนทั้งสองนั้นให้เพ่งพิจารณา คือเราอยู่ปัจจุบันกรรม มันจึงจะถูก เพราะปัจจุบันเป็น
กรรมโม นอกจากนั้นเป็นกรรมมา อดีต อนาคต

รู้ปัจจุบัน ละปัจจุบัน เป็นกรรมโม ถ้าไปยึดถืออดีตอนาคตอยู่ เท้ากับไปเก็บไป
ถือเอาของปลอม กรรมเหล่านี้เป็นปัจจัยตั้ง รู้เฉพาะตน ละเฉพาะตน วางเฉพาะตน
หมั่นเข้าหากายหาใจนี้แหละ ถ้ามันเอาอดีต อนาคต มันกลายเป็นแผนที่

แผนที่ปริยัติธรรมจำมาได้มาก ไปยึดไปถืออย่างนั้นบ้างสิ่งนี้บ้างทั้งอดีตอนาคต
ยิ่งห่างจากการรู้กายรู้ใจของเรา ความโลภ ความโกรธ ความหลง มันเป็นเชื้อของกิเลส
มันอยู่ในแผนที่ไปลาน มันไม่เดือดร้อน ถ้ามันอยู่ในใจ มันเดือดร้อน เพราะฉะนั้น
ถ้ามันเกิดขึ้นในใจ ให้เอาใจละ เอาใจวาง เอาใจออก เอาใจถอน ปัจจุบันเป็นอย่างนี้
ไม่ใช่จำปริยัติได้มาก พุดได้คล่อง เวลาเอาจริงๆ ไม่รู้จะจับอันไหนเป็นหลัก ปัจจุบันกรรม
ต้องรู้แจ้งเห็นแจ้งในกายใจของตน ละวาง ถอดถอน ในปัจจุบัน มันจึงใช้ได้ ความโลภ
ความโกรธ มันเกิดขึ้นในใจ น้อมมาแล้วละให้มันหมดราคะ กิเลส ตัณหา มันเกิดขึ้นมา
ละมันเสีย

เรื่องของสังขาร มันก็ปรุง เกิดขึ้น ดับลง เกิดขึ้น ดับลง เอารู้เฉพาะปัจจุบัน
อดีต อนาคต วางไปเสีย อดีต อนาคต เป็นกรรมมา ปัจจุบัน เป็นกรรมโม ข้อนี้
ถือให้มันๆ

การปฏิบัติเฟื่องความเพียร เร่งเข้าๆ มันก็ค่อยแจ่มแจ่มไปเอง ถ้าจิตมันเป็นอดีต อนาคต วางเสีย เอาเฉพาะปัจจุบัน การกระทำสำคัญ เวลาทำ ตั้งใจเข้าๆ ความโลภ ความโกรธ ความหลง มันมักเกิด เราต้องพิจารณาค้นเข้าหาใจ มันเกิดขึ้นมาได้ยังไง จิตมักจะเก็บอดีตอนาคตมาไว้ ทำให้เส่อ่ายไปตามอาการ ให้เอาเฉพาะปัจจุบัน ธรรมโม น้อมเข้ามาให้ได้กำลังทางด้านจิตใจ ละวางอดีต อนาคต อันเป็นส่วนธรรมเมา เฟื่องพินิจ เฉพาะธรรมโม

รักษากายให้บริสุทธิ์ รักษาวาจาให้บริสุทธิ์ รักษาใจให้บริสุทธิ์ น้อมเข้าหาใจ ให้รู้แจ้งใจนี้ กายก็ให้รู้แจ้ง เอาให้รู้แจ้งกายใจจนละได้วางได้ เฟื่องจนเป็นร่างกระดูก ทำได้อย่างนี้ก็พอสมควร เอาให้มันรู้แจ้งเฉพาะกายใจนี้ ไม่ต้องเอามาก ถ้าเอามาก มันมักไปยึดเป็นอดีตอนาคตไปเสีย ข้อนี้สำคัญ เกิดขึ้นแล้วมันก็ดับ เกิดขึ้นแล้วมันก็ดับ ตัวสัญญา

ตั้งหลักไว้ อดีต อนาคต เป็นธรรมเมา ปัจจุบัน เป็นธรรมโม ระลึก ดับ ละ วาง ในปัจจุบันจึงเป็นธรรมโม เมื่อจิตอยู่ในปัจจุบันธรรม อดีต อนาคต ถ้ามันเกิด มันก็ต้องดับลงไป

ต้องหมั่นต้องพยายามเข้าหาจุดของจริง **อดีต อนาคต ปัจจุบัน สามอย่างนี้แหละ เป็นทางเดินของจิต ความโลภ ความโกรธ ความหลง ราคะ กิเลส ตัณหา มันก็เกิดขึ้น ในใจนี้แหละ มันแสดงออกจากใจนี้ ให้น้อมเข้ามาๆ ถึงอย่างนั้นก็เลสทั้งหลาย มันก็ยังทำลายคุณความดีได้เหมือนกัน แต่ถ้ามีสติ ความชั่วเหล่านั้นมันก็ดับไป**

ตา หู จมูก เป็นเหตุ

วันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๕

ภวานากำหนดใจ ถ้ากำหนดใจได้แล้วมันจึงรู้พุทโธเป็นมรรคของใจ ถ้าภวานากำหนดจิตยังไม่ได้ มันก็แพ้กิเลส กิเลสมันอยู่ก่อน ต้องมีสติรักษาใจจึงจะดี ถ้าไม่มีสติ จิตก็จะไปเกาะเกี่ยวอันนั้นอันนี้ทั่วไป พาให้หลงไป เวลาหลงไป เช่น หลงอะไร ก็ให้ยกอันนั้นขึ้นสู่การพิจารณา ตัวอย่างกาย ให้เพ่งแยกส่วนของกายออก แต่ละส่วน เต็มไปด้วยของไม่สะอาดไหลเข้าไหลออกตลอดอยู่ทุกขณะ

การที่พิจารณาแยกแยะจนเห็นเป็นของไม่งามไม่ใช่ของง่าย ในเมื่อจิตยังแสล่ายหาอารมณ์อยู่ ต้องอาศัยความพากเพียรอดทน เมื่อจิตมีกำลังมันจึงสงบ ถ้ามันเกียจคร้านอยู่ จิตมันก็ไม่เป็นไป ตัวซีก็เกียจซีคร้านนี้แหละเป็นตัวทำให้เสีย เป็นตัวกิเลส เวลานั้นประเดี๋ยวหาวประเดี๋ยวหาว พวกนี้เป็นกิเลสทั้งนั้นแหละ ถ้าพร้อมด้วยการกระทำ จึงจะได้กำลัง ถ้าไม่พร้อมมันก็ไม่มีการกำลัง

ร่างกายของเรานั้นที่เราเห็นว่างาม ก็เพราะมีของไม่สะอาดเต็มท้องเต็มไส้อยู่ ถ้าในท้องในไส้ไม่มีอะไรเลย ลองดูชิมมันจะงามไหม ถ้าของในท้องในไส้ไหลออกหมด มันก็เหี่ยวแห้งเหลือแต่หนังหุ้มกระดูกเท่านั้น ถ้าพูดกับความจริงแล้ว ทั้งร่างกายเต็มไปด้วยของเสียทั้งหมด ถึงอย่างนั้นก็ยิ่งหลงไปว่าเป็นของสวยงาม แต่ใจมันไม่ว่าเต็มไปด้วยของไม่สะอาดหนา เราต้องภวานาพิจารณากลับไปกลับมา ทบไปทวนมาอยู่นั้นแหละ เราไปหลงของไม่งาม จับอันนั้นต่ออันนี้เลยเห็นว่างามจนติดจนหลง

การภาวนา ถ้านอนภาวนา มันเป็นการนอนไปเสีย การฉันอาหาร ถ้าฉันมากเกินไป เวลาภาวนาก็หงุดหงิดไปเสีย มันหลายเรื่องหลายราว ถ้าอะไรมันมากไป จิตมันไม่สงบ ห้ามมันไม่ฟัง อาหารมันทับ

พวกเรานอนกันอยู่ในห้องของมารดาตั้ง ๙ เดือน ๑๐ เดือน จึงจะออกมาพ้น ร้องให้อุแว่วๆ ได้ ถ้าดีใจก็หัวเราะ เสียใจก็ร้องไห้...

กามนี้เราเคยติดมาแล้วนับอเนกอนันต์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์เร่งความ เพียรจนรู้แจ้งเห็นจริง กามตัวเดียวที่ทำให้สัตว์ตาย กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา เอาเข้ากลายเป็น กามตันหน้า ภวตันตา วิภวตันใจ

เมื่อกามเหล่านี้ไปอุดไปตัน หน้า ตา ใจ แล้ว ก็เกิดความหลง ความรัก ความซัง ความพอใจก็เพราะกาม ความไม่พอใจก็เพราะกาม มันเกิดขึ้นกับใจ

ตาเป็นเหตุ หูเป็นเหตุ จมูกเป็นเหตุ เป็นเหตุแห่งความรักความซัง

ตาเป็นเหตุ เมื่อได้เห็นรูปสวย รูปงาม รูปอัปลักษณ์ น่าเกลียด น่าซัง หู เป็นเหตุ ได้ยินเสียงการประโคมขับร้องอันไพเราะ หรือเสียงนารำคาญ จมูกและใจก็เหมือนกัน ถ้าดีเป็นน่ารัก มันก็ติดก็หลง ถ้าตรงกันข้าม มันก็เกลียดก็ซัง จึงว่ามันเป็นเหตุ

การฆ่ากันก็เพราะกาม รักกันก็เพราะกาม หัวอากาศทั่วพื้นน้ำและบนบกเต็มไปด้วยกาม กามตันหน้า ภวตันหู วิภวตันใจ ถ้าจะขยายออกไปมันก็ไม่มีที่สิ้นสุดหรอกกาม เพราะความพอใจและไม่พอใจก็เกิดจากกามทั้งสิ้น พิจารณาให้ดีๆ เป็นอย่างไร มันจึงหลงไป จนกลายเป็นบ่อรับใช้ไป

ให้ตั้งสัจจะ

แสดงแก่พระภิกษุ วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๗

การปฏิบัติ เราจะเดินก็ให้ตั้งสัจจะไว้ว่า จะเดินเท่านี้เท่านั้น หรือเราจะนั่งวันหนึ่ง
คืนหนึ่ง หรือถ้าเราสู้ไม่ไหว เราก็เอาแต่พอสมควร ให้ตั้งใจจริงๆ

**กำหนดตั้งสัจจะไว้ในจิตใจ ละความมัวเมาออกให้หมด คอยกำหนดจิตเข้ามา
สู่ภายในให้ใจเบิกบาน ตั้งความสัตย์ว่าจะภาวนาเป็นเวลาเท่านี้เท่านี้ หรือถ้าจะเดิน
ก็ให้กำหนดระวังรักษาจิตใจของเราให้เข้มขึ้นเบิกบาน ไม่ปล่อยใจให้เป็นธรรมเมา
รักษาจิตใจให้ตั้งอยู่เฉพาะธรรมโม**

อย่าละความเพียรความพยายาม ให้เพียรไปติดต่อกัน จะเป็นวันหนึ่งหรือคืนหนึ่ง
ก็ได้ เช่น ตั้งสัจจะว่าจะนั่งตลอดคืนจะไม่นอนอย่างนี้ ตั้งสัจจะไว้แบบนี้เป็นการดี
ตั้งสัจจะต่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แล้วตั้งใจให้ดี คอยระวังรักษาจิตใจของเรา
นั้นแหละให้่องใสตลอดไป ให้พยายามรักษาความดี ความหมั่น ความขยัน ของเราไว้
ให้สละความเกียจคร้านออกไปเสีย

ปกติจิตของเรานี้มักจะไหลไปสู่ความเกียจคร้าน ความลุ่มหลง เราต้องพยายาม
หาอุบายมาเตือนตนอยู่เสมอด้วยความเพียร ความหมั่น ให้รักษากาย วาจา ใจ ของเรา
ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ในสิกขาวิสัย นำความผิดความชั่วออกจากกาย จากวาจา จากใจ
อาศัยความเพียรเป็นไปติดต่อดีจึงจะชนะความเกียจคร้านได้ ความมัวเมา ความประมาท

อันใดมี ก็ให้ละเสียให้วางเสีย ทำจิตใจของเราให้ตั้งอยู่ในธรรมโม พิจารณากลับไป กลับมาอยู่อย่างนี้ **ต้องอาศัยความเพียร ความหมั่น ความขยัน ไม่เช่นนั้นจิตมันจะตกไปสู่ความเกียจคร้าน**

เราต้องตักเตือนข่มขู่ ชักจูง แนะนำ จิตของเราด้วยอุบายแยบคาย ถ้าจิตใจมัน เกียจคร้าน เราต้องหาอุบายมาตักเตือน ชักจูง แนะนำ ให้มีความอาจหาญ ว่าจริง ให้เกิดความอุตสาหะ ขยันหมั่นเพียร ไม่ปล่อยให้จิตนิ่งเฉย เกียจคร้าน เราต้องละความ เกียจคร้าน ความไม่ดีของจิต ด้วยการอบรมภาวนาอย่างนี้ ถ้าเราตักเตือนชี้หน้าด้วยอุบาย อันชอบ ในที่สุดจิตก็จะฟังเหตุผล เกิดความมุมานะพยายามในความเพียร เราต้อง ข่มขู่ตักเตือนบ่อยๆ ในสมัยที่จิตนิ่งเฉยต่อความเพียร

ถ้าเราคอยประคับประคองจิตด้วยอุบายข่มขู่ตักเตือน ด้วยอุบายแยบคาย จิตย่อม จำนนต่อเหตุผล ระวังรักษาสติไว้อย่าให้หลงลืม ผีกหัดให้เกิดความรู้ความฉลาด เกิดขึ้นในจิตในใจของตน

จิตของเราถ้ามันเกียจคร้านขึ้นมา มันจะให้เรานอนท่าเดียว ถ้ามันเกิดขึ้นอย่างนี้ ขึ้นมา เราต้องหาอุบายมาข่มขู่ ตักเตือน อุบายใดที่ยกขึ้นมาชี้แจงแล้วจิตยอมเชื่อฟัง นั้นแหละคืออุบายที่ควรแกจิตในลักษณะนั้นและในขณะนั้นๆ ถ้าเราไม่ข่มขู่ชี้โทษ โดยอุบายที่ชอบ ใครเขาจะมาตักเตือนเรา

บางครั้งจิตถ้ามันเกียจคร้านขึ้นมา มันจะวางเฉยในอารมณ์ทั้งหมด ในลักษณะ เช่นนี้แหละ เราต้องหาอุบายมาทำให้จิตตื่นให้ได้ เช่น ไหว้พระสวดมนต์ หรือยกธรรม บทใดบทหนึ่งขึ้นมาพิจารณา ให้ตั้งอยู่ในความหมั่นความเพียร ในคุณงามความดี ของตน พยายามเพ่งดูในจิตในใจของเราให้ละเอียด ถ้าไม่อาศัยความขยันหมั่นเพียรไม่ได้ จิตเรานี้มันมักจะไหลไปสู่อารมณ์ต่างๆ เป็นอดีตอนาคตไป เราต้องหาอุบายมาชี้แจง ให้ตั้งอยู่ในปัจจุบันธรรม

ถ้าเราไม่หมั่นหาอุบายมาอบรมจิตแล้ว ส่วนมากจิตมักจะเกิดความเฉื่อยชา วางเฉย ดังนั้น อุบายจึงเป็นของสำคัญ ยกขึ้นสู่การพิจารณาชี้แจงให้จิตอาจหาญว่าจริง

เห็นแจ้งในจิตใจของเรา ถ้าจิตยังเกิดเกียจคร้านเท่าไร เราก็ต้องเพิ่มความพยายาม ตักเตือนโดยอุบายให้มากขึ้น ให้เท่าเทียมกัน จนเกิดความขยันขันแข็งเบิกบานผ่องใส

ให้ตั้งอกตั้งใจ ตั้งสัจจะ ตรงต่อคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ให้เกิดความ อุตสาหะวิริยะ ความพากความเพียรในภาวนา ในคุณความดี ให้ตั้งอยู่ในสิกขาวิสัย ในความหมั่นความเพียร ให้ตั้งความสัจความเพียรไว้ อย่าเป็นคนเกียจคร้าน พระพุทธเจ้าสั่งสอนเราให้ตั้งอยู่ในมรรคในผล ให้พยายามรักษาจิตรักษาใจของเรา อาศัยความองอาจกล้าหาญในความพากเพียรของเรา อย่าอ่อนแอท้อแท้ เราต้องสู้กับ ทุกสิ่งทุกอย่าง ถ้าองอาจกล้าหาญจึงจะผ่านอุปสรรคไปได้ ให้รักษาตา รักษาหู รักษาจมูก รักษากาย รักษาใจ ของตนในทุกอิริยาบถ ยืน เดิน นั่ง นอน

ปัจจุบันธรรมเป็นธรรมโม

แสดงวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

ความคิดที่เป็นอดีต อนาคต เมื่อเราคิดขึ้นมาพร้อมกัน มันก็ดับ ท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ ท่านกล่าวว่า อดีตและอนาคต มันก็อันเดียวกันนั่นแหละ ความตัวเดี๋ยวนี้แหละ อดีตและอนาคตก็อันนี้แหละ ปัจจุบันก็อันนี้แหละ แต่ปัจจุบันนี้เป็นธรรมโม อดีตอนาคตเป็นธรรมเมา

เรื่องของสังขารทั้งหลาย มันปรุง มันแต่ง มันเกิด มันดับ อยู่นี้ มันแสดง **อนิจจัง ทุกขัง อนตตา** อยู่นี้แหละ สมควรจำต้นมันไว้ **ต้นเหตุอดีตอนาคตเป็นธรรมเมา ปัจจุบันเป็นธรรมโม** จำไว้ให้แม่น น้อมเข้ามาสู่กายสัจใจของตน น้อมเข้ามาในกาย ให้รู้แจ้งเห็นแจ้งจนเห็นเป็นโครงกระดูก ธรรมทั้งหลายก็ต้องรู้แจ้งกายนี้ รู้แจ้งใจนี้ จึงจะเป็นผู้รู้

เช่น พระภิกษุผู้เดินทางขณะบิณฑบาต ภาวนาไปก็น้อมกายนี้เข้ามา น้อมเข้ามาๆ ให้มันเห็นแจ้ง เห็นจนเป็นร่างกระดูก พอไปถึงบ้านหลังหนึ่ง ไปยืนอยู่หน้าบ้านหลังนั้น ขณะเดียวกัน สามีภรรยาเจ้าของบ้านหลังนั้นแหละเกิดมีปากมีเสียงกันขึ้น ภรรยาหลบออกจากบ้านไป เดินผ่านหน้าภิกษุนั้นไป ลักครุหนึ่ง สามีก็ตอบและถามพระภิกษุว่า “พระคุณเจ้าเห็นสตรีเดินผ่านมาทางนี้บ้างไหม” พระภิกษุตอบว่า “ขณะที่ยืนอยู่ตรงนี้ไม่เห็นสตรีเดินผ่านมา มีแต่ร่างกระดูกผ่านไปเท่านั้น” ฝ่ายสามีจึงคิดในใจว่า ทำไมเราถามหาสตรี แต่พระคุณเจ้าบอกว่าร่างกระดูกเดินผ่านไป

อันนี้แหละ ท่านที่ทำได้กำหนดได้ ทำให้เกิดกำลังกายกำลังใจ เมื่อกำหนดได้เช่นนี้ ก็จะวางหมด ไม่เข้าไปข้องเกี่ยวกับเนื้อหนังมังสา เห็นแต่สักว่าร่างกระดูก มีตับ ไต ไล่ พุง อยู่ภายใน นี่แหละการพิจารณากาย พิจารณาใจ ให้รู้แจ้งเห็นแจ้งอยู่ภายในใจ อย่างนี้

ถ้าว่าตามหลักปริยัติธรรมแล้วมันมากมาย แต่ก็เอาของแก่นี่แหละกลับไป กลับมา เล่นของเก่าอยู่นี่แหละกลับไปกลับมา ไม่มีที่สิ้นสุด ต้องเอาให้แจ้งรู้รอบสังขาร เมื่อรู้รอบสังขารทั้งหลายแล้ว จึงดับต้นเหตุมันได้ รุ่เท่าสังขาร สังขารทั้งหลายดับไปหมด ใจมันก็สงบลงไป รู้ธรรมเป็น นะ ก็ว่าเป็นธรรมก็ได้ เป็น นะโม ก็ว่า **อดีตตา ธรรมเมา อนาคตตา ธรรมเมา ปัจจุบัน เป็นธรรมโม** ตั้งหลักอย่างนี้ไว้เสียก่อน ถ้าเพลิดเพลिनหลงไป ให้ยกขึ้นพิจารณา อดีตอนาคตเป็นธรรมเมา ปัจจุบันเป็นธรรมโม มันหลงของเก่า นี่แหละ ทำเข้าไปให้จิตมีกำลัง ถ้าจิตยังไม่มีกำลัง ดูประหนึ่งว่าการทำนี้มันลำบาก บุคคลผู้ปกครองคนหมู่มาก ซึ่งแต่ละคนก็มีความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งสิ้น ละความชั่ว เอาไปๆ เวลามันหลง ต้องจำที่ต้นเหตุคือตัวสังขาร มันมักจะไปเป็นอดีตา ธรรมเมา อนาคตตา ธรรมเมา ปัจจุบันเป็นธรรมโม

จิต ญุต ตั้งอยู่ ไม่ไปไม่มา ไม่ออกไม่เข้า อันนี้เป็นของจริง ไม่ออกไม่เข้า ไม่เสียหาย นี่คือ **จิต ธรรมโม** ใจมันตั้งอยู่ในนั้น มันไม่ไปที่ไหน ถ้าทำให้ได้ ของจริง มันตั้งอยู่ในนั้นแหละ รู้แจ้ง เห็นแจ้ง ส่วนมากคนทั้งหลายมักจะไต่ถามในด้านความจำ แต่ถ้าเอาเข้าจริงๆ หลบเข้าไปตรงนั้นที่ หลบเข้าไปตรงนี้ที่ หลงลายเลย

การกระทำเป็นสิ่งสำคัญ ทำเข้าๆ เมื่อได้กำลังแล้วมันเกิดเอง จำหัวข้อ **อดีต อนาคต ปัจจุบัน ปัจจุบันเป็นธรรมโม อดีตอนาคตเป็นธรรมเมา จำหลักอันนี้ไว้ให้ดี** สังขารมันเกิด อยู่ตรงนี้แหละ ว่าไปก็ไม่มีที่สิ้นสุด ประเดี๋ยวเอาอย่างนั้น ประเดี๋ยวเอาอย่างนี้ เอาเข้าๆ ไม่มีที่สิ้นสุด ก็เลยลืมหลักไปเสีย ให้ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันนี้แหละ เร่งเข้าความเพียร ไม่หลับไม่นอน บางทีก็หลงหายไปบ้างเหมือนกัน

อดีตตา ธรรมเมา อนาคต ธรรมเมา ปัจจุบันเป็นธรรมโม ตั้งอยู่ใน จิต ญุต ตั้งอยู่ ไม่ได้ไปที่ไหน ไม่ว่าจะอดีตอนาคต

หลวงปู่มั่นท่านว่า ไม่ต้องเอามาก เอาเพียงเล็กน้อยก็พอแล้ว อดีตตา ธรรมเม
อนาคตา ธรรมเม ปัจจุบันเป็นธรรมโม ประเดี่ยวกอันนี้ขึ้นมา ประเดี่ยวกอันนี้ขึ้นมา
ไม่มีที่สิ้นสุด ยกของเก่านั้นแหละ ไม่รู้ของเก่า ถ้ารู้ของเก่าก็เป็นอันแล้วกัน ถ้ายังไม่รู้
ของเก่า มันก็ทับอยู่นั้นแหละ

สติสัมปชัญญะก็ดี สัมมาสติก็ดี ก็อันเดียวกันนั้นแหละ คิดดีก็ตาม คิดชั่วก็ตาม
มันเกิดขึ้นแล้วมันก็ดับ มันอันเดียวกันนั้นแหละ มันหมุนไปหมุนมาอยู่นั้นแหละ
เอาสตินำออกเสียจากความชั่ว อันเป็นส่วนดีก็รักษาไว้ อันเป็นส่วนทุกข์ก็ให้ละเว้นเสีย

สติสัมปชัญญะ สัมมาสติ ก็อันเดียวกันนั้นแหละ มีหน้าที่กำหนดรู้ที่เกิดของ
ธรรม ที่ดับของธรรม รู้อยู่ที่เดียวนี้แหละ ละอยู่ที่เดียวนี้แหละ วางอยู่ที่เดียวนี้แหละ
การปรารภความเพียรก็เอาสตินี้แหละ

เวลาเกิดความคับขันก็ให้น้อมเข้ามาปฏิบัติอยู่ ให้เพียรเพ่งอยู่จนหายสงสัย
เพ่งจนหายสงสัย อันนี้สำคัญมาก เพ่งเข้ามาสู่จิตสู่ใจ อย่าไปเพ่งออกภายนอก เพ่งจน
หายสงสัยจนไม่มีเกิดไม่มีดับ พราหมณาจารย์ ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ เพียรเพ่งอยู่จนมัน
ดับไปเอง แม้เกิดขึ้นแล้วมันก็ดับไปเอง แต่อย่าเข้าไปยึดถือในอะไรๆ สิ่งของมันปรุงขึ้น
แต่งขึ้น มักจับมันไม่ทัน จิตของผู้มีความเพียรเพ่งอยู่จนหายสงสัย อย่าไปเพ่งออก
ภายนอก ให้เพ่งเข้าสู่ภายใน เมื่อมีสติมันเพ่งอยู่อย่างนี้ สิ่งทั้งปวงเมื่อเกิดขึ้นแล้ว
มันก็ดับไป ให้เพ่งจับอยู่เฉพาะในปัจจุบัน อย่าไปเพ่งอดีต อนาคต อดีตเป็นธรรมเม
อนาคตเป็นธรรมเม

พราหมณาจารย์ ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ เพ่งอยู่ภายใน ต้องเพ่งเข้าสู่ภายใน สิ่งใด
สิ่งหนึ่งเมื่อเกิดขึ้น มันก็ดับไปเอง อย่าเข้าไปยึดถือสำคัญมั่นหมายว่าเป็นสิ่งนั้นว่าเป็น
สิ่งนี้ เพ่งอยู่จนหายสงสัย ถ้าหายสงสัย มันก็ได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน เก่านั้นแหละ

การเพ่ง อย่าให้มันออกไปข้างนอก ให้เพ่งเข้ามาหาใจ ให้เข้าสู่ใจ ให้เข้าสู่ จิต ภูต
ให้ตั้งอยู่ในธรรม อันไม่ไป ไม่มา ไม่เข้า ไม่ออก เร่งความเพียรไม่หยุดไม่หย่อน ธรรม
ทั้งหลายเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป พระอริยเจ้าทั้งหลายไม่ว่าสมัยใด ท่านเปลี่ยนอิริยาบถ
ทั้ง ๔ ยืน เดิน นั่ง นอน มีความเพียรอยู่ทุกอิริยาบถ ไม่ทอดทิ้ง

มีพระภิกษุรูปหนึ่ง ท่านปรารถนาความเพียร นัยว่าอดีตชาติของท่านเคยเป็นหมอรักษาโรคตา ไปประกอบยารักษาตาให้คนไข้คนหนึ่ง แต่คนไข้เป็นคนไม่ชอบเสียเงิน เมื่อนัยน์ตาของตนหายแล้ว ก็บอกหมอว่ายังไม่หาย หมอรู้ว่าคนไข้คิดจะไม่ให้ค่ารักษา ต่อมาจึงประกอบยาอีกขนานหนึ่งให้คนไข้ นั้นหายอดตา เมื่อคนไข้หายอดตาด้วยยาขนานใหม่แล้ว ตาพิการไปทั้งสองข้าง

หมอนั้นละจากอัตภาพนั้นแล้ว มาเกิดเป็นพระภิกษุดังกล่าวนี้ ท่านปรารถนาความเพียรอย่างแรงกล้า ไม่ยอมนอน จนในที่สุดจักขุของท่านพิการไปทั้งสองข้างพร้อมกัน กับอาสวะก็สิ้นไปจากใจ จักขุพิการทั้งสองข้าง ก็เพราะอดีตกรรมที่เคยประกอบยาทำให้ตาคนไข้บอดทั้งสองข้าง แต่ความสิ้นไปแห่งอาสวะนั้นเพราะความเพียรอย่างไม่ท้อถอยของท่าน

เรื่องนี้เป็นคติเตือนใจ ผลของกรรมดีกรรมชั่ว แต่ให้ผลต่างกรรมต่างวาระกัน ชั้นดีบารมี อดทนด้วยกาย อดทนด้วยวาจา อดทนด้วยใจ ท่านไม่ยอมละความเพียร แม้ว่าจะเสียจักขุทั้งสองข้าง ในที่สุดท่านก็ได้สำเร็จอรหันต์ หมดภพหมดชาติ

อดีตตา ธรรมเมา อนาคตตา ธรรมเมา ปัจจุบันเป็นธรรมโม จำเอาไว้ให้แม่น

ปาฏิโมกขสังวร วินัยทั้ง ๕

เอากายเป็นมรรค เอากายเป็นผล ผู้ให้ทาน เอาทานเป็นมรรค เอาทานเป็นผล พระธรรมแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ ท่านก็บัญญัติซึ่งลงสู่กายสู่ใจ เอออย่างอื่นก็เป็นธรรมเมาไป

อุปัชฌาย์อาจารย์ท่านสอน เกสา โลมา นขา ทันทา ตโจ ท่านก็สอนซึ่งใส่กาย ใส่ใจนี้แหละ น้อมมาปฏิบัติกายวาจาใจนี้ให้บริสุทธิ์ ฟังแต่บ่อย ต้องอาศัยความหมั่น ความเพียรทำให้มาก เจริญให้มาก ถ้าฟังมาก ฟังเอาแต่คำพูด เลยกลายเป็นสัญญาไป

เอาพุทโธเป็นอารมณ์ของใจ พุทโธเป็นมรรคของใจ อุปัชฌาย์อาจารย์ให้ อุปสมบทสอนก็มีมาตรฐานแก่พวกเรา ท่านก็สอนซึ่งใส่กายเรานี้แหละเป็นหลัก มัวไปเล่น แต่แผนที่ใช้ไม่ได้ แผนที่ปริยัติธรรมไม่เข้าหากายไม่เข้าหาใจ กลายเป็นธรรมเมาไปเสีย

ตั้งอยู่ในศีล ซึ่งใส่กายเรานี้ ซึ่งใส่ใจเรานี้ อันนี้แหละคือศีลแท้ กายใจนี้แหละเป็น บ่อเกิดของกุศลและอกุศล เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าทั้งหลายท่านสอนธรรม ท่านจึง ซึ่งลงสู่เหตุ กายของเราเป็นเหตุอันสำคัญ ท่านจึงสอนย้ำให้พุทธบริษัทพิจารณา **กายคตาสติกัมมฐาน** กายเป็นที่ตั้งของธรรมทั้งปวง ถ้าเบื่อหน่ายในกายนี้แล้ว อุปาทานทั้ง ๕ อนิจจังทั้ง ๕ ทุกขังทั้ง ๕ อนัตตาทั้ง ๕ วางขันธ์ ๕ ธาตุ ๔ ได้แล้ว ก็อยู่ในโครอูม่น **รูป อนิจจัง เวทนา อนิจจัง** ทุกขังทั้ง ๕ อุปาทานทั้ง ๕ ก็ยึดอันนี้แหละ เวทนาเกิดขึ้นก็ยึดอันนี้แหละ ทุกข์ก็เกิดขึ้นที่นี่ สมุทัยก็เกิดขึ้นที่นี่

รู้จักสังขารทั้ง ๔ ยกกายอันนี้แหละขึ้นพิจารณาเป็นฐาน เป็นที่สร้างปัญญา จึงจะรู้แจ้งเห็นจริง ยกกายยกใจนี้ขึ้น มีเท่านี้แหละ ถ้าส่งใจออกไปสู่ภายนอกแล้ว เป็นวิชาภายนอกไป เป็นแผนที่ปริยัติธรรม วางแผนที่แล้วน้อมเข้ามาสู่กาย น้อมเข้ามาสู่ใจ มีสองอย่างเท่านี้ อย่างอื่นไม่ใช่ทางของมรรคจิตที่สร้างปัญญาให้เกิดขึ้น พระธรรมแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ ซี่ใส่กายซี่ใส่ใจนี้ นอกจากกายใจไปแล้ว มีใช้ทางของอริยมรรค

ภราดร ทเว ปณฺจกฺขนฺธา ภาระหาโร จ ปุคฺคโล วางขันธ์ ๕ ธาตุ ๔ แล้วก็รู้แจ้งเห็นจริง อนิจจังทั้ง ๕ ทุกขังทั้ง ๕ ถ้าเข้าไปยึดไว้เป็นทุกข์ทั้งสิ้น อนัตตาทั้ง ๕ ไปยึดเป็นตัวเป็นตนมันก็เป็นทุกข์

เวทนา เวลามันเจ็บปวดขึ้นมา ต้องกำหนดให้มันรู้ ทุกข์สังขารมันก็เกิดขึ้น สมุทัยสังขารมันก็เกิดขึ้น อริยสังขารทั้ง ๔ มันก็เกิดขึ้นที่นี้แหละ ทุกข์เกิดขึ้นภายในกาย ถ้ารู้เท่าทันตามความจริง มันก็ใช้ได้ มันเกิดขึ้นในขันธ์ ๕ ธาตุ ๔ นี้แหละ

รูปขันธ์แยกออกเป็น ดิน น้ำ ลม ไฟ กำหนดดูในกายนี้แหละ ถ้าออกนอกกาย มันกลายเป็นอดีตอนาคตไป อดีตนั้นมันมากมายมาแต่ดึกดำบรรพ์ มันไหลมาสู่ใจ ปฏิบัติให้รู้แจ้งด้วยตนเอง สวากขาโต ภควตา ธมฺโม สันทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปตฺตจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูที่ติ รู้แจ้งเห็นจริง รู้กาย รู้ใจ พระธรรมแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ก็ซึ่งลงสู่กายสู่ใจนี้แหละ ธรรมทั้งหลายไหลลงมาจากเหตุ เหตุมันเกิดมาจากนี้แหละ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นเหตุแต่ละอย่างๆ ศิลปาฏิโมกข์ หรือ ปาฏิโมกขสังวรศีล ก็เอาอินทรีทั้ง ๕ นี้แหละ ลำรวมอินทรี ๕ นี้แล้ว ท่านเรียกว่า ปาฏิโมกขสังวร ตา หู จมูก ลิ้น กาย เป็นทางวินัยทั้ง ๕ ขันธ์ ๕ เป็นเปรตเป็นผี ขันธ์ ๕ เป็นไฟไหม้ ถ้าปฏิบัติออกไปจากกายจากใจของเรา ห่างจากทางของมรรคไปเสีย ต้องให้รู้แจ้งในกาย ต้องให้รู้แจ้งในใจ

พิจารณาให้มาก ทำให้มาก อาศัยความเพียรรักษากายของตนให้เป็นทางสุจริต ธรรม รักษาใจของตนให้เป็นทางสุจิตธรรม รักษาวาจาของตนให้เป็นสุจิตธรรม

กายบริสุทธิ์ วาจาบริสุทธิ์ ใจบริสุทธิ์ **อาทิกัลยาณัง** ศิลก็บริสุทธิ์ เมื่อศิลปะบริสุทธิ์ สมาธิก็เกิด ภาวนาให้เกิดสมาธิขึ้น **มัชฌะกัลยาณัง** ปรีโยสานกัลยาณัง รู้แจ้งเห็นจริงในสังขารม พิจารณากายพิจารณาใจนี้ เมื่อสังขารมันเกิดมันดับเป็น **อนิจจัง ทุกขัง อนตตา** มันเกิดอยู่อย่างนั้น มันดับอยู่อย่างนั้น รู้ที่เกิดของธรรม รู้ที่ดับของธรรม แล้วมันก็เข้าที่สงบเท่านั้น

ปาราชิก ๔ กัฏฐิ สัมมาทิเสส ๑๓ กัฏฐิ อนนิตย กัฏฐิ นิสสัคคิยาปาจิตตีย์ กัฏฐิ มันก็เกิดในทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ของเราทั้งหลาย ต้องสำรวจระวังปาฏิโมกข์ทั้ง ๕ กายก็บริสุทธิ์ วาจาบริสุทธิ์ ใจก็บริสุทธิ์ เป็น **อาทิกัลยาณัง** ศิลก็บริสุทธิ์ สมาธิก็เกิดขึ้น ภาวนากับสมาธิก็อันเดียวกันนั้นแหละ ภาวนา พอจิตสงบลง มันก็เป็นสมาธิ ศิลทำให้สมาธิเกิด ภาวนากับสมาธิก็อันเดียวกันนั้นแหละ ศิลทำให้สมาธิเกิดเป็น **มัชฌะกัลยาณัง** พิจารณาเกิดปัญญา^๑รู้แจ้งเห็นจริง จนบรรลุมรรคผลนิพพาน มันก็เป็น **ปรีโยสานกัลยาณัง**

อย่าไปรู้เพียงแผนๆ ถ้ารู้เพียงแผนๆ มักเกิดการทะเลาะวิวาท ต้องน้อมเข้ามาปฏิบัติในกาย วาจา ใจ ของเรา ต้องศึกษาให้รู้จักภูมิประเทศคือกายของเรา **รักษาศีล ๕ ประจำ** คือ ขาสอง แขนสอง หัวหนึ่ง น้อมเข้ามาหาตัวเรา^๑นี้แหละ อันนี้แหละคือตัวของศีลแท้ เป็นโลกุตรศีล หรืออริยกันตศีล ศีลประจำตน

มรณานุสสติ

ความเกิดมีแล้ว ความแก่ ความตาย มันก็มีอยู่ ไม่มีใครพ้นตาย เกิดก็เกิดเต็ม แผ่นดิน ตายก็ตายเต็มแผ่นดินอยู่ เกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิดอยู่นี้แหละ ความตายเต็มแผ่นดินอยู่ เป็น เบ็ด ไก่ หมู หมา เขาก็ตาย มนุษย์ชายหญิงก็ตาย ใครละเกิดมาแล้วไม่ตาย ถ้าเกิดมาขวางโลกเขา เกิดมาแล้วไม่ตาย ไม่เฒ่า ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย ขวางบ้าน ขวางแผ่นดิน ขวางโลก เขาอยู่ได้อย่างไร ให้ภาวนามรณานุสสติดูอย่างนี้แหละ เป็นเบ็ด เป็นไก่ มันก็ตาย เป็น วัว ควาย ช้าง ม้า หมู หมา แมว เขาก็ตาย คนแก่ ก็ตาย คนหนุ่มก็ตาย ถ้ากลัวตาย มีใครพ้นตายไหม **ทุกคนทุกสิ่งสรุปลงสู่ความตายทั้งหมด**

เบ็ด ไก่ วัว ควาย หมู หมา ถ้ามันไม่ตายเอง เขาก็ฆ่าเอาให้มันตาย อยู่ไหน สภาพไหนล่ะ มันจะพ้นจากความตาย ถึงจะมีอายุผ่านพ้นไปร้อยปีพันปี มันก็ต้องตาย อยู่ไหนแหละ ลัทธิธรรมข้อนี้ใครๆ ก็พ้นไปไม่ได้ นั่งอยู่ก็ตาย นอนอยู่ก็ตาย กินอยู่ก็ตาย ไม่กินก็ตาย เจ็บป่วยอยู่ก็ตาย ไม่เจ็บไม่ป่วยมันก็ตาย ความตายมันมีอยู่ทุกสถานะ ทุกสถานที่ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย มันครอบงำเราอยู่ทุกเมื่อ พิจารณา ให้รู้แจ้งเห็นจริงเสีย แม้อบายโลกเขาก็ฆ่ากันกินกันอยู่ ความตายจึงไม่มีที่จะหลีกเลี่ยง ช่อนหนี่

ที่ฟังอย่างอื่นไม่มี นอกจาก **พุทธ ชีวิต ยาว นิพพาน สรรณ คจฉามิ, ธมฺมํ ชีวิต ยาว นิพพาน สรรณ คจฉามิ, สงฺฆํ ชีวิต ยาว นิพพาน สรรณ คจฉามิ** ที่ฟังอย่างอื่น

ของข้าพเจ้าไม่มี นอกจากพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เราต้องการที่พึ่งอันประเสริฐ ไร้เสียแต่บัดนี้ แต่ยังมีชีวิตอยู่อย่างนี้ ยิ่งแข็งแรงอยู่อย่างนี้ ถ้าร่างกายจิตใจมันไม่ อำนวยแล้ว จะไปคิดถึงอะไร จะไปยึดไปถือเอาอะไรเป็นที่พึ่งมันยาก

ศีล เราก็ต้องรักษามันให้ดี **ศีล** ก็คือการนำความผิดความชั่วออกจากกายจาก วาจาของเราให้หมด ธรรมทั่วทั้งสิ้นแปดหมื่นสี่พันพระธรรมชั้นตรี พระพุทธองค์ชี้ลง สู่กายสู่ใจของเรา พระองค์ทรงบัญญัติพระวินัย ก็ทรงบัญญัติเพื่อให้รักษาไตรทวาร พระอุปัชฌาย์อาจารย์ท่านสอนมูลกัมมัฏฐาน เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ท่านก็สอน ย้าลงในสิ่งของที่มีอยู่ในตัวเรา

บัญญัติกัมมัฏฐาน ๕ นี้แหละเป็นที่ตั้งของกรรม กรรมมันหมุ่นอยู่นี่แหละ ในไตรทวารนี้แหละ ความรัก ความโลภ ความโกรธ อังไค มันหมุ่นอยู่ในฐานอันนี้แหละ กุสลา ฐมมา อกุสลา ฐมมา กุศลนำสัตว์ให้ไปเกิดในทางเจริญ อกุศลนำสัตว์ไปสู่ อบายภูมิ มีเปรต นรก สัตว์เดรัจฉาน ก็ดี มันหมุ่นอยู่ในไตรโลกอันนี้ ตกอยู่ใน กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา นี้ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ของจริงมันมีอยู่ประจำอยู่ อย่างนี้ มันหมุ่นเป็นกงจักรบดสัตว์โลกทั้งหลาย อยู่ประจำอิริยาบถ เจ็บแข็ง เจ็บขา ปวดหลัง ปวดเอว เจ็บไข้ได้ป่วย เป็น **อนิจจัง ทุกขัง อนตตา** มันแสดงให้เราดูอยู่ อย่างนี้ เว้นแต่เรามองไม่เห็นมันเท่านั้น ส่วนมากจะตกอยู่ในใต้อำนาจของสังขาร มันปรุง มันแต่งเป็นอดีตอนาคตไป ส่วนปัจจุบันสังขารที่เข้าแสดงตัวให้ปรากฏอยู่ มันไม่ใคร่ เอาจานึกมาคิด ไม่เคยโน้มเข้าหากายหาใจของเรา มันคอยแต่จะเป็นกรรมเผาไป

วินัยและศีล คือการนำความชั่วออก

อนิจจัง ทุกขัง อนตตตา ให้พิจารณาเรื่องของสังขาร เขาปรุง เขาแต่ง เขาเกิด เขาดับ เกิดขึ้นแล้วก็ดับไปๆ ถ้ามีสติอยู่ก็นำออกเสีย **วินัย** ก็คือการนำความชั่วที่เกิดทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ นี่แหละออกให้หมด

รูปมาทางตา เป็นหญิงก็ตาม เป็นชายก็ตาม รูปมีวิญญูณาก็ดี ไม่มีวิญญูณาก็ดี นำออกในปัจจุบัน **จาคะ** ละทิ้งเสีย เขามาด่ามาว่าก็ดี เขาด่าว่าบ้าก็ตาม ทุ่ก็ตาม ก็ช่างเขา เป็นของภายนอก ของเราก็มีเต็มอยู่ในท้องในใจ สละทิ้งให้มันหมด ของเราก็มีอยู่เต็มตัว ความไม่ดีนำออกในปัจจุบันนี้ ความไม่พอใจที่เกิดทางหูก็ตาม ทางตาก็ตาม ให้นำออกเสีย ความไม่พอใจนั้นแหละทำให้เราเดือดร้อน อาศัยความพากเพียรนั้นแหละในการละ การวาง อดีตตา ธรรมเมา อนาคตตา ธรรมเมา อดีตอนาคตมันพาให้เป็น อดีตมันก็เกิดขึ้นนี้แหละ อนาคตมันก็เกิดขึ้นนี้แหละ ปัจจุบันมันก็เกิดขึ้นนี้แหละ

ทั้งอดีตทั้งอนาคตก็นำออกให้หมด **ทุกขสังขัจ** มันก็เกิดขึ้นทับรูปกายของเรานี้ เจ็บแข็ง เจ็บขาค เจ็บหลัง เจ็บเอว กำหนดเข้า ให้รู้เท่าสังขารที่มันปรุงมันแต่ง มันเกิด มันดับ เป็น **อนิจจัง ทุกขัง อนตตตา** มันเกิดอยู่นี้แหละ ทุกขสังขัจมันก็เกิดอยู่นี้แหละ **สัมมากัมมันโต** การงานของกาย เป็นอริยมรรค **สัมมาวาจา** สาวเข้ามาหาที่สุด ทุกขสังขัจ มันก็เกิดอยู่ที่นี่

ความหลง ความโกรธ นี่มันเป็นมูลรากของกิเลสพันห้าต้นหาร้อยแปด เกิดความ
พอใจก็เพราะตัณหา เกิดความไม่พอใจก็เพราะตัณหา ความทุกข์เกิดขึ้นก็เพราะตัณหา
นี่แหละ อดีตที่ล่วงมาแล้วไปกาลนาน จิตมันเอาอารมณ์อันนั้นแหละมาคิด ตัดอดีต
อนาคตเสีย เอาอารมณ์ปัจจุบัน ให้จิตตั้งอยู่ในปัจจุบัน

**ศีล ๕ ก็ตาม ศีล ๘ ก็ตาม ศีล ๑๐ ก็ตาม ท่านบัญญัติลงในกายนี้ บัญญัติ
ลงในใจนี้ ให้มันรู้อยู่ในใจนี้ ใจนี้เป็นตัวเหตุ ธรรมทั้งหลายไหลมาจากเหตุ นำทุกข์
ให้เสวยก็ตัวเหตุนี้แหละ ให้กำหนดรู้เท่าเหตุ เหตุดับแล้วตัณหาก็ตับไป**

อดีตนี้สำคัญ มันมาแต่ติกดาบรพณ์ อดีตนี้ท่านหมายเอาทั้งกุศลและอกุศล
ทั้งหมด เมื่อจิตคิดขึ้นมาแล้ว มันก็ไปยึดไปถือเอาสิ่งนี้บ้าง สิ่งนั้นบ้าง ยึดไปยึดมา
ก็เดือดร้อนเจ้าของเองนั่นแหละ เดือดร้อนใจ มันจะไปเดือดร้อนที่ไหน ใจนี้แหละเป็น
ตัวเหตุ กำหนดทุกข์เข้าๆ ให้รู้เท่าถึงสภาพของเหตุแล้ว อย่างนำเอามาหมักไว้ในจิตในใจ
พยายามสลัดออก สิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายอะไรก็เอาเข้ามาไว้ในใจ มันเดือดร้อน ละอยู่ที่ใจนี้
วางอยู่ที่ใจนี้ ละ วาง รู้อยู่ที่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย อารมณ์ทั้ง ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส
โผฏฐัพพะ หรือกามารมณ์ทั้ง ๕ มันก็ไหลออกไปจากนี้แหละ ให้รู้เท่าทันว่าเราจะ
ตั้งอยู่ในศีลตั้งอยู่ในธรรม จะทำกิจของตนจะทำจิตของตนให้มันสงบ พิจารณาอยู่
อย่างนี้

อดีตที่เป็นส่วนดีก็ก็ตาม เป็นส่วนชั่วก็ก็ตาม มันก็ผ่านไปแล้ว เราจะทำจิตของเรา
ไม่ต้องเกี่ยวกับอดีต อดีต อนาคต มันก็เกิดจากกายจากใจของเรานี้แหละ พยายาม
อย่าให้มันเข้ามาเกี่ยวข้อง ถ้าเรากำจัดมันได้ เราก็สบาย ให้มีเฉพาะอารมณ์ปัจจุบัน

กำหนดทุกข์รู้เท่าเหตุ เหตุดับแล้วก็สำเร็จ มรรค ผล นิพพาน สำเร็จก็สำเร็จอยู่ใน
นี้แหละ ไม่ได้สำเร็จที่อื่นหนา สำเร็จอยู่ที่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นี้แหละ ความพอใจก็ดี
ความไม่พอใจก็ดี มันต้องนำออกจากใจของเรานี้ เหตุไม่ใช่ นำออกจากที่อื่น ให้นำออก
จากใจของเรานี้ ถ้าใจผิด ก็นำความผิดออกจากใจ ไม่พอใจสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีรูปเป็นต้น
มันก็เกิดขึ้นจากใจนี้แหละ เอาศีลนี้แหละนำออกจากใจ อดีตส่วนดีก็ดี ส่วนไม่ดีก็ดี
มันก็นำเอามาคิด อันนี้สำคัญ ถ้าเรารู้ทันมันแล้ว มันก็จะดับไปหมด

รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ธรรมารมณ์ ปล่อยให้เขาผ่านไป ผ่านมาดีก็ตาม ไม่ดีก็ตาม มันมีอยู่ประจำโลกอยู่อย่างนั้นแหละ นำออกจากใจเสีย ให้มันผ่านไป สว่าง รู้เท่าทัน เหตุดับไป มันก็รู้แจ้งมรรค รู้แจ้งก็รู้แจ้งอยู่ภายในนี้แหละ จะไปรู้แจ้งที่ไหน รู้แจ้งอันนี้หมดแล้ว ธาตุ ๔ ชั้น ๕ มันก็แล้วหมด รู้อย่างอื่นไม่เชื่อว่ารู้หมดรู้ทั่ว ต้องรู้จักตนเอง ภายใจของตนเองนี่แหละ รูปอย่างอื่นที่มีอยู่ก็เป็นอย่างเดียวกับภายใน รู้ความจริงอันเป็นสัจธรรมแล้ว ความทุกข์ความเดือดร้อนก็ไม่มี อันนี้ก็คือที่สุด พวกนั้น ไม่มี เกิด แก่ เจ็บ ตาย เพราะไม่มีสมมติ ต้นไม้ ถ้าวลัย ก็ตาม มีอยู่เฉพาะที่เราในที่เราสสมมติเอา เราอย่าไปยึดเอาถือเอา วาง ละ ให้มันหมด ความชั่วที่เกิดทางใจ เราก็นำออกจากใจ เอาศีล คือ แขนสอง ขาสอง หัวหนึ่ง นี่แหละนำออก ได้แก่ การสำรวมระวัง ไม่ละเมิดแม้โทษเพียงเล็กน้อย

รู้จักที่เกิดของธรรมที่ดับของธรรมแล้วก็ใช้ได้ ต้องตัดอดีตอนาคตให้เหลือ ปัจจุบัน ร้ายก็ตาม ดีก็ตาม ส่วนมากมีกามตัณหาเป็นตัวนำ ภวตัณหาก็คือ วิภวตัณหาก็คือ ทั้งสามนี้เป็นตัวทำให้สัตว์โลกหมุนตัวเป็นเกลียว ทั้งความพอใจ ทั้งความไม่พอใจ ถ้าเกิดขึ้นก็ให้นำออกเสีย นำออกจากจิตจากใจของเราที่แหละ ไม่รัก ไม่ชิง ก็ใช้ได้

เรื่องสละออกจากใจ

...จาโค ปฏินิสสุคโค

สละคืนให้เขาเสีย มันก็ใจดี มันไม่ยอมคืนนะซี นั่นแล้วมันยังถือตนถือตัวอยู่ ทำอย่างไรถึงจะให้มันยอมคืน

จาโค ปฏินิสสุคโค สละคืนเหี้ย ครั้นเขารู้ว่าผิดหู หูมันเป็นเหตุ ตา หู จมูก ลิ้น กาย เขาก็เป็นปกติอยู่แล้ว ใจเขาก็เป็นปกติอยู่แล้ว รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส กามารมณ์ทั้ง ๕ กามคุณทั้ง ๕ เขาก็มีอยู่อย่างนั้น... เราเกิดมา นิินหา สรรเสริญก็ดี ต่ำว่าผีบ้าผีบอ... เขาก็ว่าอยู่อย่างนั้นละ เราอย่าไปรับเอามาหมักไว้ในใจ ปล่อยให้เขา ผ่านไปผ่านมาเหี้ยอันใดเขาก็เป็นปกติอยู่แล้ว ตา หู จมูก ลิ้น กาย เขาก็เป็นปกติอยู่แล้ว จะไปเดือดร้อนทำไมล่ะ ไปหอบเอาของเขานะซีมันเดือดร้อน เต็มซี้ปุ่นนั้นแล้ว บ้าก็มีอยู่นี้แล้ว ง่าว ก็มีอยู่นี้แล้ว นิินหาสรรเสริญก็มีอยู่นี้แล้ว

หมายเหตุ: หลวงปู่แหวนท่านเทศน์เป็นสำเนียงเหนือบนอีสาน ข้างบนนี้ไม่มีพิมพ์ผิด เขียนไปตามสำเนียงของท่าน

ตัณหาเป็นเชือกผูกคอ ปอผูกศอก ไซ่ล่ามขา

ตัณหาทั้งสามมันปกครองสัตว์ทั้งโลก ความพอใจก็ดี ความไม่พอใจก็ดี จัดเป็นตัณหา **กามตัณหา** **ภวตัณหา** **วิภวตัณหา** ตัณหาทั้งสามนี้ เป็นไตรวัฏฏ์อยู่ที่นี่ มันหมุนอยู่ที่นี่ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา เปรียบเหมือนธารแม่น้ำน้อยใหญ่ นับไม่ถ้วน ไหลมาสู่ทะเลอันไม่มีฝั่งไม่มีที่เต็มจันใด ความพอใจก็ดี ความไม่พอใจก็ดี ก็เพราะกามตัณหาตัวเอง

กามตัณหา เปรียบเหมือนเชือกผูกคอ **ภวตัณหา** เปรียบเหมือนปอผูกศอก **วิภวตัณหา** เปรียบเหมือนไซ่ผูกขา จะเอาอาวุธมีมีดหรือขวานมาตัดมันเท่าไร มันก็ไม่ขาด ยกเว้นแต่ผู้มีปัญญาบารมี มนุษย์ผู้อาชาไนยเป็นผู้องอาจกล้าหาญ ต่อสู้สงคราม กามกิเลส คือความพอใจ ความไม่พอใจก็ดี ความพอใจ ความไม่พอใจ นี้แหละตัดมันไม่ขาด เวลาเราทำความเพียร บางครั้งดูเหมือนกับสบาย เย็นใจเย็นกาย แต่พอแรงความเพียรเข้า มันกลับเป็นไปอีกอย่างหนึ่ง มันไม่ใช่ง่ายพวกกามกิเลสนี้

มนุษย์ผู้อาชาไนย ผู้องอาจกล้ากล้า สามารถจะต่อสู้กามกิเลสอันเป็นข้าศึกในสงครามการต่อสู้ ต้องระวังอินทรีย์ ตามันก็เป็นเหตุอันหนึ่ง หูก็เป็นเหตุอันหนึ่ง จมูกก็เป็นเหตุอันหนึ่ง กาย ใจ เป็นเหตุอันหนึ่ง ธรรมทั้งหลายไหลมาจากเหตุ

กายนี้เป็นมรรค เป็นที่ตั้งของมรรค กายสมบัติอันนี้ทำนยกขึ้นเป็นมรรค **นะ** เป็นพุทฺโธ **โม** เป็นพระเจ้า อาศัยบิดามารดาเกิดก็เพราะกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา

กามตัณหาที่มันไม่พอ ตัณหา ๓ นี้ก็เกิดขึ้นจากกายจากใจเรานี้แหละ ได้ลูกได้หลานมา มันก็พอใจ ซึ่งก็เพราะกาม เกิดก็เพราะกาม ทุกข์ก็เพราะกาม ตายก็เพราะกาม สุขก็เพราะกาม นี่กามตัณหา

ท่านจึงเปรียบว่า **กามตัณหาเหมือนเชือกผูกคอ ภวตัณหาเหมือนปอผูกศอก วิภวตัณหาเหมือนโซ่ผูกขา** เพราะความรัก ความโลภ ความโกรธ ความหลง มันไหลมา แต่ตัณหาทั้งสามนี้แหละ การจ้องล้าจ้องผลาญฆ่าฟันกันก็เพราะกามนี้แหละ ความพอใจก็เพราะกาม ความไม่พอใจก็เพราะกามนี้แหละ **อนิจจังทั้ง ๕** ก็ชี้เข้ามาในนี้แหละ **ทุกขังทั้ง ๕** ก็ดี **อนัตตาทั้ง ๕** ก็ดี ก็ชี้เข้ามาใน รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ อนัตตา ความไม่มีตัว ไม่มีตน ถ้าเข้าไปยึดถือ มันก็เป็นทุกข์ สภาพเหล่านี้มีอยู่เป็นอยู่อย่างนี้

แม้แต่พ่อแม่จะไปแต่งให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ก็แต่งไม่ได้ แต่ถ้าเป็น **บุญญาภิสังขาร อบุญญาภิสังขาร** อันนี้เราแต่งเอาเองได้ แต่งไม่ให้มันโลภ แต่งไม่ให้มันหลง แต่งไม่ให้มันโกรธ ไม่ให้มันโลภ โกรธ หลง อันเป็นรากเหง้าแห่งกิเลสทั้งหลาย เพราะตัณหาที่แหละเป็นเหตุ ทำให้เป็น อโลภะ อโทสะ อโมหะ ให้มันหมดโลภ หมดโกรธ หมดหลง แล้วมันก็สบาย ถ้าโลกก็ยังละไม่ได้ โกรธก็ยังละไม่ได้ มันเกิดขึ้นเป็นการทำลายตนเองเพราะไม่รู้จักพอ

โลภะ โทสะ โมหะ เป็นรากเหง้าของกิเลสพันห้าตัณหาร้อยแปด เราเกิดก็เพราะกาม ตายก็เพราะกาม ทุกข์ก็เพราะกาม ความพอใจก็เพราะกาม ความไม่พอใจก็เพราะกาม ความรักความชังที่เกิดขึ้นก็เพราะกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา นี้แหละจะไปเอาที่ไหน พระธรรมแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ ท่านชี้ลงสู่กายสู่ใจนี้แหละ อันเป็นสมบัติของเจ้าพ่อเจ้าแม่ อันเป็นฐานที่ตั้งแห่งศีล เป็นที่ตั้งแห่งธรรม นี่แหละสมบัติอันนี้ ความโลภ ความโกรธ ความหลง มันเกิดขึ้นภายในนี้แหละ ไม่ได้เกิดที่อื่น

ภาวนาพุทโธก็ดี ัมโมก็ดี สังโฆก็ดี ระวังอย่าให้เป็นธรรมเมา ต้องกำหนดลงสู่กายสู่ใจของเรานี้แหละ อย่าไปกำหนดที่อื่น

ปี พ.ศ. ๒๔๖๔ ไปเมืองพม่า อินเดีย เขาก็สอนอย่างนี้แหละ สอนอย่างเดียวกัน
นี้แหละ ไปดูที่ประสูติ ที่ตรัสรู้ ที่ปรินิพพาน มันก็เห็นแต่ดิน ฐัฏฐุปิณโน น้อมเข้า
มาสู่กาย ปฏิบัติให้รู้แจ้งในภายในมันจึงใช้ได้ มารู้แต่ภายนอกกลายเป็นธรรมเมาไป
เมาโลก เมาโกรธ เมาหลง เมาตัว เมาตน พวกนี้เป็นธรรมเมานี้แหละ

อาจารย์วิปัสสนาของพม่าสมัยก่อนสอน กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา
จิตตานุปัสสนา ธรรมานุปัสสนา เวลาเราถามเข้าจริงๆ จับผมบนหัวให้ดู ถามว่า “ผมมี
กิเลส คนในตัวเรามีกิเลส ลำไส้ของหญิงยาวก็คอกก็ว่า” เขาบอกว่า “ไม่รู้” นั่น ไม่รู้
ยังจะไปซื้ออีก มันต้องค้นเข้ามาหาภายในนี้แหละ ต้นเหตุนี้ ตา มันก็เป็นเหตุอันหนึ่ง
หู มันก็เป็นเหตุอันหนึ่ง จมูก ลิ้น มันก็เป็นเหตุอันหนึ่ง กาย ใจ มันก็เป็นเหตุอันหนึ่ง
อกุศลธรรมมันเกิดขึ้น มันเกิดในเหตุเหล่านี้ คีล ๕ ก็ดี คีล ๘ ก็ดี ก็รวมเข้ามาใน
นี้แหละ ถ้านอกไปจากนี้เป็นความหลง เป็นธรรมเมาไป

จำไว้ให้แม่น พระธรรมแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ ชี้ไปในกายนี้ ชี้ไปในใจนี้
ต้องเอาสมบัติของเจ้าพ่อเจ้าแม่เป็นที่ตั้ง เป็นฐาน ของศีล ของทาน ของภาวนา เอาสมบัติ
อันนี้เป็นที่ตั้งของปัญญา เพื่อทำลายอกุศลธรรม คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง

พระพม่าถามว่า “วินี วินัย ศีลปฏิบัติอย่างไร วินัยปฏิบัติอย่างไร”

บอกเขาไปว่า ปฏิบัติน้อมเข้ามาสู่กายสู่ใจนี้ ต้องรู้เหตุ สำรวมระวังเหตุ ตาเป็นเหตุ
ตาเห็นรูป ถ้าไม่รู้เท่าทันมัน ความยินดีก็เกิดขึ้น ความยินร้ายก็เกิดขึ้น ความโลภ
ก็เกิดขึ้น เพราะเหตุนั้น เราต้องรู้เหตุ สำรวมระวังเหตุ ให้น้อมเข้ามาสู่กาย เอากาย
เป็นมรรค เอากายเป็นผล คั่นลงในสกลกายของเรา วินี วินัย ก็คือการนำความชั่ว
ความผิดออกจาก กาย วาจา ใจ นี้แหละ นี้แหละเป็นวินัย

ต้องทำให้มาก ให้มีสติ เข้าหาพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ปฏิบัติให้รู้จักที่เกิด
ของธรรม รู้จักที่ดับของธรรม ถ้าบริกรรมพุทโธ ก็เอาพุทโธไป ถ้าพูดมาก ฟังมาก
ทำน้อย ก็ไม่ได้ผล แต่ถ้าฟังแต่บ่อย เอาความหมั่นความเพียรให้มาก ภาวนาให้มาก
น้อมเข้ามาสู่กายสู่ใจของตน อุปาทานทั้ง ๕ อนิจจังทั้ง ๕ ทุกขังทั้ง ๕ อนัตตาทั้ง ๕

ภราทเว ปณฺจกฺขนฺธา ภาระทาโร จ ปุคฺคโล วาจันธ ๕ ธาตุ ๔ ได้แล้ว อุปาทานทั้ง ๕ อนิจจังทั้ง ๕ ทุกข์ทั้ง ๕ รวมลงในธาตุ ๔ ชั้น ๕ นี้แหละ ชั้นแยกออกเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ พิจารณาอันนี้ให้มันรู้ให้มันละมันวาง ภาวนาพุทโธนี้แหละ เห็นว่ามันน้อยๆ อย่างนี้ ไปดูถูกไม่ได้ ความหมั่นความเพียรนี้แหละ เป็นประโยชน์ มาก

ถ้าฟังมากๆ ได้เฉพาะคำพูด แต่ทำเพียงเล็กน้อยแล้วก็แล้วไป มัวแต่เจ็บแข็ง เจ็บขา เจ็บหลัง เจ็บเอว อยู่อย่างนี้ มันไม่ได้ความอะไร มันเจ็บที่ไหนก็กำหนดเข้า ที่นั่น ความเจ็บความปวด ธรรมทั้งหลายไหลมาจากเหตุ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นี้แหละเป็นเหตุ มันไหลมาจากนี้แหละ มีที่เดียนี่แหละคือ รักษา ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ให้แข็งแรง ความรักเกิดขึ้นก็นำออกเสีย ความชังเกิดขึ้นก็นำออกเสีย ความโลภ ความโกรธ ความหลง เกิดขึ้นทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็นำออกเสีย นี่ทำนยกขึ้นเป็นศีล ทำนยกขึ้นเป็นวินัย จะเป็นศีล ๕ ศีล ๘ อันใดก็ตาม ศีล ๕ นี้ ก็อันนี้ประจำตน คือ ขา ๒ แขน ๒ หัว ๑

ชั้น ๕ นี้แหละ รักษาให้มันคุ้ม รักษา ตา นี่สำคัญ ตาเห็นรูป รูปที่พอใจก็ดี ไม่พอใจก็ดี ถ้าเราหลงลายมันก็มักเกิดความชั่ว ศีล ๕ ศีล ๘ ศีลมากมายเหมือน ของภิกษุ ก็ต้องรักษาตานี้แหละ ตา หู จมูก ลิ้น กาย เป็นตัวเหตุมันไหลเข้ามา ธรรมทั้งหลายไหลมาจากเหตุ กำหนดเข้าๆ รู้เท่าทันเหตุ เหตุดับ มันก็ถึงความสุข เพราะ วางอุปาทาน เหตุจึงดับไป **วิชชา** ความมีดีไม่รู้แจ้ง มันก็ดับไป เวลาพูดดูเป็นของง่าย แต่เวลาทำยาก

อย่าไปยึดเอาสิ่งนั้นสิ่งนี้ ฟังแต่น้อย แต่ต้องทำให้มาก อาศัยความพากความเพียร ทำการงานด้วยกายของเรา ทุกสิ่งทุกอย่างทำให้เป็นอริยมรรค อย่าให้เป็นกิเลส ถ้าเป็น กิเลสเป็นทุกข์

เจตนาคือตัวกรรม

คนเราบางคนเกิดมาแล้วชอบทำแต่ความชั่ว ทั้งนี้ก็เพราะกรรม เจตนากรรมบุญ เจตนากรรมบาป สองอย่างนี้แหละตัวเจตนา เจตนาเป็นตัวกรรม กรรมบาป กรรมบุญ เจตนารักษาศีล คือ การสำรวมระวัง รักษากาย รักษาวาจา รักษาใจ อาศัยความอดทน อดทนด้วยกาย อดทนด้วยวาจา อดทนด้วยใจ **ดีติกา** ความอดทนคือความอดกลั้น ต่อบาปอกุศล มันสำคัญอยู่ที่ กาย วาจา ใจ **อกุศลเจตนา** กรรมบาป ความตั้งใจของเรา สำคัญ อดีต อนาคต ไม่ข้องเกี่ยว ตัดออกหมด

อดีตอนาคตเป็นธรรมชาติ เอาปัจจุบัน รู้ในปัจจุบัน ละในปัจจุบัน วางในปัจจุบัน ตั้งเจตนาให้จริงกาย จริงวาจา จริงใจ กาย วาจา ใจ เข้าเป็นปกติอยู่แล้ว ใจก็ไม่ไปที่ไหน คงตั้งอยู่เป็นปกติ ต้องเอาปัญญาตัดอกุศลเจตนาออกจากใจ อย่าให้มันหมักอยู่ในใจ ประเดี๋ยวจะเดือดร้อน

ตั้งเจตนาให้แน่วแน่ว่า เราจะทำจิตทำใจของเราให้เบิกบาน ให้บรรลุมรรค ผล นิพพาน ลัจจะ ความจริงกาย จริงวาจา จริงใจ **ขันติบารมี** อดกลั้นด้วยกายด้วยวาจา **ขันติอุปบารมี** อดกลั้นด้วยวาจา **ขันติปรมัตถบารมี** อดกลั้นด้วยใจ ดีติกา ความอดกลั้น เป็นบารมีธรรมอย่างเอก

ตัดอดีต อนาคต มุ่งเฉพาะปัจจุบันธรรม อดีต อนาคต มันมาแต่ดีกดำบรรพ์ ทั้งส่วนดีส่วนร้าย เนื่องมาจากต้นเหตุทั้งสาม คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา

ความพอใจหรือไม่พอใจก็ตัณหา^๕ ละเอียดจากจิตจากใจเสียก็สบาย รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส กามารมณ์ทั้ง ๕ ปล่อยให้เขาผ่านไปผ่านมา ดีเขาก็ไม่ว่า ไม่ดีเขาก็ไม่ว่า มันสำคัญอยู่ที่เจตนาตัวกรรมบุญ เจตนาตัวกรรมบาป เข้าไปครองจิตแล้วทำให้คิดไปปรุงแต่งไป เป็นรัก เป็นชัง เป็นโกรธ เป็นเกลียด ปล่อยให้ว่างตัวนี้ อย่าเอาเข้ามาหมักไว้ในใจ ละอยู่ที่ใจ วางอยู่ที่ใจ ไม่ใช่ที่อื่น เอาใจนี้ละ เอาใจนี้วางจึงใช้ได้ ไม่ใช่ไปจำเอาคำพูดในคัมภีร์มาพูด ใช้ไม่ได้ มันต้องน้อมเข้ามาหากายหาใจของเรา^๖ กำหนดการละ กำหนดการวาง ลงใน กาย วาจา ใจ ของเรา^๗ รวมลงในไตรทวาร^๘ ไม่ใช่ที่อื่น

อดีตอนาคตที่ใจนำมาก็ละเอียด หู ตา ก็อยู่เป็นปกติ อินทรีย์ ๕ เขาก็ตั้งอยู่ปกติ อย่างนั้น รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส กามารมณ์ อันนั้นต่างหากปล่อยให้เขาผ่านไปผ่านมา อย่าเอามาหมักไว้ในใจ ใจของเราให้ตั้งอยู่โดยปกติ เวลาจะทำจิตทำใจของเราต้องวางหมด อย่าให้มีสิ่งไม่ดีมีอยู่ในใจ จะเดือดร้อน ต้องนำออกให้หมด ทำใจให้ว่าง ให้มีความพอ อดีต อนาคต ไม่ต้องเกี่ยวข้องทั้งหมด

**อย่าปล่อยให้ใจไปเกาะเกี่ยวข้องแวะส่วนที่เป็นอดีตและอนาคต เป็นเครื่อง
บั่นทอนปัจจุบันธรรม ให้รู้เฉพาะปัจจุบัน ละปัจจุบัน ให้รู้มรรค ภูมิผล**

แผนที่ต่างจากภูมิประเทศ

กรรมเมานี้มันมากมาย อติตา กรรมเมา อนาคตา กรรมเมา กรรมเมานี้นำมาเป็นตัวสังขาร สังขารกับสมุทัยอันเดียวกันนั้นแหละ กำหนดเข้าไปให้มันเห็น **จิต ภูต** ก็พอแล้ว ไม่ต้องเอามากมาย ไปยึดเอาอย่างนั้นอย่างนี้ ไปสำคัญมันหมายอย่างนั้นอย่างนี้ เป็นกรรมเมาไปหมด **ทำให้รู้จักที่เกิดของกรรม ที่ดับของกรรม ปฏิบัติอยู่อย่างนี้แหละ รู้มากมายตามแผนที่ปริยัติกรรม แล้วปฏิบัติไม่ถูกแผนที่ต่างหาก ต้องวางแผนที่ให้หมด**

ค้นหาอยู่ในภูมิประเทศจึงใช้ได้ ไม่อย่างนั้นไปยึดเอาอย่างนี้บ้าง อย่างนั้นบ้าง เป็นกรรมเมาไป เวลาเจ็บหลัง เจ็บเอว อริยสังขารเกิดขึ้น มันก็เกิดขึ้นในก่อนกรรมอันนี้แหละ ก่อนกรรมโมกข์อันนี้แหละ ก่อนกรรมเมาก็อันนี้แหละ ทุกขสังขารมันก็เกิดอยู่ที่นี้ สมุทัยสังขารมันก็เกิดขึ้นในที่นี้ นิโรธสังขารมันก็เกิดขึ้นที่นี้ มันจะไปเกิดที่ไหน เจ็บแข็ง เจ็บชา เจ็บหลัง เจ็บเอว เจ็บเกล้าเมาหัว มรรค ผล นิพพาน มันเกิดขึ้นที่นี้แหละ ถ้าปฏิบัติให้ตั้งอยู่ในหลักอันนี้แล้ว ก็ตั้งอยู่ในธรรมนั้นแหละ ตั้งอยู่ในศีล

ศีล ก็คือการนำความชั่วความผิดออกจากกาย จาควาจา จากใจ ของตน หรือเรียกอีกอย่างว่า **มรรค** มรรค ก็คือนำความผิดออกจากตนนั้นแหละ มันจึงเป็นหนทางเอาแต่เหนื่อยเท่านี้ก็พอ อย่าไปเอามาก จะเป็นกรรมเมาไป **เอาเข้าจริงๆ พุทฺโธ ัมโมสังโฆ เป็นกรรมเมาไปเสีย เพราะไปติดสังขาร สมุทัยก็อันเดียวกันนี้แหละ มรรคธรรม วิโมกขธรรม ก็อันเดียวกันนี้แหละ มรรคสังขารอันใด วิโมกขธรรมเป็นที่ดับทุกข์ก็อันนี้**

อริยมรรคยกขึ้นก็เหมือนกับศีลศีล ๕ ศีล ๘ วินัยศีล ๕ วินัยศีล ๘ ก็อันเดียวกัน
นั่นแหละ คือการนำความผิดออกจากกายจากใจ ศีลก็คือการนำความผิดความชั่ว
ออกจากกายจากใจ

**อนิจจัง ทุกขัง อนตตา เป็นเรื่องของสังขารมาแต่ตีกดำบรรพ์ นับภพนับชาติ
นับอสงไขยไม่ถ้วน เกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิด....**

อดีตเป็นกรรมมา อนาคตเป็นกรรมมา จิตตั้งอยู่ในปัจจุบัน รู้ในปัจจุบัน ละใน
ปัจจุบัน วางในปัจจุบัน ตัดออกในปัจจุบัน กิเลสตัณหา ความพอใจ ไม่พอใจ ตัดออก
ในปัจจุบัน จึงเป็นกรรมโม เอแต่อดีต อนาคต เป็นกรรมมา

**ถ้าจะเจริญมรรค ก็เทียบเคียงกับศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ก็เหมือนกัน รวมลงใน
อริยมรรค** ต้องฝึก ตา หู จมูก ลิ้น กาย อิมทรีย์ทั้ง ๕ นี่แหละ ฝึกทวารทั้ง ๕
ให้เรียบร้อยแล้วก็ใช้ได้ ศีล ๕ ก็ตาม ศีล ๘ ก็ตาม ศีล ๑๐ ก็ตาม ตั้งไว้ในใจนี้
ความผิดเกิดขึ้นก็นำออกเสีย นำความผิดความชั่วออกจากกาย จากวาจา จากใจ ออกจาก
ตา หู จมูก ลิ้น และกาย ตานี้สำคัญ ธรรมทั้งหลายไหลมาจากเหตุ

ตาเป็นเหตุ หูเป็นเหตุ จมูกเป็นเหตุ ลิ้นเป็นเหตุ กายเป็นเหตุ ละให้มันได้
ตัดให้มันได้ ให้มันดับลงไปได้ **วางสังขารสมมติเสียแล้ว มันจึงรู้แจ้งทุกขัง** ก้อนกรรมโม
ก็อันนี้ ก้อนกรรมมาก็อันนี้ การกำหนดรู้อริยสังขารทั้ง ๔ ก็จับก้อนอันนี้แหละขึ้นมา
ทุกขังมันก็เกิดขึ้นที่นี้ สมุทัยมันก็เกิดที่นี้ มรรคมันก็เกิดที่นี้ นิโรธมันก็เกิดที่นี้ รู้แจ้ง
มรรคผลนิพพาน รู้จริงเห็นจริงก็เห็นที่นี้แหละ ถ้าไปรู้แจ้งที่อื่นใช้ไม่ได้ เป็นกรรมมาไป
ถ้าเรากำหนดขึ้นแล้ว สัญญา มันก็ตั้งขึ้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอริยเจ้าทั้งหลาย
อเนกอนันต์นับไม่ถ้วน ตรัสพระธรรมเทศนาโปรดเวไนยสัตว์ ก็ชี้ลงสู่กายสู่ใจเรา
ทั้งสิ้น

ไตรโลกทั้งสามนี้ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา ไตรวิภวตัณหาหม่นอยู่ในไตรโลก
อันนี้ อุกุศลธรรมมา เป็นรากเหง้าของกิเลสพันห้าตัณหาร้อยแปด สังโยชน์ธรรมก็ดี
โยคธรรมก็ดี โขมธรรมก็ดี พระพุทธเจ้ารู้แจ้งเห็นจริงแล้ว พระพุทธเจ้าเป็นพุทธนายก
พระองค์พาพุทธเวไนยสัตว์ให้รู้แจ้งสังขาร ตัดข้ามสังขารโลก โขมอันกัณดาร

กาโมฆะ เป็นกรรมเมათี่หนึ่ง **ภโวฆะ** เป็นกรรมเมათี่สอง **ทิฏฐโฆฆะ** เป็นกรรมเม
ที่สาม **อวิชโชฆะ** เป็นกรรมเมათี่สี่ ซึ่งเป็นความมืดไม่รู้แจ้งอริยสังขารม ดับอันนี้ได้แล้ว
ก็เบาอกเบาใจ **กิเลสอนุสัย** มันสำคัญ ถ้าเราบอกว่าเอาปัจจุบันนี้แหละ พอเราตั้งทำ
ใส่มัน มันก็ตั้งทำใส่เราเช่นกัน กิเลสตัวนี้ให้ระวัง มันครองใจสัตว์ทั้งโลกมาแต่
ดึกดำบรรพ์ **ขันติบารมี** อดทนด้วยกาย อดทนด้วยวาจา อดทนด้วยใจ ความพอใจ
ก็เป็นกิเลส ความไม่พอใจก็เป็นกิเลส ตัณหาก็เหมือนกันนั่นแหละ มันหมุ่นอยู่ใน
ไตรวิภวัญญ์ เกิดก็เพราะตัณหา ตายก็เพราะตัณหา ทุกข์ก็เพราะตัณหา สุขก็เพราะตัณหา
ความพอใจก็เพราะตัณหา ความไม่พอใจก็เพราะตัณหา อะไรๆ ก็เพราะตัณหา มันหมุ่น
อยู่ในไตรโลกอันนี้ ต้องค้นลงมาสู่อันนี้ อย่าไปค้นลงในที่อื่น ค้นไปที่ก่อนกรรมโม
ก่อนกรรมเมานี้แหละ เป็นที่ตั้ง

ผู้ที่จะดำเนินการฝ่ายโลกก็เอาสมบัติอันนี้แหละเป็นที่ตั้ง นักบวชทั้งหลายผู้ตั้งอยู่
ในศีลในธรรมวินัยก็เอาก่อนนี้แหละเป็นที่ตั้ง เป็นที่ตั้งของศีล เป็นที่ตั้งของธรรม
เป็นที่ตั้งของมรรค เป็นที่ตั้งของผล เป็นที่ตั้งของพระนิพพาน รู้เข้ามาสู่อันนี้แหละ
อย่าไปยึดถือเอาอย่างอื่น

กัมมัฏฐาน ๕ เป็นที่ตั้งของกาม

อุปุชฌาย์ท่านสอน เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ปัญจกรรมฐาน เป็นที่ตั้งของกาม กามพาหุมนอยู่ ทุกข์ก็เกิดขึ้นที่นี่ สมุทัยก็เกิดขึ้นที่นี่ ความเจ็บแสบ เจ็บขา เจ็บหลัง เจ็บเอว เวลามันเจ็บ เราก็ไม่ชอบ แต่ก็ยังชอบมันอยู่ ถ้าไม่รู้เท่ามัน เสียเปรียบ มันไม่ใช่บ่อย พวกเราตายเพราะกามมาแล้วตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ นับปี นับเดือน นับวัน นับภพ นับชาติ ไม่ได้ ตายก็เพราะกาม ทุกข์ก็เพราะกามนี้

ความโกรธ ความเกลียด เกิดมาจากใจ มีใจ มันก็เกิดความหลงก็เหมือนกัน ถ้าไม่มีใจ มันจะเกิดมาได้อย่างไร ถ้าไม่มีใจ มันไม่เกิด พวกความโลภ ความโกรธ ความผูก ความผิด ก็เหมือนกัน มันเกิดก็เพราะใจนี้แหละ ต้องกำหนดเข้ามาหาใจ ตัวต้นเหตุของมัน ถ้าเราไปแก้ที่ปลายเหตุไม่ได้ ยิ่งแก้ยิ่งเดือดร้อน การต่อสู้กิเลส เป็นสงครามอันใหญ่ ความพอใจไม่พอใจก็อันนี้เต็มโลกอยู่

รักษาตา หู จมูก ลิ้น กายของเราให้ดีๆ ต้องพิจารณาให้รอบคอบ ต้องน้อมเข้ามาหาใจนี้ น้อมเข้ามาหาใจนี้ พระธรรมทั้งหลาย ท่านยกใจขึ้นมาเป็นหัวหน้า เป็น **มคคาวรณ สคคาวรณ** มันเกิดขึ้นมาในนี้ทั้งสิ้น ชำระใจให้บริสุทธิ์ รักษา ตา หู จมูก ลิ้น กาย ไว้ให้ดี รักษาศีล ก็รักษา ตา หู จมูก ลิ้น กาย ของเราให้แหละ รักษาธาตุ ๔ ชั้น ๕ นี้ไว้ ไปรักษาอย่างอื่นไม่เป็นศีล

ชั้นทั้ง ๕ ธาตุทั้ง ๔ มันเป็นกองทุกข์ พิจารณาอันนี้ให้ชำนาญเข้าไป ท่านเจ้าคุณอุบาลี ท่านว่า กามนี้อย่าไปอัศจรรย์ สัตว์ทั้งหลายเขาเสพกามกันอยู่

เต็มโลก ก็ไม่เห็นวิเศษไปไหน มีแต่เพิ่มความทุกข์ มีแต่ศีล สมาธิ ปัญญา เท่านั้น
ที่นำอสังขารย์ เวลาทำสมาธิทำใจให้มันสงบ มันก็ละได้

สัตว์ทั้งหลายเกิดก็เพราะกาม ตายก็เพราะกาม โกรธ โลภ หลง เกลียดชัง
ก็เพราะกาม ให้พิจารณาให้รู้แจ้งเห็นตามสภาพความเป็นจริงของมัน มันก็ค่อยถอน
ออกจากจิตที่สำคัญมันหมายนี้ ให้รักษาศีลหรือสังวร รักษาศีลก็รักษา ตา หู จมูก
ปาก ตีน มือ ของเรานี้แหละ ความพอใจความไม่พอใจเกิดขึ้นในปัจจุบัน นำออกให้
มันหมด เป็นวินัยอันหนึ่ง ตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายถูกต้อง
สัมผัสยินดีพอใจก็ตาม ไม่ยินดีไม่พอใจก็ตาม เกิดขึ้นในปัจจุบันให้นำออกเสียจึงใช้ได้
เป็นวินัย คือการนำความผิด ความยินดี ออกจากจิตจากใจอันนี้

วินัย คือ การนำมัคคาวรณ สัคคาวรณ ออกจากจิตจากใจของตน ทำใจของตน
ให้บริสุทธิ์ พระธรรมวินัยท่านแสดงบัญญัติซึ่งสู่กายสู่ใจของเราทั้งสิ้น พวกมัคคาวรณ
สัคคาวรณ เป็นทางกันมรรคผลนิพาน นำออกให้หมด อย่าให้มันหมักอยู่ในใจ ให้มี
สติ สัมปชัญญะ ถ้ามีสตินำความผิดออกจากกายจากใจของตนได้ ถ้าไม่มีสติ มันก็หลง
ไปเรื่อยๆ ลืมไปเรื่อยๆ ถ้ามีสัมปชัญญะก็ตั้งอยู่ในสังวร กามทั้งหลายมีรูป เสียง กลิ่น
รส สัมผัส ธรรมารมณ เขาผ่านไปผ่านมาตามธรรมชาติของเขา

ตา หู จมูก ลิ้น กาย ไม่ใช่กามารมณ กามารมณ ไม่ใช่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย
อย่าไปถือตามสัญญาไม่รู้เท่าสังขาร ถ้าไม่รู้เท่าสังขารมันเป็นทุกข์ ต้องมีสติสัมปชัญญะ
สติเป็นวินัยอย่างหนึ่ง สำคัญ...

ไตรสิกขา คือ ไตรทวาร

...ให้หมั่นรักษาไตรทวาร ศีลท่านก็บัญญัติลงในใจนี้ บัญญัติลงในกายนี้ พระธรรม
ทั้งสิ้นบัญญัติลงในกายในใจ ใจเป็นสิ่งสำคัญ ใจเป็นต้นเหตุของกุศลและอกุศล
คิดดีก็ใจ คิดร้ายก็ใจ ถ้ากำหนดรู้ใจหมดแล้วก็แจ่มแจ้ง...น้อมเข้ามาปฏิบัติ กาย วาจา
ใจ นี้

ให้ตั้งมั่นอยู่ในพระไตรสรณคมน์ รักษา กาย วาจา ใจ ให้ปราศจากโทษ ตั้งอยู่
ในกุศลกรรมมถ ๑๐ ตั้งใจให้มั่นคง ปฏิบัติ กาย วาจา ใจ นี้ให้รู้แจ้ง กาย วาจา ใจ
พระธรรมแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ รวมข้อปฏิบัติเพื่อรักษา กาย วาจา ใจ ทั้งสิ้น
ไม่มีสิ่งอื่นนอกจากไตรทวารนี้ ใจเป็นเหตุแห่งธรรมทั้งหลาย ให้น้อมเข้ามาหาใจนี้
ให้พิจารณาให้รอบคอบ อารมณ์ทั้งหลายที่ผ่านเข้ามาทาง ตา หู เกิดความพอใจก็ดี
ไม่พอใจก็ดี ให้พิจารณาเสียก่อน ให้จิตตั้งอยู่ในปัจจุบัน รักษา ตา หู จมูก ลิ้น กาย
กามคุณทั้ง ๕ เขามีอยู่ เขาก็ผ่านไปผ่านมา อย่ารับเข้ามาสู่ใจ การจะทำจะพูดต้องน้อม
เข้ามาให้ใจเพื่อพิจารณาก่อน

ทุกข์ทั้งหลายที่มันเกิดขึ้นในกาย จะเป็นปวดแสบ ปวดชา ปวดหลัง ปวดเอว
ก็ให้กำหนดรู้ รู้เหตุรู้ผล รู้แจ้งเหตุ เหตุมันก็ดับไป ศีล สมาธิ ปัญญา ท่านก็บัญญัติ
ลงในกายในใจนี้ ให้รู้กาย วาจา รวมเข้ามาสู่ใจ กุศล อกุศลทั้งสิ้น มีกาย วาจา ใจ
เป็นมูลเหตุ ให้ศึกษา ล้ำรวมในไตรทวารของตน น้อมเข้ามาสู่กาย วาจา ใจ ของตนนี้
ให้ศึกษาอยู่ที่นี้ อันนี้เป็นไตรสิกขา...

อวัยวะเป็นธรรม

แสดงแก่พระภิกษุ วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๗

ตาก็เป็นตาธรรม หูก็เป็นหูธรรม จมูกก็เป็นจมูกธรรม แก้มก็เป็นแก้มธรรม
แขนก็เป็นแขนธรรม ขาก็เป็นขาธรรม อันนี้แหละธรรม หัวก็เป็นหัวธรรม ตาก็เป็น
ตาธรรม อันนี้แหละพระธรรม ให้อุจเฉฐในนี้ ตา หู จมูก แก้ม หัว แขน ขา เป็นของ
พระธรรมทั้งหมด อันนี้แหละของจริงให้อุจเฉฐ ให้อุจเฉฐเห็นแจ้งในนี้ อย่าไปรู้ที่อื่น
ตัวก็เป็นตัวของธรรม ให้อุจเฉฐในนี้ ไม่ใช่รู้ที่อื่น ให้อุจเฉฐเห็นแจ้งในธรรมเหล่านี้ ให้อุจเฉฐ
สิ่งเหล่านี้แหละ จะไปรู้ที่ไหน ตา หู หัว ตัว แขน ขา เป็นธรรมทั้งหมด ให้อุจเฉฐเห็นแจ้ง
ในนี้ ในตัวของตัวนี้จึงใช้ได้ รู้แจ้งเห็นในของจริงเหล่านี้

ตาก็เป็นตาธรรม หูก็เป็นหูธรรม หัวก็เป็นหัวธรรม ตัวก็เป็นตัวธรรม อันนี้แหละ
ของดีของจริง มือเป็นธรรม ธรรมเป็นมือ แขนเป็นธรรม ธรรมเป็นแขน ตาเป็นธรรม
ธรรมเป็นตา ธรรมเป็นหัว หัวเป็นธรรม ธรรมเป็นตัว ตัวเป็นธรรม อันนี้ของจริง
ของดี ให้อุจเฉฐเห็นแจ้ง รู้จริงเห็นจริงในนี้ อย่าไปรู้ในที่อื่น นี้แหละธรรม ให้อุจเฉฐ
นี้แหละของจริง ให้อุจเฉฐ ให้อุจเฉฐ ให้อุจเฉฐ ในที่นี้แหละ ให้อุจเฉฐพิจารณาดูให้อุจเฉฐ ให้อุจเฉฐ
ในธรรมอันนี้

ตัวธรรม หูธรรม หัวธรรม แขนธรรม ขาธรรม อย่าไปหลง อย่าไปลืมของจริง ให้อุจ
ธรรมของจริงอันนี้ ให้อุจเฉฐรู้ว่าง มีแต่ธรรมทั้งนั้นแหละ อย่าไปหลง อย่าไปลืมธรรม
ของจริง ตาก็เป็นตาธรรม หูก็เป็นหูธรรม จมูกก็เป็นจมูกธรรม กายก็เป็นกายธรรม

อันนี้แหละของแท้ของจริง ให้กำหนดรู้ของจริงของแท้ อย่าลืมอย่าหลงตัวธรรม
ให้รู้แจ้งเห็นแจ้งในธรรมจริงธรรมแท้ ให้รู้ในธรรมเหล่านี้แหละ จะไปรู้ที่ไหน

**ตัว ตา หู แขน ขา นี่แหละ อันนี้แหละคือธรรม ให้รู้ อย่าไปหลง ให้รู้ละ อย่ารู้หลง
ธรรมอันนี้จำไว้ให้ดี เป็นธรรมทั้งหมด**

ตั้งใจไว้ให้ดี เป็นตา เป็นหู เป็นจมูก เป็นแขน ขา ตัว อวัยวะน้อยใหญ่ เป็นธรรม
ทั้งหมดแหละ อันนี้แหละของจริงเป็นธรรมแท้ ให้รู้จริง อย่ารู้หลง ให้รู้ละรู้ว่าง

**ธรรมเป็นตัว ตัวเป็นธรรม ธรรมเป็นตา ตาเป็นธรรม ธรรมเป็นหู หูเป็นธรรม
ธรรมเป็นขา ขา จมูก แขน เป็นธรรม นี่แหละของจริงแท้ให้รู้ไว้ อย่าไปหลง อย่าไปเมา
ให้รู้ธรรม รู้สมมติ**

ธรรมโอวาทครั้งสุดท้าย

...มาอยู่...นี่ไม่ได้มาทาลายอะไร มาหาทางหนีจากความทุกข์...

กรรม คือ การกระทำ ทั้งบาปทั้งบุญ ให้พิจารณา รู้ใหม่ บุญเป็นอย่างไร บาปเป็นอย่างไร คนที่ปฏิบัติหาทางออกจากกองทุกข์นั้น มันหายากแล้ว ให้ลูกหลานจำให้ดี จำได้ใหม่ ให้มีสติ มีอารมณ์อยู่กับพุทโธ พุทโธเอาให้ได้ ทำให้มันเห็นของดี จำได้ใหม่

นี่ไม่ได้พูดเล่นนะ ให้จับลมกับกายนี้ กายนี้ให้เห็นเป็นกายพระธรรมให้ได้

มีหูฟังแล้วก็ให้มันเป็นพระธรรม ตาให้เป็นตาพระธรรม กายให้เป็นกายพระธรรม ใจก็ให้เป็นใจพระธรรม ทำให้มันได้ ให้มีพุทโธอยู่กับกายนี้ใจนี้ จำไว้ที่ใจ จำได้ใหม่ จำได้ๆ อย่าไปลืมนะ ไม่ต้องไปรู้ที่อื่น มันอยู่ในกายนี้ กายนี้แหละมันเป็นทุกข์ อยู่ทุกวันนี้ สังขารจะแตกจะตายก็ให้รู้ จำได้ใหม่ **สมปโยโค** ก็ให้รู้ จะต้องจากกัน ไม่ต้องตกใจ ให้พิจารณาเดี๋ยวนี้ จำได้ใหม่ จำให้ดีๆ ให้รู้อยู่กับกายกับใจ อย่าไปลืม

ให้รู้จริงๆ อย่าทำเล่นไม่ได้นะ กามก็ดี ตัวกามนี้จับมันให้อยู่ จับมันมัดไว้ ให้มันตาย จำได้ใหม่ ไม่ว่าจะสัตว์ว่าคน หากาม แสวงหากาม มันเดือดร้อนวุ่นวายก็เพราะ กามนี้แหละ ชาย หญิง สัตว์ผู้เมีย ต่างก็ยินดีกันและกัน มัวเมากันอยู่อย่างนี้ ให้มันเป็นธรรมโม อย่าให้เป็นธรรมเมา ให้ออกจากกาม

หา พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ให้จำไว้ จำไว้ให้มันดี ปฏิบัติให้มันรู้ กามมันตายแล้วมันก็สบาย ให้เป็นธรรมโม อย่าให้เป็นธรรมเมา จำให้ดีๆ นะ ปฏิบัติให้มันรู้ จำได้ใหม่ อย่าไปลืมนะ

ไม่ต้องพูดมาก พูดมากไปไม่ใช่ธรรมะ มันเป็นธรรมเมา

คติธรรม

พระสุจินฺโณ หลวงปู่แหวน

อดีต อนาคต เป็นกรรมเม
ปัจจุบันเป็นกรรมโม
พระกรรมแปดหมื่นสี่พันพระกรรมขันธ์
ชี้เข้าหา กาย วาจา ใจ

กรรมทั้งหลายไหลมาจากเหตุ
ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นเหตุแต่ละอย่างๆ

ไตรสิกขา คือ ไตรหวาร
ศึกษา คีล สมาธิ ปัญญา ให้นำ้อมเข้ามาศึกษา
กาย วาจา ใจ

คีล คือ แขนสอง ขาสอง หัวหนึ่ง
อันนี้เป็นตัวคีล ให้นำรักษาลິงนี้ให้เป็นปกติ
ไม่ให้ก้าวล่วงวิติกมโทษ คีลในปริยัติธรรมเป็นชื่อของคีล

ละบาปอกุศล ต้องละที่ใจ วางที่ใจ เอาใจละ
เอาใจวาง เอาใจถอน จึงใช้ได้

อนิจจังทั้ง ๕ ทุกขังทั้ง ๕ อนัตตาทั้ง ๕
เกิดมาจากใจ

วางอนิจจังทั้ง ๕ นิจจังตั้งอยู่ เทียงอยู่
อนัตตาทั้ง ๕ วางหมดแล้ว อัตตาทั้งอยู่ภายใน...
เราอาศัย อนัตตาอยู่

กามทั้งหลายเป็นเจ้าโลก เกลียด โกรธ รัก
ฆ่ากันก็เพราะกาม

กามตัณหา เป็น กามตันตา
ภวตัณหา เป็น ภวตันหู
วิภวตัณหา เป็น วิภวตันใจ

วินัยทั้ง ๕ ปาฏิโมกข์ทั้ง ๕
คือ อินทริยสังวร

เอาพุทธโธเป็นมรรค เป็นอารมณ์ของใจ
มีพุทธโธ ัมโม สังโฆ เป็นอารมณ์ของใจ

อย่าให้เป็นธรรมเมา

เมาคิด เมาอ่าน

เมาอดีต เมาอนาคต

ใช้การไม่ได้

ตัดอดีต อนาคต ลงให้หมด

จิตตั้งอยู่ในปัจจุบัน รู้ในปัจจุบัน

ละในปัจจุบัน วางในปัจจุบัน

แจ้งอยู่ในปัจจุบัน

เอาปัจจุบันนี้แหละเป็นที่ตั้ง...

นตสยังฺเหวํ กุสฺสโม

หนังสืออ้างอิง

รศ.ดร.ปฐม - รศ.ภัทรา นิคมานนท์, หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ, พิมพ์ครั้งที่ ๓,
๒๕๔๘, บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด.

คำแก้คุณแก่สรรพสัตว์

ณ วัดป่าอัมพโรปัญญาภิรมย์

ในพระอุปถัมภ์ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อมฺพรมหาเถร)

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ตำบลคลองกิว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

วันศุกร์ที่ ๒๔ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๐ ดิถีขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๑

ขอบุญกุศลจรรยา อันข้าพเจ้าทั้งหลายได้บำเพ็ญด้วยดีแล้ว ทางกาย วาจา และใจ กล่าวโดยจำเพาะคือ การสร้างอารามถวายแต่สงฆ์จตุรทิศ อุทิศไว้ในพระบรมพุทธานุภาพ อารามนั้นมีนามว่า วัดป่าอัมพโรปัญญาภิรมย์ ประกอบด้วยปูชนียวัตถุ และเสนาสนะต่างๆ กล่าวคือพระพุทธรูปปฏิมาปางนาคปรก พระพุทธรูปปฏิมาปางสมาธิ ศาลาที่ประชุมอาคารพิพิธภัณฑสถานพระบรมธาตุของพระสุปฏิปันโน ถนนลาดยางกว้าง ๕ เมตร ยาว ๘๐๐ เมตร อ่างเก็บน้ำสาธารณทาน กำแพงรอบพื้นที่ยาว ๒,๘๐๐ เมตร สูง ๓ เมตร ตลอดจนบุญกุศลแห่งการบำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ด้วยน้ำใจศรัทธาเลื่อมใสมั่นคงในพระรัตนตรัย ดังนี้ ข้าพเจ้าขอตั้งสังฆาภิธาน แก่คุณไปไม่มีประมาณ ขอถวายเป็นพระราชกุศลสนองพระเดชพระคุณ สมเด็จพระบรมพุทธเจ้าพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้า และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ และเป็นกุศลสนองคุณท่านผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติ และพระพุทธานุภาพ เป็นปฐม

อนึ่ง ขอสรรพสัตว์ทั้งหลาย ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มีประมาณ, จงมีส่วนแห่งบุญที่ข้าพเจ้าได้ทำในบัดนี้, และแห่งบุญอื่นที่ได้ทำไว้ก่อนแล้ว, คือจะเป็นสัตว์เหล่าใด, ซึ่งเป็นที่รักใคร่ และมีบุญคุณ เช่นมารดาบิดาของข้าพเจ้า เป็นต้นก็ดี ที่ข้าพเจ้าเห็นแล้วหรือไม่ได้เห็นก็ดี, สัตว์เหล่าอื่นที่เป็นกลางๆ หรือเป็นคู่เวรกันก็ดี, สัตว์ทั้งหลายตั้งอยู่ในโลก, อยู่ในภูมิทั้ง ๓, อยู่ในกำเนิดทั้ง ๔, มีชั้น ๕ ชั้น, มีชั้นชั้นเดียว, มีชั้น ๔ ชั้น, กำลังท่องเที่ยวอยู่ในภพน้อยภพใหญ่ก็ดี, สัตว์เหล่าใดรู้ส่วนบุญที่ข้าพเจ้าแผ่ให้แล้ว, สัตว์เหล่านั้นจงอนุโมทนาเองเถิด, ส่วนสัตว์เหล่าใดยังไม่รู้ส่วนบุญนี้, ขอเทวดาทั้งหลายจงบอกสัตว์เหล่านั้นให้รู้

เพราะเหตุที่ได้อนุโมทนาส่วนบุญที่ข้าพเจ้าแผ่ให้แล้ว, สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง, จงเป็นผู้ไม่มีเวร, อยู่เป็นสุขทุกเมื่อ, จงถึงบวชอันเกษมกล่าวคือพระนิพพาน, ความปรารถนาที่ดิ้นรนของสัตว์เหล่านั้น จงสำเร็จเถิด, สาธุ สาธุ สาธุ

